

Arvoa vailla hintaa? –

Tutkimus opiskelijoiden tekemän palkattoman käännöstyön motiiveista
ja suhteesta käännösalan ammattietikkaan

Eeva Talvikallio
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen
koulutusohjelma, työkielet suomi-englanti
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2014

Tampereen yliopisto

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma, työkielet suomi-englanti

Talvikallio, Eeva: Arvoa vailla hintaa? – Tutkimus opiskelijoiden tekemän palkattoman käännöstyön motiiveista ja suhteesta käännösalan ammattietiikkaan

Pro gradu -tutkielma, 175 sivua, 38 liites., englanninkielinen lyhennelmä 20 s.

Marraskuu 2014

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa tarkastellaan palkatonta käännösalan työtä keskittyen palkattoman käännöstyön motiiveihin ja sitä koskeviin eettisiin näkemyksiin. Tutkielmaa varten tehdyllä kyselytutkimuksella kartoitettiin Suomen korkeakoulujen englannin oppiaineiden pääaineopiskelijoiden tekemien palkattomien käännösalan toimeksiantojen (kääntäminen, tulkkaus, tekstitys, tekstintarkastus) sisältöjä, toimeksiantajia ja määrää, palkattoman käännöstyön motiiveja ja opiskelijoiden näkemyksiä palkattoman käännöstyön hyväksyttävyydestä ja suhteesta käännösalan ammattietiikkaan. Kyselyn toteutuksessa ja aineiston analysoinnissa on yhdistelty kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä.

Tutkimus sijoittuu käännöstieteen sosiologiseen suuntaukseen ja on teoriapohjaltaan monitieteinen. Käännöstieteen ohella teoreettista käsitteistöä on ammennettu yleisestä ammattien teoriasta ja työn sosiologiasta. Palkaton työ ymmärretään ”miksi tahansa inhimilliseksi toiminnaksi, joka kasvattaa muiden(kin) kuin toimijan itsensä hyödynnettävissä olevaa käyttöarvoa ja josta ei makseta rahallista korvausta” (Tilly & Tilly 1998, 22–23). Käsite sisältää myös läheisille tehdyn työn ja on siten laajempi kuin vapaaehtoistyö. Toisin kuin määritelmältään suppeampaa vapaaehtoiskääntämistä, palkatonta käännöstyötä ei tietävästi ole aiemmin käännöstieteessä tutkittu. Kääntäminen nähdään tässä tutkielmassa sosiaalisena käytäntönä ja ammattikäytäntöroolina, johon sosiaalistuessaan opiskelija sisäistää käsityksen alansa ammattietiikasta. Ammattieettinen normisto palvelee ammattikunnan oikeuttajana ja voi joutua ristiriitaan yksilön muihin rooleihin liittyvien normien kanssa: konfliktien ratkaisemiseen tarvitaan eettistä osaamista, jota koulutuksella pyritään kehittämään.

Tutkimusta taustoitetaan käymällä läpi käännösalan viimeaikaisia muutoksia ja niiden vaikutuksia paitsi alan ammattilaisten, myös ei-ammattimaisen kääntämisen eri muotojen kannalta. Taustoituksen osana kartoitetaan käännösalan ammattieettisiä normeja määrittelevien normiauktoriteettien suhtautumista palkattomaan käännöstyöhön sen selvittämiseksi, millaisia palkattomaan työhön liittyviä normeja koulutuksessa välitetään. Tavoitteena on selvittää, vaikuttaako käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen siihen, kuinka opiskelijat suhtautuvat palkattomaan käännöstyöhön.

Tutkimuksessa selvisi, että palkatonta käännöstyötä tehdään eritoten sosiaalisten, toimeksiantajan läheisyyteen liittyvien motiivien vuoksi. Yleisesti ottaen palkattomaan käännöstyöhön motivoivat kuitenkin useat erityyppiset motiivit yhtä aikaa. Havainnot yhdistyvät osin aiempien vapaaehtoiskääntämisen motivaatiotutkimusten tulosten kanssa ja toisaalta korostavat palkattoman käännöstyön ja vapaaehtoiskääntämisen välistä määritelmällistä eroa. Tutkimus osoitti lisäksi, että vaikka valtaosa vastaajista näki palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuuden ja hyväksyttävyyden riippuvan tilanteesta, huomattavan moni piti palkatonta käännöstyötä poikkeuksesta käännösalan ammattietiikan vastaisena tai tuomittavana. Eettisten kantojen perusteluissa ja palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja hyväksyttävyydelle esitetyissä ehdoissa heijastuivat käännösalan yleiset huolenaiheet. Vertailu käännösosalalle ja muille aloille suuntautuvien opiskelijoiden välillä osoitti, että käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuvat opiskelijat hahmottavat palkattoman työn eettisyyttä muita monisyisemmin. Tutkimus onnistui kartoittavassa tarkoituksessaan, mutta jatkotutkimus on tarpeen käytettyjen menetelmien ja tuotettujen tulosten luotettavuuden vahvistamiseksi.

Avainsanat: ammattietiikka, ammattiin sosiaalistuminen, kyselytutkimus, kääntämisen etiikka, kääntämisen sosiologia, motivaatiotutkimus, palkaton työ, vapaaehtoiskääntäminen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tärkeimmät käsitteet ja tutkimuksen luonne	2
1.2	Tutkimuskysymykset ja alustavat hypoteesit.....	3
1.3	Tutkielman rakenne	4
2	KÄÄNNÖSTIETEELLINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Kääntämisen sosiologia	7
2.2	Tarkastelussa kääntämisen etiikka	9
2.3	Vapaaehtoisikäntämisen tutkimus	13
3	KÄÄNNÖSALAN AMMATILAISENA 2010-LUVULLA.....	21
3.1	Käännösalan muutokset ja ammattilaisten kriisi	21
3.2	Kääntäjän koulutus, kompetenssi ja asiantuntijuus	24
3.3	Käännösalan ammattilaisuus yleisen ammattien teorian valossa.....	29
3.3.1	Ammattilaisuuden käsitteet	29
3.3.2	Ammattien ongelmallisuus ja ammattietiikka	32
3.3.3	Ammattimainen kääntäminen sosiaalisena käytäntönä.....	35
3.4	Kääntämisen etiikka ja kysymys palkattomasta käännöstyöstä.....	38
3.4.1	Ammattilaisten näkökulma.....	39
3.4.2	Kääntämisen etiikka kääntäjänkoulutuksessa.....	45
4	ONKO TYÖTÄ ILMAN PALKKAA?	50
4.1	Työn laajempi määritelmä	51
4.2	Palkattoman työn muodoista.....	54
4.3	Vapaaehtoistyön motivaatiotutkimus	58
4.4	Mikä motivoi vapaaehtoisikäntäjää?	61
5	KYSELYTUTKIMUS	68
5.1	Tutkimuksen metodologia ja tarkoitus	68
5.2	Kohderyhmä ja operationalisointi	72
5.3	Kyselytutkimuksen toteutus.....	75
5.4	Kyselyn rakenne.....	77
5.5	Vastausten käsittely	79
6	TULOKSET	82
6.1	Vastaajatilastot	82
6.2	<i>Kuka, mitä, kenelle ja kuinka paljon?</i>	84
6.2.1	Palkattoman käännöstyön tekijät	84
6.2.2	Palkattomat toimeksiannot ja niiden käyttäjät	87

6.2.3	Palkattoman käännoistyön määrä	88
6.3	<i>Miksi</i> käännoistyötä tehdään palkatta?	91
6.3.1	Motiivityypit	92
6.3.2	Valmiit motiiviväittämät	99
6.4	Palkaton käännoistyö ja käännoisalan ammattietiikka	103
6.4.1	Onko palkaton käännoistyö ristiriidassa käännoisalan ammattietiikan kanssa ja onko se hyväksyttävää?	104
6.4.2	”Palkaton työ on aina väärin”	109
6.4.3	”Kukin päättäkoon itse”	116
6.4.4	”Maailma ei ole niin mustavalkoinen”	122
6.4.5	Käännoisalan ammatillisuus ja palkattomaan käännoistyöhön suhtautuminen	129
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	137
7.1	Tulosten tulkinnassa huomioitavaa	137
7.2	Palkattoman käännoistyön markkinat	140
7.3	Palkattoman käännoistyön motiivit	142
7.4	Palkattoman käännoistyön eettisyys	146
8	LOPUKSI	152
9	LÄHTEET	155
10	LIITTEET	176
	Liitetaulukko 1. Tehtyjen palkattomien toimeksiantojen tilastolliset tunnusluvut	176
	Liitetaulukko 2. Tehdyn ja mahdollisen palkattoman käännoistyön motiivit ja ehdot	177
	Liitetaulukko 3. Palkattoman käännoistyön ja käännoisalan ammattietiikan välisen ristiriidan kokeminen pääaineittain	178
	Liitetaulukko 4. Palkattoman käännoistyön hyväksyminen pääaineittain	179
	Liitetaulukko 5. Perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidassa käännoisalan ammattietiikan kanssa / ei-hyväksyttävää	180
	Liitetaulukko 6. Perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidatonta suhteessa käännoisalan ammattietiikkaan / hyväksyttävää	181
	Liitetaulukko 7. Ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännoistyö ei ole ristiriidassa käännoisalan ammattietiikan kanssa / on hyväksyttävää	182
	Liitetaulukko 8. Verrokkiryhmien koostumus pääaineittain	183
	Liitetaulukko 9. Verrokkiryhmien perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidassa käännoisalan ammattietiikan kanssa / ei-hyväksyttävää	184
	Liitetaulukko 10. Verrokkiryhmien perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidatonta suhteessa käännoisalan ammattietiikkaan / hyväksyttävää	185

Liitetaulukko 11. Verrokkiryhmien mainitsemat ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännoistyö ei ole ristiriidassa käännoösalan ammattietiikan kanssa / on hyväksyttävää.	186
Liite 1. Kyselylomake	187
Liite 2. Kyselyn saateviestit	197
Liite 3. Kuviot valmiiden motiiviväittämiin painotuksista.	199
Liite 4. Ristiintaulukot	212
ENGLISH SUMMARY	214

1 JOHDANTO

Informaatioteknologian kehitys on mullistanut käännösalan. Hyvää muutoksessa on, että työ on helpotunut ja nopeutunut, yksinkertaisimmat ja toisteisimmat tehtävät voidaan teettää koneilla ja käännösohjelmilla, ja käännösten kysyntä on maailmanlaajuisen vuorovaikutuksen ja keskinäisriippuvaisuuden voimistuessa kasvanut. Samalla kilpailu ja tehokkuusvaatimukset ovat koventuneet ja alan palkkiotaso ja arvostus pikemminkin heikenneet kuin parantuneet työtehon kasvaessa. Alan markkinat ovat segmentoituneet ”käännösteollisuuteen” ja marginaalisiin erityismarkkinoihin. Käännösteollisuutta hallitsevat suuret, ylikansalliseksi verkostoiksi rakentuneet käännösfirmat, jotka tuottavat käännöksiä nopeasti, halvalla ja paljon. Marginaalisilla markkinoilla rahaa liikkuu vähemmän ja työllään toimeentulevien nimikkäiden joukko on harvalukuinen. Ne alan toimijat, jotka eivät pysy mukana kehityksessä ja teknologian sanelemassa työtahdissa, putoavat auttamatta pelistä.

Tahdin kiihtyessä käännösalan markkinoilla käännöstyön kysyntä ja tarjonta ovat lisääntyneet myös markkinoiden ulkopuolella. Rahatalouden ulkopuolisilla, vapaaehtoisen ja palkattoman työn markkinoilla käännöstyön kysyntään vastaavat niin alalle koulutetut ja sillä leipänsä ansaitsevat ammattilaiset kuin muulla tavoin osaamisensa hankkineet ”ei-ammattimaiset” kääntäjät. Helpottaessaan ammattilaisten toimintaa teknologian kehitys onkin samalla tuonut sekä kääntämisen apuvälineet että keinot kääntämiseen tarvittavan osaamisen hankkimiseen yhä useampien ulottuville. Missä varsinaisten markkinoiden ja rahatalouden ulkopuolisten markkinoiden raja kulkee, on kuitenkin kaikkea muuta kuin selvää. Teknologian kehityksen myötä myös sellaiset käännöksiä hyödyntävät tahot, jotka tuottavat voittoa ja joilla olisi periaatteessa varaa maksaa teettämästään työstä, voivat ulkoistaa käännösten tuotantoa palkatta tai halvemmalla työtä tekeville harrastelijoille muun muassa erilaisilla joukkokäännöshankkeilla. Parhaimmillaan hankkeet voivat palvella kaikkien osapuolten tarpeita: marginaaliselle kohderyhmälle suunnattuihin projekteihin saadaan motivoituneita osallistujia, jotka tuntevat kohderyhmän tarpeet paremmin kuin ammattilaiset ja joiden mahdolliset käännösosaamisen puutteet kompensoituvat ”joukon viisaudella”. Pahimmillaan kyse voi olla silkasta hyväksikäytöstä ja voitontavoittelusta niin paha-aavistamattomien harrastelijoiden kuin epäreilulle kilpailulle altistuvien ammattilaisten kustannuksella.

Vaan entä palkaton työ hankkeissa tai tilanteissa, joissa kääntämisen tarve on ilmeinen, mutta ammattimaiseen kääntämiseen ei ole resursseja? Usein palkaton työ liittyy hankkeisiin, joissa liikkuu rahaa joko hyvin rajoitetusti tai ei lainkaan, ja joita ei siksi voi katsoa osaksi käännösalan varsinaisia markkinoita. Ilmiön moniulotteisuuden, tuntemattomuuden ja rajapintojen epäselvyyden vuoksi palkattomasta, alihinnoitellusta ja ei-ammattimaisesta kääntämisestä käydyssä keskustelussa turvaututaan usein yksinkertaistuksiin ja yleistyksiin, ja eri ulottuvuuksien keskinäiset vaikutussuhteet hämärtyvät. Koska teknologian kiihtyvä kehitys ja harrastelijoiden osallistaminen koetaan jo valmiiksi alhaisesta palkkiotasosta ja

arvostuksen puutteesta kärsivällä käännösosalalla vakaviksi uhiksi, nähdään kaikki alan yleisen tason alittavat poikkeamat työn hinnoittelussa helposti tuomittavina. Tämä yksinkertaistus korostuu eritoten ammattikunnan etuja ajavien tahojen kuten alan ammattijärjestöjen diskurssissa.

Koulutuksessa alan opiskelijoille välitetään ammattieettisiä normeja, joiden määrittelyyn osallistuvat ammattijärjestöjen ja ammattilaisten itsensä ohella myös alan opettajakunta, tutkijat ja teoreetikot. Opiskelijat sisäistävät näistä normeista muodostuvan ammattietiikkakäsityksen osana ammattiin kasvamisen prosessiaan. Minkälaisia normeja eri tahot tarjoavat suhteessa palkattomaan kääntämiseen, ja kenen normit ovat koulutuksessa etusijalla? Kuinka normeja määrittelevien auktoriteettien vaikutus näkyy alan ammattilaisiksi aikovien opiskelijoiden suhtautumisessa palkattomaan työhön: ovatko he muita herkempiä tuomitsemaan palkattoman työnteon yksiselitteisesti, uhkana muiden joukossa, vai hahmottavatko he ilmiön muita moniulotteisemmin? Tekevätkö opiskelijat ylipäätään käännöstyötä palkatta, ja jos tekevät, miksi?

Tämä tutkimus on syntynyt halusta tarkastella muiden kuin taloudellisten intressien vuoksi tapahtuvan inhimillisen toiminnan motiiveja sekä niitä eettisiä ristiriitoja, joita yksilöt voivat kohdata sovittaessaan yhteen henkilökohtaisia arvojaan ja tavoitteitaan ammatti-identiteettiinsä liittyvien normien kanssa. Tutkijan oman taustan ja tieteenalan vuoksi tarkastelu kohdistuu käännösosalalla tehtävään palkattomaan työhön, vaikka käytännössä tutkimuksen kohteena voisi olla palkaton työ millä tahansa alalla. Tutkimus on saanut sytykkeensä tutkijan omista kokemuksista käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuvana opiskelijana ja yhteiskunnallisesti aktiivisena vapaaehtoistoimijana.

1.1 TÄRKEIMMÄT KÄSITTEET JA TUTKIMUKSEN LUONNE

Kääntämistä käytetään tässä tutkielmassa laveana kattokäsitteenä kaikelle sellaiselle kielten väliseen merkitysten välittämiseen pyrkivälle toiminnalle, joka edellyttää tekijältään kulloisenkin kommunikointilanteen vähimmäisvaatimukset täyttävää useamman kuin yhden kielen ja sen konventioiden hallintaa ja kyseisiin kieliin sidoksissa olevien kulttuurien tuntemusta. Toisin sanoen termien ”käännöstyö” tai ”kääntäminen” alle luetaan tässä tutkielmassa myös tulkkaus, tekstitys sekä käännettyjen tekstien kielentarkastus. Kirjoittamista ja muuta vastaavaa ”uusien merkitysten luomista” määritelmä ei kuitenkaan kata riippumatta siitä, millä tai kuinka usealla kielellä se tapahtuu. *Palkattomalla työllä* tarkoitetaan Tilly & Tillyn (1998, 22–23) ja Taylorin (2004) näkemyksiin pohjaten mitä tahansa inhimillistä toimintaa, joka kasvattaa muiden(kin) kuin toiminnan toteuttavan yksilön hyödynnettävissä olevaa käyttöarvoa ja josta ei makseta rahallista korvausta. Tämä määritelmä kattaa myös niin kutsutun vapaaehtoistyön sekä sen alalajiksi määriteltävän aktivismin. (Ks. työn käsitteistä tarkemmin luvussa 4.) Tutkimus perustuu käännöstieteen sosiologisessa suuntauksessa vallitsevaan käsitykseen kääntämisestä ”sosiaalisena käy-

täntönä” (Chesterman 2006, 18–21): käsite toimii siltana, joka nivoo yleisen ammatillisuuden teorian yhteen kääntämisen moninaisten sosiaalisten todellisuuksien kanssa (ks. luku 3.3.3).

Tutkimus on osin teoreettinen, osin empiirinen. Koska palkaton työ on tutkimuskäsitteenä tuore, eikä aiempaa käännöstieteellistä tutkimusta aiheesta ole ollut saatavilla, on tutkimuksen teoriapohja koottu usealta eri alalta: käännöstieteestä, sosiologiasta ja yleisestä ammattien teoriasta. Eri tieteenalojen teoriaa ja käsitteistöä yhdistelemällä on luotu käsillä olevan tutkimuksen tarpeisiin soveltuva teoriapohja, jolla tutkimuksen lähtökohtaiset kysymykset ja hypoteesit perustellaan ja jota vasten tutkimuksen empiirisen osan tuloksia tarkastellaan. Teoreettiseksi voidaan katsoa myös tutkimuksen osana tehty näytteenomaisen kartoitus siitä, kuinka käännösalan ammattieettisiä normeja määrittävät tahot suhtautuvat palkkiokysymykseen. Tutkimuksen empiirinen osa koostuu kyselytutkimuksesta, joka on kohdistettu kaikille Suomen korkeakouluissa englannin kielen oppiaineita pääaineena opiskeleville, opintojensa loppuvaiheessa oleville henkilöille.

Tutkimus on luonteeltaan kartoittava. Pyrkimyksenä on hahmotella kokonaiskuvaa palkattomaan kääntämiseen liittyvästä problematiikasta ja pohjustaa siten aihetta käsittelevää jatkotutkimusta. Kartoittavan luonteen vuoksi tarkastelun piiri on varsin laaja, eikä esitettyjen kysymysten ja niihin tarjottavien vastausten käsittelyssä voida mennä niin syvälle kuin toisen tyyppisessä tutkimuksessa olisi mahdollista. Tämä rajoittaa jossain määrin sitä, kuinka pitkälle vietyjä tai luotettavia johtopäätöksiä tulosten perusteella voidaan tehdä. Valinta on ollut tietoinen: kartoittava tutkimus on olennainen väline tiedeyhteisön huomion kiinnittämiseksi ja tulevan tutkimuksen ohjaamiseksi aihepiiriin, jota ei aiemmin ole riittävästi tarkasteltu. Palkaton työntekeä – palkaton kääntäminen ja tulkkaus yksinä muotoinaan – on ajankohtainen ja tunteita herättävä ilmiö, jota koskevaa tieteellistä tietoa on tuotettu vasta huomattavan vähän suhteessa sen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen.

1.2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA ALUSTAVAT HYPOTEESEIT

Tutkimuksen lähtökohtaisena tavoitteena on ollut vastata kahteen kysymykseen: 1) Minkälaisien motiivien vuoksi palkatonta käännöstyötä tehdään? 2) Kokevatko käännöstyötä palkatta tekevät henkilöt palkattoman työnteon olevan ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa? Nämä yleisluontoiset kysymykset ovat tutkimustyön edetessä ja kohderyhmän rajauksen myötä jalostuneet seuraaviksi tarkemmiksi alakysymyksiksi: 1) Minkälaisien motiivien vuoksi sellaiset henkilöt, joilla voi perustellusti olettaa olevan hallussaan riittävät taidot ainakin joitain käännösalan ammattilaisten tekemiä työtehtäviä vastaavien töiden tekemiseen ja jotka ovat tutkimusta varten tavoitettavissa, ovat tehneet tai voisivat tehdä käännöstyötä palkatta? Ovatko palkattoman työn motiivit luokiteltavissa ja ovatko jotkin motiivit yleisempiä tai painoarvoltaan merkittävämpiä kuin toiset? 2) Koetaanko palkattoman käännöstyön olevan ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa? Miten ristiriitaa koskevia näkemyksiä perustellaan?

Miten se, onko henkilö itse tehnyt käännösalan työtä palkatta tai onko hän sosiaalistunut tai sosiaalistumassa käännösalan ammattilaisuuteen, vaikuttaa hänen näkemyksiinsä palkattoman käännöstyön ja käännösalan ammattietiikan välisestä suhteesta, jos vaikuttaa? Poikkeavatko käsitykset palkattoman käännöstyön ja ammattietiikan suhteesta siitä, miten palkattomaan käännöstyön eettisyyttä henkilökoh-
taisella tasolla hahmotetaan?

Tutkimuksen osana tehdyn kyselyn kohderyhmä – Suomen korkeakouluissa englannin kieliaineita pää-
aineenaan opiskelevat, opinnoissaan pitkälle edenneet opiskelijat – pyrittiin valitsemaan siten, että tulos-
ten pohjalta voitaisiin saada mahdollisimman täsmällisiä vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin.
Valinnan taustalla vaikuttivat oletukset, että (a) Suomen korkeakoulujen englannin kieliaineiden pääai-
neopiskelijat *kykenevät* tekemään ainakin joitain käännösalan ammattilaisten työtä vastaavia käännös-
alan tehtäviä joko palkkiota vastaan tai ilman; (b) että ainakin osa opiskelijoista *tekee* tällaisia tehtä-
viä ilman rahallista korvausta; ja (c) että opiskelijoiden palkattoman käännöstyön motiivit ja siihen liit-
tyvät eettiset näkökannat *ovat tutkittavissa*. Varsinaisiin tutkimuskysymyksiin vastaamisen ohella tutki-
muksen tavoitteena onkin ollut testata laadullista kyselylomakemenetelmää motivaation ja eettisten nä-
kökantojen tutkimisen välineenä. Yhtenä tutkimuksen lähtöhypoteesina on niin ikään ollut, että käännös-
alan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen vaikuttaa tavalla tai toisella siihen, miten palkattomaan
käännöstyöhön suhtaudutaan, ja että tämä ammattiin sosiaalistumisen vaikutus on mitattavissa.

1.3 TUTKIELMAN RAKENNE

Tutkielma rakentuu seuraavasti: Pääluvussa kaksi esitellään tutkimuksen käännöstieteellinen viitekehys.
Ensin luodaan katsaus käännöstieteen viimeisimpään, sosiologiseen käänteeseen ja määritellään tar-
kemmin sosiaalisen käytännön käsite, johon tutkimuksen voi katsoa perustuvan. Tämän jälkeen tarkas-
tellaan käännöstieteen teorioiden perinteisiä tapoja jäsentää kääntämisen etiikkaa ja käsitellään kääntä-
misen etiikkaa koskevassa nykykeskustelussa vallitsevaa kahtiajakoa deontologisen, ammattikunnalle
suunnatun ja yleisemmän kääntämisen etiikan välillä. Lopuksi luodaan silmäys vapaaehtoisen ja ei-
ammattimaisen kääntämisen eri muotoihin ja niiden tutkimukseen. Luvun yleisenä tavoitteena on suh-
teuttaa käsillä oleva tutkimus käännöstieteen nykysuuntauksiin ja esitellä tutkimuksessa käytetty käännös-
tieteen käsitteistö ennen muilta aloilta ammentavaan teoriaan siirtymistä.

Luvussa kolme tarkastellaan käännösalan ja kääntämisen todellisuuksia 2010-luvun maailmassa. Ensin
luodaan katsaus käännösalaan viime vuosikymmenten aikana mullistaneisiin muutoksiin, joiden vaiku-
tuksia arvioidaan paitsi alan ammattilaisten ja koulutuksen näkökulmasta, myös muiden kuin ammatti-
laisten tai sellaisiksi koulutautuvien kannalta. Tämän jälkeen problematisoidaan kääntämisen profes-
sionalisoimisen välineenä käytettyjä kompetenssin ja asiantuntijuuden käsitteitä ja perustellaan, miksi
muidenkin kuin alan koulutuksen saaneiden tai ammattikäytäjäinä toimivien voi olettaa kykenevän vas-

taamaan joihinkin haastavuudeltaan ammattikäntäjien työtä vastaaviin yhteiskunnan käännostarpeisiin. Luvun kolmannessa alaluvussa käännoalan ammattilaisuutta tarkastellaan yleisesti ammattilaisuutta teoretisoivan yhteiskuntatieteellisen käsitteistön avulla. Osuudessa kuvataan ammattiin kasvamisen prosessia ja osatekijöitä, pohditaan ammattien ongelmallisia piirteitä ja tarkastellaan ammattietiikan merkitystä ammattien oikeuttamisen ja ammattikuntien edun ajamisen välineenä. Neljännessä alaluvussa karotetaan käännoalan ammattieettisten normien suhtautumista palkkiokysymyksiin ja pohditaan, minkälaisia normeja alan koulutus opiskelijoille välittää ja kuinka tämä voi vaikuttaa heidän suhtautumiseensa palkattomaan työhön.

Tutkielman neljännessä eli viimeisessä teoreettista taustaa esittelevässä pääluvussa siirrytään yleisen työn sosiologian pariin. Aluksi pohditaan työn käsitettä, sen taustoja ja uudelleenmäärittelyn tarvetta muuttuneessa maailmassa. Luvussa esitellään Tilly & Tillyn (1998) laajempi työn määritelmä, joka kattaa myös palkatta tehdyn työn, ja sovelletaan Taylorin (2004) työn sosiaalisen järjestäytymisen kehikkoa palkattoman työn eri muotojen jäsentämiseen. Luvun kahdessa viimeisessä alaluvussa tarkastellaan, kuinka motivaatiota on tutkittu palkattoman työn eri muodoista tutkituimpien joukkoon kuuluvan vapaaehtoistyön tutkimuksessa ja tarkemmin vapaaehtoisikäntämistä koskevassa tutkimuksessa.

Luvussa viisi esitellään tutkimuksen metodologia ja tarkoitus, kerrotaan, kuinka tutkimuksen osana tehdyn kyselytutkimuksen kohderyhmä on muodostettu ja mitattavat ilmiöt operationalisoitu, ja kuvaillaan kyselyn toteutus sekä kyselyn rakenne. Lisäksi kuvataan lyhyesti vastausten käsittelyprosessia ja analysointimenetelmiä. Kuudes luku esittelee kyselyn tulokset. Vastaajatilastoja esittelevän ensimmäisen osuuden jälkeen tarkastellaan, mitä kyselyn tulokset kertovat palkattoman käännoistyön tekijöistä, palkattomien toimeksiantojen sisällöistä ja käyttäjistä sekä palkattoman käännoistyön määristä. Näiden taustoittavien tietojen jälkeen perehdytään palkattoman käännoistyön motiiveita ja siihen mahdollisesti liittyviä eettisiä ristiriitoja koskeviin tuloksiin. Tuloksia eritellään sekä laadullisesti että määrällisesti, pyrkimyksenä nostaa esiin vastaukset tutkimuksen lähtökohtaisiin kysymyksiin.

Luvussa seitsemän vedetään yhteen tutkimuksen tärkeimmät havainnot ja pohditaan niistä tutkimuksen teoriaa vasten tehtävissä olevia johtopäätöksiä. Luvussa kahdeksan arvioidaan yleisesti tutkimuksen onnistumista sille asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja pohditaan tutkimusaineiston mahdollista jatkokäyttöä ja jatkotutkimuksen tarpeita. Lopuksi tutkija esittää oman subjektiivisen näkemyksensä siitä, mikä on tutkimuksesta esille nouseva viesti käännoalan ja käntäjien koulutuksen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

2 KÄÄNNÖSTIETEELLINEN VIITEKEHYS

Käännöstiede on kulkenut lyhyessä ajassa pitkän matkan harvoja kiinnostaneesta, vertailevalle kirjallisuustieteelle tai kielitieteelle alisteisesta kuriositeetista verrattain vahvasti institutionalisoituneeksi, dynaamisesti kehittyvän teoriapohjan, tutkimuksen ja koulutuksen omaavaksi, laaja-alaiseksi ja itsenäiseksi tieteenalaksi kehittyessään. Tuolle matkalle on mahtunut monia mutkia, käännteitä ja tienhaaroja, joita on kartoitettu kattavasti eri näkökulmista (ks. mm. Munday 2008; 2010; Snell-Hornby 2006; 2010, 366–370; Vehmas-Lehto 2008, 13–42). Moni katsoo, että käännöstiede on luontojaan ”interdisiplinääristä”, useiden muiden tieteenalojen välimaastoon sijoittuvaa ja niiden kanssa limittyvää tiedettä, ja että nykypäivään tultaessa tuo tieteidenvälinen ominaisuus on vain korostunut (Munday 2008, 13–17; Wolf 2007a, 2–3; Williams & Chesterman 2002, 1; Duarte & al. 2006, 1–5; Vehmas-Lehto 2008, 34–35). Interdisiplinäärisyytensä vuoksi käännöstiede on erityisen altis erilaisille paradigmanmuutoksille: tieteidenvälisiä rajoja ylittävät tutkimushankkeet ovat usein merkittävässä roolissa olemassa olevia paradigmoja ja oletusarvoisia totuuksia kyseenalaistavien käännteiden käynnistämässä ja vakiinnuttamisessa (Wolf 2007a, 2–3).

Käännöstieteen tähänastisista käännteistä selkein ja tärkein lienee 1980-luvulla alkunsa saanut ja 1990-luvulla koko tieteenalan mullistanut ”kulttuurinen käänne”, joka siirsi tutkijan ja teoreetikon katseet teksteistä niitä ympäröiviin kulttuurisiin konteksteihin, noissa konteksteissa vallitseviin valtasuhteisiin sekä käännteiden asemaan, rooliin ja vastaanottoon noissa konteksteissa ja valtasuhteissa. (Ks. mm. Snell-Hornby 2006, 47–67; 2010; Gentzler & Tymoczko 2002a, xi–xvi; Munday 2008, 13–14, 124–141.) Kulttuurisen käännteeseen voi katsoa dominoineen käännöstiedettä läpi 1990-luvun, ja moni tieteenalan nykysuuntauksistakin juontaa juurensa sen synnyttämiin uusiin ajatusmalleihin ja avaamiin näkökulmiin. Näin myös kääntämisen sosiologia, jota pidetään yhtenä lupaavimmista kandidaateista 2000-luvun käännöstieteen tärkeimmäksi käännteeksi (Snell-Hornby 2010, 368–369). Sosiologisesti suuntautunut käännöstiede on tuonut huomion keskiöön monia aiemman käännteorian ja -tutkimuksen laiminlyömiä tutkimuskohteita ja -alueita, kuten kääntäjien ja tulkkien koulutuslaitokset ja työskentelyolosuhteet, käänntealan ammattijärjestöt ja niiden yhteiskunnallisen roolin, kääntäjien ja tulkkien (oma)elämäkerrat, kääntämisen sosiaalipoliittiset ulottuvuudet sekä vapaaehtoisääntämisen ja käännteaktivismin. Sosiologinen näkökulma on nostanut aivan uusia kysymyksiä myös kääntämisen etiikasta käytyyn keskusteluun. (Wolf 2010, 337.)

Alla luodaan silmäys käännöstieteen sosiologisen suuntauksen kehitykseen, sisältöihin, jaotteluihin ja keskeisiin käsitteisiin. Tämän jälkeen tarkastellaan, kuinka kääntämisen etiikkaa on käännöstieteessä tavattu käsitellä, millaisia ongelmia näihin perinteisiin kääntämisen etiikan jäsenymalleihin liittyy ja millaisia ratkaisuja noihin ongelmiin on ehdotettu. Lopuksi luodaan katsaus vapaaehtoisääntämisen

tähänastiseen tutkimukseen. Osuuden yleisenä tavoitteena on osoittaa, mihin käsillä oleva tutkimus sijoittuu suhteessa käännöstieteen tähänastisiin suuntauksiin ja kiinnostuksen kohteisiin.

2.1 KÄÄNTÄMISEN SOSIOLOGIA

Kääntämisen sosiologian voi katsoa alkaneen kehittyä jo kulttuurisen käänteeseen yhteydessä. Monet kulttuuriseen käänteeseen lukeutuvista teorioista ja tutkimuksista olivat selvästi sosiologisesti suuntautuneita ja raivasivat tietä 1990-luvulla ensimmäisiä versojaan kurotelleelle kääntämisen sosiologialle.¹ 2000-luvulle tultaessa kiinnostus kääntämisen sosiologisia ulottuvuuksia kohtaan on kasvanut vauhdilla: aiheen tiimoilta on järjestetty kansainvälisiä konferensseja (Lissabon 2002, Graz 2005, Tampere 2008)² ja sitä käsittelevien akateemisten julkaisujen ja tutkimusten määrä on moninkertaistunut (ks. esim. Wolf & Fukari 2007; Inghilleri 2005; Duarte & al. 2006; Akrich & al. 2006).

Kääntämisen sosiologiassa kiinnostuksen keskiöön nousee tekstien ja niiden kulttuuristen kontekstien sijaan *kääntäjä itse* (Munday 2008, 157). Kun ottaa huomioon, ettei käännöksiä olisi olemassa ilman kääntäjiä, siirtymä on varsin luonteva – outoa on vain, kuinka kauan sitä saatiin odottaa (mts. 157; Snell-Hornby 2010, 369.). Verrattain pitkään käännöstieteessä ei kiinnitetty juurikaan huomiota kääntäjiin eikä heidän toimintansa kognitiivisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin rajoitteisiin (Prunč 2007, 40–43). Kiinnostusta kääntäjiä ja heidän toimintansa konteksteja kohtaan alettiin osoittaa vasta kulttuurisen käänteeseen myötä, eikä tieteenalan tutkimuksesta ja teoriasta piirtyvä käsitys kääntäjästä ja tämän toiminnasta vielä tuolloinkaan ollut kaikilta osin realistinen (mts. 40–43). Kulttuurintutkimuksesta ammentaneet teoriat jättivät huomiotta suuren osan kääntämisen konkreettista sosiologista todellisuutta, eivätkä tarjonneet riittävää välineistöä sosiologisten kysymysten tarkasteluun (Wolf 2007a, 5–6; 2010, 337–343; Chesterman 2006, 9–27). Täydentävää teoreettista ja menetelmällistä välineistöä onkin haettu suoraan sosiologian puolelta (Wolf 2007a, 18).

Chesterman näkee käännöstieteessä neljä pääasiallista tutkimuksenteon näkökulmaa: *lingvistinen* (huomio teksteissä, niin kirjoitetuissa kuin puhutuissa), *kognitiivinen* (huomio kääntäjän päänsisäisissä prosesseissa), *kulttuurinen* (tarkastelun kohteena ideat, kuten arvot, valta tai identiteetti, ja niiden siirtymien kulttuuristen järjestelmien välillä) ja *sosiologinen* (tarkastelun kohteena ihmiset ja heidän havaittava toimintansa) (2007, 173–174; 2006, 11). Läheisimmät välit sosiologisella näkökulmalla on kulttuurisen kanssa, minkä vuoksi nämä kaksi yhä sekoitetaan helposti keskenään ja niiden alueille sijoituvia tutki-

---

¹ Kulttuuriseen käänteeseen lukeutuvien teorioiden ja tutkimusten sosiologisista ulottuvuuksista ja sovelluksista ks. mm. Wolf 2007a, 6–13; 2010; Chesterman 2006. Jo 1990-luvulla sosiologisesti suuntautunutta tutkimusta tehneistä tutki-joista ja teoreetikoista ks. Prunč 2007, 40–43.

² Vehmas-Lehto 2008, 27; Kinnunen & Koskinen 2010, 4.

muksia ja teorioita kutsutaan toisinaan ”sosiokulttuurisiksi”.³ Ensisijaisesti sosiologisesta näkökulmasta tehtyä käännöstieteellistä tutkimusta voidaan edelleen jaotella sen tutkimuskohteiden mukaan kolmeen osa-alueeseen: *kääntäjien, käännösprosessin ja käännösten sosiologiaan* (Chesterman 2006, 12). Sosiologisesti suuntautuneen käännöstieteellisen tutkimuksen osa-alueista vähimmälle huomiolle on Chestermanin mukaan jäänyt käännösprosessin sosiologia, jossa voitaisiin tarkastella esimerkiksi käännösprosessiin osallistuvia toimijoita, heidän roolejaan ja suhteitaan; prosessin vaiheita, välineitä ja olosuhteita; tai prosessiin vaikuttavaa päätösympäristöä. Käännösten sosiologiaan lukeutuvien, muun muassa käännösten levitystä, vastaanottoa, asemia kirjallisissa systeemeissä sekä käännösmerkkinä tarkastelemaan tutkimukseen ovat tarjonneet välineitä ennen kaikkea systeemiteoreettiset käännöstieteen suuntauksukset sekä kääntämisen historiantutkimus. Kääntäjien itsensä ja heidän toimijuutensa tutkimiseen on sovellettu hedelmällisesti muun muassa Bourdieun teoriaa ja käsitteistöä (ks. mm. Simeoni 1998; Inghilleri 2005b; Wolf 2007b) ja Bruno Latourin Actor-Network-teoriaa (ks. mm. Buzelin 2005; Abdallah 2008). Käännöstieteen omasta arsenaalista ennen kaikkea funktionaalisten teorioiden, eritoten Holzmänttärin teorian kääntämistoiminnasta (1984), voi katsoa kurkottaneen jo varhain kääntäjien sosiologian suuntaan (Vehmas-Lehto 2008, 27). Iso rooli kääntäjien sosiologiassa on niin ikään kääntäjiä todellisina, historiallisissa konteksteissa vaikuttaneina yksilöinä tarkastelevalla kääntämisen historiantutkimuksella. (Chesterman 2006, 12–22; Wolf 2007a, 6–25.) Näiden kolmen osa-alueen ohelle on alettu sittemmin peräänkuuluttaa myös neljättä, *käännöstieteen* sosiologiaa, jossa huomio kohdistuu tieteenalaan itseensä, sen kehitykseen vaikuttaneisiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, sen omaan vaikuttavuuteen ja sisäisiin prosesseihin sekä tieteenalan tutkijoihin ja teoreetikoihin (ks. esim. Gambier 2006, 40–41; 2007; Wolf 2007a, 25–27).

Kuten edeltävä katsaus osoittaa, sosiologisesti suuntautuneen käännöstieteellisen tutkimuksen ja teorian kenttä on vasta hahmottumassa ja käsitteistön käyttö yhä epävakaa, osin ristiriitaistakin (Wolf 2007a, 31). Osa sovelletusta käsitteistöstä yhtyy suoraan käännöstieteen perinteisempiin perspektiiveihin, osa on omintakeisemmin sosiologista. Pyrkimyksenään sovittaa yhteen tieteenalan interdisiplinäärisyyden erilleen ajamia perspektiivejä Chesterman on kartoittanut alustavasti niitä kääntämisen sosiologian käsitteitä, joissa kiteytyvät parhaiten yhteydet käännöstieteen muihin, perinteisempiin näkökulmiin (2007). Näistä Chestermanin ”siltakäsitteiksi” nimeämistä, käännöstieteen sosiologisen suuntauksen muihin käännöstieteen näkökulmiin sitovista käsitteistä olennaisimpana voidaan pitää *sosiaalista käytäntöä* (social practice) (Munday 2008, 158; Chesterman 2006, 18; Wolf 2007a, 31; 2010, 337).

---

³ Sosiologisen ja kulttuurisen näkökulman erottelun ongelmallisuudesta ks. Wolf 2007a, 1–5; Chesterman 2006, 9–11.

Käsillä olevan tutkimuksen voi nähdä edustavan Chestermanin luettelemista käännoستieteellisen tutkimuksen neljästä näkökulmasta paitsi sosiologista, myös kulttuurista: tarkastelun kohteena ovat yksilöiden havaittava *toiminta* (palkattoman käännoستyön tekeminen) ja heidän toimintaansa vaikuttavat *ideat* (motiivit ja sisäistetyt ammattieettiset normit). Kohteensa puolesta tutkimus on ennen kaikkea *kääntäjien* sosiologiaa. Sosiologisesti suuntautuneelle käännoستieteelliselle tutkimukselle ominaiseen tapaan kääntäminen käsitetään Chestermanin määritelmän mukaisesti sosiaalisesti käytännöksi: käsite määritellään tarkemmin luvussa 3.3.3, missä sitä käytetään siltana yleisesti ammattilaisuutta jäsentävän teorian ja käännoستalan ammattilaisuuden välillä. Muun käsitteistönsä, teoriansa ja menetelmällisen välineistönsä osalta käsillä oleva tutkimus ei yhdisty suoraan mihinkään edellä mainituista, kääntämisen sosiologiseen suuntaukseen yhdistetyistä tutkimustyypeistä tai teorioista. Käännoستieteelle ominaisen interdisciplinäärisyyden oikeuttamana ja sitä edelleen jatkaen tässä tutkimuksessa tarkastellaan kääntäjiä, heidän toimintaansa ja sen vaikuttimia ennen kaikkea yhteiskuntatieteellisestä ammattilaisuuden teoriasta sekä työn sosiologiasta ammennetuin käsittein, joita on hyödynnetty käännoستieteellisessä tutkimuksessa vasta vähän (ks. esim. Kouva 2008; Hänninen 2008). Aineistontuotannon menetelmänä on sovellettu sosiologiselle tutkimukselle tyypillistä kyselytutkimusta, joka alkaa sosiologisen käännoستeen myötä olla vakiinnuttanut asemansa käyttökelpoisena käännoستieteellisenkin tutkimuksen välineenä.

2.2 TARKASTELUSSA KÄÄNTÄMISEN ETIIKKA

Eettiset kysymykset ovat olleet kääntämisestä käydyin keskustelun ytimessä niin kauan kuin kääntämisestä ylipäätään on keskusteltu. Vaikka suuri osa käännoستeoriasta ei eksplisiittisesti mainitse sanaa etiikka, jokaiseen käsitykseen kääntämisestä sisältyy jonkinlainen käsitys myös kääntäjän eettisistä velvoitteista ja eettisestä tavasta kääntää (Koskinen 2000, 16). Perinteinen ja sitkeästi pintansa pitävä käsitys eettisestä kääntämisestä korostaa kääntäjän *uskollisuutta* lähtötekstiä ja sen kirjoittajan tarkoitusperiä kohtaan. Hyvän – ja siten eettisen – kääntäjän ominaisuudeksi on katsottu niin ikään *näkymättömyys*: oman olemassaolonsa häivyttäminen lähtötekstin ja siitä tuottamansa kohdekielisen version välillä. Sittemmin kääntäjän mahdollisuus lähtötekstin neutraaliin toisintamiseen on kyseenalaistettu: eritoten postmodernista filosofiasta vaikutteita ottaneet käännoستeoriat ja -teoreetikot ovat korostaneet kaiken kääntämisen *tulkinnallisuutta* ja kääntäjän *olemassaolon ja subjektiivisuuden näkyväksi tekemisen* eettisyyttä. Funktionalistiset käännoستeoriat ja skoposteoria puolestaan nostivat kääntäjän eettisen toiminnan mittariksi käännoستelle asetettujen *toimeksiantokohtaisten tavoitteiden täyttämisen*, ja deskriptiiviset ja normiteoriasta ammentavat käännoستeoriat käännoستoksen *kohdekulttuurin ja -kontekstin normien noudattamisen*. Pitkä perinne kääntämisen etiikkaa koskevassa keskustelussa on niin ikään *lähtöteksti-* ja *kohdeyleisöorientoituneisuuden vastakkainasettelulla*: kääntäjän on katsottu voivan valita uskollisuutensa kohteeksi joko lähtöteksti ja lähtökulttuuri tai vaihtoehtoisesti kohdeyleisö ja kohdekulttuuri, muttei mo-

lempia yhtä aikaa. Se, kumpi orientaatio on nähty eettisemmäksi, on vaihdellut teoreetikosta riippuen. (van Wyke 2010; Chesterman 1997a, 169–171; 1997b, 147; 2001, 139–142; Pym 2001, 130–136.)⁴

Chesterman näkee kääntämisen etiikan vallitsevat jäsennysmallit ongelmallisena kokonaisuutena. Hän tiivistää kääntämisen etiikkaa koskevien ajatusten ja teorioiden paljouden neljään, osin limittäiseen malliin: *edustavuuden etiikka* (ethics of representation), jossa korostuu uskollisuus joko lähtötekstiä, sen ”sielua”, kirjoittajan tarkoitusta tai lähtökulttuurin Toiseutta kohtaan; *palvelun etiikka* (ethics of service), jossa painotetaan kääntäjän roolia palveluntarjoajana; *kommunikaation etiikka* (ethics of communication), jossa korostuu kääntämisen funktio kielten ja kulttuurien välisen kommunikaation ja sitä kautta yhteistyön mahdollistajana; sekä *normeihin perustuva etiikka* (norm-based ethics), jossa paino on kohdekontekstin normien noudattamisella. Kaikilla näihin neljään eri malliin sijoittuvista tavoista jäsentää kääntämisen etiikkaa on omat ongelmansa eikä yksikään niistä itsessään kata käännoalalle ominaisten eettisten ongelmien koko kirjoa. Teorioiden osittaisesta limittäisyydestä huolimatta niihin sisältyvät eettiset kannat eivät ole yhteen sovitettavissa, sillä ne perustuvat pohjimmiltaan erilaisiin etiikan lajeihin, operoivat etiikan eri tasoilla ja korostavat erilaisia eettisiä arvoja. Yksikään niistä ei myöskään kerro, kuinka toimia jos eri arvot ovat ristiriidassa. (Chesterman 2001, 139–144.) Eräs monille kääntämisen etiikan teoretisoinnin malleille tyypillinen ongelma on Pymmin mukaan lisäksi teorioiden etäisyys kääntämisen arkitodellisuudesta: suuri osa kääntämisen etiikan teoretisoinnista kohdistaa huomionsa liian suppeaan kääntämisen alaan (ennen kaikkea kaunokirjalliseen kääntämiseen) tai on liian abstraktia ja yleispätevyyteen pyrkivää, jotta teorioita olisi voitu laaja-alaisesti soveltaa käytäntöön tai alan ammattieettisten koodien muotoiluun. Tämä on johtanut sosiaaliseen skismaan: akateemikot tuottavat sofistikoitunutta teoriaa vailla laajaa sovellettavuutta ja ammatillaiset noudattavat laajalti jaettuun käytäntöön ilman sofistikoitunutta teoriapohjaa. Jos akateemikoiden tuottama ”intellektuaali etiikka” ei ole johdateltavissa ammattikunnan toimintaa ohjaavalle deontologiselle tasolle, siihen sisältyvät kauniit ajatukset jäävät vaille niiden ryhmien tukea, joilla olisi kyky ja valta muuttaa ideat käytännöksi ja siten muuttaa vallitsevia epäkohtia. (Pym 2001, 133–134; 2012a, 3–5. Ks. myös Baker & Maier 2011, 7.)⁵

Ratkaisuna olemassa olevien kääntämisen etiikan jäsennysmallien ongelmiin ja yhteensovittamattomuuteen Chesterman tarjoaa viidettä, hyve-etiikkaan perustuvaa mallia, jonka hän nimeää *sitoutumisen etiikka*.

---

⁴ Tarkemmin käännoätieteen teorioiden eettisistä ulottuvuuksista ja kääntämisen etiikkaa koskevasta nykykeskustelusta ks. mm. Koskinen 2000; Pym 2012a; Steiner 1975; Venuti 1995; 1998; Lane-Mercier 1997; Bermann & Wood 2005; sekä Pymmin toimittama *The Translator* -lehden erikoisnumero ”The Return to Ethics” 7(2), 2001. Kääntämisen etiikasta kääntäjänkoulutuksessa ks. Bakerin ja Maierin toimittama *The Interpreter and Translator Trainer (ITT)* -lehden erikoisnumero ”Ethics and the Curriculum” 5(1), 2011.

⁵ Pym mainitsee yhtenä poikkeuksena skopos-teorian, joka on variantteineen onnistunut tuomaan ammattilaisten näkökulmaa sisään akateemiseen diskurssiin ja teoriaan. Kääntämisen etiikan käsittelyn kannalta hän ei kuitenkaan pidä sen antia riittävänä. (2012, 87–104.)

kaksi (ethics of commitment) (2001, 146). Hyve-etiikka on arvoihin perustuvaa etiikkaa, jossa korostuvat tavoiteltujen arvojen tiedostaminen ja yksilön halu toimia parhaansa mukaan noiden arvojen tavoitteleiseksi (Juujärvi 2007, 63–65). Chesterman määrittelee sitoutumisen ”liimaksi, joka kiinnittää ammatinharjoittajat⁶ ammattinsa arvoihin”: se edellyttää paitsi tietoisien käsityksen muodostamista ammatista ja sen arvoista, myös tiedostettua halua samaistua tuohon ammatillisuuteen. Käsitykset ammatista ja sen arvoista voivat toki vaihdella – olennaista ammatillaisen eettisen toiminnan kannalta on se, että yksilö tekee parhaansa toimiakseen noiden käsitystensä mukaisesti. Jotta ammattikunnan arvojen tavoitteleminen voi sitoutua, on niiden oltava jaettu: Chesterman ehdottaa kääntäjien ammattiin sitouttamisen pohjaksi ”Hieronymistä valaa”, jossa on listattu ammattikunnan tärkeimmät arvot ja jossa kääntäjä vannoo sitoutuvansa noiden arvojen tavoitteluun, oman ammatitaitonsa jatkuvaan kehittämiseen sekä lojaalisuuteen ammattikunnalleen. (2001, 146–156.)

Chestermanin sitoutumisen etiikka on käänösalan ammatillisille suunnattua, käytäntöön sovellettavissa olevaa deontologista etiikkaa, jonka tavoitteena on ennen kaikkea ammattikunnan kehittäminen: ammattikäntäjien sitoutuminen eksplisiittisesti hänen ehdottamansa kaltaiseen valaan voisi Chestermanin mukaan edistää ”aidosti eettistä ammattilaistoimintaa”, auttaa ammattikäntäjien kansainvälisen akkreditoinnin kehittämisessä, vahvistaa alan professionalisoitumista ja ”helpottaa erottamaan ammatilliset amatööreistä” (2001, 146–156). Anthony Pym, monen muun kääntämisen etiikkaa käsittelevän nykyteoreetikon ja -tutkijan tavoin (ks. mm. Baker & Maier 2011; Gill & Guzmán 2011; Boéri & de Manuel Jerez 2011; de Manuel Jerez 2010; Inghilleri 2010; Koskinen 2000, 15; Robinson 2003, 25–28; Drugan 2011, 112) katsoo, ettei deontologinen, ammatillisille suunnattu etiikka kuitenkaan riitä kaikkien kääntämisen nykytodellisuuksiin liittyvien eettisten ongelmien jäsentämiseen (Pym 2001, 133; 2012a, 84). Globalisaation ja informaatioteknologian kehityksen aikaansaamien muutosten myötä maailmassa tehtävän kääntämisen määrä on kasvanut massiivisesti, sen vaikutukset ulottuvat yhä laajemmalle ja sitä harjoittavat kasvavassa määrin muut kuin alalle koulutetut ammatilliset. Näissä oloissa kääntämisen käytäntöjen eettisyyden turvaamiseksi ja tarkastelemiseksi tarvitaan kääntämisen etiikkaa, joka on sovellettavissa muihinkin kuin alan ammatillisiin. (Pym 2001, 133; 2012a, 84.)⁷

Pym itse hahmottelee viisi periaatetta kaikkeen kääntämiseen sovellettavissa olevan etiikan perustaksi:

(1) *Kääntäjä on vastuussa tuotteestaan siitä hetkestä lähtien, kun päättää tuottaa sen:* Olennaisin ky-

---

⁶ Chesterman tiedostaa kääntämisen *professioksi* (profession) määrittelemisen ongelmallisuuden ja käyttää siksi klassisiin ammatteihin viittaavien termien ”profession” ja ”professional” sijaan termejä ”practice” ja ”practitioner”.

⁷ Pymmin oma näkemys siitä, mihin kääntämisen etiikan teoretisoinnin ulottuvuudet tulee rajata, on vuosien saatossa muuttunut huomattavasti: siinä missä hän vielä 1997 julkaistussa teoksessaan *Pour une éthique du traducteur* puhui nimenomaan alan ammatillisille suunnatun etiikan puolesta, saman teoksen vuonna 2012 julkaistussa, kritiikin pohjalta päivitetystä englanninkielisessä versiossa hän peräänkuuluttaa kaikkeen kääntämiseen sovellettavissa olevaa kääntämisen etiikkaa (2012a, 1–5). Teoksen varhaisemman version kritiikkiä ks. mm. Koskinen 2000, 70–83.

symys ei ole *kuinka* kääntää, vaan *miksi* kääntää – miksi juuri nyt, juuri tämä teksti, juuri tälle toimeksi-antajalle, juuri näissä olosuhteissa. Kulloisessakin tilanteessa eettiseksi katsottava tapa kääntää on johdettavissa vastauksista näihin kysymyksiin. (2) *Kääntäjä on vastuussa käännöspäätöksensä oletettavista seurauksista*: Kääntäjä *ei* ole vastuussa kääntämästään sisällöstä, koska hän ei ole *tekijä* (author). Sen sijaan kääntäjä *on* vastuussa niistä hyödyistä tai haitoista, joita hänen kääntämispäätöksestään voi seurata. Päätöksen seurausten epäonnistunut arviointi on valitettavaa, muttei sinänsä epäeettistä. (3) *Kääntämisen etiikan ei tarvitse lähtökohtaisesti tehdä valintaa kahden kulttuurin (yhteiskunnan, tahon tms.) välillä*: Tietoisten yhtä tai toista kommunikaation osapuolta suosivien valintojen tulee perustua tavoitteeseen edistää kulttuurienvälisiä yhteistyötä. (4) *Sen vaihtotapahtuman kokonaiskustannusten, johon kääntäminen liittyy, ei tule ylittää kääntämisen aikaansaamasta yhteistyöstä seuraavan kokonaisyödyn määrää*: Myös nopea halpakäännös voi olla eettisesti hyveellinen tietyissä konteksteissa. Toisaalta vaihtotapahtuman kokonaiskustannuksiin on laskettava myös se vaiva, jonka käännökseen käyttäjät joutuvat näkemään sen hyödyntämiseksi. (5) *Kääntäjät, niin kauan kuin toimivat yksinkertaista viestinviejää vapaammassa asemassa, ovat vastuussa työnsä kyvystä edistää vakaata kulttuurienvälisiä yhteistyötä pitkällä tähtäimellä*: Tähän tavoitteeseen, jonka Pym katsoo kääntämisen korkeimmaksi päämääräksi, sisältyvät klassisemmat luottamuksen, Toisen kunnioittamisen ja kommunikatiivisen kärsimyksen vähentämisen tavoitteet. (2012a, 165–167.)

Niin Pymmin kuin Chestermaninkin hahmottelemat mallit kääntämisen päivitetyn etiikaksi voidaan nähdä pyrkimyksenä tuoda kääntämisen etiikasta käyty keskustelu kääntämisen todellisuuksia viime vuosikymmenten aikana mullistaneiden muutosten tasalle. Kohdistuessaan huomion tekstitason sijaan ihmisten ja kulttuurien välisiä suhteita koskeviin, kontekstisidonnaisiin kysymyksiin ne linjautuvat yhteen käänntieteen sosiologisen suuntauksen kanssa (Pym 2001, 137), jonka yhtenä tärkeimpänä tavoitteena voikin nähdä juuri kääntämisen etiikan määrittelyn (Gouanvic 2001, 203). Chestermanin ja Pymmin näkemyseroissa tiivistyy niin ikään kääntämisen etiikasta ja eritoten sen opettamisesta käydylle nykykeskustelulle tyypillinen kahtiajako alan ammattilaisille suunnatun ja yleisemmän kääntämisen etiikan välillä (ks. myös Koskinen 2000, 76). Kuten luvussa 3 tullaan tarkemmin kuvaamaan, globalisaation ja informaatioteknologian kehityksen sekä niiden aikaansaamien tuotantorakenteiden muutoksen, kääntämisen massiivisen määrällisen kasvun ja kaiken viestinnän demokratisoitumisen seurauksena käänntöalan ammattilaisten moraalinen toimintaympäristö on muuttunut huomattavasti haasteellisemmaksi. Niin alan tutkijoiden ja teoreetikoiden kuin ammattilaisten, opettajien ja opiskelijoiden keskuudessa vallitsee yhteisymmärrys siitä, ettei yksin ammattieettisten koodien seuraaminen riitä toiminnan eettisyyden takaamiseksi muuttuneissa olosuhteissa, vaan tarvitaan *kokonaisvaltaisempaa eettistä osaamista*: kääntäjät on *voimaannutettava* (empower) tiedostamaan oma *toimijuutensa* (agency) ja toteuttamaan sitä vallitsevien epäkohtien muuttamiseksi (ks. mm. Abdallah 2011a; Chesterman 2000;

Koskinen 2000, 113–115; Gill & Guzmán 2011; Drugan & Megone 2011; McDonough Dolmaya 2011b; Drugan 2011. Voimaannuttamisen käsitteestä yleisemmin ks. Juujärvi & al. 2007, 193–197.) Missä kääntäjän toimijuuden rajojen katsotaan kulkevan, riippuu kuitenkin siitä, nähdäänkö kääntäjä ensisijaisesti ammattikuntansa edustajana⁸ vai yleisemmin yhteiskunnassa vaikuttavana toimijana⁹. Kuten luvussa 3.4.2 tullaan osoittamaan, on perusteltua olettaa, että nykyisessä suomalaisessa kääntäjänkoulutuksessa korostuu juuri ammatillisuutta korostava näkökulma.

2.3 VAPAAEHTOISKÄÄNTÄMISEN TUTKIMUS

Huolimatta joidenkin kääntämisen teorioiden ja käytäntöjen välisistä ristiriidoista ja etäisyyksistä, käännösalan ammattilaisten ja heitä työllistävien tahojen vaikutus käännöstieteen syntyyn ja kehitykseen on aina ollut vahvaa (ks. esim. Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 149–158; Vehmas-Lehto 2008, 13; Pym 2012a, 81–86; de Manuel Jerez 2010). Tämä näkyy muun muassa siinä, kuinka tiiviisti käännöstieteessä on keskitytty juuri ammattikäntäjien ja -tulkkien tutkimiseen ja teorianmuodostukseen heidän toimintansa pohjalta, vaikka on väitettävissä, että ammattimainen, palkkiota vastaan tehty kääntäminen on kaiken kääntämisen joukossa pikemminkin poikkeus kuin sääntö ja yksi kääntämisen alalajeista prototyyppisen, normit asettavan oletusarvon sijaan. Häkellyttävän paljon huomiota on suotu niin ikään kirjallisuuden kääntämiselle ottaen huomioon, että kyseessä on vain yksi lukuisista kääntämisen muodoista. (Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 149–158.) Tämä taloudellisesti tai institutionaalisesti näkyvimpiin tai akateemisesti arvostetuimpiin kääntämisen muotoihin keskittyminen johtuu pitkälti tieteenalan kehityksen taustalla vaikuttaneista historiallista tapahtumista ja prosesseista¹⁰ ja tieteenalan asemasta suhteessa vallitseviin valtarakenteisiin. (Mts. 149–158; Baker 2009, 222). Kuten luvussa 3.3 kuvataan, on sekä ammattilaisten että alan tutkimukselle ja opetukselle omistautuneiden instituutioiden edun mukaista edistää alan professionalisoitumista muun muassa ammattilaisten asiantuntijuutta korostamalla ja koulutusta standardoimalla. Tutkimuksen ja teorian ammatillisfokous on näiden tavoitteiden valossa varsin looginen. (Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 149–158; Airaksinen 1991, 29–35.)

---

⁸ Esimerkkeinä ammatillisnäkökulmaa korostavista puheenvuoroista ks. esim. Chesterman 2000; 2001; Pym 1997; Abdallah 2011a; Laygues 2001.

⁹ Kääntäjien ja kääntämisen laajemman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja vastuun huomioimista koulutuksessa ja eritoten kääntämisen etiikan käsittelyssä peräänkuuluttavat paitsi Pym (2012a), myös mm. Baker & Maier (2011), Boéri & de Manuel Jerez (2011), Gill & Guzmán (2011), Drugan & Megone (2011) ja Susam-Saraeva & Pérez-González (2012b). Ks. myös artikkelit kokoelmassa Boéri & Maier 2010a.

¹⁰ Mm. lähetystyö, imperialismi ja kolonialismi, toisen maailmansodan aikainen valtioiden välinen vakoilu, kansallidentiteettien ja -valtioiden rakentamiseen liittyvät kielipolitiikat sekä myöhemmin suurten kansainvälisten organisaatioiden käännöstarpeiden tyydyttäminen ovat kaikki vaikuttaneet merkittävästi kääntämistä tutkivan tieteenalan syntyyn ja kehitykseen. Ks. tarkemmin Vehmas-Lehto 2008; Susam-Saraeva & Pérez-González 2012a.

Ei-ammattimaisesta, ilman palkkiota tehdystä vapaaehtoisikäntämisestä¹¹ on alettu toden teolla kiinnostua tieteenalan piirissä vasta 2000-luvun puolella (ks. Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 152). Siltä osin kuin vapaaehtoisuuteen liittyy vallitsevien valtarakenteiden tai ideologioiden haastamista ja tietoista, muutokseen pyrkivää toimintaa, voi vapaaehtoisikäntämisen nähdä synonyyminä niin kutsutulle aktivistikäntämiselle tai käänösaktivismille ja sitä koskevan tutkimuksen juontavan juurensa jo kulttuuriseen käännteeseen (Brownlie 2010, 45). Kulttuuriseen käännteeseen liittyvä käänösaktivismi ja sen tutkimus keskittyivät kuitenkin edelleen ennen kaikkea arvostettuihin, lähinnä kaunokirjallisiin tai uskonnollisiin tekstilajeihin (Cunico & Munday 2007b, 141). Vasta vuosituhaten vaihduttua huomiota on alettu kiinnittää myös käntämisen ja vallan suhteisiin vähemmän tutkituissa tekstilajeissa (ks. esim. Cunico & Munday 2007a) ja vaikuttamaan pyrkivään käntämiseen muissa kuin ammatillisissa konteksteissa (ks. esim. Susam-Saraeva & Pérez-González 2012a; Boéri & Maier 2010a).

Se, mitä nykypäivänä ymmärretään käänösaktivismilla, tarkoittaa yleensä ennen kaikkea 1990-luvulta alkaen muotoutuneita vapaaehtoisten aktivistikäntäjien verkostoja. 1990-luvulla voimistunut globalisaatiokehitys kaikkine ulottuvuuksineen nosti kansainvälisen huomion kohteeksi sekä aivan uusia että aiemmin kansallisempiin konteksteihin rajattuja huolenaiheita, kuten ympäristön ja ilmaston suojelun, alkuperäiskulttuurien, työläisten ja vähemmistöjen oikeudet sekä vallan ja varallisuuden kasautumisen. Vastareaktionä kansainvälisten talousorganisaatioiden ja vaikutusvaltaisten valtioiden maailmanlaajuisesti ajamalle uusliberaalille talousajattelulle ja kapitalistiselle talousmallille kansalaisyhteiskunta järjestäytyi 1990-luvulla kansainvälisesti niin kutsutuksi globalisaatiokriittiseksi liikehdinnäksi. Vapaaehtoisten käntäjien – niin koulutettujen kuin kouluttamattomien, ammattilaisten ja harrastelijoiden – rooli liikehdinnän käynnistämisessä oli elimellinen, eikä sen olemassaolo ja toiminnan jatkuminen olisi mahdollista ilman vapaaehtoisten jatkuvaa työpanosta. (Baker 2007; Boéri 2007; 2008, 21–23; Cronin 2010a, 138; Brownlie 2010, 46–47.) Nykypäivänä vaikuttavien aktivistikäntäjien ja -tulkkien verkostojen voi katsoa alkaneen muotoutua juuri näissä 1990-luvun lopun temmellyksissä (Brownlie 2010, 46; Baker 2009, 229–233). Modernit aktivistikäntäjien verkostot ovat ilmiönä verrattain tuore, ja niitä on

---

¹¹ Määrettä ”ei-ammattimainen” tai ”epäammattimainen” (non-professional) käytetään toisinaan tarkoitushakuisesti viittaamaan toimintaan, joka on laadultaan tai etiikaltaan alempiarvoista verrattuna tietyt, yhteisesti sovitut standardit täyttävään ”ammattimaiseen” toimintaan. Tässä ”ei-ammattimaisella” tarkoitetaan yksinomaan toimintaa, josta ei makseta palkkiota ja jota eivät säätele ammattilaisten toimintaan sovelletut lait ja sopimukset, ottamatta kantaa työn sisältöön, laatuun tai eettisyyteen (vrt. Hietasen [2005, 13] määritelmä ammattimaisesta käntämisestä toimintana, joka on ”eettisesti, taloudellisesti ja oikeudellisesti kytketty elinkeinoelämään, ts. se suoritetaan palveluna todelliseen viestintätarpeeseen palkkiota vastaan ja kuluttajasuojalain (1978/38) ja tuotevastuulain 1990/694) alaisena”). Näin ymmärrettyinä ei-ammattimaisesti tehty käänöstyö voi vastata tai olla vastaamatta laadultaan ja sisällöltään ammattistatuksella tehtyä käänöstyötä, ja sitä voivat tehdä niin alan koulutuksen saaneet ja/tai palkkiota vastaan työskentelevät ammatikäntäjät kuin kouluttamattomat ”amatööritkin”.

ehditty tutkia vasta vähän.¹² Aiheesta on järjestetty tiettävästi vasta yksi kansainvälinen konferenssi (Granada 2007), jonka pohjalta julkaistu, Boérin ja Maierin toimittama antologia (2010a) lienee kattavin tähän mennessä julkaistu modernia aktivistikääntämistä ja sen tutkimusta käsittelevä teos.

Tietoisesti sosiaaliseen, poliittiseen, taloudelliseen tai ekologiseen muutokseen pyrkivä aktivismi on kuitenkin vain yksi vapaaehtoistoiminnan alalajeista: vapaaehtoisikäntäminen käsittää edellä kuvatun käänösaktivismin lisäksi myös laajalti muuta palkatonta käännöstoimintaa, kuten hyväntekeväisyys-, seurakunta- tai harrastustoiminnan yhteydessä tehdyn palkattoman käänös- ja tulkkaustyön sekä internetissä tapahtuvan vapaaehtoisikäntämisen lukemattomine eri ilmenemismuotoineen.¹³ Vaikka kääntämistä ja tulkkausta on harjoitettu muissa kuin virtuaalisissa ympäristöissä palkatta ja vapaaehtoisesti läpi ihmishistorian, vasta modernin informaatioteknologian kehityksen mahdollistama virtuaalisissa ympäristöissä tapahtuva vapaaehtoisikäntäminen on todella saanut niin käänösalan ammattilaisten kuin tutkijoidenkin kiinnostuksen heräämään. Koko ilmiö on verrattain nuori, mutta sitäkin merkittävämpi, ja kiinnostus sitä kohtaan on lisääntynyt sitä mukaa kun ilmiö itsessään ja huoli sen vaikutuksista ovat kasvaneet. Internetin synty ja yleistyminen 1990-luvun alkupuolelta alkaen mahdollisti rajat ylittävän reaaliaikaisen tiedonjaon ihmiskunnan historiassa ennen kokemattomalla mittakaavalla. Niin kutsutun toisen sukupolven verkkoteknologian (*web 2.0*) kehittyminen puolestaan on sittemmin mullistanut ne tavat, joilla tietoa verkossa tuotetaan, jaetaan ja hallinnoidaan.¹⁴ Tämä kehitys on paitsi tehnyt mahdolliseksi uudenlaisen ylikansallisen verkostoitumisen niin yhteiskunnallisten tavoitteiden kuin muun muassa erilaisten vähemmistöidentiteettien, kiinnostuksen kohteiden ja jaettujen tarpeiden ympärille, myös demokratisoinut voimakkaasti kaikkea ihmisten välistä viestintää – mukaan lukien kääntämistä. (Folarron 2010a; 2010b; Desjardins 2011, 177–181; O’Hagan 2011, 11–13; Pym 2011; 2012a, 81–86; Cronin 2010a, 136–137.)

”Käyttäjälähtöinen kääntäminen” (*user generated translation, UGT*) on yksi niistä käyttäjälähtöisen sisällöntuotannon (Hintikka 2008) muodoista, jotka web 2.0:n kehittyminen on tehnyt mahdolliseksi: käsitteellä kuvataan ennalta määräämättömistä yksilöistä koostuvan yhteisön digitaalisessa ympäristössä harjoittamaa, vapaaehtoisuuteen perustuvaa (ja useimmiten palkatonta) käännöstoimintaa (O’Hagan 2009, 97). Koko ilmiön ja toisaalta sitä koskevan tutkimuksen ja teoretisoinnin tuoreuden vuoksi aihe-

---

¹² Uraauurtavaa tutkimusta aiheesta ovat tehneet ennen kaikkea Baker (2006; 2007; 2009) ja Boéri (2007; 2008; 2012). Ks. myös Brownlie 2010; Lampropoulou 2010.

¹³ Internet on olennainen toimintaväylä ja -väline myös moderneille aktivistikääntäjäverkoille – osa niistä on jopa olemassa ainoastaan internetyhteisöinä. Kuten alla tarkemmin kuvataan, vapaaehtoisikäntämisen eri muodot limittyvät monin tavoin, eikä mm. aktivisti- ja muun vapaaehtoisikäntämisen tarkkarajainen erottelu aina ole oikeutettua.

¹⁴ Termi ”web 2.0” viittaa internetin viimeisimpään kehitysvaiheeseen, jossa korostuvat käyttäjälähtöinen sisällöntuotanto, avoin kommunikaatio, tiedon vapaa jakaminen ja päätösvallan hajautus. Vuonna 2004 kehitetty käsite on laajalti käytetty, vaikka sen tarkasta sisällöstä ei vallitse yksimielisyyttä. (O’Hear 2006; Koti Reddy 2007; Hintikka 2008.)

piiriä koskeva käsitteistö hakee vielä muotoaan. Englanninkielisessä keskustelussa ilmiön kuvaamiseen käytettyjä, määritelmiltään toisiinsa limittyviä termejä ovat UGT:n ohella muun muassa *community/collaborative translation*, *crowdsourcing*, *volunteer translation*, *fan translation*, *CT³* (*community, crowdsourced & collaborative translation*), *scanlation* – ja niin edelleen (ks. mm. O’Hagan 2009, 97–101; 2011, 11–15; Pym 2011; 2012b; Kelly & al. 2011; Désilets & van der Meer 2011).¹⁵ Tärkeimpiä kaikkia näitä käsitteitä yhdistäviä tekijöitä ovat, että kyseessä on nimenomaan *internetissä ja sen välityksellä tapahtuva, useimmiten useamman henkilön yhteistyönä tapahtuva kääntäminen* (O’Hagan 2011, 14; Pym 2012b; Dombek 2011, 27). Se, tapahtuuko toiminta toimijoiden omasta aloitteesta vai vastauksena muun tahon pyyntöön, omaksi vai toisen tahon hyödyksi, voittoa tavoittelevalle vai ei-kaupalliselle taholle tai olemassa olevan lainsäädännön puitteissa vai sen rajoilla riippuu siitä, mitä koko ilmiön osa-alueista tarkastellaan ja kuinka sitä tarkasteleva taho käyttämänsä käsitteen määrittelee. Vaikka ilmiöön yhdistetään usein harrastelijamaisuus, eivät internetin vapaaehtoisikäntäjät aina ole kouluttamattomia vapaaehtoisia, vaan myös ammattikäntäjät osallistuvat kannatettavina pitämiinsä vapaaehtoishankkeisiin. Toiminnan vapaaehtoisuus ja palkattomuus ei myöskään kaikkien silmissä ole itsestään selvästi ilmiötä rajaava määre: muun muassa O’Hagan (2011, 14) lukee internetissä yhteisöllisesti tehtävästä kääntämisestä käyttämänsä käsitteen ”community translation” alle myös palkkiota vastaan tehdyn toiminnan.¹⁶ (O’Hagan 2011, 13–14; Pym 2012b.)

Siinä missä muun muassa käsitteitä UGT, *community/collaborative translation* ja *CT³* käytetään yleensä koko yhteisöllisen internetkääntämisen ilmiön kattavina kattokäsitteinä, termit *crowdsourcing* (joukkoistaminen) ja *fan translation* (fanikäntäminen) alkavat olla vakiintuneita sen erityisten alalajien kuvaamiseen (O’Hagan 2011, 13; Pym 2012b).¹⁷ Howen (2006) lanseeraama käsite *crowdsourcing* yhdistetään nykyisin useimmiten sellaisiin, voittoa tuottavillekin tahoille tehtyihin vapaaehtoisikäännöshankkeisiin, joissa aloitteen sisällön kääntämiseen tekee sisällön omistaja itse. Tunnetuin ja menestyksekkäin tähänastisista joukkoistushankkeista lienee Facebookin vuonna 2007 käynnistetty käännättäminen vapaaehtoisilla (hankkeesta tarkemmin ks. Dombek 2011, 45–65; O’Hagan 2009, 111–114). Sittemmin

---

¹⁵ Termi *community translation*, jota mm. O’Hagan suosittaa ilmiön kattokäsitteeksi (2011, 11–14), on valitettavalla tavalla päällekkäinen käänntieteeseen jo vakiintuneen *community interpreting* -käsitteen kanssa. Jälkimmäisellä viitataan englanninkielisessä keskustelussa yleisesti kielivähemmistöjä palvelemaan asioimistulkkaukseen, minkä vuoksi *community translation* yhdistyy helposti vastaavassa tarkoituksessa harjoitettuun kääntämiseen. (Mts. 11–14. Ks. myös Hertog 2010.) Anthony Pym (2012) suosima ”volunteer translation” puolestaan kattaa niin internetissä kuin ei-virtuaalisissakin ympäristöissä tapahtuvan vapaaehtoisikäntämisen. Kattava selonteko ilmiöön liittyvistä käsitteistä ja niiden päällekkäisyyksistä ks. Dombek 2011, 19–27.

¹⁶ Pym (2012) kritisoi O’Haganin toiminnan vapaaehtoisuuteen/palkallisuuteen liittyvien valtakysymysten sumentamisesta, ja suosii siksi kahden eri termin käyttämistä vapaaehtoisikäntämisen (*volunteer translation*) ja joko vapaaehtoisesti tai palkkiota vastaan tehdyn yhteisöllisen kääntämisen (*community translation*) kuvaamiseen. Kummallakin näistä Pym viittaa niin internetissä kuin sen ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan.

¹⁷ Joskin monet, kuten McDonough Dolmaya (2012), käyttävät myös *crowdsourcingia* edelleen koko ilmiön kuvailuun.

lukuisat muutkin, niin voittoa tuottavat kuin tuottamattomat tahot ovat hyödyntäneet joukkoistamisen mahdollisuuksia toiminnassaan enemmän ja vähemmän menestyksekkäästi,¹⁸ ja trendi näyttää olevan kasvamaan päin. (O’Hagan 2011, 11–15; Dombek 2011, 13–45; 2014, 7–13; Kelly & al. 2011, 85–93; Folaron 2010a, 233.). Siinä missä Facebookin tapauksen kaltaiset joukkokäännöshankkeet ovat täysin laillisia (riippumatta siitä, tekeekö aloitteen tehnyt taho palkatta työskentelevien vapaaehtoisten kustannuksella voittoa vai ei), vapaaehtoisten itsensä aloitteesta ja usein vailla sisällönomistajan lupaa tapahtuva *fanikäntäminen* liikkuu tekijänoikeuslainsäädännön rajoilla. Fanikäntämisen katsotaan syntyneen japanilaisen animen vapaaehtoisten tekstityshankkeiden pohjalta ja se on sittemmin laajentunut käsittämään myös muihin kulttuureihin ja mediasisältöihin kuuluvia fanituksen kohteita (ml. tietokonepelit, kirjat, jne.). (Ks. mm. Dwyer 2012, 217–220; Díaz Cintas & Muñoz Sanchez 2006, 37–38, 43–45; O’Hagan 2009, 97–110.) Omiksi yhteisöllisen, internetpohjaisen vapaaehtoiskääntämisen muodoikseen voidaan lukea myös Wikipedian ja vastaavien avointen verkkopohjaisten tietosanakirjojen sekä avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kääntämisen, joissa myös käännettävä sisältö on tuotettu vapaaehtoisvoimin (ks. mm. O’Brian & Schäler 2010; McDonough Dolmaya 2011a, 99; 2012, 169–170; Dombek 2011, 16–18. Kattavammin yhteisöllisen internetkääntämisen kehityksestä, luokitteluista ja termistöstä ks. Dombek 2011, 19–27; 2014, 20–30.)

Tähänastisessa internetpohjaisen, yhteisöllisen vapaaehtoiskääntämisen tutkimuksessa on tarkasteltu muun muassa käännöshankkeisiin osallistuvien vapaaehtoisten motivaatiota (O’Brien & Schäler 2010; Dombek 2011; 2014, McDonough Dolmaya 2012; Olohan 2014); joukko- ja fanikäntämiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja käännösten laatua (McDonough Dolmaya 2011a; Drugan 2011; Jiménez-Crespo 2011; Díaz Cintas & Muñoz Sanchez 2006); fanikäntäjien kulttuurista ja genreasantuntuutta (O’Hagan 2008); fanikäntämisen totunnaisia käänösnormeja rikkovia käytäntöjä ja innovatiivisia tapoja soveltaa modernia teknologiaa (Díaz Cintas & Muñoz Sanchez 2006; Secară 2011; Pérez-González 2006); sekä erilaisten vapaaehtoiskäännösyhteisöjen toimintaa ja niiden käyttämien yhteisöllisen internetkääntämisen välineitä (Dwyer 2012; Díaz Cintas & Muñoz Sanchez 2006; Muñoz Sanchez 2009; Perrino 2009; Kageura & al. 2011). Lisäksi jotkut ovat kartoittaneet joukkoistamisen ”parhaita käytäntöjä” (Désilets & van der Meer 2011) ja etuja kaupallisten toimijoiden kannalta (Kelly & al. 2011), linjautuen selkeästi joukkoistamisen puolestapuhujiksi.¹⁹

Tutkimuksilla on onnistuttu osoittamaan ennen kaikkea ilmiön moniulotteisuus sekä jossain määrin kyseenalaistamaan joitain käänösalan ammattilaisten vapaaehtoiskääntämisen nousuun lähtökohtaisesti

---

¹⁸ Mm. Microsoft, Sun, Plaxo, LinkedIn, Twitter, Mozilla, OpenOffice, Global Voices Online, TED, Kiva, jne. (O’Hagan 2009, 111–114; Kelly & al. 2011, 85–89; McDonough Dolmaya 2012, 168; Dombek 2011, 3.)

¹⁹ Sellaista *ei-virtuaalisessa* ympäristössä tapahtuvaa vapaaehtoiskääntämistä, joka ei lukeutuisi edellä käsitellyn käänösaktivismin alle, on tietävästi tutkittu vasta hyvin vähän. Ks. mm. Hokkanen 2010; 2012; Olohan 2012.

liittämiä huolenaiheita, kuten alan arvostuksen ja käännosten laadun heikkeneminen sekä riski vapaaehtoisten hyväksikäytöstä.²⁰ Joukkoistamisen etiikkaa tutkinut McDonough Dolmaya (2011a) on osoittanut, että siinä missä jotkut joukkoistushankkeet selkeästi heikentävät kääntämisen arvostusta esittämällä sen helppona ja hauskana puuhana, johon kuka tahansa voi osallistua, toiset hankkeet voivat jopa parantaa kääntäjien yhteiskunnallista näkyvyyttä ja arvostusta.²¹ Vaikka kouluttamattomien vapaaehtoisten käännösten laatu voi vaihdella (Díaz Cintas & Muñoz Sánchez 2006), heidän on niin ikään voitu todeta kykenevän tuottamaan paremmin kohdeyleisöä palvelevia käännöksiä kuin aiheeseen vähemmän perehtyneiden ammattikäntäjien (O'Hagan 2008). Lisäksi modernin informaatioteknologian on havaittu suovan joukkokääntämisen laadunvalvontaan sellaisia innovatiivisia ratkaisuja, jollaisia ei aiemmin ole osattu kuvitellakaan, ja joiden avulla yksilöiden osaamisen puutteet voidaan kompensoida joukon viisaudella ja kekseliäisyydellä (Jiménez-Crespo 2011). Vaikka eritoten voittoa tavoittelevien tahojen joukkokäännöshankkeisiin liittyy aina hyväksikäytön riski, vapaaehtoiset kokevat yleensä hyötyvänsä osallistumisestaan muulla tavoin (McDonough Dolmaya 2011a; Dombek 2014). Moni vähemmistökieliä ja -kulttuureita tai muutoin marginaalisia kohdeyleisöjä palveleva käännöshanke jäisi lisäksi resursien puutteen vuoksi kääntämättä tykkänään, elleivät vapaaehtoiset tarttuisi tehtävään²² (ks. mm. McDonough Dolmaya 2011a; O'Brian & Schäler 2010; Díaz Cintas & Muñoz Sanchez 2006, 43–45; O'Hagan 2009, 100) – on siis täysin tapauskohtaista miltä osin vapaaehtoisikäntämisen voi ylipäättään katsoa operoivan samoilla markkinoilla käännösalan ammattilaisten kanssa (ks. myös Pym 2012a, 125).

Valtaosassa tähänastisesta vapaaehtoisen, vailla palkkiota tehdyn käännöstyön motiiveita tarkastelevasta tutkimuksesta tarkastelun kohteena ovat nimenomaan erilaisiin internetpohjaisiin yhteisöllisiin käännöshankkeisiin osallistuvien vapaaehtoisten motiivit. Voittoa-tavoittelemattomien, yleishyödyllisiksi itsensä määrittelevien järjestöjen vapaaehtoisikäntäjien motiiveita ovat tarkastelleet Olohan (2014) ja O'Brian & Schäler (2010): Olohan analysoi tutkimuksessaan laadullisesti yhdentoista TED-verkkosivuston vapaaehtoisikäntäjän lausuntoja omista motiiveistaan aineistonaan sivuston blogissa julkaistut vapaaehtoisikäntäjien haastattelut. O'Brian & Schäler puolestaan kartoittivat kyselytutkimuksella 139:n The Rosetta Foundation -järjestön vapaaehtoisikäntäjän motiiveita. Voittoa tuottavalle taholle vapaaehtoisesti kääntävien motivaatiota on tarkastellut Dombek (2011; 2014): kattavan, kolmivaiheisen ja moni-

---

²⁰ Esitetyistä huolista tarkemmin ks. mm. McDonough Dolmaya 2011a; 2012; Dodd 2011; Baer 2010; Guyon 2010; Translators Against 2014; Hische 2011.

²¹ Kääntäjien arvostusta heikentävät McDonough Dolmayan mukaan mm. Twitterin, Facebookin ja HootSuiten hankkeet, kun taas mm. Kiva ja TED vaikuttavat jopa edistävän kääntämisen arvostusta ja näkyvyyttä (2011, 103–104.)

²² Muun muassa tältä osin internetin vapaaehtoisikäntäjien toiminta liittyy usein niin kutsutun aktivistikääntämisen kanssa: vähemmistökulttuureita edustavien sisältöjen kääntäminen valtakielille tai valtakielillä tuotettujen sisältöjen, ohjelmistojen tms. kääntäminen vähemmistökielille voi olla erittäinkin ”aktivistinen” teko. On myös viitteitä siitä, että vapaaehtoisikäntämistä harjoittavat motivoituneimmin juuri vähemmistökielten edustajat (O'Brien & Schäler 2010).

menetelmäisen tutkimuksen kohteena olivat Facebook-sivuston puolalaiset vapaaehtoisikäntäjät, heidän motiivinsa sekä joukkoistushankkeen teknisen toteutuksen vaikutus vapaaehtoisten motivaatioon. Wikipedia-kääntäjien motivaatiota tarkastelleen McDonough Dolmayan (2012) tutkimuksessa selvitettiin motiivien ohella niitä mielikuvia ja käsityksiä, joita vapaaehtoisilla on kääntäjistä ja kääntämisestä. Muussa kuin virtuaalisessa ympäristössä tapahtuvan vapaaehtoisikäntämisen motiiveita on tietävästi tutkinut vain Olohan (2012) käyttäytymistaloustieteen käsitteistöä hyödyntävässä, 1800-luvulla julkaistun tiedelehden vapaaehtoisikäntäjien motivaatiota tarkastelevassa tutkimuksessaan; aihetta sivuaa niin ikään Hokkanen (2010; 2012) seurakuntatulkkausta tarkastelevassa etnografisessa tutkimuksessaan.

Mitä tulee vapaaehtoisikäntämisen etiikkaan, lähes kaikki vapaaehtoisikäntämistä tarkasteleva tutkimus koskettaa tavalla tai toisella myös eettisiä kysymyksiä. Vaikuttamaan pyrkivässä aktivistikäntämisessä eettiset, valtaan, ideologiaan ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset ovat lähtökohtaisesti toiminnan ytimessä, eikä niitä siksi voi sivuuttaa aihetta käsittelevässä tutkimuksessakaan. Yksi olennainen aktivistikäntämiseen liittyvä, eettisiäkin ulottuvuuksia sisältävä kysymys on juurikin vapaaehtoisesti, aktivistiagendalla tarjottavien käännöspalveluiden suhde maksulliseen ammattikäntämiseen ja toisaalta ilmaiseksi tarjottaviin julkisiin palveluihin. Vaikka varsinaista tutkimusta aiheesta on tehty vasta vähän, on aktivistikäntäjäverkostojen toiminnan tarkastelun pohjalta voitu todeta, että verkostoissa ollaan hyvin pitkälti tietoisia niiden toimintaan liittyvistä potentiaalisista konfliktinaiheista, minkä vuoksi monessa verkostossa on myös laadittu toimintaperiaatteita ristiriitatilanteiden välttämiseksi. (Brownlie 2010, 46–47; Baker 2009, 229–233. Ks. myös Boéri 2007; 2008; 2012. Esimerkkejä järjestöjen periaatteista ks. Sánchez Balsalobre & al. 2010; Scardovi Mounier 2007). Internetpohjaisen vapaaehtoisikäntämisen eri muodot puolestaan nostavat esiin omia erityislaatuisia eettisiä problematiikkojaan, joihin suurin osa aihetta käsittelevää tutkimusta vähintään viittaa (ks. internetpohjaisen vapaaehtoisikäntämisen tutkimuksesta ja tuloksista tarkemmin edellä). Sellaista vapaaehtoisikäntämisen tutkimusta, jossa olisi keskitytty nimenomaan aiheeseen liittyvien eettisten kysymysten tarkasteluun sen sijaan, että niihin vain viitataan, löytyy kuitenkin vielä varsin niukalti. Käännösalan ammattilaisten toistuvasti esille nostamia, niin voittoa tuottaville kuin ei-kaupallisille tahoille tehtyyn vapaaehtoisikäntämiseen liittyviä keskeisiä eettisiä dilemmoja on kriittisesti tarkastellut McDonough Dolmaya (2011a). Drugan (2011) puolestaan vertaa tutkimuksessaan käännösalan ammattieettisiä koodeja internetin vapaaehtoisikäntäjien yhteisöissä vallitseviin ”eettisiin normeihin”. Kummankin tutkimus nostaa kiinnostavalla tavalla esiin niitä eettisiä ristiriitoja, joita saman toiminnan harjoittaminen erilaisissa konteksteissa ja erilaisilla statuksilla voi synnyttää eri toimijaryhmien välille – tai useaan ryhmään yhtä aikaa kuuluvan yksilön sisälle.

Kuten edeltävä katsaus osoittaa, kääntämistä ja tulkkausta harjoitetaan vapaaehtoisesti, vailla palkkiota tai pakotetta varsin monenlaisissa konteksteissa ja monin eri tavoittein. Vaikka aihepiiriä on sen mittaavuuteen ja merkityksellisyyteen nähden tutkittu vielä vähänlaisesti, sen tähänastinen tutkimus kattaa

kuitenkin jo varsin laajan valikoiman erilaisia menetelmiä ja näkökulmia. Tähänastisissa vapaaehtois-kääntämisen tutkimuksissa käytettyjen menetelmien ja teoreettisten näkökulmien sovellettavuus käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksiin on kuitenkin rajoitettua johtuen siitä, että niissä tarkastelun kohteena oleva ilmiö on kokonaisuudessaankin huomattavasti rajatumpi kuin tässä tutkimuksessa tarkasteltu *palkaton työ*. Kuten luvussa 4 tullaan kuvaamaan, käsite ”palkaton työ” kattaa myös sellaista vapaaehtoista ja palkatonta tuottavaa toimintaa, joka ei mahdu vapaaehtoistyön tai aktivismin sosiologisiin määrittelmiin. Edellä käsiteltyjen vapaaehtoisikäntämisen motiiveita tarkastelevien tutkimusten teoriaan, menetelmiin ja tuloksiin palataan tarkemmin vapaaehtoistyön motivaatiotutkimusta käsittelevässä luvussa 4.3 ja vapaaehtoisikäntämisen eettisyyteen käännösalan ammattietiikan ja palkkiokysymyksen suhdetta käsittelevässä luvussa 3.4.

3 KÄÄNNÖSALAN AMMATILAISENA 2010-LUVULLA

Seuraavaksi käännetään katse käännösalan ammattilaisuuteen 2010-luvun maailmassa. Ensin tarkastellaan globalisaation, informaatio- ja viestintäteknologian kehityksen ja niiden vauhdittaman kääntämisen demokratisoitumisen alalla aikaansaamia muutoksia ja esille nostamia huolenaiheita. Tämän jälkeen problematisoidaan käännösalan koulutuksen kehittämisen ja alan professionalisoimisen välineenä käytettyjä kompetenssin ja asiantuntijuuden käsitteitä. Käännösalan ammattilaisuudesta siirrytään ammattilaisuuteen yleisemmin: yleisen ammattien teorian tarjoamat välineet ammattilaisuuden, ammattien tehtävien ja oikeuttamisen, ammattiin kasvamisen ja ammattietiikan käsitteellistämiseen auttavat jäsentämään niitä pelkoja, joita käännösalan toimintaympäristön viimeaikaiset muutokset ovat ammattilaisissa herättäneet, ja jotka voivat ammattikunnan näkökulmasta olla varsin oikeutettuja. Sosiaalisen käytännön käsite esitellään teoreettisena välineenä, jonka avulla käännösalan ammattilaisuus on nivottavissa yhteen yleisen ammattien teorian kanssa. Luvun lopussa palataan käännösalan ammattietiikkaan ja pohditaan, millainen on alan koulutuksen, tutkimuksen ja teorian, ammattijärjestöjen ja alaa koskevan julkisen keskustelun yhdessä muovaaman ammattietiikkakäsityksen suhde kääntämiseen vailla palkkiota, ja kuinka alan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen voi vaikuttaa opiskelijoiden palkatonta kääntämistä koskeviin asenteisiin. Tavoitteena on perustella, miksi käännösalan ammattietiikan ja palkkiokysymyksen välisen suhteen tarkastelu yleisesti ottaen on tarpeen ja miksi sitä on mielekästä tarkastella nimenomaan käännösalan ammattilaisuuteen ja muihin kielialojen ammatteihin sosiaalistuvia opiskelijoita vertailemalla.

3.1 KÄÄNNÖSALAN MUUTOKSET JA AMMATILAISTEN KRIISI

Edellä kuvattiin, kuinka modernin informaatioteknologian kehitys on vaikuttanut vapaaehtoisen ja palkattoman kääntämisen mahdollisuuksiin ja uusien muotojen kehittymiseen. Tämä jo 1900-luvun loppupuoliskolla tietokoneiden synnystä ja yleistymisestä alkanut ja sittemmin kiihtynyt tiedonkäsittelyn digitalisoituminen ja kaikinainen tehostuminen on mullistanut myös ammattikäntäjien todellisuuden (Folaron 2010c, 429). Vain muutaman vuosikymmenen aikana ammattikäntäjän matka on kulkenut kynän, paperin ja sanakirjarivistöjen välistä yhä vain automatisoituneempien työasemien, tekstinkäsittely- ja käännohjelmien ja vapaammin ja nopeammin saavutettavien tietolähteiden äärelle. Erilaisista käännoismuisteista, termipankeista ja konekäännohjelmissä on tullut osa nykypäivän ammattikäntäjän arkea, ja internetistä niin tärkeä ”elämää ylläpitävä” apuväline, että monella on kaksikin liittymää toisen pettämisen varalta. Joitain alan markkinoiden marginaalisia alasektoreita (esim. runouden kääntäminen) lukuun ottamatta voidaan oikeutetusti sanoa, että ammattimainen kääntäminen on muuttunut yhdeksi

”ihmisen ja tietokoneen välisen vuorovaikutuksen” (O’Brien 2012, 4) muodoksi. (Gouadec 2007, 263–280; O’Brien 2012, 1–7; Folaron 2010b; 2010c.)

Muutoksen vaikutukset koko käänösalan ja yksittäisten ammattilaisten kannalta ovat moninaisia. Toisaalta työnteko on helpottunut ja nopeutunut, käänösten laadun parantaminen ja yhteydenpito niin asiakkaiden kuin muiden alalla toimivien kanssa on helpompaa, uudenlaiset, joustavammat työskentelytavat ovat tulleet mahdollisiksi, kääntämisen markkinat ovat laajentuneet ja käänösten kysyntä on kasvanut räjähdysmäisesti. Samaan aikaan ala on ”teollistumassa”, työn koetaan muuttuneen epäinhimillisemmäksi ja etäännyneen varsinaisesta kääntämisestä, ammattilaisten riippuvaisuus jatkuvasti kehittyvästä teknologiasta on kasvanut ja kilpailu on koventunut. Jakolinja kehitystä hyödyntävien ja sen vauhdista pudonneiden välillä kasvaa uhaten pudottaa jälkimmäiset joko tyystin markkinoilta tai hyväksikäytetyn asemaan. Monen kohdalla se hyöty, mitä työn helpottumisesta ja nopeutumisesta olisi voinut kääntäjälle itselleen koitua, on kasvaneiden tehokkuusvaimujen ja kilpailun myötä valunut kääntäjäsi ostaville tai välittäville tahoille. (O’Brien 2012, 7–20; Gouadec 2007, 263–316; Pym 2012a, 81–86. Ks. myös Cronin 2010a.) Lisäksi globalisaatio ja tuotantoverkostojen monimutkaistuminen on kaikilla aloilla etäännyttänyt työn tuottajia loppukäyttäjistä hämäämällä vastuusuhteita ja työnteon merkitystä (ks. mm. Abdallah 2010; Abdallah & Koskinen 2007; Sturgeon 2001).

Kehityksen myötä käänösalan ammattilaisuus kokonaisuudessaan on sirpaloitumassa: kaiken viestinnän massiivisen määrällisen kasvun ja monimuotoistumisen seurauksena myös käänösälällä toimimisen todellisuudet ja niihin liittyvät ammattinimikkeet, statukset, työnkuvat ja osaamisvaatimukset ovat muuttuneet niin moninaisiksi ja toisistaan poikkeaviksi, että jotkut näkevät koko kääntäjän käsitteen vanhentuneen (Pym 2012a, 4, 172; Gouadec 2007, 89–149). Ammattimaisen kääntäjän tai käänösalan ammattilaisen sijaan todenmukaisempaa olisikin puhua joko useista käänösalan ammattilaisuuksista (Gouadec 2007, xiii–xiv) tai yleisemmin ”monikielisen ja -kanavaisen viestinnän insinööreistä” (mts. 120). Muutos on ollut niin nopeaa ja kaiken kattavaa, että voidaan sanoa koko alan käyvän läpi eräänlaisesta kulttuurista vallankumousta (mts. 288). Moni katsoo lisäksi tämän vallankumouksen olevan vasta aluillaan: erilaisten käytössä oppivien (tieto)kone(avusteisen)kääntämisen välineiden jatkuva kehitys, niiden kehittämiseen sijoitettujen resurssien kasvu ja internetissä vapaasti saavutettavissa olevan tiedon lisääntyminen saavat kehityksestä parhaiten perillä olevat kysymään, ollaanko kääntäjistä pikku hiljaa tekemässä tarpeettomia ja osallistuvatko kääntäjät itse teknologiaa hyödyntämällä ja sen kehitystä edistämällä oman ammattikuntansa tarpeettomaksi tekemiseen? (O’Brien 2012, 22–23; Gouadec 2007, 299–306; Pym 2012a, 81–86; Cronin 2010a.)

Ikään kuin teknologisen kehityksen muodostamassa uhatta ei jo yksin olisi ammattikunnalle tarpeeksi nieltävää, se on myös mahdollistanut kouluttamattomien, ei-ammattimaisesti ja palkatta kääntävien amatöörien ja vapaaehtoisten nousun (ks. edellä luku 2.3). Vaikka ilmaiseksi tarjolla olevien, nimen-

omaan kääntämisen avuksi luotujen ohjelmien ja välineiden käytettävyydessä ja laadussa on vielä toimomisen varaa (ks. esim. Perrino 2009), osaavan käyttäjän käsissä ja yhdistettynä kaikkeen muuhun internetissä saatavilla olevaan tietoon ja välineistöön niitä käytetään jo nyt menestyksekkäästi mittavienkin vapaaehtoisikäännöshankkeiden toteuttamiseen niin ammattilaisten kuin amatöörikääntäjien voimin (esimerkkejä ks. mm. Dombek 2011, 45–65; Folaron 2012, 233; Désilets & van Der Meer 2011; O’Hagan 2009; 2011; Kageura & al. 2011). Samaan aikaan kun ilmaisten kääntämistä helpottavien sovellusten ja välineiden kehittäminen jatkuu, moni ennustaa, että ammattilaisten käyttämien maksullisten käännösohjelmien ja -muistien saapuminen vapaaseen julkiseen käyttöön on vain nurkan takana (Gouadec 2007, 258; Pym 2011). Monet niin voittoa tuottavat kuin ei-kaupallisetkin organisaatiot ovat jo löytäneet vapaaehtoisesti työtä tekevien joukkojen voiman ja erilaisten teknologisten ratkaisujen kehittäminen verkkopohjaisen joukkokääntämisen entistäkin tehokkaamman ja laadukkaamman hyödyntämisen mahdollistamiseksi jatkuu kiivaana (Folaron 2010b, 448–449. Ks. myös Kelly & al. 2011). Paitsi että nykyteknologia mahdollistaa yksilön puutteiden kompensoimisen ”joukon viisaudella” (Surowiecki 2007), sen ansiosta lähes kenellä tahansa on myös pääsy käsiksi resursseihin, joiden avulla pätevoityä itsenäisesti miltei minkä tahansa alan – mukaan lukien kääntämisen – asiantuntijaosaajaksi (Gouadec 2007, 263–266).

Paradoksaalisesti käänösalan ammattilaiset itse ovat osittain vastuussa rajalinjan kaventamisesta itsensä ja ”amatöörien” välillä. On ammattilaisten itsensä edun mukaista, että resursseja laadukkaaseen kääntämiseen on mahdollisimman laajalti ja edullisesti saatavilla. Lukuisilla internetin foorumeilla niin ammattilaiset kuin amatöörikääntäjät jakavat toisilleen auliisti tietoa parhaista käänösresursseista ja konsultoivat toisiaan käännösongelmissa. Ammattilaisten avuksi ja ohjenuoraksi laadittujen eettisten ohjeiden ja laatustandardien julkisuus auttaa toisaalta vahvistamaan suuren yleisön luottamusta ammattilaisiin, mutta samaan aikaan se heikentää entisestään ammattikunnan monopolia laadukkaiden käännösten tuottamiseen. (Gouadec 2007, 263–266.) Lisäksi, siinä missä vapaaehtoisten aktivisti-, fani-, sisällöntuottaja- ja -käyttäjäkääntäjien joukot ovat uuden teknologian omaksumisessa ja soveltamisessa useimmiten etulinjassa, käänösalan ammattilaisten asenne työtään mullistavia teknologisia muutoksia kohtaan on (ymmärrettävästi) penseämpi (Pym 2012a, 86): onkin viitteitä siitä, että kehityksen aallonharjalla ratsastamisen sijaan suuri osa ammattilaisista lähinnä seuraa muutosta tai alistuu siihen sitä mukaa kuin kokee olevansa siihen pakotettuja (Gough 2011; Kelly & al. 2011, 90; Zetsche 2009).

Moni näkeekin ammattilaisten kauhisteleman ”amatöörien nousun” pikemminkin ”asiantuntijoiden kriisinä” (Gee & Hayes 2011, 43–45), joka on mahdollista ylittää vain realiteetit kohtaamalla: sen sijaan, että asettuvat puolustamaan vanhoja asemiaan ja käytäntöjään omaa osaamistaan liioittelemalla ja tietämättömyyttään vähättelemällä ammattilaisten tulisi tunnustaa toimintaympäristönsä ja kääntämisen tapojen perustavanlaatuiset muutokset ja pyrkiä ymmärtämään niitä paremmin (O’Hagan 2011, 21). Ne

lähtökohtaiset oletukset, että kääntämistä harjoitetaan ennen kaikkea ammattimaisesti, kokopäiväisesti ja palkkiota vastaan tai että se edellyttää jonkinlaista vain valikoitujen ryhmien hallitsemää osaamista (ks. tarkemmin luku 3.2) olisi kyseenalaistettava, ja hyväksyttävä kaiken kommunikaation kokonaisvaltainen demokratisoituminen (Pym 2012a, 4, 81–86). Pyrkimällä paremmin ymmärtämään teknologian aikaansaamia kokonaisvaltaisia muutoksia toimintaympäristössään ammattilaisten olisi mahdollista paitsi torjua niistä aiheutuvaa uhkaa, myös hyötyä niistä monin eri tavoin (ks. esim. Désilets & van der Meer 2011, 33–34; Perrino 2009, 74; Desjardins 2011; Drugan 2011).

3.2 KÄÄNTÄJÄN KOULUTUS, KOMPETENSSI JA ASiantuntijuus

Käännösalan koulutuksen muokkaamista paremmin työelämän realiteetteja vastaavaksi on vaadittu jo pitkään. Lukuisissa aiheesta tehdyissä kyselytutkimuksissa ja tutkielmissa on nostettu esiin niitä puutteita, joita niin alan ammattilaiset, opiskelijat, kääntäjiä työllistävät tahot kuin alan teoreetikot ja tutkijat itse kääntäjien koulutuksessa näkevät suhteessa yhteiskunnan tarpeisiin ja koulutettavien työllistettävyyteen (ks. esim. Mackenzie 1998; Blomster 2011; Grönroos 2008; Laurila 2012; Hänninen 2007; Eskola 2011. Ks. myös Anderman & Rogers 2000). Vaikka vaaditut muutokset vaihtelevat jossain määrin esitettävästä tahosta riippuen, useimmiten listalla ovat ainakin yleisesti liike-elämään ja yrittäjyyteen liittyvän osaamisen kasvattaminen, IT-taitojen kehittäminen ja modernin käännösteknologian käytön harjoittelu sekä jossain määrin ristiriitaisina tavoitteina korkeampi erikoisalaosaaminen ja toisaalta kattavampi monialaisuus (ks. em. lähteet). Globalisaation, tuotantorakenteiden muuttumisen ja informaatioteknologian kehityksen aiheuttamat muutokset vaikuttavat luonnollisesti myös siihen, mistä kaikesta alalla pärjääväältä ammattilaiselta edellytetyn osaamisen katsotaan koostuvan.

Jotta koulutusta olisi mahdollista kehittää paremmin ammattilaisten todellisiin osaamisvaatimuksiin vastaavaksi, täytyy kyetä määrittelemään, mitkä nuo osaamisvaatimukset tarkalleen ottaen ovat. Kääntäjänkoulutuksen kehittämisen sekä yleisemmin alan professionalisoimisen ja kääntämistä tutkivan tieteenalan itsenäisyyden vahvistamisen välineenä käytetään yleisesti *kompetenssin* käsitettä (ks. mm. Schäffner & Adab 2000a; Gouadec 2007, 245–257). Käsite nostettiin käännöstieteessä esiin ensi kertaa 1970-luvulla ja se on saanut osakseen kasvavassa määrin huomiota 1990-luvulta lähtien (Albir 2010, 56). Suurin osa kääntäjän kompetenssin määritelmistä on multikomponentiaalisia, eli niissä kääntäjän kompetenssin nähdään koostuvan useista eri ala- tai osakompetensseista (mts. 56; PACTE 2003, 46; Englund Dimitrova 2005, 13; Schäffner & Adab 2000b, ix). Näkemykset siitä, mistä kaikista osakompetensseista kääntäjän kompetenssi kokonaisuudessaan koostuu, vaihtelevat kuitenkin huomattavasti (ks. esim. Pym 2003, 485–487; Schäffner & Adab 2000b, ix–x; Englund-Dimitrova 2005, 13–14). Alan jat-

kuvan ja kiihtyvän kehityksen myötä tendenssi on lisäksi ollut, että osakompetenssien määrä malleissa kasvaa kasvamistaan (Pym 2003, 487).

Kompetenssiin läheisesti liittyvä käsite on *asiantuntijuus* (expertise). Kognitiivisen psykologian alalla tehdyssä asiantuntijatutkimuksessa on havaittu monia, eri alojen asiantuntijoita yhdistäviä piirteitä, joiden perusteella asiantuntijuutta on voitu määritellä verrattain yleispätevästi. Asiantuntijat muun muassa yltyvät *lähes poikkeuksetta korkeatasoisiin suorituksiin* oman alansa tehtävissä; heidän *tietovarantonsa on suurempi ja paremmin jäsenneilty* kuin aloittelijoilla, mikä mahdollistaa vähemmän haastavien tehtävien *automatisoituneen käsittelyn ja laajojen asiakokonaisuuksien huomioimisen* ja vapauttaa resursseja haastavien tehtävien käsittelyyn; he kykenevät yleensä tuottamaan *laadukkaampia tuloksia nopeammin* kuin aloittelijat; he *oppivat ja toimivat strategisesti* ja kykenevät *reflektomaan omaa toimintaansa* tehokkaasti (Göpferich 2011, 5–6; Jääskeläinen 2010, 216–222; Englund Dimitrova 2005, 16–18. Ks. myös Boshuizen 2004a; 2004b; Ropo 2004.) Monissa aihepiirin tutkimuksissa asiantuntijuutta lähestytään nimenomaan *suhteellisena* ilmiönä, vertaamalla jonkin alan aloittelijoita kokeneisiin osaajiin ja olettaen, että asiantuntijuus on myös aloittelijoiden saavutettavissa. Asiantuntijuuden operationalisoimisen välineenä käytetään usein ”10 vuoden sääntöä”: asiantuntijaksi lasketaan henkilö, jolla on vähintään 10 vuoden kokemus tietyt kriteerit täyttävästä, jatkuvasta ja säännöllisestä alan toiminnan harjoittamisesta (Jääskeläinen 210, 217). Edellä kuvatun kaltainen, kognitiivisen psykologian asiantuntijatutkimukseen perustuva käsitys on myös monen käännoalan asiantuntijuutta tarkastelleen tutkijan lähtökohtana (mm. Göpferich 2009, 2010, 2011; Jääskeläinen 2010; Englund Dimitrova 2005). Kompetenssi nähdään paitsi asiantuntijaosaamisen eri osa-alueita kuvaavana käsitteenä, myös yhtenä kehitysvaiheena asiantuntijaksi kehittyttäessä (Chesterman 2000, 77–79; Englund Dimitrova 2005, 19; Göpferich 2011, 1).

Tavoitteena kääntäjän kompetenssin ja asiantuntijuuden määrittelyn taustalla on lähes aina vaikuttaa alan koulutuksen kehittämiseen (ks. em. lähteet; Gambier 2009; Schöffner & Adab 2000a). Ihannetilanteessa koulutuksen muokkaamiseen käytettyjen määritelmien tulisi perustua tutkimuksilla tuotettuun empiiriseen tietoon. Aiheen moniulotteisuuden ja sen tutkimisen haastavuuden vuoksi empiiriseen tietoon perustuvia kääntäjän kompetenssin ja asiantuntijuuden määritelmiä ja malleja on kuitenkin olemassa varsin vähän, ja valtaosa olemassa olevista malleista on teoreettisia ja/tai mallin tuottaneen tahon omien intressien mukaisia (ks. Pym 2003; EMT 2009). Tunnetuimmat ja kattavimmat tutkimustietoon pohjautuvat kääntäjän kompetenssin mallit lienevät PACTE- (2000; 2003; 2008; 2009) ja TransComp-tutkimusryhmien (Göpferich 2009; 2010; 2011) tuottamat mallit.

Tähänastisten, ennen kaikkea alan ”ammattilaisia” ja ”noviiseja” vertailemalla tuotettujen²³ kääntäjän kompetenssia ja asiantuntijuutta tarkastelevien empiiristen tutkimusten tulokset ovat ristiriitaisia. Moni tutkimus on vahvistanut, että kokeneiden, alansa asiantuntijoina pidettyjen ammattikäntäjien ja noviisien välillä on havaittavissa monia yleisen asiantuntijatutkimuksen tulosten kanssa linjassa olevia eroja (ks. esim. Tirkkonen-Condit 2005, 405–407; 2007, 354; PACTE 2008, 2009; Göpferich 2010; 2011. Ks. myös tiivistelmä aihetta tarkastelevien prosessitutkimusten tuloksista Englund Dimitrova 2005, 14–15). Samaan aikaan on kuitenkin todettu myös, etteivät ammattikäntäjät aina tuota laadukkaampia käännöksiä kuin noviisit, ja joskus jopa kokemattomat kaksikieliset suoriutuvat käännöstehtävistä paremmin kuin ammattilaiset (Englund Dimitrova 2005, 15; Jääskeläinen 2010, 13–14); että kokeneetkaan ammattilaiset eivät aina yllä suorituksissaan sellaiselle tasolle, jota asiantuntijalta olisi oikeutettua odottaa (Göpferich 2010; 2011); että ammattilaiselle ominainen rutinoituminen saattaa ehkäistä uudenlaisten tehtävien edellyttämää luovuutta (Tirkkonen-Condit 2007, 354); ja että niin kutsuttujen noviisien lähtötasoissa, käännösprosesseissa ja heidän tuottamiensa käännösten laadussa on havaittavissa huomattavia eroja ja joidenkin noviisien toiminnassa jopa tyypillisiä asiantuntijuuden piirteitä (Kumpulainen 2011; Tirkkonen-Condit 2005, 405–407). Tulosten perusteella on selvää, ettei yksinomaan lopputuotosten laatu riitä kääntäjän kompetenssin tai asiantuntijuuden mittariksi, vaan huomioon on otettava koko käännösprosessi (Englund-Dimitrova 2005, 15; Göpferich 2010, 50; Jääskeläinen 2010, 215). Selvää on lisäksi, ettei ammattilaisuutta voi yksiselitteisesti samaistaa kompetenssiin saati asiantuntijuuteen, eikä käännösalan koulutuksen tai kokemuksen puute tarkoita, etteikö yksilö voisi tuottaa laadukkaita käännöksiä tai olla hyvinkin kompetentti kääntäjä (Kumpulainen 2011, 2; Englund Dimitrova 2005, 16; Jääskeläinen 2010, 215; Tirkkonen-Condit 2007, 354).

Käännösalan ammattilaisuuden ja asiantuntijuuden suhdetta problematisoineen Jääskeläisen (2010, 214) mukaan yksi todennäköisimmistä syistä joidenkin tutkimusten käännösalan ammattilaisten kannalta epämuukaville tuloksille piilee huonossa käsitteenmäärittelyssä. Käytännössä ammattimaisena kääntäjänä voidaan pitää ketä tahansa, joka ansaitsee elantonsa kääntämällä, ja epäilemättä markkinoilla on myös kääntäjiä, jotka onnistuvat tässä huolimatta siitä, etteivät yllä osaamiseltaan asiantuntijatasolle. Lisäksi varhaisissa kääntäjien asiantuntijuuden prosessitutkimuksissa tarkastellut ”ammattilaiset” ovat usein tosiasiaa olleet kaikkea muuta kuin ammattilaisia: useimmiten opinnoissaan pitkälle edenneitä käännösalan opiskelijoita. Niin ikään alemmaa kompetenssitasoa edustavan noviisien ryhmän koostumus on vaihdellut huomattavasti. (Mts. 214. Ks. myös Englund Dimitrova 2005, 15–16). Tämä ongelma on kui-

---

²³ Kuten alla tarkemmin kuvataan, tutkimuksissa toisiinsa verrattujen ryhmien koostumukset ja nimitykset vaihtelevat huomattavasti. Korkeampaa asiantuntijuuden tai kompetenssin astetta edustavaa vertailuryhmää on useimmiten kutsuttu ”ammattilaisiksi” (professionals) ja alemmaa tutkimuksesta riippuen mm. ”ei-ammattilaisiksi” (non-professionals), ”noviiseiksi” (novices) tai ”puoliammattilaisiksi” (semi-professionals). (Jääskeläinen 2010, 214; Englund Dimitrova 2005, 15–16.) Tässä käytetään yhtenäisyyden vuoksi vain termejä ”ammattilaiset” ja ”noviisit”.

tenkin sittemmin tiedostettu, eikä myöhempien kompetenssitutkimusten ammattilaisten osaamista kyseenalaistavia havaintoja voi laittaa sen piikkiin. Muun muassa TransComp-tutkimushankkeessa ammattilaisten vertailuryhmään on valittu sellaisia kääntäjiä, jotka täyttävät asiantuntijatutkimuksessa sovelletut asiantuntijan kriteerit (alan yliopistotutkinto ja 10 vuoden kokemus ammatissa toimimisesta), eivätkä he silti yltäneet kaikilta osin suorituksissaan asiantuntijoilta odotetulle tasolle. Muita esitettyjä syitä ammattilaisten huonolle menestykselle tutkimuksissa ovat muun muassa, etteivät tutkimuksissa teetetyn käännöstehtävät ole vastanneet sisällöltään ja tyypiltään ammattilaisten työssään kohtaamia tehtäviä tai heidän erikoisalaansa; että tutkijoiden soveltamat laatuksiteerit ovat poikenneet ammattilaisten omaksumista; että koetilanne on vaikuttanut haitallisesti ammattilaisten motivaatioon suoriutua tehtävistä parhaan taitonsa mukaisesti; ja etteivät ammattilaiset ole uransa aikana saaneet tarpeeksi palautetta tai kohdanneet riittävästi haasteita voidakseen kehittyä asiantuntijoiksi. Onnistuneen tai ylivertaisen suoriutuksen objektiivinen arviointi ja mittaaminen on lisäksi kääntämisen tapauksessa huomattavasti haasteellisempaa kuin monella muulla asiantuntijatutkimuksen kohteena olleella alalla. (Jääskeläinen 2010, 219; Göpferich 2011, 18–19; Englund-Dimitrova 2005, 18–19).

Muulla kuin ammattilaisstatuksella toimivien kääntäjien osaamisen tarkastelun kannalta erityisen kiinnostavia perusteluita ammattikäntäjien odotettua heikommille suorituksille ovat Jääskeläisen (2010, 215–219) mainitsema erikoistuminen (specialization) sekä Göpferichin esille nostama motivaation puute (2011, 19). Siinä missä asiantuntijuuteen liittyy yleensä aina erikoistumista, erikoistuminen johonkin tiettyyn toiminnan alaan ei kuitenkaan välttämättä tarkoita tuon alan asiantuntijuutta. Käännösalan ammattilaiset ovat yleensä erikoistuneita yhteen tai kahteen kääntämisen alaan ja/tai aihepiiriin, joskin myös useampia aloja ja aihepiirejä hallitsevia ”yleiskääntäjiä” löytyy. Lisäksi on olemassa muiden alojen asiantuntijoita tai erikoisosaajia (specialist),²⁴ jotka kääntävät menestyksekkäästi oman alansa tekstejä ilman, että kääntäminen olisi heidän varsinainen tulonlähteensä tai että heitä voisi pitää kääntämisen ammattilaisina tai asiantuntijoina. (Jääskeläinen 2010, 215–216.) Monissa vapaaehtoiskääntämisen muodoissa käännöstyöhön liittyy kääntäjän oma, toisinaan jopa asiantuntijuuden asteelle yltävä kiinnostus työn sisältöä tai aihepiiriä kohtaan. Juuri tämän sisällöllisen ymmärryksen vuoksi käännettävän sisällön käyttäjien tai fanien on todettu voivan suoriutua fanittamansa tai käyttämänsä sisällön kääntämisestä jopa paremmin kohdeyleisöä palvelevasti kuin aihepiiriä heikommin tuntevat ammattikäntäjät (ks. mm. O’Hagan 2008. Aiheesta tarkemmin ks. luku 2.3). Riittävä motivaatio puolestaan on hyvän suorituksen

---

²⁴ Englannin kielen termit ”expert” ja ”specialist” käännetään kumpikin suomeksi usein samalla sanalla ”asiantuntijaksi”. Tässä tutkimuksessa ”asiantuntijalla” viitataan yksinomaan edellä kuvattuun asiantuntijatutkimuksessa määriteltyyn asiantuntijuuteen (expert) ja ”erikoisosaajalla” puolestaan tiettyyn alaan tai aihepiiriin erikoistuneeseen henkilöön (specialist) joka voi olla tai olla olematta alansa asiantuntija sanan edellä määritellyssä merkityksessä.

ja laadukkaan lopputuloksen edellytys, olipa kyseessä mikä tahansa inhimillinen toiminta²⁵ (motivaation määrittelystä ja tutkimuksesta tarkemmin ks. luku 4.3). Sen, minkä kokenut ammattikäntäjä voittaa työskentelynopeudessa ja tehokkuudessa, voi kokematon vapaaehtoinen ylittää motivaation tasossa: jos tehtävä on tekijälle itselleen kiinnostava tai tärkeä, on mahdollista, että laadukkaan lopputuloksen aikaansaamiseksi ollaan valmiita uhraamaan enemmän aikaa ja vaivaa kuin mitä ammatilaiselta menisi vastaavan tasoiseen suoritukseen.

Käännösosalalla totuttu todistelemaan, ettei kenen tahansa kaksikielisen voi olettaa osaavan kääntää (ks. Presas 2000, 19). Aivan yhtä tärkeää olisi kuitenkin muistaa, ettei käännösalan muodollisen koulutuksen puute tai se, ettei kääntämistä harjoita ammatikseen, myöskään poissulje mahdollisuutta, että yksilö osaisi kääntää tai voisi jopa olla erittäin taitava kääntäjä. Monissa maissa kääntäjänkoulutus on suht tuore ilmiö. Ennen kääntäjänkoulutuksen kehittymistä väylä käännösalan ammatillisuuteen on ollut käännöskokemuksen hankkiminen, minkä tietty kahden kielen ja kulttuurin tuntemus on lähtökohtaisesti mahdollistanut. Jonkinasteisen *käännöskyvyn* (translation ability) välttämättömänä edellytyksenä voidaan pitää juuri kahden kielen ja kulttuurin tuntemusta, jonka ympärille kaikki muut kääntäjän kompetenssin osa-alueet rakentuvat. (Englund-Dimitrova 2005, 2–12, 235; Presas 2000, 30). Sen lisäksi, ettei yksilön koulutuksen ja ammattikokemuksen perusteella voi ennakoida hänen tuottamansa käännöksen laatua, on muistettava, ettei käännöksen ”laatu” ole absoluuttinen ja muuttumaton arvo: se, kuinka laadukkaaksi käännös arvioidaan, riippuu paitsi sen tuottaneen yksilön käännöskäsityksestä ja kyvystä toimia tuon käsityksen mukaisesti, myös siitä, *minkälaisin kriteerein laatua milloinkin arvioidaan* (Jimenez-Crespo 2011, 133–134; Gouadec 2010). Niin varsinaisilla käännösmarkkinoilla kuin niiden ulkopuolisilla palkattoman työn markkinoilla käännöstöiden laatukriteerit ja vaatavuus vaihtelevat laidasta laitaan. Jossain tilanteissa huolittelematon raakakäännös voi riittää erinomaisesti tilanteen vaatimukseen vastaamiseksi (Pym 2012, 167). Toisessa ääripäässä ovat erikoisalaymmärrystä, äärimmäistä huolellisuutta ja auktorisoidun kääntäjän vahvistamaa lainvoimaisuutta edellyttävät käännökset, joiden on täytettävä tiettyjen tahojen tarkkaan määrittelemät laatukriteerit. Näiden ääripäiden väliin mahtuu lukemattomasti tilanteita, joissa käännöksen tarvitsija punnitsee, mitkä ovat ne tapauskohtaiset vaatimukset, jotka käännöksen on täytettävä, ja kuinka paljon resursseja nuo vaatimukset täyttävän käännöksen hankintaan voidaan sijoittaa. Sijoitetut resurssit voivat puolestaan olla joko taloudellisia, mikäli käännös teetetään rahaa vastaan, tai ajallisia, mikäli tarvitsija päättää tuottaa käännöksen itse tai ”maksaa” kääntäjälle omalla työllään. Kuten moni käännösalan ammattilainen tietää, sen, maksetaanko työstä rahapalkkaa tai minkä verran palkkaa maksetaan, ei voida yksiselitteisesti katsoa kertovan mitään

---

²⁵ Mm. Göpferich katsoo motivaation niin tärkeäksi tekijäksi käännöskompetenssin kokonaisuudessa, että sijoittaa sen oman kääntäjänkompetenssimallinsa keskiöön (2011, 7, 19).

myöskään työn vaativuudesta tai tarpeellisuudesta: ainoa, minkä palkkion suuruus kertoo, on, paljonko kyseisen tyyppisten käännöstöiden markkinoilla ylipäätään liikkuu rahaa ja minkälaisin hinnoin käännöstöitä noilla markkinoilla ollaan valmiita tekemään.

3.3 KÄÄNNÖSALAN AMMATILAISUUS YLEISEN AMMATTIEN TEORIAN VALOSSA

Jotta voidaan ymmärtää, miksi globalisaation ja teknologisen kehityksen mahdollistama kääntämisen demokratisoituminen voi tuntua uhalta alan ammattilaisille, on otettava askel taaksepäin ja tarkasteltava käännösalan ammattilaisia yleisemmin ammattilaisuutta käsittelevän teorian kautta. Seuraavissa luvuissa käännösalan ammattilaisuuteen sovelletaan yhteiskuntatieteissä ammattilaisuuden teoretisointiin käytettyjä peruskäsitteitä, kuten *professio*, *normit*, *roolit*, *ammattiin kasvaminen* sekä *socialisaatio*. Näiden teoreettisten välineiden avulla pyritään tuomaan esiin ammattien ongelmallisia ulottuvuuksia ja perustelemaan, miksi ei-ammattimainen ja palkaton toiminta voi varsin oikeutetusti näyttäytyä uhkana alan kuin alan ammattilaisten näkökulmasta.

3.3.1 Ammattilaisuuden käsitteet

Termejä *ammatti* ja *ammattilainen* käytetään arkikielessä usein lähinnä demarkatiivisesti, viittaamaan mihin tahansa palkkatyöhön vastakohtana harrastukselle. Ammatillisuus tai ammattimaisuus ymmärretään vastaavasti usein pelkästään ammattilaisen ominaisuudeksi suhtautua työhönsä vakavasti, tunnontarkasti ja antaumuksellisesti. Ammattien ja ammattilaisuuden yhteiskuntatieteelliset määritelmät poikkeavat termien arkikäytöstä huomattavasti.²⁶ Useimmissa määritelmässä erotetaan niin sanotut klassiset tai varsinaiset ammatit eli *professiot* muista, vähemmän vahvoista, selkeistä tai itsenäisistä ammateista. Jälkimmäisiä kutsutaan muun muassa puoliammanteiksi tai puoliprofessioiksi, ala- tai subprofessioiksi tai johdannaisiksi ammanteiksi sekä uusiksi ammanteiksi. Kaiken ammattilaisuuden oletusarvoisena perustana on *ammattitaito* (t. ammattiosaaminen) eli se koulutuksella ja kokemuksella hankittu tietojen ja taitojen kokonaisuus, jota tietyn ammatin sisältämien työtehtävien suorittamiseen vaaditaan. Varsinaisissa profesioissa ammattiosaamisen taso mielletään useimmiten niin korkeaksi, että voidaan puhua asiantuntijuudesta tai asiantuntija-ammateista.²⁷ Pitkän akateemisen koulutuksen ja kokemuksen kautta ker-

---

²⁶ On tosin muistettava, ettei yhteiskuntatieteidenkään piirissä ole ammattilaisuudelle yhtä yksimielisesti hyväksyttyä määritelmää, vaan linjanveto käsitteen ja sen johdannaisten ulottuvuuksista jatkuu (Airaksinen & Friman 2008, 29–30).

²⁷ Asiantuntija-määreen sisältö yhteiskuntatieteellisessä ja ammattietiikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa yhtyy pitkälti edellä kuvatun kognitiivisen psykologian asiantuntijakäsityksen kanssa, joskin painotus on hieman toinen. Siinä missä kognitiivisen psykologian asiantuntijatutkimuksessa korostetaan asiantuntijuuden tutkittavaa ja mitattavaa ilmenemistä yksilön toiminnassa ja suorituksissa, yhteiskuntatieteellisessä ja ammattietisessä kirjallisuudessa painotetaan niitä muodollisia tekijöitä (korkeakoulututkinto, ammattikokemus), joiden oletetaan takaavan kyvyn toimia ja suoriutua asiantuntijan tavoin (ks. Juujärvi & al. 2007, 9–10; Airaksinen & Friman 2008, 7–13).

tyneen, systemaattisen ja laaja-alaisen tietotaidon lisäksi varsinaisiin professioihin yhdistetään yhteiskunnan tunnustama verrattain autonominen *asema* sekä vahvojen ja selkeiden *arvopäämäärien* ja vanhan *tiedeperustan* suoma *auktoriteetti*. (Airaksinen & Friman 2008, 11–13, 29–30; Airaksinen 1991, 25–29; Juujärvi & al. 2007, 9–12.)

Profession arvopäämäärät ovat sellaisia yhteiskunnan yleisesti hyväksymiä, yleisesti arvokkaina, oikeutettuina tai vastaansanomattomina pidettäviä asioita, kuten terveys, turvallisuus, vapaus tai hyvinvointi, joiden edistämistä profession edustajat pitävät toimintansa olennaisimpana tavoitteena (Juujärvi & al. 2007, 34; Airaksinen & Friman 2008, 43–52; Airaksinen 1991, 25–30). Profession auktoriteetti, eli sen oikeudet, vapaudet ja valta toimia parhaaksi katsomallaan tavalla noiden päämäärien saavuttamiseksi, perustuu sen kykyyn todistaa oma erinomaisuutensa arvopäämääriensä edistämisessä. Tiedeperustan luomisella ja sen korostamisella on tässä suuri merkitys: vain tieteellisellä tiedolla voidaan todistaa, että ne arvopäämäärät, joita ammattikunta väittää tavoittelevansa, ovat parhaiten tavoitettavissa juuri kyseisen ammattikunnan olemassaolon ja toiminnan kautta. Mikäli tieteellisellä tutkimuksella ei kyetä tukemaan tätä väitettä, ammatin tiedeperusta rappeutuu ja koko ammatin olemassaolo voi joutua kyseenalaiseksi. Mitä selkeämmät ja vastaansanomattomammat ovat profession arvopäämäärät ja mitä vanhempi sen tiedeperusta, sitä vahvempi on profession auktoriteetti ja sitä autonomisemmin se pystyy omasta toiminnastaan päättämään. (Airaksinen 1991, 25–30; Airaksinen & Friman 2008, 43–52, 68–69.) Tyyppiesimerkkinä vahvan arvopäämäärän ja auktoriteetin omaavasta varsinaisesta professiosta käytetään usein lääkäriä. Johdannaisten tai subprofessioiden katsotaan useimmissa määrittelyissä eroavan varsinaisista professioista siten, etteivät ne ole toiminnassaan yhtä itsenäisiä ja päätöksentekovaltaisia eikä niitä ohjaa mikään klassinen, selkeästi arvosidonnainen palvelutavoite, vaan jokin tekninen tai alisteinen intressi. Esimerkkeinä mainitaan usein insinöörit tai hoitajat. (Airaksinen & Friman 2008, 11–13, 29–30; Juujärvi & al. 2007, 9–12; Airaksinen 1991, 25–30.)²⁸

Ammattien teoreettisen jäsentämisen välineinä käytetään usein yhteiskuntatieteistä tuttuja *roolin* ja *normin* käsitteitä. Kummallakin kuvataan ja analysoidaan yleisesti yksilön, ryhmien ja yhteisön sosiaalista vuorovaikutusta, joskin hieman eri näkökulmista. Roolin käsite vertaa sosiaalista maailmaa näytelmään: kuten näytelmässä, myös sosiaalisessa maailmassa on tiettyjen odotusten määrittämiä rooleja, joita yksilöt ”näyttelevät”. Samalla yksilöllä voi olla eri konteksteissa ja elämänvaiheissa erilaisia rooleja, ja eri yksilöt voivat näytellä samantyyppisiä rooleja yksilökohtaisin tulkintaeroin. Roolit koostuvat niistä ympäristön odotuksista, jotka määrittelevät, minkälainen toiminta on kullekin henkilölle kussakin tilanteessa sopivaa: ne saavat merkityksensä suhteessa muihin rooleihin ja ne tuotetaan sosiaalisessa

---

²⁸ Kuten profession, myös siitä johdettujen, epäitsenäisempiä ja vähemmän selkeän arvopohjan omaavia ammatteja kuvaavien käsitteiden määritelmät vaihtelevat jossain määrin teoreetikosta ja näkökulmasta riippuen. Ks. em. lähteet.

vuorovaikutuksessa. Myös normit koostuvat ympäristön odotuksista, ja aivan kuten roolien tapauksessa, yhteisö palkitsee yksilön häneen kohdistuvien normiodotusten noudattamisesta ja rankaisee tätä niiden rikkomisesta. Käsitteillä on kuitenkin kaksi olennaista eroa: Siinä missä normeilla kuvataan yksilön ja koko yhteisön vuorovaikutusta, rooleista puhuttaessa huomio on ryhmien välisissä suhteissa. Toiseksi siinä missä normeilla selitetään yksilöiden yhdenmukaista käyttäytymistä, rooleilla viitataan yksilöiden väliseen hyväksytyyn ja odotustenmukaiseen erilaisuuteen. Normien ja roolien muodostaminen on ihmiselle ominaista ja palvelee ihmisyhteisöä evolutiivisesti: tiivistämällä monimuotoista todellisuutta aiempiin kokemuksiin perustuviksi odotuksiksi ne helpottavat ja nopeuttavat rationaalista toimintaa. Toisaalta ne voivat myös rajoittaa tai vääristää todellisuuden havainnointia, mihin monet niiden haitta- puolista liittyvät. (Pietikäinen 2002; Sulkunen 2003, 79–121; Airaksinen 1991, 42–45; Rätty 1987, 126–127; Juujärvi & al. 2007, 36–48. Ks. myös Chesterman 1997a, 51–85; Hermans 1996.)

Vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteisönsä kanssa yksilö tulee tietoiseksi häneen kohdistuvista rooli- ja normiodotuksista ja sisäistää ne osaksi persoonallisuuttaan ja minäkäsitystään. Tätä sisäistämisen prosessia kutsutaan *sosialisaatioksi*, ja yksilö on siinä paitsi muiden toimesta tapahtuvan sosialisaation kohde, myös aktiivinen osapuoli. Normien ja roolien sisäistäminen alkaa jo lapsena ja jatkuu läpi elämän. Perheen tai vastaavan lähiyhteisön piirissä lapsena tapahtuvaa maailmankuvan ja minäkäsityksen muodostumista ja kielen sekä muiden yksilön itsenäisyyden mahdollistavien perustoimintojen oppimista kutsutaan *ensisijaiseksi sosialisaatioksi*. Ensisijainen sosialisaatio muodostaa pohjan, jolle myöhempi oppiminen rakentuu, eikä kaikkia sen osana sisäistettyjä käsityksiä maailmasta tai itsestä ole mahdollista myöhemmin muuttaa. Yhteiskunnalliseen työnjakoon ja sosiaalisiin ryhmiin liittyvä *toissijainen sosialisaatio* käynnistyy tyypillisesti kouluiässä ja jatkuu läpi yksilön elämän yksilön liittyessä uusiin yhteisöihin ja erotessa vanhoista sekä muokatessaan identiteettiään vastaavasti. (Pietikäinen 2002; Sulkunen 2003, 81, 106–108.) *Ammattiin kasvamisen* prosessi on tyypiesimerkki toissijaisesta sosialisaatiosta. Rätty (1987, 117–133) erottelee ammattiin kasvamisen osiksi ammattiin sosiaalistumisen, ammatti-identiteetin muodostumisen sekä ammattietiikan sisäistämisen, kahden viimeksi mainitun sisältyessä ensimmäiseen. Ammattiin sosiaalistuminen voi tapahtua monin eri tavoin ja saavuttaa monia eri tasoja: huippuunsa ammattiin sosiaalistuminen on edennyt siinä vaiheessa, kun yksilölle on muodostunut itsenäinen ja vahva ammatti-identiteetti ja hän on sisäistänyt alansa ammattietiikan. Ammatti-identiteetin muodostuminen eli identifikaatio on yksilön sisäinen psykologinen prosessi ja kohdistuu *subjektiiviseen* ammattikäsitykseen (se sisäistetty käsitys, joka yksilöllä on ammatistaan) erotuksena *funktionaalisesta* (ne konkreettiset tehtävät ja toiminnot, joita yksilö työssään hoitaa) ja *objektiivisesta* (yhteiskunnassa vallitsevan, käytettävissä olevien tuotantovoimien ja vallitsevien tuotantosuhteiden mukaan jäsentyvän työnjaon määrittämä ammattinimike). (Mts. 117–133.)

Ammatteihin, kuten muihinkin yksilön sosiaalisiin rooleihin, voi liittyä monenlaisia ristiriitoja. Yksilön *roolikasauman* eli kaikkien yksilön roolien muodostaman kokonaisuuden eri osat voivat olla keskenään ristiriidassa. Tällainen roolien välinen konflikti voi ilmetä esimerkiksi, jos ammattirooliin sisältyvien odotusten täyttäminen estää yksilöä täyttämästä perhe-elämän rooleihin sisältyviä odotuksia. Roolin sisäinen konflikti on kyseessä, kun yhteen ja samaan rooliin sisältyy keskenään ristiriitaisia odotuksia. Esimerkiksi parisuhteessa puoliset voivat odottaa toisiltaan toisaalta tasavertaisuutta, toisaalta sukupuoliroolien noudattamista. Eritoten ammattiroolien tapauksessa on lisäksi mahdollista, että yksilön subjektiivinen roolikäsitys poikkeaa yhteiskunnan työnjaon hänelle tarjoamasta ammattiroolista ja sen sisällöistä. Jos ristiriitoja roolien välillä tai sisällä ei ole, voidaan puhua roolitasapainosta. (Pietikäinen 2002; Rätty 1987, 117–133.) Sosiaalisen todellisuuden ilmiönä roolit, kuten ammattiroolit, edellyttävät lisäksi niiden tunnistamista helpottavia merkkejä: Rooleihin liittyvä *roolikalusto* ja *siirtymäriitit* ovat tärkeitä roolien hankkimisen ja ylläpitämisen välineitä. Roolikalustoon kuuluvat kaikki ne sisäiset ja ulkoiset, symboliset ja konkreettiset tunnusmerkit, periaatteet ja toimintatavat, joilla luodaan vaikutelmaa tai varmistutaan siitä, että yksilö on todellakin valtuutettu roolinsa edustajaksi. Siirtymäriitit puolestaan ovat niitä rituaaleja, joilla se taustayhteisö, jonka valtuutuksesta tietyssä roolissa toimiminen riippuu, tunnustaa jäsenensä siirtymisen tuon roolin haltijaksi. (Pietikäinen 2002; Sulkunen 2003, 108–110; Airaksinen 1991, 132–133.)

3.3.2 Ammattien ongelmallisuus ja ammattietiikka

Ammatit eivät suinkaan ole ongelmaton osa sosiaalista todellisuutta. Paitsi että ammattiroolit ja niiden täyttäminen voivat toimia yksilölle erityyppisten ristiriitojen lähteenä, ammattien olemassaoloon liittyy myös yhteiskunnan kannalta ongelmallisia piirteitä. Tämä johtuu ennen kaikkea ammatteihin liittyvästä vallasta, joka perustuu niiden kykyyn todistetusti palvella korkeimmiksi tavoitteikseen asettamiaan, yhteiskunnan yleisesti hyväksymiä arvopäämääriä. Jos jokin ammattikunta tai muu yhteiskunnan osatekijä todistaa pystyvänsä edistämään toivottuja arvoja, muun yhteiskunnan on järkevää suoda tuolle ammatille oikeuksia ja vapauksia toimia noita arvoja edistävästi. Mitä vastaansanomattomammat ovat ammatin arvopäämäärät ja mitä paremmin ammattikunta pystyy niiden palvelemisen monopolisoimaan, sitä suuremmaksi kasvaa ammatin valta ja auktoriteetti. Auktoriteetti voidaan määritellä ammattilaisen kyvyksi saada muut luottamaan kyseenalaistamattomasti omaan asiantuntemukseensa ja toimimaan hänen suositsemallaan tavalla. Oman alan asiantuntijuus suo ammattilaisille paitsi auktoriteettiaseman, myös vallan määrätä itse oman toimintansa laatuvaatimuksista, koulutuksesta ja jäsenten valinnasta. (Airaksinen 1991, 19–43; Airaksinen & Friman 2008, 49–52.)

Ammatit eivät kuitenkaan ole olemassa yksin niiden vallan ja auktoriteetin oikeuttavien arvopäämäärien ajamista varten: myös ammattilainen on yksilö ja ihminen, jonka on elätettävä itsensä ja joka haluaa

täyttää tarpeitaan ja halujaan. Mitä vahvempi ammatti, sitä suuremman egoismin asteen se sallii edustajalleen. Jos liikkuminen vähemmän vahvoista ammattirooleista vahvempiin on vaikeaa tai mahdotonta, väylä oman aseman parantamiseen kulkee oman roolin suhteellisen aseman parantamisen kautta. (Airaksinen 1991, 19–43; Pietikäinen 2002.) Pyrkimyksiä tietyn ammattikunnan vahvistamiseksi ja suhteellisen aseman parantamiseksi kuvataan yleisesti professiosta johdetulla *professionaalistumisen* käsitteellä (Konttinen 1997, 54; Sulkunen 2003, 114–117). Ammatin kuin ammatin professionaalistumista edistään tyypillisesti muun muassa korostamalla työn vaativuutta ja arvostetuimpia puolia, rajaamalla vähemmän arvostettuja tehtäviä ammatin toimenkuvan ulkopuolelle, rajoittamalla alalle pääsyä pätevyysvaatimuksin, muokkaamalla alan koulutusta pätevyysvaatimukseen vastaavaksi ja korostamalla roolikastuksen merkitystä (Konttinen 1997, 54; Sulkunen 2003, 114–117; Pietikäinen 2002). Siinä missä ammattikunnan kannalta professionalisoituminen on hyvä asia (se kasvattaa ammattikunnan itsemääräämiskykyä ja valtaa ja yleensä myös edistää ammattilaisten ammattitaidon kehittymistä ja palkkavaatimuksia) yhteiskunnan kannalta siihen voi liittyä myös ongelmia. Jos ja kun ammattilaiset ovat alansa asiantuntijoina itse vastuussa valtansa oikeuttavien arvopäämäärien, noiden arvopäämäärien saavuttamiseen parhaiten soveltuvien menetelmien sekä oman toimintansa laatustandardien määrittelystä, kuinka taata, etteivät he asemaansa parantaakseen liioittele omaa asiantuntemustaan ja ainutlaatuisuuttaan arvopäämääriensä edistäjinä? Jos ammattikunnan ja sitä edustavien yksilöiden ja yleisen edun välille muodostuu ristiriita, kuinka varmistaa, etteivät ammattilaiset aja omaa etuaan yhteiskunnan kustannuksella? (Airaksinen 1991, 19–41; Sulkunen 2003, 117; Airaksinen & Friman 2008, 49–52.)

Koska erikoistuminen ja ammattilaisuus kaikesta huolimatta edistävät yhteiskunnissa yleisesti hyväksytyjen arvopäämäärien saavuttamista, yhteiskunnan on ”siedettävä” ammatteja niihin liittyvistä ongelmista huolimatta (Airaksinen & Friman 2008, 50–51). Ammattikunnan olemassaolon ja vallan oikeuttamiseksi tarvitaan *ammattietiikkaa* varmistamaan ja todistamaan, että ammatin harjoittajat todellakin toimivat parhaan kykynsä mukaan päämääräkseen asettamiensa arvojen edistämiseksi. Tietyn alan ammattietiikka voidaan määrittellä lyhyesti kyseisellä alalla vallitsevaksi yhteiseksi, systemaattiseksi näkemykseksi siitä, millainen ammatillinen toiminta on oikeaa ja hyvää ja mikä väärää ja pahaa. Tämä näkemys tiivistetään usein alan *ammattieettiseksi koodistoksi* tai *normistoksi*, jossa ammatin arvopäämäärät on lausuttu kiteytetysti julki ja niiden tavoittelemisessa noudatettavat eettiset periaatteet, ohjeet ja säännöt on kuvattu. Ammattietiikkaa ja ammattieettisiä koodistoja tarvitaan paitsi ammattikunnan legitimitetin ylläpitämiseen, myös yksittäisten ammattilaisten suojelemiseen. Osa ammattien arvopäämääristä on sellaisia, että niiden edistäminen edellyttää yleisten moraali-, käyttäytymis- tai muiden normien rikkomista. Ammattirooli toimii tällöin suojana, joka sallii yksilön toimia tavalla, joka voisi muutoin johtaa rangaistukseen tai paheksuntaan. Ammattietiikan olemassaolo ja noudattaminen palvelevat sekä ammattikuntaa itseään että yhteiskuntaa: jos eettiset ohjeet ovat hyvät ja ammattilaiset noudattavat niitä,

yhteiskunnan luottamus ammattikunnan ja sen yksittäisten edustajien kykyyn edistää arvopäämääriään vahvistuu. Vastaavasti jos ammatin harjoittajat eivät noudata eettisiä ohjeitaan tai jos heillä ei ole sellaisia lainkaan, yhteiskunnan luottamus ammattikuntaan ja sen kykyyn edistää arvopäämääriään heikenee. Samoin käy, mikäli tieteellinen tutkimus osoittaa, ettei ammattikunnan olemassaolo palvelekaan sen väitettyä arvopäämäärää, tai mikäli yhteisö toteaa, ettei ammattikunnan päämääränä oleva arvo ole tavoiteltava arvo laisinkaan. (Airaksinen 1991, 19–52; Juujärvi & al. 2007, 9–13, 34, 54–55; Airaksinen & Friman 2008, 33; Chesterman 1997a, 51–85, 172.)

Ammattietiikka ymmärrettynä tietyn ammattikunnan jäsenten eettistä toimintaa ohjaavana periaatteiden kokoelmana on tyyppiesimerkki *normijärjestelmästä*. Se koostuu paitsi ammattieettisten koodien kaltaisista, tiedostetuista, ääneen lausutuista ja usein jopa lainvoimaisista *virallisista normeista*, myös *epävirallisista* tai *kirjoittamattomista normeista*. (Sulkunen 2003, 82–85; Juujärvi & al. 2007, 36–37; Airaksinen & Friman 2008, 15.) Ammattieettisiä normistoja, kuten mitä tahansa normijärjestelmiä, voidaan tarkastella neljän tunnusmerkin avulla: normin luonne, sisältö, rajat ja normiauktoriteetit. Normit voidaan luokitella *luonteeltaan* käskyihin, kieltoihin, lupiin ja ihannenormeihin sen mukaan, miten vääjäämättömästi käyttäytymisestä seuraa rangaistus tai palkinto. Käsky velvoittaa kaikki normin kohteena olevat toimimaan tietyllä tavalla tai tulemaan rangaistuiksi. Kielto ei vaadi yhdenmukaista käyttäytymistä, mutta määrittää käyttäytymisen, josta seuraa rangaistus. Lupanormit määrittelevät ne poikkeustapaukset, joissa muutoin kielletty käyttäytyminen on sallittua. Ihannenormit taas ovat suosituksia toivottuista toiminnasta. Normi voi olla *sisällöltään* selkeä, jaettu ja yksiselitteinen tai epäselvä ja eturistiriitojen värittäjä. Normin *rajoilla* viitataan joko siihen yhteisöön, jonka edustajiin normi kohdistuu, tai niihin olosuhteisiin, joissa normi pätee. Ammattieettiset normit kohdistuvat luonnollisesti sen ammatin edustajiin, jonka ammattietiikka on kyseessä. Olosuhde, jossa ammattinormi ei päde, voi olla esimerkiksi ammattilaisen loma tai hätätapaus, jossa korkeampi moraalinen oikeuttaa ammattinormin rikkomisen. (Sulkunen 2003, 82–87.)

Normiauktoriteetit voidaan jakaa normin *lähteisiin* ja normin *valvojiin*. Kumpienkin valta asettaa ja valvoa normeja perustuu niiden yleisesti tunnustettuun asiantuntijuuteen ja osaamiseen omalla toiminnan alallaan. Koska yksilöt kuuluvat useisiin eri yhteisöihin ja koska monet normit ovat muodostuneet pitkien aikojen kuluessa useiden sukupolvien aikana, normien – varsinkin epävirallisten – alkuperäistä lähdettä on usein hankala tarkasti paikantaa. Normin valvoja sen sijaan on yleensä helpommin tunnistettavissa. Virallisten normien noudattamista valvova taho on usein tarkasti määritelty. Epävirallisten normien noudattamista puolestaan valvoo suoraan se yhteisö, joka toimii osaltaan myös normien lähteenä. Niin normien sisällön määrittelyssä kuin niiden valvonnassakin on kyse sosiaalisesta vallankäytöstä, jossa yhteisö ohjaa jäsentensä käyttäytymistä. Siinä missä viralliset normit ovat julkisia ja tiedostettuja, epäviralliset normit ovat yleensä olemassa vain ihmisten mielissä, eivätkä välttämättä tule tiedostetuiksi

ennen kuin joku poikkeaa niistä. Epävirallisten normien valvonta tapahtuu yhteisön jäsenten suorassa kanssakäymisessä, ja voi vaikuttaa jäsenten toimintaan jopa voimakkaammin kuin viralliset normit. Samankin yhteisön viralliset ja epäviralliset normit voivat myös olla keskenään ristiriidassa virallisen normiston korostaessa tiettyä, yleisesti hyväksyttyä toimintatapaa ja epävirallisen kuvastaessa sitä, miten yhteisön jäsenet todellisuudessa toimivat. Normien sisällön määrittely voi myös muodostua yhteisön eri ryhmien väliseksi poliittiseksi kamppailuksi, jossa kukin ryhmä pyrkii vaikuttamaan koulutusinstituutiioon, tärkeimpään normeja uusintavaan ja vahvistavaan tahoon, jotta se vahvistaisi ja uusintaisi juuri heidän määrittelemiään normeja. (Sulkunen 2003, 82–87; Hermans 1996, 26–38). Ammattien viralliset eettiset normistot ovat tyyppiesimerkki *normatiivisesta*, kantaaottavasta ja toimintaa ohjaavasta etiikasta; epävirallisten eettisten normistojen tarkastelu puolestaan lukeutuu *kuvailevan* etiikan piiriin. (Juujärvi & al. 2007, 7–19; Chesterman 1997a, 56, 66–67.)

3.3.3 Ammattimainen kääntäminen sosiaalisena käytäntönä

Kuten todettu, käännösalan ammatillisuus käsittää laajan kirjon työsisällöiltään, lakisääteiseltä asemaltaan ja yleiseltä statukseltaan huomattavasti toisistaan poikkeavia toimia. Näiden joukosta olisi mahdollista löytää sellaisiakin yksilöitä tai ryhmiä, jotka erikseen tarkasteltuina voisivat täyttää myös varsinaisen profession kriteerit.²⁹ Laajemmin tarkasteltuna perusteet ”kääntäjäyden”, ”tulkkiuden” tai ”käännösalan ammatillisuuden” professioksi määrittelemiselle ovat kuitenkin huterat. Ensinnäkään ammattikunnalla ei ole selkeää monopolia minkään tietyn, yhteisen arvopäämäärän tavoittelussa (Chesterman 2001, 145; Koskinen 2000, 80):³⁰ esimerkiksi kulttuurienvälistä yhteistyötä ja ymmärrystä edistävät kääntäjien ja tulkkien lisäksi muun muassa diplomaatit ja kielenopettajat. Toiseksi, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta käännösalan ammatissa toimiminen ja ammattinimekkeen käyttäminen eivät edelleenkään edellytä ”pitkää akateemista koulutusta”, vaan alan ammatillaiseksi voi päätyä epävirallisiakin reittejä. Korkeakouluissa tarjottavalla käännösalan koulutuksella on professioille tyyppillisesti tukenaan kääntämistä ja kaikkea siihen liittyvää tutkiva tieteenala, mutta tieteelliselläkään tiedolla ei ole pystytty osoittamaan, etteikö kääntämistä voisi harjoittaa ja alalla ansaita leipäänsä myös ilman akateemista koulutusta. Alan ammatilliset ja akateemikot tekevät parhaansa ammattikunnan professionalisoimiseksi, mutta koska sen palvelemissa arvopäämääriä ei ole onnistuttu selkeästi määrittelemään ja monopolisoimaan, alan arvostus, asema ja auktoriteetti pysyvät heikkoina. Alalle on myös määritelty erilaisia ammattieettisiä koodistoja, mutta suurin osa niistä on luonteeltaan lähinnä suosituksia, eikä mitään yhtä

---

²⁹ Mm. auktorisoituja kääntäjiä voidaan pitää Airaksisen ja Frimanin määritelmän mukaisena ”sulkeutuneena asiantuntija-ammattina”, mikä heidän termistössään vastaa pitkälti professiota (2008, 12–13).

³⁰ Näkemykset kääntäjien arvopäämääristä ja ylipäätään käännösalan ammatillisuuden professioluonteesta vaihtelevat laajalti. Ks. em. lähteiden lisäksi mm. Pym 2000, 171; Chesterman 2001; Robinson 2003, 22–35.

yleisesti alan ammattilaisia sitovaa virallista ammattieettistä normistoa ole olemassa (ks. käänösalan ammattieettisistä normeista tarkemmin luvussa 3.4).

Kuten Andrew Chesterman (2001, 144–147) toteaa, lopulta sillä, onko käänösalan ammattilaisuus luokiteltavissa professioksi tai edes puoliprofessioksi, ei kuitenkaan ole juurikaan merkitystä alan ammattilaisuuden tai ammattietiikan teoretisoinnin kannalta. Chesterman perustelee näkemyksensä soveltaen kääntämiseen MacIntyren määritelmää *sosiaalisista käytännöistä* (social practice):

Käytännöllä tarkoitan määrätynlaisia johdonmukaisia ja monimutkaisia sosiaalisesti vakiintuneita inhimillisiä yhteistoiminnan muotoja. Tällaiseen toimintamuotoon sisäisessä suhteessa olevat hyvät asiat toteutuvat silloin, kun pyritään saavuttamaan ne erinomaisuuden mittapuut, jotka ovat ominaisia tuolle toimintamuodolle ja myös osittain määrittävät sitä. Samalla sekä viedään järjestelmällisesti eteenpäin kykyjä erinomaisuuksiin että laajennetaan käsityksiä tuollaiseen toimintaan kuuluvista päämääristä ja hyvistä asioista. (MacIntyre 2004, 221. Suom. Niko Noponen.)

Inhimillisen yhteistoiminnan muotoina sosiaaliset käytännöt edellyttävät uusilta tulokkailta suhteen luomista tuon käytännön historiaan ja perinteeseen (sen ”narratiiviin”) ja sen kulloisiinkin harjoittajiin. Vuorovaikutuksessa muiden käytännön harjoittajien ja sen narratiivin kanssa noviisi tulee tietoiseksi käytännön ”sisäisistä hyvistä asioista” (so. arvopäämääristä), käytännön vallitsevista laatuvaatimuksista ja niistä taidoista ja hyveistä, joita noiden vaatimusten täyttäminen edellyttää (vrt. rooli ja normit). Tulakseen hyväksytyksi käytännön harjoittajana noviisin on lähtökohtaisesti hyväksyttävä käytännön perinteen ja aiempien harjoittajien auktoriteetti sen laatuvaatimusten määrittäjinä ja pyrittävä täyttämään ja jopa ylittämään nuo vaatimukset. Pyrkiessään saavuttamaan käytännön ”erinomaisuuden mittapuut” käytännön harjoittaja paitsi kehittyy itse, tulee samalla edistäneeksi koko käytännönharjoittajien joukon kykyä tavoitella ja saavuttaa käytännölle ominaisia arvopäämääriä. Käytännöt voivat olla – ja usein ovat – yhteneviä ammattien kanssa, mutta voivat olla olemattakin. (Chesterman 2001, 144–147; 2006, 18–21; 2007, 176; MacIntyre 2004, 221–229.)

Käytäntöjä ei pidä sekoittaa *instituutioihin*, joihin ne kuitenkin ovat läheisessä suhteessa. Instituutiot ovat niitä sosiaalisen järjestyksen rakenteita ja mekanismeja, joiden puitteissa sosiaaliset käytännöt useimmiten toteutuvat ja joiden tukea ne vaativat jatkuakseen. Instituutiot huolehtivat niiden ulkoisten, aineellisten ja yhteiskunnalliseen valtaan liittyvien hyödykkeiden ohjaamisesta käytännön harjoittajille, jotka mahdollistavat käytännön jatkumisen. Instituutiot oikeuttavat olemassaolonsa kyvyllään edistää käytännölle ominaisten arvopäämäärien tavoittelua: instituutioiden oman olemassaolon kannalta on olennaista, kuinka hyvin ne pystyvät monopolisoimaan käytännön itsensä sisälle. Käytäntöjen arvopäämäärät, ihanteet ja pyrkimys yhteisen hyvän edistämiseen ovat siten aina alttiina instituutioiden omistushaluisuudelle, korruptoivalle voimalle ja voitonhaluiselle kilpailullisuudelle. MacIntyre nimeää esimerkeiksi käytännöistä shakin, fysiikan, lääketieteen ja lääkärin toimen ja niitä edistäviksi instituutioiksi shakkikerhot, yliopistot ja sairaalat. (MacIntyre 2004, 229–230; Miller 2011.)

Riippumatta siitä, onko ammattimainen kääntäminen määriteltävissä professioksi vai ei, kääntämistä voidaan pitää sosiaalisena käytäntönä MacIntyren kuvaamassa mielessä (Chesterman 2001, 145; 2006, 19). Käännösalan koulutus- ja tutkimuslaitokset ja alan ammatti-, opiskelija- ynnä muut järjestöt taas voidaan nähdä niinä instituutioina, jotka toisaalta tukevat kääntämisen käytännön jatkumista ja kehittymistä, toisaalta pyrkivät monopolisoimaan sen. Niiden kannalta on eduksi, mitä tiiviimmin ”laadukas kääntäminen” (tai, MacIntyren sanoin, erinomaisuus kääntämisen sosiaalisen käytännön sisäisten hyvien asioiden tavoittelussa) yhdistetään juuri niiden itsensä toimintaan. Tässä valossa alan ammattilaisia edustavien tahojen huoli ei-ammattimaisen kääntämisen aiheuttamasta kääntämisen laadun heikkenemisestä näyttäytyy ennen kaikkea pyrkimyksenä rajata laatu ja asiantuntijuus yksin ammattilaisille. Mitä tiiviimmin alan koulutus ja tutkimus tähtäävät nimenomaan ammattilaisten kouluttamiseen ja heidän asemansa edistämiseen, sitä varmemmin tämä ammattikunnille ominainen ”poissulkemisen diskurssi” (Pym 2012a, 82) toistuu myös koulutuksessa ja tutkimuksessa. Vain ammattilaisuuden huolista riippumaton koulutus ja tutkimus on vapaata tarkastelemaan kääntämisen käytäntöä ja sen arvopäämäärien edistämisen keinoja koko laajuudessaan.

Kun kääntäminen nähdään sosiaalisena käytäntönä ja käännösalan koulutus- ja tutkimuslaitokset sekä alan järjestöt sitä ylläpitävinä instituutioina, voidaan ammattimaiseen kääntämiseen soveltaa samaa ammattiin kasvamisen käsitteistöä kuin selkeärajaisempiinkin ammatteihin. Kenen tahansa, joka haluaa tulla ”kääntäjäksi” (vs. henkilö, joka harjoittaa kääntämistä vain silloin tällöin, muttei identifioitu kääntäjyyteen), on asetettava vuorovaikutukseen kääntämisen historian, perinteen ja nykyisten harjoittajien kanssa, muodostettava tuossa vuorovaikutuksessa käsitys siitä, mitä kääntäminen tarkoittaa ja mitä hyvä kääntäjä tekee, ja haluttava tietoisesti tulla hyväksi kääntäjäksi. Kyseessä on siis sama subjektiivisen roolikäsityksen muodostamisen, tuon roolin ja siihen liittyvien normien sisäistämisen sekä asiaankuuluvien siirtymäriittien suorittamisen ja roolikaluston omaksumisen prosessi, joka edellä nimettiin sosiaalisatioksi. Prosessin aikana paitsi yksilö itse, myös häntä ympäröivä yhteiskunta alkaa nähdä hänet roolin edustajana ja odottaa häneltä sen mukaista toimintaa. Jos yksilö sosiaalistuu nimenomaan käännösalan *ammattilaisuuteen* (vrt. esim. *käännöstieteilijyys* tai *kääntäjyys* ammattikäntäjätkin sisältävänä yläkategoriana) on odotettavissa, että hän sisäistää myös ammattikunnan oman olemassaolon turvaamiseen ja suhteellisen aseman parantamiseen liittyvät viralliset ja epäviralliset normit. Mikäli noihin normeihin sisältyy kielto tehdä työtä palkatta tai alihintaan, on oletettavaa, että ammattilaiseksi identifioituva yksilö kokee kiellon velvoittavan itseään. Mikäli ammattikunnan normi suhteessa työn palkattomuuteen ei ole selvä tai jos se on ristiriidassa yksilön roolikasauman muiden osien normien kanssa, yksilö joutuu palkattoman työn eettisyyttä pohtiessaan eettisen ristiriidan eteen.

3.4 KÄÄNTÄMISEN ETIIKKA JA KYSYMYS PALKATTOMASTA KÄÄNNÖSTYÖSTÄ

Kuka sitten määrittelee käännösalan ammattieettisten normien sisällön ja mikä on niiden suhde palkattomaan kääntämiseen? Kuten edellä todettiin, yhteisön normien alkuperäistä lähdettä on usein vaikea paikantaa. Normien valvojat sen sijaan ovat havaittavissa yhteisön sisäisessä vuorovaikutuksessa niinä tahoina, jotka rankaisevat tai palkitsevat yhteisön jäseniä normien rikkomisesta tai noudattamisesta. Virallisten normien noudattamista valvoo usein tarkasti määritelty taho; epävirallisten normien valvonta puolestaan tapahtuu yhteisön omasta toimesta jäsenten suorassa kanssakäymisessä. Yhteisön kuin yhteisön hallitseviksi normeiksi muodostuvat yleensä koko yhteisössä eniten valtaa käyttävien (ammattiyhteisön tapauksessa eniten yleisesti tunnustettuun asiantuntijuuteen perustuvaa auktoriteettia omaavien) ryhmien normit (Hermans 1996, 36–38). Kääntäjien ammattiyhteisössä tällaisina ryhminä voidaan nähdä ainakin ammattilaiset itse ja heitä edustavat järjestöt, käännösteoreetikot ja -tutkijat sekä käännöskriitikot (Chesterman 1997, 70; Hänninen 2007, 32–33). Tärkein normeja välittävä taho puolestaan ovat alan koulutuslaitokset (Hermans 1996, 36–38). Pohdittaessa ammattiyhteisössä vallitsevien normien sisältöä ja normiauktoriteetteja on syytä muistaa, etteivät rajat normeja määrittelevien, valvovien ja välittävien tahojen välillä ole koskaan täysin selviä, ja samassakin yhteisössä voi vallita yhtä aikaa keskenään ristiriitaisiakin normeja ja esiintyä ryhmien välistä valtakamppailua siitä, miten normit määritellään ja mitä normeja koulutuksessa välitetään.

Alla luodaan silmäys siihen, millaisia vaihtoehtoja eri tahot tarjoavat käännösalan palkattomia työtä koskeviksi ammattieettisiksi normeiksi. Ensin tarkastellaan, kuinka alan viralliset ammattieettiset koodit, ammattijärjestöt ja epäviralliset ammattilaisten verkostot asiaan suhtautuvat. Virallisten, kirjallisessa muodossa olevien ja julkisten eettisten koodien, säännösten ja suositusten suhtautuminen palkattomaan käännöstyöhön on verrattain helposti tarkasteltavissa koodeista itsestään sekä niistä tehtyjen kartoitusten (McDonough Dolmaya 2011b) avulla. Alan epäviralliset ammattieettiset normit sen sijaan ovat niin monimuotoinen ja kieli- ja kulttuurikohtaisesti vaihteleva diskursiivinen kokonaisuus, että kattavan kuvan muodostaminen niiden suhtautumisesta palkkiokysymykseen vaatisi oman tutkimuksensa. Koska tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole tutkia käännösalan normiauktoriteettien kilpailevia määritelmiä vaan pikemminkin opiskelijoiden *sisäistettyjä käsityksiä* alan ammattietiikasta ja sen suhteesta palkattomaan työhön, ei eri auktoriteettien näkemyksistä edes pyritä tässä tekemään kaiken kattavaa kartoitusta. Tämän tutkimuksen tarpeisiin riittää nostaa esiin esimerkkejä alan ammattieettisiä normeja määrittävien tahojen suhtautumisesta palkattomaan työhön ja siten hahmottaa, millaisia vaihtoehtoisia suhtautumistapoja eri tahot ylipäättään tarjoavat.

Virallisten koodien ja alan ammattilaisten ja heitä edustavien tahojen näkökulman jälkeen pohditaan, millaisia normeja käännösalan koulutuksessa välitetään. Ensin palataan lyhyesti kääntämisen teorioihin ja tarkastellaan, mitä eväitä ne antavat palkkioita koskevien kysymysten käsittelyyn. Tämän jälkeen pohditaan, mitä perusteita on olettaa, että kääntäjänkoulutuksessa eettisten kysymysten käsittelyssä korostuu nimenomaan ammattilaisnäkökulma. Tutkimuksen osana toteutetulla kyselytutkimuksella pyritään osaltaan tarkentamaan käsitystä siitä, millaisia palkkatonta työntekoa koskevia normeja alan koulutus välittää ja onko hypoteesi ammattilaisnäkökulman korostumisesta oikeutettu.

3.4.1 Ammattilaisten näkökulma

Kuten todettu, käännösosalalle ei tähän päivään mennessä ole laadittu mitään yleisesti kaikkia alan toimijoita velvoittavia virallisia ohjeita, vaan toimintaa säätelevät ennen kaikkea yleinen työläinsäädäntö sekä työsuhde- ja toimeksiantokohtaiset sopimukset. Sen sijaan tiettyjä alan ammattilaisten *alaryhmiä velvoittavia lakeja ja sääntöjä* sekä yleisemmin sovellettavia *suosituksia* on olemassa. Esimerkkejä ensin mainituista ovat muun muassa auktorisoitujen kääntäjien toimintaa säätelevä laki auktorisoiduista kääntäjistä sekä käännösalan ammatillisten järjestöjen ja liittojen laatimat ammattikoodit ja -säännöt, joiden noudattamista järjestöt edellyttävät jäseniltään ja joista useat jopa sitovat jäseniä lainvoimaisesti.³¹ Yleisemmin alalla toimimisen ja sen kehityksen ohjaamiseen tarkoitettuja suosituksia puolestaan ovat muun muassa UNESCO:n vuonna 1976 laatima Nairobin suositus sekä Kansainvälisen kääntäjien liiton (Fédération Internationale des Traducteurs, FIT) Translator's Charter. Kuten todettu, edellä mainittujen kaltaiset käännösalan ammattilaisten toimintaa ohjaavat viralliset eettiset koodit vastaavat sisällöltään pitkälti minkä tahansa palvelualan ammattieettisiä koodeja (ks. McDonough Dolmaya 2011b; Drugan 2011; Gouanvic 2001, 205; Pym 2012a, 68–69). Se, missä määrin ja kuinka suoraan näissä koodeissa otetaan kantaa palkkiokysymyksiin, vaihtelee huomattavasti.³² Useimmissa koodeissa korostetaan tavalla tai toisella ammattilaisten veloitetta olla *lojaaleja ja solidaarisia omaa ammattikuntaansa kohtaan*. Monissa koodeissa tätä lojaalisuuden veloitetta tarkennetaan eksplisiittisellä kehotuksella *pidättäytyä epäreilusta hintakilpailusta* joko noudattamalla järjestön asettamaa minimihinnoittelua tai seuraamalla alan yleistä hinnoittelutasoa. Vapaaehtoistyöhön tai työntekoon täysin ilman taloudellista korvausta ei useimmissa koodeissa viitata lainkaan, joskin harvoja poikkeuksia löytyy: Ranskan kääntäjien liiton

---

³¹ Lainvoimaisesti sitovia ovat mm. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton laatimat tulkin ja asioimistulkin ammattisäännöt, joista jälkimmäinen sitoo myös muiden sen hyväksyneiden liittojen jäseniä (SKTL 1994; 2013).

³² Seuraava summaus käännösalan virallisten ammattieettisten koodien suhtautumisesta palkkiokysymyksiin perustuu McDonough Dolmayan (2011b) tekemään kartoitukseen, minkä lisäksi on erikseen konsultoitu Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton laatimia tulkin ja asioimistulkin ammattisäännöstöjä ja Hyvä kääntämistapa -ohjetta (SKTL 1994; 2013; 2014a), Ranskan kääntäjien liiton ammattieettistä koodia (SFT 2011), Espanjan kääntäjien, editoijien ja tulkkien liitto ASETRADin ammattieettistä koodia (ASETRAD 2014), FIT:n Translators' Charteria (1994), Unescon Nairobin suositusta (1976) sekä Robertin (2013) esimerkkilistaa käännösalan eettisistä koodeista.

koodissa tarkennetaan ajoittaiset ja vapaaehtoiset palvelukset hyväntekeväisyysjärjestöille poikkeustapauksiksi, jossa alempi hinnoittelu on sallittua; espanjalaisen ASETRADin ammattieettisessä koodissa puolestaan kehoitetaan voittoa tuottamattomille järjestöille ilmaiseksi palveluitaan tarjoavia ammattilaisia kieltäytymään sellaisista toimeksiannoista, jotka voitaisiin teettää myös palkkiota vastaan ammattilaisilla, ja informoimaan toimeksiantajajärjestöjä työnsä markkina-arvosta (vrt. *lupanormi* luvussa 3.3.2). (McDonough Dolmaya 2011b; Robert 2013; SKTL 1994; 2013; 2014a; SFT 2011; ASETRAD 2014; FIT 1994; UNESCO 1976.)

Käännösalan viralliset eettiset normistot ovat useimmiten alan ammattijärjestöjen laatimia. Ammattijärjestöjä voidaan pitää myös merkittävänä epävirallisten ammattieettisten normien lähteenä. Merkittävimmät Suomessa vaikuttavat käännösalan etujärjestöt ovat Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL), Käännösalan asiantuntijat ry. (KAJ) sekä jälkimmäisen kattojärjestö Akavan Erityisalat (AE). Kaikki kolme hyväksyvät jäsenikseen myös opiskelijoita, ja ne pyrkivät aktiivisesti osaksi opiskelijoiden arkea muun muassa tekemällä yhteistyötä alan oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen kanssa, antamalla vierailuluentoja, järjestämällä opiskelijoille suunnattuja tapahtumia ja koulutusta ja julkaisemalla heille suunnattuja materiaaleja ja oppaita. Jäsentensä edunvalvonnan osana AE pyrkii lisäksi yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa ”vaikuttamaan koulutuspolitiikkaan siten, että jäsenistön korkeakoulututkinnot vastaisivat sisällöltään, määrältään ja laadultaan työelämän vaatimuksia” (Akavan Erityisalat 2014c). Koulutuksen ja neuvonnan ohella järjestöt tarjoavat jäsenilleen monenlaisia etuja, ja kukin julkaisee omaa jäsenlehteä. Näistä SKTL:n *Kääntäjä* ja KAJ:n *Kajawa* käsittelevät yksinomaan käännösalan kysymyksiä ja AE:n *Yhteenvedo* laajemmin kulttuurin, hallinnon ja liike-elämän asiantuntijoista ja esimiehistä koostuvaa jäsenkuntaansa koskettavia asioita. Näiden järjestöjen jäsenlehtiä ja -tiedotteita, muita julkaisuja ja nettisivuja voidaan pitää yhtenä tärkeänä väylänä, jonka kautta ne välittävät nykyiselle ja tulevalle jäsenistölleen sellaisia ammattieettisiä normeja, joita on ammattikunnan ja järjestöjen oman edun mukaista vahvistaa. Vastaavaa tehtävää ajavat myös järjestöjen muissa medioissa julkaistut kannanotot ja niiden edustajien puheenvuorot tapahtumissa, koulutuksissa ja vierailuluennoilla.

Niin *Kajawassa*, *Kääntäjässä* kuin *Yhteenvedossakin* on viime vuosien aikana käsitelty laajalti alan palkka- ja palkkiotasoon liittyviä kysymyksiä. Lehdissä on muun muassa raportoitu kattavasti AV-käännösalan hintapoljennasta ja AV-kääntäjien työtaistelusta,³³ käsitelty alaa yleisesti sekä erikoisala-kohtaisesti vaivaavaa alhaista hintatasoa ja arvostuksen puutetta suhteessa työn vaativuuteen ja vastuullisuuteen ja sen edellyttämään asiantuntijatasoiseen osaamiseen ja pitkään akateemiseen koulutukseen³⁴

---

³³ Ks. esim. *Kajawa* 4/2012, 3/2012, 1/2011; *Yhteenvedo* 4/2012, 4/2011, 2/2011; *Kääntäjä* 2/2010.

³⁴ Ks. esim. *Kajawa* 3/2012, 2/2011, 4/2008, 3/2007, 3/2006; *Yhteenvedo* 4/2011, 2/2010; *Kääntäjä* 3/2012, 2/2012, 10/2010, 4/2009, 3/2009, 4/2008, 7/2008.

sekä annettu ohjeita ja informaatiota yrittäjinä ja freelancereinä toimiville käännöstyön hinnoittelun tueksi³⁵. Artikkeleissa peräänkuulutetaan jäsenten solidaarisuutta omaa ammattikuntaansa kohtaan ja korostetaan ammattilaisten ja alalle aikovien opiskelijoiden omaa vastuuta alan vahvistamisessa ja palkkatason parantamisessa.³⁶ Palkkiokysymys yhdistetään ammattietiikkaan vetoamalla paitsi eettisesti toimivalta ammattilaiselta edellytettävään lojaalisuuteen omaa ammattikuntaa kohtaan, myös käännösten laatuun: koska alan palkka- ja palkkiotaso on liian alhainen, töitä on tehtävä niin paljon ja nopeasti, että laatu kärsii.³⁷ Samat argumentit toistuvat järjestöjen verkkosivuilla (ks. www.kaj.fi, www.akavanerityisalat.fi, www.sktl.fi). Palkka- ja palkkiokysymyksiin otetaan kantaa myös järjestöjen muissa julkaisuissa. KAJ ja AE ovat muun muassa julkaisseet erinäisiä aihetta koskettavia oppaita ja käännösosalalla palkkatyössä oleville palkkasuosituksia.³⁸ SKTL puolestaan tekee säännöllisesti selvityksiä alan palkka- ja palkkiotasosta ja julkaisee näiden selvitysten pohjalta laadittuja tilastoja verkkosivuilleen ja jäsenlehdessään. KAJ:n ja AE:n oppaissa muistutetaan, että ”jokainen palkansaaja vaikuttaa omalla palkkatasollaan myös ammattikuntansa palkkaukseen” (Akavan Erityisalat 2014a, 100); kehoitetaan työsuhteessa olevia opettelemaan työnsä vaativuutta kuvaavat termit (mm. työn vaativuus ja vastuullisuus ja sen edellyttämän ammatillisen osaamisen vaatimukset kuten koulutus ja kokemus) ja käyttämään niitä palkkaneuvotteluissa (YNT 2007, 11); ja neuvotaan ammatinharjoittajaa oman työn hinnoittelussa kannattavaksi (Akavan Erityisalat 2014b). Kääntäjien vähimmäispalkkasuosituksessa määritellään kääntäminen *asiantuntijatoiminnaksi*, jonka palkkataso jakautuu kolmeen ryhmään sen mukaan, ovatko kyseessä ”asiantuntijatehtävät”, ”vaativat asiantuntijatehtävät” vai ”erittäin vaativat asiantuntijatehtävät” (KAJ & Akavan Erityisalat 2014). SKTL:n julkaisemien palkkiotilastojen tavoitteena on niin ikään alan palkkiotason parantaminen: antamalla ”tutkittua ajantasaista tietoa käännösmarkkinoilla pyydettävistä keskimääräisistä hinnoista [–] [t]ulokset auttavat esimerkiksi alalle juuri tulleita välttämään ali- ja ylihinnoittelun ja toimeksiantajaa näkemään, mitkä eri tekijät vaikuttavat käännöspalveluiden hintoihin” (Lähteenmäki & Meriluoto 2010). Kukin järjestö tarjoaa lisäksi jäsenilleen henkilökohtaista palkkaneuvontaa sekä resursseja oman työn hinnoittelun tueksi.

Virallisten ammattijärjestöjen ohella eri alojen ammattilaiset tapaavat järjestäytyä ja verkostoitua myös epävirallisemmin, ja tällaisten vapaamuotoisempien verkostojen merkitys ja vaikutusvalta voi kasvaa suureksikin. Käännösosalalla mainitsemisen arvoinen epävirallinen ammattilaisten yhteisö on

---

³⁵ Ks. esim. *Kajawa* 3/2012, 1/2011, 2/2009; *Kääntäjä* 4/2012, 10/2010, 4/2009.

³⁶ Ks. esim. Gorschnik 2012; Tuohino 2012; Gorschkow-Salonranta 2011; Ihander & Sorsa 2010; Klemola 2010; Siivilä 2009; Joutsenniemi 2011c.

³⁷ Ks. esim. Mäkelä 2011; Joutsenniemi 2012; Balk-Vuohelainen 2010.

³⁸ Jos kääntäjä tai tulkki toimii freelancerina, ammatinharjoittajana tai yrittäjänä, hän ei saa palkkaa vaan palkkiota. Kilpailulainsäädännöllisistä syistä freelancerille ja yrittäjille ei voi laatia palkkiosuosituksia. (SKTL 2014b.)

av-kaantajat.fi-nettisivusto perustaja- ja käyttäjäkuntineen. Sivusto on rakentunut aiemmin perustetun av-kaantajat-keskustelufoorumin ympärille, joka syntyi reaktiona vuonna 2010 alaa kuohuttaneisiin ulkoistuksiin ja hintojen poljentaan. Sivustosta on kehittynyt varsinainen av-kääntämisen tietopankki niin käännösten ”katsojille” kuin alan ammattilaisille ja opiskelijoille. Sivusto sisältää paitsi kattavan valikoiman alaa käsitteleviä artikkeleita, linkkejä ja muuta materiaalia, myös blogin sekä edelleen aktiivisen keskustelufoorumin. Sivusto profiloituu viestinnässään hyvin selkeästi alan ammattijärjestöihin rinnastettavaksi ammattikunnan puolustuskanavaksi. Artikkeleissa, materiaaleissa, blogissa ja keskusteluissa käsitellään laajalti av-käännösalan työtaistelua, korostetaan työn vaativuutta, vastuullisuutta ja laaja-alaista vaikuttavuutta ja vahvistetaan alan ammattilaisten itsearvostusta ja identifioitumista asiantuntijuuteen. Laadun korostetaan riippuvan nimenomaan asiantuntijatasoisesta osaamisesta, joka kehittyy koulutuksessa tai pitkän (ammatti)kokemuksen kautta. Hintojen polkeminen, ”amatöörien osallistaminen” ja työaikataulujen kiristyminen esitetään uhkina paitsi alan toimijoille, myös käännösten laadulle ja siten koko yhteiskunnalle. (Av-kääntäjät 2014a.) Foorumin keskusteluissa käsitellään laajalti nimenomaan hinnoitteluun sekä työehto- ja toimeksiantosopimusneuvotteluihin liittyviä asioita, ja vähemmän varsinaisia kääntämiseen tai kielenkäyttöön liittyviä kysymyksiä.³⁹

Paitsi suomalaisten käännösalan ammattilaisten ja heitä edustavien tahojen diskurssissa, myös englanninkielisessä käännösalan ammattietiiikkaa koskevassa keskustelussa työn hinnoitteluun liittyvät kysymykset lukeutuvat selvästi ammattieettisiksi miellettyjen ajankohtaiskysymysten joukkoon (ks. McDonough Dolmaya 2011b, 38–42; Drugan & Megone 2011, 194–197). Vaan kuinka suhtaudutaan täysin palkattomaan vapaaehtoisikäntämiseen? Siinä missä englanninkielisissä käännösalan ammattijulkaisuissa (ks. esim. Dodd 2011; Baer 2010; Guyon 2010) ja ammattilaisten verkostoissa (ks. esim. McDonough Dolmaya 2011a; 2011b 37–42; Translators Against 2014; Hische 2011) keskustelu vapaaehtoisikäntämisen – eritoten joukkoistamisen – eettisyydestä käy jo kuumana, Suomessa palkattomasta kääntämisestä ei juuri puhahdeta. Vapaaehtoisikäntämiseen ei oteta kantaa yhdessäkään tätä tutkimusta varten konsultoidussa suomenkielisessä eettisessä koodissa tai ammattijärjestöjulkaisussa, ja av-kääntäjien blogista löytyy lyhyellä etsinnällä yksi, sävyltään tuomitseva kirjoitus fanikäntämisestä (Av-kääntäjät 2014b).⁴⁰ Yksi harvoista aiheeseen suoraan tarttuvista julkisista puheenvuoroista on YLE Radio 1:n toukokuussa 2013 lähetetty aktivismikäntämistä käsitellyt *Kultakuume*-ohjelma (YLE 2013). Ohjelmassa haastatellun, aiheesta lopputyönsä tehneen Nanna Kääriäisen mukaan aihepiiristä on Suomessa

---

³⁹ Havainnot on tehty sivuston kaikille avointen osuuksien pohjalta. Kirjoittaja ei ole rekisteröitynyt sivuston käyttäjäksi, joten hänellä ei ole ollut pääsyä suljettuihin keskusteluihin.

⁴⁰ Kuten luvussa 2.3 tehdystä katsauksesta aihetta tarkastelevan tutkimukseen voidaan todeta, vapaaehtoisikäntämisestä ei harvoja poikkeuksia (esim. Hokkanen 2010; 2012) lukuunottamatta ole Suomessa myöskään vielä tehty juuri tutkimusta.

vaikeaa saada tietoa ja tietoisuus siitä on vähäistä. Opiskelijoiden suhtautuminen on tiedonpuutteen vuoksi negatiivista: palkattoman kääntämisen pelätään vievän työt ammattilaisilta. Aktivistikäntämistä itsekin harjoittava Kääriäinen näkee aktivistikääntämisen tapahtuvan pääasiassa toisilla markkinoilla kuin missä ammattilaiset operoivat. SKTL:n puheenjohtaja Kristiina Antinjuntti arvioi samassa ohjelmassa yhdeksi aiheen tuntemattomuuden syyksi, ettei Suomessa aktivistikääntämiselle ole juuri tarvetta. Lisäksi hän arvelee, että vaikka palkatonta käännöstyötä tehtäisiin, siitä ei välttämättä haluta puhua pelosta, että kollegat syyttäisivät hintojen poljennasta. Antinjuntin mukaan liitossa vallitsee vahva periaate, ettei työtä tehdä ilmaiseksi tai alihintaan, ja alalla suhtaudutaan ylipäättään hyvin kielteisesti hintojen poljentaan. Liiton jäsenistöstä harva kertoo tekevänsä käännöstyötä palkatta. Poikkeustilanteena, jossa palkaton työ on Antinjuntin mukaan hyväksyttävää, on, jos työ tehdään kääntäjälle itselleen tärkeän asian tai yhteisön tukemiseksi ja jos se jäisi muutoin varojen puutteen vuoksi tekemättä. Aktivistien ilmaiseksi tekemästä työstä ei saa koitua työn teettäjälle taloudellista hyötyä, ja jos teettäjällä olisi varaa palkata ammattilainen, näin pitäisi ehdottomasti tehdä. Antinjuntti katsoo, että myös hyväntekeväisyysjärjestöjen joukossa on sellaisia, jotka yrittävät saada ”nuoria tai ihanteellisia ihmisiä” tekemään työtä halvalla tai ilmaiseksi.

Antinjuntin ja Kääriäisen huomiot ja argumentit ovat samoja, jotka toistuvat myös ammattikunnan englanninkielisessä aihetta koskevassa keskustelussa: Vapaaehtoisen, palkatta tai selkeästi markkinoita alempaan hintaan tehdyn työn hyväksyttävyyden katsotaan riippuvan ennen kaikkea työn tekemisen *motiiveista* sekä sen oletetuista *vaikutuksista*. Palkaton työ nähdään hyväksyttävänä, jos sitä tehdään tietoisesti itselle tärkeiden asioiden edistämiseksi – joskin samaan aikaan muistutetaan, että taitavalla markkinoinnilla yksilö voidaan manipuloida uskomaan edistävänsä hyvää asiaa ja olemaan huomaamatta tulevansa hyväksikäytetyksi. Voittoa tuottaville toimijoille ja varakkaille ei-kaupallisille järjestöille tehty palkaton ja alennushintainen työ tuomitaan, sillä sen nähdään kilpailevan samoilla markkinoilla ammattityön kanssa. Vähävaraisille järjestöille tehty työ, joka jäisi muuten tekemättä, ei sen sijaan muodosta vastaavaa uhkaa, minkä vuoksi se ollaan valmiita hyväksymään. (Ks. esim. McDonough Dolmaya 2011a; 2011b; Dodd 2011; Baer 2010; Guyon 2010; Translators Against 2014; Hische 2011.) Näiden suorien työmarkkina- ja hintatasovaikutusten lisäksi englanninkielisessä keskustelussa nostetaan kuitenkin esiin myös sellaisia ammattikunnan kannalta olennaisia *epäsuoria* vaikutuksia, joita Kääriäinen ja Antinjuntti eivät mainitse: ennen kaikkea se, miten vapaaehtoistyö vaikuttaa yhteiskunnassa vallitsevaan käsitykseen kääntämisestä.

McDonough Dolmaya (2011a) katsoo, että yksi olennaisimpia joukkokäännöshankkeiden eettisyyttä määrittäviä tekijöitä on, miten kääntäminen hankkeessa esitetään: helppona harrastuksenomaisena puuhana, johon kuka tahansa voi osallistua, vai vaativana asiantuntijatyönä. Se, miten kääntäminen esitetään, vaikuttaa suoraan kääntämisen arvostukseen yhteiskunnassa ja siten myös alan yleiseen hintata-

soon. Siinä missä muun muassa Facebookin käännöshanke on tältä kannalta tuomittavissa ”epäeettiseksi”, esimerkiksi TED-sivuston joukkokääntäminen näyttäisi jopa vahvistavan kääntämisen arvostusta ja olevan siten ”eettinen”.⁴¹ Toinen yhteiskunnassa vallitseviin kääntäjä- ja käännöskäsityksiin vaikuttava, ammattilaisten kannalta ongelmallinen vapaaehtoisikäntämiseen liittyvä kysymys on jo edellä käsitelty käännösten laatu. Kuten todettu, ammattikunnan asema yhteiskunnassa on sitä vahvempi, mitä tiiviimmin laadukkaiden käännösten tuottaminen mielletään koulutettujen ammattilaisten yksinoikeudeksi. Käännösten laatu on kautta aikojen ollut yksi keskeisimmistä kääntämisen etiikkaan yhdistetyistä kysymyksistä, ja laadun turvaaminen on keskeisessä asemassa myös alan eettisissä koodeissa.⁴² Siinä missä koulutettujen ammattilaisten hyvien motiivien vuoksi tekemä vapaaehtoistyö on ammattikunnankin kannalta helppoa hyväksyä, kunhan kyse ei ole hyväksikäytöstä eikä työ kilpaile samoilla markkinoilla palkallisen työn kanssa, *kouluttamattomien amatöörien* tekemä palkaton työ on lähtökohtaisesti huomattavasti vakavampi uhka ammattikunnan identiteetille ja olemassaolon oikeutukselle (Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 151). Mikäli amatööritkin onnistuvat tuottamaan laadukkaita käännöksiä, työn vaatavuuteen ja sen edellyttämään koulutuksella ja kokemuksella kartutettuun asiantuntijuuteen perustuvilta ammattilaisten palkkio- ja palkkavaatimuksilta menee pohja. Mikäli amatöörit taas tuottavat huonoa laatua ja mikäli käännösten yleinen taso tämän seurauksena laskee, kääntämisen ja kääntäjien arvostus voi heiketä riippumatta siitä, ovatko laadun heikkenemisestä vastuussa ammattilaiset vai amatöörit. Amatöörien harjoittaman vapaaehtoisikäntämisen tuomitseminen epäeettiseksi sen mahdollisten kääntämisen arvostusta ja käännösten laatua heikentävien vaikutusten perusteella kuvastaa muiden palkattoman työn vaikutuksista käsin sen eettisyyttä arvioivien näkemysten tavoin sitä ammattieettisiin koodeihinkin kirjattua periaatetta, jonka mukaan ammattilaisen eettinen velvoite on olla *lojaali ammattikunnalleen*. Sellaisen toiminnan harjoittaminen, jonka voi olettaa vaikuttavan ammattikuntaan negatiivisesti, on tältä kantilta katsottuna epäeettistä – riippumatta siitä, kuinka perusteltuja huolet haitallisista vaikutuksista ovat.

---

⁴¹ Se, millainen käsitys kääntämisestä *tulisi* yhteiskunnassa vallita, jotta se vastaisi edes likipitäen todellisuutta, onkin jo monimutkaisempi kysymys: Jos kääntäminen voi modernia informaatioteknologiaa hyödyntämällä joissain tilanteissa todellakin olla ”helppoa ja hauskaa puuhaa, johon kuka tahansa voi osallistua” niin, että lopputuloskin on laadukas (ks. esim. Dombekin [2014] tutkimus Facebookin hankkeesta), niin sen esittäminen tällä tavoin voidaan tuomita ”epäeettiseksi” vain, jos eettisyyden mittapuuna ovat yksinomaan hankkeen vaikutukset kääntäjien ammattikunnan kannalta.

⁴² Kaikki McDonough Dolmayan tarkastelemat eettiset koodit, kuten myös tätä tutkimusta varten tarkastellut koodit, kieltävät kääntäjää ottamasta vastaan toimeksiantoja, joihin hänen ammattitaitonsa ei riitä, ja monet kieltävät lisäksi kääntämästä muihin kuin omaan työkieleen päin. Monissa joukkoistushankkeissa (esim. Facebook, Twitter) tämättyypisiä laadun turvaamiseen pyrkiviä vaatimuksia osallistumiselle ei esitetä, joskin poikkeuksiakin löytyy (esim. TED ja Kiva. Ks. McDonough Dolmaya 2011b.).

3.4.2 Kääntämisen etiikka kääntäjänkoulutuksessa

Ammattilaisten ja heitä edustavien tahojen ohella käänösalan eettisten normien määrittelyyn osallistuvat myös käänösteoreetikot ja -tutkijat sekä normeja välittävät koulutuslaitokset ja opettajat. Kuten luvussa 2.2 todettiin, kääntämisen etiikasta käyty akateeminen keskustelu on jossain määrin jakautunutta sen suhteen, tulisiko hahmoteltujen teorioiden ja eettisten periaatteiden koskettaa vain alan ammattilaisia vai olla sovellettavissa yleisemmin kaikkeen kääntämiseen. Ammattilaisnäkökulmaa korostavissa, alan professionalisoitumista ajavissa näkemyksissä korostuu ymmärrettävästi kääntäjän eettinen velvoite olla lojaali ammattikuntaansa kohtaan (Baker & Maier 2011, 7). Se, kuinka eksplisiittisesti palkkiotaso yhdistetään tähän eettiseen velvoitteeseen, vaihtelee. Muun muassa Chesterman nimeää Hieronymisessa valassaan palkkiokysymyksen yhdeksi lojaalisuuden osatekijäksi:

2. I swear to be a loyal member of the translators profession, respecting its history. I am willing to share my expertise with colleagues and to pass it on to trainee translators. *I will not work for unreasonable fees.* I will always translate to the best of my ability [*Loyalty to the profession*]. (Chesterman 2001, 153. Kursiivit lisätty.)

Chesterman on tehnyt pitkän ja vaikuttavan uran tutkijana, teoreetikona ja opettajana suomalaisessa kääntäjänkoulutuksessa. Koska kääntäjänkoulutusta tarjoavia laitoksia on Suomessa verrattain vähän ja alan ”vaikuttajien” määrä harvalukuinen, voidaan otaksua, että hänen näkemyksensä ovat koulutuksessa saaneet näkyvyyttä.

Mitä tulee ”perinteisiin”, ammattikuntaa laajemmalle kohdejoukolle suunnattuihin kääntämisen etiikan teorioihin, kuten todettu, niissä ei työstä saatavien korvausten kaltaisiin käytännönkysymyksiin useimmiten puututa lainkaan (ks. luku 2.2). Poikkeuksen sääntöön tekee Pym, jonka hahmottelemista viidestä, kaikkeen kääntämiseen käytännön tasolla sovellettavaksi laaditusta eettisen kääntämisen periaatteesta (2012a, 165–167) neljännessä vaaditaan, ettei sen ”vaihtotapahtuman kokonaiskustannusten, johon kääntäminen liittyy, tule ylittää kääntämisen aikaansaamasta yhteistyöstä seuraavan kokonaisuhyödyn määrää”. Nämä kustannukset ja hyödyt Pym kuitenkin hahmottaa varsin laajasti: puhtaasti taloudellisten hyötyjen ja menetysten ohella ne kattavat myös muut, symboliset, sosiaaliset ja ideologiset palkkiot ja uhraukset, joita vaihtotapahtumasta voi koitua niin kääntäjälle itselleen kuin muillekin asianosaisille. Pym toinen ja viides eettisen kääntämisen periaate täydentävät tätä laajennetun kustannusanalyysin periaatetta: koska kääntäjä on vastuussa käänöstyönsä ”oletetuista seurauksista” ja ”kyvystä edistää vakaata kulttuurienvälistä yhteistyötä pitkällä aikavälillä”, tulee hänen toimintansa eettisyyden takaimiseksi arvioida työstä paitsi itselleen, työn toimeksiantajalle ja sen käyttäjille aiheutuvia kustannuksia ja hyötyjä, myös sen laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta. Joissain tilanteissa nopeasti ja halvalla tuotettu käänös voi tältä kannalta olla hyvinkin ”eettinen”. Vaihtotapahtuman kokonaiskustannuksiin tulee kuitenkin laskea myös se vaiva, jonka käänöksen käyttäjät joutuvat näkemään siitä hyötyäkseen, ja ne sosiaaliset kustannukset, joita voi aiheutua, mikäli halpakäänösten seurauksena yhteiskunnan luotta-

mus ammattikäytäntöihin heikkenee. Lisäksi työn vaikutuksia arvioitaessa tulee huomioida myös, mihin käännostä tullaan käyttämään. (Pym 2012a, 165–167.) Käntämisen eettisyyden arvioinnista tulee näin varsin laaja ja kontekstisidonnainen kysymys, joka koskettaa niin ammattilaisia kuin ketä tahansa muuta, joka päättää käntää jotain jollekulle jossakin tilanteessa. Aivan kuten moniin muihinkaan käntämisen etiikkaa koskeviin kysymyksiin, käntöstiiteen teoria ei siis tarjoa yhtä selkeää vastausta myöskään käntöstyöstä saatavia korvauksia tai palkatonta käntöstyötä koskeviin kysymyksiin. Se, nähdäänkö kysymys käntöstyöstä saatavista taloudellisista korvauksista tai niiden tasosta ylipäättään käntämisen etiikkaan liittyvänä vai ei, riippuu täysin siitä, mistä teoreettisista tai ideologisista lähtökohdista asiaa tarkastelee.

Tilannetta, jossa yksilö kokee olevansa eettisiä ulottuvuuksia sisältävän valinnan edessä, mutta selkeää, yksiselitteisesti oikean toimintatavan osoittavaa ohjetta tai normia ei ole, kutsutaan yleisesti *moraaliseksi dilemmaksi* (Gonyea 2014; McConnell 2014; Juujärvi & al. 2007, 131). Käsitteitä moraalinen ja etiikka käytetään toisinaan vaihdellen puhuttaessa ihmisen hyvää ja pahaa, oikeaa ja väärää koskevista käsityksistä. Aihepiiriä koskevassa filosofisessa ja psykologisessa keskustelussa käsitteet kuitenkin erotellaan useimmiten toisistaan: moraalilla tarkoitetaan tällöin yksilön toiminnassa ja valinnoissa ilmeneviä käsityksiä oikeasta ja väärästä ja etiikalla reflektoitua, systemaattista näkemystä, jolla moraaliset valinnat perustellaan. Koska ammattietiikan lähtökohdista on oletus, että työhön liittyvien eettisten ongelmien ratkaisu perustuu pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä, kutsutaan ammatilliseen toimintaan liittyviä moraalisia ongelmatilanteita *eettiseksi* ongelmiksi tai dilemmoiksi. (Juujärvi & al. 2007, 13; Yrjönsuuri 1998, 10–11; Gonyea 2014.) Tyypillisessä eettisessä ongelmatilanteessa kaksi arvoa tai arvojärjestelmää ovat keskenään ristiriidassa, eikä yksilö tiedä, kumman mukaan toimia. Yksilö voi kokea joutu-neensa eettiseen ristiriitatilanteeseen myös, mikäli ympäröivä yhteisö painostaa häntä toimimaan omien arvojensa vastaisesti. Koska yksilöllä on sosiaalisessa kanssakäymisessä aina useita eri rooleja, joihin liittyy eri yhteisöjen yksilöön kohdistamia odotuksia, voi eettinen ongelmatilanne syntyä myös eri rooleihin liittyvien odotusten joutuessa keskenään konfliktiin. Niin sanotuksi *lojaalisuusdilemmaksi* kutsutaan tilannetta, jossa ainakin kahden muun osapuolen yksilöön kohdistamat toiveet ja tarpeet ovat ristiriidassa, ja yksilön tulee päättää, kummalle on lojaali. Tiettyyn rooliin liittyvät odotukset voivat lisäksi joutua konfliktiin niin kutsuttujen yleisten moraalinormien kanssa (esim. sotilaan ammatirooli ja käsky ”älä tapa”), joiden katsotaan pätevän kaikkiin moraalisiin toimijoihin. (Juujärvi & al. 2007, 131–137; McConnell 2014.)

Eettisten ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan *eettistä osaamista*. Kuten todettu, ammattilaisten eettinen toimintaympäristö on kaikilla aloilla muuttunut viime vuosikymmenten aikana nopeasti haastavammaksi. Kokonaisvaltaisen eettisen osaamisen kehittäminen nähdäänkin nykyään alalla kuin alalla osana ammatillista asiantuntijuutta. (Juujärvi & al. 2007, 10–11.) Tällä hetkellä tunnetuin ja laajalti ammat-

tieettisen opetuksen suunnittelussa ja tutkimuksessa sovellettu eettisen toiminnan jäsenmalli on James Restin työtovereineen kehittämä neljän komponentin malli (Juujärvi & al. 2007, 20). Restin mallissa ammattieettinen osaaminen jaotellaan neljään osatekijään: 1) eettinen herkkyys, 2) moraaliseettinen ongelmanratkaisukyky, 3) eettinen motivaatio ja 4) eettinen toimeenpanotaito. Eettisen toiminnan lähtökohtaisena edellytyksenä on, että toimija tunnistaa tilanteen eettiset ulottuvuudet. Tähän tarvitaan eettistä herkkyyttä. Moraaliseettinen ongelmanratkaisukyky viittaa eettistä valintaa edeltävään ajatusprosessiin, jossa yksilö punnitsee tarjolla olevia vaihtoehtoja ja valitsee niistä mielestään oikean. Valinta voi tapahtua joko intuitiivisesti tai vaatia hyvinkin perusteellista pohdintaa. Eettisen valintatilanteen havaitseminen ja oikean toimintamallin löytäminen eivät kuitenkaan vielä riitä eettisen toiminnan tuottamiseen, ellei yksilö ole motivoitunut toimimaan oikein. Motivoituminen toimimaan eettisesti tarkoittaa, että ihminen on sitoutunut eettiseen päämäärään ja tuntee olevansa henkilökohtaisesti vastuussa tilanteen eettisistä seurauksista. Tiettyyn ammattiin sosiaalistuminen ja sen myötä tapahtuva ammatin arvojen sisäistäminen synnyttää ja turvaa ammattilaisen motivaation toimia sisäistämässä ammattietiikkäkäsityksen mukaisesti. Eettinen toimeenpanotaito puolestaan viittaa yksilön kykyyn ja rohkeuteen toimia eettiseksi katsomallaan tavalla ja ajaa oikeana pitämäänsä asiaa jopa paineen alla, sekä taitoon perustella omia valintojaan. (Juujärvi & al. 2007, 20–32.)

Restin mallia on sovellettu myös käänösälällä, tiettävästi ainakin Tampereen yliopistossa Kääntäjän ja tulkin työelämätaidot -kurssilla (Abdallah 2011a, 129–132). Vapaaehtoinen maisterinopintotason kurssi tuotiin osaksi yliopiston kääntäjänkoulutusta vuonna 2005 yhtenä vastauksena eri tahoilta esitettyihin vaatimuksiin koulutuksen muokkaamisesta paremmin työelämän realiteetteja ja muuttuneita vaatimuksia vastaavaksi. Kurssin yhtenä tavoitteena on ollut nimenomaan kehittää opiskelijoiden ammattieettistä osaamista: voimaannuttaa heidät kohtaamaan modernien tuotantorakenteiden haasteet ja muuttamaan niitä tarvittaessa omalla toiminnallaan. Tavoitetta on toteutettu tuomalla kurssille puhujiksi alan ammattilaisia ja ammattijärjestöjen edustajia, pohtimalla laajalti liike-elämään ja yrittäjyyteen liittyviä kysymyksiä ja käymällä keskustelua alan ajankohtaisista aiheista, mukaan lukien työn hinnoittelusta. Keskustelua on käyty paitsi luennoilla, myös verkossa kurssia varten luodulla Moodle-alustalla. (Mts. 129–132.) Työelämätaidot-kurssia useampana vuonna vetänyt Abdallah (2011a) on tutkinut opiskelijoiden ammattieettisen osaamisen kehittymistä aineistonaan vuoden 2009 kurssin aikana laaditut luentopäiväkirjat ja Moodle-keskustelut. Analyysiään varten Abdallah on jakanut luentopäiväkirjoissa ja keskusteluissa käsitellyt käänösälän ammattietiikkaan liittyvät kysymykset kymmeneen luokkaan. Näiden ”eettisiä ulottuvuuksia sisältävien” (mts. 133) kysymysten joukkoon lukeutuvat muun muassa työn hinnoittelu; ammattietiikka vs. yleinen hyvä; ja ammattietiikka vs. liike-elämän etiikka. Kuten Abdallahin johtopäätökset ja luentopäiväkirjoista ja Moodle-keskusteluista poimitut esimerkit osoittavat, kurssilla on onnistuttu herkistämään opiskelijat refleктоimaan alan eettisiä kysymyksiä – ja näkemään kysymys työn

hinnoittelusta ammattietiikan kannalta olennaisena. Tätä tutkimusta varten käytettävissä oleva lähdeaineisto ei mahdollista sen selvittämistä, onko kurssilla sen historian aikana käyty keskustelua palkattomasta vapaaehtois- tai aktivistikääntämisestä: oma kokemukseni vuonna 2010 järjestetystä kurssista oli, että kurssilla keskityttiin otsikkonsa mukaisesti opiskelijoiden *ammatti*-identiteetin kehittämiseen, eikä esimerkiksi palkattomasta vapaaehtois- tai aktivistikääntämisestä puhuttu. Sen sijaan kurssilla vierailleet ammattilaiset ja ammattijärjestöjen edustajat puhuivat toisinaan jopa hämmentävän suoraan alan karusta todellisuudesta, korostaen ammattilaisen *velvollisuutta* puolustaa omaa etuaan – ja siten myös ammattikuntansa etua – työnantajakunnan alati kiristyviä vaatimuksia vastaan.⁴³

Myös muissa Suomen kääntäjänkoulutusta tarjoavissa korkeakouluissa kääntäjänkoulutuksen työelämäorientoituneisuutta on pyritty jatkuvasti vahvistamaan, ja viime vuosien aikana tämä suuntaus vaikuttaa voimistuneen: Kurssivalikoimiin on lisätty työelämäorientoivia kursseja, olemassa olevien työelämäorientoivien kurssien sisältöjä on laajennettu, valinnaisia työelämäkurseja on muutettu pakollisiksi ja ammattiin orientoivaa näkökulmaa on tuotu muidenkin kurssien osaksi (Sunnari 2014; Penttilä 2014; Kamke 2014).⁴⁴ Suomalaisista kääntäjänkoulutusohjelmista Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot, Itä-Suomen yliopiston englannin kääntämisen maisterinopinnot sekä Turun yliopiston kääntäminen ja tulkkaus on lisäksi kaikki hyväksytyt osaksi Euroopan komission aloitteesta vuonna 2009 käynnistettyä European Master's in Translation (EMT) -verkostoa, jonka tavoitteena on kehittää eurooppalaista kääntäjänkoulutusta siten, että markkina-alueen tarpeisiin saadaan riittävästi hankkeessa määritellyt osaamisvaatimukset täyttäviä käännösalan ammattilaisia. Pidemmällä tähtäimellä hankkeen tavoitteena on yleisesti vahvistaa käännösalan ammattikunnan asemaa EU:n alueella. (EMT 2014) Verkoston osaamisvaatimukset määrittävät luonnollisesti osaltaan myös sitä, millä tavoin kyseisten koulutusohjelmien sisältöjä kehitetään (Sunnari 2014).

Kuten todettua, alan professionalisoiminen on paitsi alan ammattilaisten, myös kääntämisen tutkijoiden, opettajien ja koulutuslaitosten oman edun mukaista. Mikäli kääntämiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä kuitenkin käsitellään ennen kaikkea ammattilaisten näkökulmasta, jättäen palkatta ja vapaaehtoisesti tapahtuvan kääntämisen moninaisiin eri muotoihin liittyvät eettiset kysymykset opiskelijoiden oman harrastuneisuuden ja kiinnostuksen varaan tai yksinomaan perinteisten, abstraktissa teoreettisuudessaan heikosti nykypäivän vaatimuksiin vastaavien käännöstieteen teorioiden yhteydessä käsiteltäviksi, on suuri riski, että vastakkainasettelu ammattilaisten ja ei-ammattimaisten kääntäjien välillä kasvaa, ja en-

---

⁴³ Tämä tutkimus sai sytykkeensä juuri noiden keskusteluiden aikana heränneistä, ammattietiikan ja palkattomaan työhön motivoivan henkilökohtaisen etiikan välistä ristiriitaa koskevista, tuolloin vielä kypsyttämättä ajatuksista.

⁴⁴ Henkilökohtaisten sähköpostiviestinvaihtojen (Sunnari 2014; Penttilä 2014; Kamke 2014) ohella havainnot perustuvat Tampereen, Turun, Itä-Suomen ja Helsingin yliopistojen vuosien 2005–2012 välillä voimassa olleiden, tutkijan saatavilla olleiden opinto-oppaiden sisältöihin.

sin mainitut päätyvät tuomitsemaan jälkimmäiset puutteellisen tiedon ja virheellisten käsitysten perusteella – merkkejä tästä on jo olemassa (YLE 2013; Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 151; Boéri 2008; Boéri & Maier 2010). Se, onko kahtiajaon kasvattaminen demokratisoituvan tiedonjaon ja -tuotannon päivinä mielekästä ja kestävä, on erittäin kyseenalaista. Olennaiset kysymykset kuuluvatkin: Ohjaako käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen alan opiskelijoita suhtautumaan palkattomaan työhön yksiselitteisen tuomitsevasti vai pikemminkin muita kielialan opiskelijoita monisyisemmin? Mieltävätkö opiskelijat palkkiokysymyksen ylipäätään kääntämisen etiikkaan liittyväksi, ja jos mieltävät, millainen on heidän käsityksensä alan eettisestä normista suhteessa palkattomaan kääntämiseen? Miten he perustelevat eettisiä kantojaan ja millainen on heidän henkilökohtaisen etiikkansa suhde alan ammattietiikkaan? Nämä kääntämisen etiikkaa koskettavat kysymykset nivoutuvat yhteen yleisempien kääntäjäkoulutusta koskevien kysymysten kanssa: Onko yliopistotasoisien kääntäjäkoulutuksen tarkoitus valmentaa opiskelijoita nykyisissä yhteiskunta- ja markkinarakenteissa pärjääviksi ja niissä vastuullisesti toimiviksi ammattilaisiksi vai laajemmin yhteiskuntien kehityksen muokkaamiseen osallistuviksi kansalaisiksi ja ihmisiksi? (Ks. mm. Baker & Maier 2011, 7; Kearns 2007; Boéri & de Manuel Jerez 2011; Gill & Guzmán 2011.)

4 ONKO TYÖTÄ ILMAN PALKKAA?

Marxin mukaan työ on ”ihmisen aineenvaihtoa luonnon kanssa”, tietoista ja suunnitelmallista luonnon muokkaamista toimeentulon turvaamiseksi ja tarpeiden tyydyttämiseksi nykyhetkessä ja tulevaisuudessa (Marx 1974, 174). Luonnon hallintaan tähtäävän ja aineellisia hyödykkeitä tuottavan toiminnan lisäksi työn käsite kattaa niin arkipuheessa kuin tieteellisissäkin diskursseissa myös aineetonta hyötyä tuottavaa toimintaa, kuten taiteen, tieteen, hallinnon ja hoivaamisen, joilla vastataan niin ikään ihmisen tarpeisiin. Paitsi luonnon muokkaamista, työ onkin myös ihmisyhteisössä tapahtuvaa sosiaalista vuorovaikutusta ja inhimillisen kulttuurin kehittymisen perusta (Sulkunen 2003, 122; Rätty 1987, 63–65). Niitä periaatteita, joiden mukaan työllä tuotettujen hyödykkeiden vaihto ja jakaminen yhteisössä tapahtuu, kutsutaan *talousjärjestelmäksi*. Nykypäivän yhteiskunnista valtaosassa vallitsee *kapitalistinen talousjärjestelmä*, jossa tuotteiden jako tapahtuu ensisijaisesti palkan ja muiden tulojen avulla: työn tekijä ei itse kuluta tuottamiaan tuotteita tai vaihda niitä toisiin, vaan saa työnteon välineitä ja puitteita hallitsevalta työnantajaltaan työstään vastineeksi palkan, jolla ostaa markkinoilta tarvitsemansa hyödykkeet. *Palkkatyö* on juurikin se työn organisoitumisen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen muoto, jota suurin osa kapitalistisissa yhteiskunnissa tehtävästä työstä nykyisin edustaa ja joka antaa noiden yhteiskuntien puitteissa työn käsitteelle sen yleisimmin jaetun ja tarkimmin määritellyn sisällön. (Sulkunen 2003, 122–124; Musick & Wilson 2007, 5.) Nykyisestä dominanssistaan huolimatta työmarkkinat ja palkkatyö eivät kuitenkaan ole ”luonnollinen ja universaali ilmiö”, vaan ”työnteon ehtojen ja olosuhteiden hallinnasta käytettyjen historiallisten kamppailujen tulos” ja vain yksi työn organisoitumisen mahdollisista muodoista (Tilly & Tilly 1998, 4, 19). Palkkatyö yleistyi useimmissa Euroopan maissa vasta 1600-luvulta alkaen parinsadan vuoden kuluessa (Sulkunen 2003, 127), ja suurin osa kaikesta maailmassa tehtävästä tuottavasta toiminnasta on yhäkin muuta kuin palkkatyötä (Tilly & Tilly 1998, 22). Ne todellisuuden ilmiöt, joihin työn käsite on kapitalistisissa yhteiskunnissa tavattu kiinnittää, ovat lisäksi muuttuneet viime vuosikymmenten aikana niin radikaalisti, että työn käsitteen uudelleenmäärittely on osoittautumassa välttämättömäksi (ks. Rehn 2013; Risku 2012; Suomi 2013).

Ilman taloudellista korvausta tehtävää, ihmisen tarpeisiin vastaavia ja vaihdettavissa olevia hyödykkeitä ja palveluita tuottavaa toimintaa kutsutaan toiminnan kontekstista ja toimijoista riippuen monin eri nimityksin. Palkattoman työn eri muotoja ja konteksteja on tutkittu jo pitkään monilla eri tieteenaloilla – eritoten taloustieteessä, sosiologiassa, psykologiassa, sosiaalipsykologiassa sekä historian ja politiikan tutkimuksessa (ks. mm. Musick & Wilson 2007; Eskola & Kurki 2001a; Nylund & Yeung 2005a; Helander 1998; 1999; Helander & Laaksonen 1999; Mykkänen-Hänninen 2007). Sellaista tutkimusta, jossa koko palkattoman työn moninainen kenttä yhdistettäisiin yhdeksi kokonaisuudeksi ei kuitenkaan tietävästi ole vielä juurikaan tehty. Alla tarkastellaan lyhyesti työlle yhteiskuntatieteissä hahmoteltuja laa-

jempia määritelmiä, palkattoman työn eri muotoja ja niihin liittyviä käsitteitä. Palkattoman työn eri muotojen tutkimuksesta käsitellään tarkemmin tämän tutkimuksen kannalta hyödyllisintä vapaaehtoistyön psykologista motivaatiotutkimusta ja sen tähänastisia käännytieteellisiä sovelluksia.

4.1 TYÖN LAAJEMPI MÄÄRITELMÄ

Paitsi kapitalististen yhteiskuntien arkikielessä, myös työtä tutkivien yhteiskuntatieteiden käsitteistössä ja tutkimuksessa työ on harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta samaistettu palkkatyöhön lähes niin kauan kuin aihetta on ylipäättään tutkittu (Taylor 2004, 30–32). Työn käsitteen uudelleenmäärittelyä peräänkuuluttavan Taylorin (2004) mukaan tämä reduktionismi juontaa juurensa teollistumisen ajan yhteiskunnallisiin muutoksiin ja yhteiskunnan julkisen ja yksityisen ulottuvuuden sukupuolittuneeseen erittelyyn: julkinen ulottuvuus määriteltiin taloudellisesti tuottavan teollisen toiminnan alueeksi, jolle miesten tekemä työ sijoittuu, ja yksityinen ei-taloudelliseksi, kodinhoidollisen, reproduktiivisen ja pääasiassa naisten tekemän toiminnan kentäksi. Teollistuvan yhteiskunnan yleisiä trendejä heijastellut yhteiskuntatieteen sisäinen erikoistuminen ja rajalinjojen luominen vahvisti tätä dikotomiaa ja oikeutti sen: klassisen taloustieteen edustajat määrittelivät työn palkkatyöksi ja siten osaksi talousjärjestelmää, mikä teki työn ymmärtämisestä ennen kaikkea taloustieteellisen kysymyksen. Kotona tehtyä palkatonta työtä, kuten muitakin palkattoman työn muotoja, puolestaan käsiteltiin aivan toisin käsittein ja teoreettisin mallein, mikä teki mahdolliseksi työnteon eri muotojen ja kontekstien keskinäisten riippuvuussuhteiden ja yhteyksien analysoinnin. 1960-luvulla feministiset tutkijat kyseenalaistivat työn tutkimuksessa vallinneen lähtöoletuksen, ettei kotona tehty palkaton työ olisi ”työtä”, mikä mahdollisti käsitteen laajentamisen kattamaan myös sellaista lisäarvoa tuottavaa toimintaa, joka ei ollut suoraan taloudellista. Kahtiajako julkisesti tehdyn palkallisen ja kodin piirissä tehdyn palkattoman työn välillä kuitenkin säilyi, ja mikä pahempaa, feministien interventio onnistui samaistamaan kaiken palkattoman työn naisten kotona tekemään työhön ja vastaavasti vapaaehtoistyön ”naisten työhön”. Pitkästi näiden historiallisten syiden vuoksi *kotien ulkopuolella tehtyä palkatonta työtä* ei ole työtä tarkastelevissa yhteiskuntatieteissä sisällytetty työn käsitteeseen ennen kuin vasta hiljan. (Taylor 2004, 33–34.)

Työnteon todellisuuksien muutoksen asettamiin haasteisiin vastaamiseksi ja aiheen aiemman käsittelyn rajoitteiden ylittämiseksi uusia ja laajempia määritelmiä työlle ovat hahmotelleet Taylorin ohella muun muassa Tilly ja Tilly (1998) sekä Musick ja Wilson (2007).⁴⁵ Teoksessaan *Work under capitalism* (1998) Tilly ja Tilly tarkastelevat niitä eri muotoja, joita työ voi kapitalistisissa yhteiskunnissa ottaa,

---

⁴⁵ Työn uudelleenmäärittelyn tarpeeseen on pyritty vastaamaan myös niin kutsutulla *uuden työn* käsitteellä ja sen ympärille viime vuosien aikana kehittyneellä *uuden työn sosiologialla* (ks. esim. Vähämäki 2004, 2006a, 2006b, 2009; Julkunen 2008; Jakonen & al. 2006). Käsite viittaa niihin uusiin muotoihin, joita nimenomaan palkkaa vastaan tehty työ voi nykypäivän pitkälle kehittyneissä kapitalistisissa talouksissa ottaa, eikä siksi sellaisenaan riitä tämän tutkimuksen tarpeisiin. Käännyksalalla tehtävän työn muutosten tarkasteluun sitä on hedelmällisesti soveltanut mm. Kouva 2008.

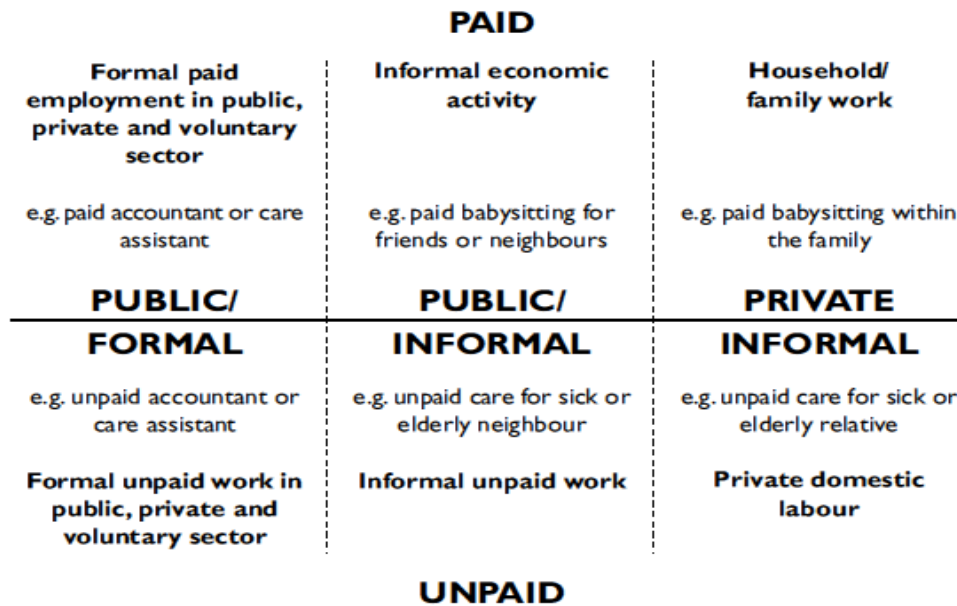
osoittavat tähänastisten työn tarkastelun teoreettisten suuntausten ongelmat ja hahmottelevat kokonaisvaltaisempaa yleistä työn teoriaa, joka ottaisi aiempia teorioita paremmin huomioon myös historian, kulttuurin, sosiaalisten verkostojen ja kollektiivisen toiminnan vaikutukset työhön ja sen organisoitumiseen. Tilly ja Tilly määrittelevät työn ”miksi tahansa inhimilliseksi toiminnaksi, joka kasvattaa hyödykkeen tai palvelun käyttöarvoa.” Jotta toiminta voidaan laskea työksi, tulee sen hyödykkeen tai palvelun, jonka käyttöarvoa toiminta kasvattaa, lisäksi olla vähintäänkin periaatteessa muidenkin kuin toiminnan toteuttavan yksilön ulottuvilla. (1998, 22–23.) Tillyn ja Tillyn työn määritelmässä käyttöarvo käsitetään laajasti hyödykkeen tai palvelun kykyä edesauttaa tai ylläpitää mitä tahansa muun(kin) kuin kyseisen hyödykkeen tai palvelun tuottaneen yksilön harjoittamaa toimintaa riippumatta siitä, pidetäänkö tuota toimintaa yleisesti hyväksyttävänä vai ei. Määritelmässä korostuvat ennen kaikkea työn käyttöarvoa kasvattava ja sosiaalinen luonne: puhtaasti tuhoava, ekspressiivinen tai kuluttava toiminta ei ole työtä sikäli kuin se vähentää muiden kuin toimintaa harjoittavan yksilön hyödynnettävissä olevaa käyttöarvoa, eikä yksin henkilökohtaisen tyydytyksen vuoksi suoritettu toiminta (esim. painonnosto) ole työtä, ellei se samalla tuota käyttöarvoa muille kuin toimijalle itselleen (esim. painonnosto yleisön edessä). Sillä, minkälainen hyödyke tai palvelu (materiaalinen tai immateriaalinen) toiminnan tuloksena syntyy tai millä tavalla muut kuin toimintaa harjoittava yksilö voivat tuosta hyödykkeestä tai palvelusta hyötyä (varastamalla tai ostamalla sen, vaihtamalla sen toiseen hyödykkeeseen tai palveluun, osallistumalla sen tuottamiseen, tms.) ei ole vaikutusta toiminnan työksi määrittelemisen kannalta: olennaista on, että hyödykkeen tai palvelun kasvanut käyttöarvo voi, ainakin periaatteessa, hyödyttää muita. (Mts. 22–23.)

Taylorin määritelmä työstä on lähes identtinen Tillyn ja Tillyn määritelmän kanssa, mutta hän täydentää sitä työksi laskettavan toiminnan erilaisten kontekstien, sitä määrittävien ja kehystävien sosiaalisten suhteiden ja eri toimintoja yhdistävien sosiaalisten rakenteiden huomioimisella (2004, 38). Tätä tarkoitusta varten Taylor on kehittänyt työn sosiaalista järjestäytymistä kuvaavan käsitteellisen kehikon,⁴⁶ jossa perinteiset työn määrittelyssä vallinneet dikotomiat (palkallinen vs. palkaton; julkinen vs. yksityinen) on purettu, mutta jossa ne kuitenkin huomioidaan yksinä työn luonnetta määrittävinä ulottuvuuksina (ks. alla kuva 1). Taylorin käsitteellisessä kehikossa työ on jaettu vertikaalisesti kahteen lohkoon riippuen siitä, onko se palkallista vai palkatonta. Näiden kahden lohkon sisällä niin palkaton kuin palkallinenkin työ voi sijoittua horisontaalisesti kolmelle eri ulottuvuudelle riippuen siitä, onko kyseessä julkinen ja yhteiskunnan järjestäytyneiden rakenteiden puitteissa tehtävä ”virallinen” työ (public/formal), julkinen epävirallinen työ (public/informal) vai yksityinen epävirallinen työ (private/informal). On syytä todeta, että Taylorin julkisen ja yksityisen termien käyttö poikkeaa merkittävästi totunnaisesta tavasta viitata

---

⁴⁶ Kehikko pohjautuu Glucksmannin (1995) kehittämään työn sosiaalisen järjestäytymisen kokonaisuuden käsitteeseen (total social organization of labour, TSOL) (Taylor 2004, 31).

”julkisella” valtion ja ”yksityisellä” yrityksiin: Taylorin määritelmässä julkinen tarkoittaa kaikkea sitä, mikä sijaitsee kotitalouden tai perhepiirin ulkopuolella ja yksityinen kotitalouden tai perheen sisäistä.

Kuva 1. Taylorin (2004) työn sosiaalisen järjestäytymisen kehikko

Kapitalistisissa yhteiskunnissa työn synonyyminä nähty palkkatyö sijoittuu Taylorin kehikossa vasempaan yläkulmaan, julkisen, virallisen ja palkallisen työn alueelle. Julkinen, epävirallinen palkallinen työ on tyypillisimmillään ”harmaata taloutta”, joka ei tapahdu yhteiskunnan lakeja säätevien ja valvovien instituutioiden asettamissa raameissa tai suojeluksessa, eikä siksi näy yhteiskunnan taloudellisen aktiivisuuden mittareissa. Yksityinen palkallinen työ on perheen/kotitalouden sisällä palkkiota vastaan tehtyä työtä. Palkattoman työn puolella julkinen, virallinen työ käsittää valtiolle ja muille julkisyhteisöille, yrityksille sekä niin sanotulle kolmannelle sektorille⁴⁷ tehdyn palkattoman työn, kuten järjestäytyneen vapaaehtoistyön ja erilaiset palkattomat työharjoittelut. Julkista epävirallista palkatonta työtä on kaikki epäorganisoidusti muiden kuin oman kotitalouden/perheen jäsenten hyödyksi tehty työ (esim. naapurirapu, ystävänpalvelukset, muu epävirallinen yhteisötoiminta) ja yksityistä epävirallista palkatonta työtä puolestaan kaikki oman kotitalouden ja/tai perheen hyväksi tehty työ. Taylor korostaa, että työn julkisuus-yksityisyys ja virallisuus-epävirallisuus ovat pikemminkin jatkumoita kuin selkeästi toisistaan erotettavia, toisensa poissulkevia määreitä (2004, 39). Työn eri ulottuvuudet eivät ole toisistaan erillisiä siinä mielessä, että niiden rajat voivat käydä päällekkäin ja jokin toiminta, joka on yhtenä hetkenä si-

⁴⁷ Yhteiskunnan kokonaisuutta toisistaan rakenteiltaan, toiminnoiltaan, toimintalogiikoiltaan ja toimijoiltaan toisistaan eroaviin lohkoihin jaottelevassa sektoriajattelussa valtion viitataan totunnaisesti julkisena/ensimmäisenä sektorina ja yksityisiin markkinatoimijoihin yksityisenä/toisena sektorina. Kolmannella sektorilla viitataan yleensä valtiosta ja yrityksistä irrallaan toimiviin, voittoa-tavoittelemattomiin kansalaisjärjestöihin ja muuhun järjestäytyneeseen kansalais-toimintaan, ja neljännellä kotitalouteen ja lähisuhteisiin. (Helander 1998, 22–32; Konttinen 2014.)

jainnut yhdellä ulottuvuudella, voi kohta sijaita toisella (esim. harrastusryhmän järjestäytyessä yhdistykseksi tai yhdistyksen osuuskunnaksi).

Verrattuna aiempiin dikotomioiden rajoittamiin työn käsitteellistämisen välineisiin, Taylorin kehikko mahdollistaa paitsi työn ilmiön laajemman ja totuudenmukaisemman määrittelyn, myös niiden sosiaalisten ja yhteiskunnallisten kontekstien ja suhteiden huomioimisen, joihin yhteiskunnassa tehtävä työ eri muodoissaan sijoittuu. Tillyn ja Tillyn tavoin myös Taylor korostaa, että sama konkreettinen toiminta voi sijoittua kehikon sisällä mille tahansa kohdalle ilman, että toiminnan luonne *työnä* muuttuu – sijoituskohdasta riippuen työn merkitys, sen tekemisen olosuhteet ja ehdot sekä suhteet muihin toimintoihin kuitenkin vaihtelevat. Olipa kyseessä palkaton tai palkallinen työ, työtä suorittavan henkilön vapaus oman toimintansa ohjailussa, vastuu työn tuloksista ja seurauksista sekä yhteiskunnan hänen työnteolleen antama arvo ja suoja vaihtelevat merkittävästi ulottuvuudelta toiselle siirryttäessä.

4.2 PALKATTOMAN TYÖN MUODOISTA

Kun työ määritellään edellä kuvatulla tavalla laajasti, voidaan palkattoman työn alle lukea suuri kirjo niin kodin piirissä kuin sen ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, kuten vapaaehtoistyö, hyväntekeväisyys, talkoot, aktivismi, hoivatyö, oma-apu, naapuriapu, vertaistuki – ja niin edelleen. Niiden enemmän ja vähemmän julkisten tai ”virallisten” kontekstien kuvailuun, joihin nämä palkattoman työn eri muodot sijoittuvat, käytetään näkökulmasta ja käyttöyhteydestä riippuen muun muassa erinäisiä järjestö- ja sektorikäsitteitä (mm. vapaaehtois-, hyväntekeväisyys- tai voittoa tavoittelematon järjestö/sektori, kolmas sektori yms.) tai toiminnan kansalaislähtöisyyttä (vs. valtio tai yritykset) kuvaavia käsitteitä, kuten kansalaisyhteiskunta tai kansanliike. Osa aihepiiriin liittyvästä käsitteistöstä on vakiintuneempaa ja sille on olemassa tarkkarajaisia, virallisissa ja tieteellisissä yhteyksissä käytettyjä määritelmiä, osaa käytetään lähinnä arkikielessä, usein vaihtelevin ja limittyvin merkityksin. Niidenkin käsitteiden, joiden sisältöjä on pyritty erinäisiä tarkoituksia varten rajaamaan tarkemmin, eri määritelmät voivat poiketa toisistaan huomattavastikin määrittelijästä ja määrittelyn kontekstista riippuen. Lisäksi käsitteiden määritelmät ja käyttöyhteydet vaihtelevat kieli- ja kulttuurikohtaisesti. (Nylund & Yeung 2005, 14; Helander 1998, 33–52.) Koko tämän ”käsitteellisen kaaoksen” (Helander 1998, 16) läpikäyminen ei ole tämän tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista eikä mahdollista. Alla aihepiirin käsitteistä tarkastellaan vain niitä, jotka ovat tässä tutkimuksessa tarkastellun ilmiön ymmärtämisen kannalta olennaisimpia. Käsitteet esitellään suhteessa Taylorin työn kehikon palkattoman työn eri ulottuvuuksiin, edeten julkisen ja virallisen palkattoman työn ulottuvuudelta julkisen ja epävirallisen kautta yksityiseen ja epäviralliseen.

Taylorin kehikossa työ on *julkista* ja *virallista* silloin, kun se tapahtuu kodin ulkopuolella jonkin yhteiskunnan instituutioiden tunnustaman ja legitimoiman, järjestäytyneen yhteisön organisoimana. Sillä, onko kyseessä julkisyhteisö, yksityinen markkinatoimija vai kolmanteen sektoriin lukeutuva järjestäytynyt

taho, ei ole merkitystä. Valtiolla, muille julkisille toimielimille tai yksityisille yrityksille tehty palkaton työ mielletään tyypillisimmillään ”työharjoitteluksi”. Varsinaiseksi *vapaaehtoistyöksi* tai *vapaaehtoistoiminnaksi*⁴⁸ kodin ulkopuolinen organisoitu palkaton työ käsitetään ennen kaikkea silloin, kun sitä tehdään kolmanteen sektoriin lukeutuville kansalais-, hyväntekeväisyys- tai harrastusjärjestöille tai vastaaville voittoa tavoittelemattomille yhteisöille. Vapaaehtoistyö ymmärretään useimmissa määritelmisään nimensä mukaisesti *vapaaehtoiseksi*⁴⁹ (ts. vailla pakkoa tai velvoitetta), *ilman palkkaa tai palkkiota suoritettavaksi, toista henkilöä* (muuta kuin tekijää itseään tai hänen lähiomaistaan), *yhteisöä tai ympäristöä hyödyttäväksi toiminnaksi* (ks. mm. Pessi & Oravasaari 2010, 9–11; KansalaisAreena ry. 2011; Yeung 1999, 21; Nylund & Yeung 2005, 15; Musick & Wilson 2007, 26; Eskola & Kurki 2001b, 10). Tämän minimaalisen ja pitkälti kulttuurirajat ylittävän (Pessi & Oravasaari 2010, 9) määritelmän lisäksi käsitettä rajataan lisäksi yleensä korostamalla, että toiminta tapahtuu organisoidusti, jonkin järjestäytyneen yhteisön puitteissa (ks. esim. Pessi & Oravasaari 2010, 10; Eskola & Kurki 2001b, 10; Nylund & Yeung 2005, 15; Musick & Wilson 2007, 26), joskin laajempiakin, myös epäorganisoitua toimintaa kattavia määritelmiä käytetään (Euroopan Parlamentti 2008; Pessi & Oravasaari 2010, 9–11). Riippuen siitä, rajataanko vapaaehtoistyö vain organisoituun toimintaan vai sisällytetäänkö siihen myös epäorganisoitu, spontaanimpi auttaminen, se voi sijoittua Taylorin työn kehikossa joko yksinomaan julkisen ja virallisen tai osin myös julkisen ja epävirallisen työn ulottuvuudelle. Järjestäytyntäkään vapaaehtoistoimintaa harjoittavan järjestön *jäsenyyttä* tai sellaisen toimintaan *lahjoittamista* ei sen sijaan pidetä vapaaehtoistyönä sikäli kun niihin ei sisälly yksilön itsensä suorittamaa toimintaa (KansalaisAreena ry. 2011; Musick & Wilson 2007, 13). Määrittelijästä ja käyttöyhteydestä riippuen vapaaehtoistyön määritelmää saatetaan vielä täydentää korostamalla tiettyjä toiminnan aloja (esim. sosiaalityö, ympäristönsuojelu), toiminnan avoimuutta ja toimijoiden rooleja tai toiminnan suunnitelmallisuutta ja siihen osallistuvien toimijoiden sitoutuneisuutta (ks. esim. Pessi & Oravasaari 2010, 9–11; Mykkänen-Hänninen 2007, 5; Euroopan Parlamentti 2008; Clary & al. 1998, 1516–1517; Widjaja 2010, 6–8). Tutkimukset osoittavat lisäksi, että tavallisten ihmisten käsityksissä toiminnan *motiveilla* on suuri vaikutus siihen, tulkittaanko jokin toiminta vapaaehtoistyöksi vai joksikin muuksi (Musick & Wilson 2007, 16–17).

Vapaaehtoistyölle läheisiä, Taylorin kehikon julkiselle ulottuvuudelle sijoittuvaa palkatonta työtä kuvaavia käsitteitä ovat myös muun muassa hyväntekeväisyys ja aktivismi. *Hyväntekeväisyys* juontaa juurensa pitkälle ihmiskunnan, eritoten uskontojen historiaan, ja sitä pidetään vapaaehtoistoiminnan alkulähteenä. Hyväntekeväisyys ymmärretään nykyisin yleisesti toisten auttamiseksi ilman, että siihen liittyy

---

⁴⁸ Näiden kahden käsitteen painotukset poikkeavat toisistaan hieman, mutta useimmissa aihetta käsittelevissä julkaisuissa niitä käytetään synonyymeinä (ks. esim. Pessi & Oravasaari 2010, 9). Niin tässäkin tutkimuksessa.

⁴⁹ **vapaaehtoinen** **1. adj.** jkn omasta tahdosta ilman pakkoa tekemä, tapahtuva, suoritettava tms. **2. adj. subst.** ihmisestä: omasta tahdostaan, pakottomatta jtk tekävä; korvauksetta työskentelevä. (*Suomen kielen perussanakirja* 2004.)

ensisijaisesti oman edun tavoittelua. Kuten sanan synonyyminä toisinaan käytetyn, englannista lainatun *filantropian* etymologia⁵⁰ vihjaa, pyyteettömän auttamisen kohteeksi on lähtökohtaisesti ymmärretty toiset, eritoten huonompiosaiset ihmiset, mutta sittemmin myös muun muassa eläimet ja ympäristö sekä tiede, taide ja urheilu. Vaikka hyväntekeväisyys samaistetaan nykyisin useimmiten ennen kaikkea rahan tai muun materian lahjoittamiseen (ks. esim. *Lahjoitus.org 2014*), voidaan hyväntekeväisyyden muotoina pitää myös oman ajan tai nimen ja siihen yhdistetyn arvovallan ja julkisuuden lahjoittamista. Sikäli kun oman ajan lahjoittaminen käsitetään hyväntekeväisyydeksi, voidaan vapaaehtoistyötä pitää myös yhtenä hyväntekeväisyyden muotona. Käsitteiden osittaisen päällekkäisyyden vuoksi sanaa ”hyväntekeväisyysjärjestö” käytetään yhä jossain määrin vapaaehtois(työ)järjestön synonyyminä. (*Suomen kielen perussanakirja 2004*; Peltola & Vyyryläinen 2013, 3, 11–23; Mykkänen-Hänninen 2007, 11.)

Aktivismi tavataan erotella vapaaehtoistyöstä korostamalla sen poliittista ja muutokseen pyrkivää luonnetta: siinä missä vapaaehtoistyö on henkilökohtaista, epäpoliittista ja pyrkii ennen kaikkea vallitsevista olosuhteista johtuvan kärsimyksen lieventämiseen tai hyvinvoinnin ylläpitämiseen, aktivismi on kollektiivista, poliittista ja pyrkii muuttamaan niitä rakenteita, joista pahoinvointi johtuu. Empiiriset tutkimukset osoittavat, että tämä erottelu on monille varsin todellinen: Moni vapaaehtoistoimijuuteen samaistuva vastustaa tietoisesti aktivistiksi leimautumista, ja vastaavasti moni aktivisti katsoo vapaaehtoistyön ylläpitävän epäoikeudenmukaisia rakenteita. Tyypillinen vapaaehtoistyöntekijä on keski-ikäinen, naimisissa, ja hänellä on lapsia, kun taas aktivisti on todennäköisemmin nuori, naimaton ja lapseton. (Musick & Wilson 2007, 17–23.) Käsitteiden lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, ettei ilmiöiden tarkkarajainen erottelu ole kaikilta osin perusteltua. Myös kaikkeen vapaaehtoistyöhön liittyy tiettyjen aatteiden tai ideologioiden kannattamista, jollei eksplisiittisesti, niin vähintäänkin implisiittisesti. Saman toiminnan voi myös tulkita kontekstista, tarkastelunäkökulmasta ja toimijan motiiveista ja tavoitteista riippuen niin vapaaehtoistyöksi kuin aktivismiksi: ympäristössä, jossa tietty sosiaalinen ongelma pyritään piilottamaan, siihen liittyvä vapaaehtoistyö voi olla varsin poliittinen teko. Aktivismin ja vapaaehtoistyön eroteluun käytetty väite, että kaikki vapaaehtoistyö on myötätunnon motivoimaa siinä missä aktivisteja motivoi ennen kaikkea oikeudenmukaisuus, osoittautuu niin ikään vapaaehtoistyön moninaisuutta ja toimijoiden motiiveja lähemmin tarkastellessa pitämättömäksi. (Mts. 17–23.)

Vapaaehtoistyön tutkimusta kartoittaneet Musick ja Wilson näkevät aktivismin ja vapaaehtoistyön erojen korostamisen osana politiikan ammattikieltä, jota hyödyntävät ja vahvistavat sekä ne, jotka ovat vallassa, että ne, jotka pyrkivät muuttamaan vallitsevia valtarakenteita (2007, 18–20). Siinä missä monessa valtiossa hyväntekeväisyys- ja vapaaehtoistoimintaa tuetaan muun muassa verovähennysoikeuksin,

---

⁵⁰ Sana on peräisin kreikan kielen sanoista *philein* rakastaa ja *anthrōpos* ihminen (Harper 2014).

uhaksi koettu aktivismi paitsi jätetään vaille yhteiskunnan tukea, myös pyritään usein samaistamaan yhteiskuntarauhan rikkomiseen tai äärimmillään terrorismiin. Ilmiöiden erottelu juontuu jossain määrin myös niiden erillään kehittyneestä tutkimuksesta: vapaaehtoistyötä on tutkittu lähinnä vapaaehtois- ja voittoa tuottamattomien järjestöjen tutkimuksen yhteydessä, kun taas aktivismia on tarkasteltu osana yhteiskunnallista liikehdintää. Musick ja Wilson näkevät hedelmällisemmäksi määritellä aktivismi pikemminkin yhdeksi vapaaehtoistyön alalajiksi kuin siitä erilliseksi ilmiöksi. Vapaaehtoistyön alalajina aktivismille tyypillisiä ominaisuuksia ovat kollektiivinen toiminta kollektiivisen tavoitteen saavuttamiseksi, mikä edellyttää kollektiivisen identiteetin muodostamista. Kuten vapaaehtoistyön, myös aktivismin tulee olla organisoitua täyttääkseen määritelmälliset kriteerinsä. Määritelmää aktivismista organisoituneena kollektiivisena toimintana kollektiivisen tavoitteen eteen voidaan lisäksi täydentää Lappalaisen näkemyksellä aktivismista nimenomaan kansalaisten *itseorganisointumisena* kokemiensa ongelmien ratkaisemiseksi. Toiminnan oma-aloitteinen itseorganisointuneisuus paitsi täydentää aktivismin erityislaatuisuutta vapaaehtoistyön alalajina, myös erottaa sen *kansalaisosallistumisesta*, joka on toinen nimenomaan poliittisen, vapaaehtoisen kansalaistoiminnan muoto. (Musick & Wilson 2007, 17–23; Lappalainen 2014.)

Kuten edellä todettiin, vapaaehtoistyö, silloin, kun sitä tehdään yhteiskunnan tunnustamien järjestäytyneiden rakenteiden kautta, sijoittuu Taylorin työn kentässä samalle julkisen ja virallisen palkattoman työn ulottuvuudelle kuin yksityisille yrityksille ja julkishallinnon toimielimille tehdyt työharjoittelut. Silloin, kun vapaaehtoistyötä tehdään itseorganisoidusti, epävirallisten yhteisöjen ja sosiaalisten verkostojen puitteissa, on se Taylorin kehikossa edelleen julkista, mutta epävirallista. Aktivismin ohella tällaiseksi julkiseksi ja epäviralliseksi palkattomaksi työksi voidaan lukea myös muun muassa perinteiset talkoot ja naapuriapu, sekä monet modernin viestintäteknologian mahdollistamista uudenslaisista itseorganisoidun keskinäisen avunannon ja yhteistoiminnan muodoista. Tällaisen epävirallisen yhteistoiminnan tavoitteet ja motiivit voivat olla hyvinkin poliittisia, jolloin toiminta liukuu määritelmällisesti kohti aktivismia, tai liittyä pikemminkin osallistujien jakamiin kiinnostuksen kohteisiin tai henkilökohtaisiin tarpeisiin (esim. harrastus- tai faniyhteisöt, avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittäminen yms.). Rajat virallisen ja epävirallisen työn välillä ovat häilyvät, ja tietty toiminta voi vakiintuessaan muuttua epävirallisesta viralliseksi.⁵¹ Mitä puolestaan tulee yksityiseen epäviralliseen työhön, se ei selittämistä kaihvanne: työ on yksityistä ja epävirallista silloin, kun se tehdään yksilön oman perheen/kotitalouden sisällä ja sen hyväksi. Myös perhepiirin sisäinen työ voi olla palkallista, mutta jos palkan maksaa joku muu

---

⁵¹ Kysymys palkallisuudesta ja palkattomuudesta ei myöskään ole nykyisin kaikilta osin yksiselitteinen: niin kutsutut aikapankit ja muut vaihtoehtoiset taloudellisen järjestäytymisen muodot mahdollistavat rahatalouden tavoin suuruudeltaan enemmän tai vähemmän yhtämittaisten työpanosten vaihdannan toisilleen ennalta tuntemattomien ihmisten kesken, joskin niiden keskeisenä tavoitteena on useimmiten myös uudenslaisen yhteisöllisyyden vahvistaminen.

kuin toinen saman kotitalouden jäsen (esim. valtio), ei tehty työ enää ole yksityistä Taylorin tarkoittamassa mielessä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltu toiminta, palkaton kääntäminen, voi sijoittua Taylorin työn kehikossa mille tahansa ulottuvuudelle palkallinen-palkaton-akselin palkattomalla puolella. Se voi siis tapahtua osana kolmannelle sektorille lukeutuvaa järjestäytyntä vapaaehtoistyötä, mutta yhtä hyvin liittyä myös epäorganisoidumpaan kansalaisaktivismiin tai muuhun yhteisötoimintaan, tai olla spontaania avunantoa käänösavun tarpeessa oleville läheisille.

4.3 VAPAAEHTOISTYÖN MOTIVAATIOTUTKIMUS

Kuten edellä kuvattiin, ”palkaton työ” on tieteellisenä käsitteenä verrattain nuori. Sen eri muodoista tutkituin lienee vapaaehtoistyö, jonka synonyyminä palkatonta työtä yhä usein pidetään. Pisimpään aihetta on tutkittu Yhdysvalloissa, missä myös vapaaehtoistyön tekemisen historia on pitkä ja yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys suuri (Yeung 1999, 16; Freeman 1997, 145). Suomessa vapaaehtoistoiminnan tutkimuksen nousu yhdistyy 1990-luvun taloudelliseen lamaan, jolloin keskustelu vapaaehtoistyön ja kolmannen sektorin roolista yhteiskunnassa kävi yleisesti kuumana (Helander 1998, 9–15; Yeung 1999, 15–16). Omaksi tutkimusalueekseen vapaaehtoistoiminnan tutkimus on niin maailmalla kuin Suomesakin eriytynyt vasta juuri 1990-luvulla (Yeung 1999, 15–16; Musick & Wilson 2007, 3). Tätä ennen aihetta on tarkasteltu lähinnä yhteiskunnan kolmatta sektoria ja siihen usein samaistettua kansalaisyhteiskuntaa käsittelevän tutkimuksen osana (Helander 1998, 10–11; Yeung 1999, 15–16). Nytkin kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan on kokenut uuden nousun: kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön toimijoiden ja kehittämishankkeiden määrä on moninkertaistunut ja aihetta käsittelevä tutkimus ja akateemiset julkaisut ovat lisääntyneet aiheelle omistettujen resurssien kasvaessa (Musick & Wilson 2007, 1–4). Ilmiö on yleinen länsimaissa ja liittyy työnteon todellisuuksien kokonaisvaltaiseen muutokseen. Kiinnostusta vapaaehtoistyötä kohtaan ovat kasvattaneet myös talouskriisien yllyttämä keskustelu valtion ja muiden toimijoiden rooleista yhteiskunnassa, uudenlaisten vapaaehtoistoimijoiden ja -toiminnan muotojen kehittyminen, vanhojen yhteiskunnallisen osallistumisen tapojen heikkeneminen ja uusien syntyminen sekä se tosiseikka, että vapaaehtoisjärjestökenttä on vasta hiljan muotoutunut epävirallisen hyväntekeväisyyden maailmasta siksi rationaaliseksi ja organisoituneeksi kokonaisuudeksi, jona se nykyisin tunnetaan. Tarve tieteeseen perustuvalla tiedolla siitä, kuinka tehokkaammin värvätä, hyödyntää ja säilyttää vapaaehtoista työvoimaa, on kasvanut vapaaehtoisjärjestöjen itsensä keskuudessa. (Musick & Wilson 2007, 3–7.) Vapaaehtoistyötä tutkitaan ja sen tutkimusta tuetaan sekä kansallisesti että kansainvälisellä tasolla, mikä ilmentää sen yhteiskunnallista merkityksellisyttä (Pessi & Oravasaari 2010, 7–8, 162; Euroopan parlamentti 2008. Ks. myös Tilastokeskus 2011).

Se, mitä vapaaehtoistyötä koskevissa tutkimuksissa tarkalleen ottaen on tutkittu, riippuu siitä, minkä tieteenalan tutkimuksesta on kyse. Vapaaehtoistyötä on tutkittu muun muassa psykologian, sosiologian,

sosiaalipolitiikan, taloustieteen, lakitieteen, julkishallinnon tutkimuksen ja näinä päivinä myös käännettieteen piirissä, ja käyttöön tarjoutuvien näkökulmien, tutkimuskohteiden ja menetelmien kirjo on laaja. Tutkimuksen ja tutkijan tavoitteista riippuen vapaaehtoistyötä on voitu tarkastella niin yhteiskunnan, yksilön kuin vapaaehtoisjärjestöjenkin näkökulmasta; ajallisena jatkumona tai historiallisesti tiettyyn kohtaan sijoittuvana ilmiönä; määrällisesti tai laadullisesti; puhtaasti kuvailevin tai selkeästi poliittisin tarkoituksin; kansallisesti tai kansainvälisesti. Tarkasteltuihin kysymyksiin lukeutuvat muun muassa vapaaehtoistyöhön osallistumisen määrät, muodot ja motiivit kansallisuuksittain, alueittain, ikäryhmittäin ja sukupuolittain, vapaaehtoistyön taloudellinen arvo ja yhteiskunnalliset vaikutukset sekä vapaaehtoistyön arvo ja anti toimijoille itselleen. (Musick & Wilson 2007; Kansalaisfoorumi 2014; Kansalais-Areena ry. 2014). Yksi kiinnostavimmista kaikkeen palkattomaan, vapaaehtoiseen työhön liittyvistä kysymyksistä on, mikä saa ihmiset toimimaan toisten hyväksi ilman odotettavissa olevaa palkkiota tai korvausta. Kysymys motiiveista on vapaaehtoistyön kannalta olennainen jo siksi, että suuri osa ihmisistä (ml. moni vapaaehtoistyön tutkija) näkee oikeanlaiset motiivit yhtenä tärkeimmistä vapaaehtoistyön määreistä (Musick & Wilson 2007, 16–17). Vapaaehtoisten motiivien tunteminen on tärkeää myös vapaaehtoistyön ylläpidon ja kehittämisen kannalta (Yeung 2005a, 83).

Tutkimusta ihmisen toiminnan motiiveista on tehty monilla tieteenaloilla, mutta ehdottomasti eniten psykologian alalla (Yeung 2005a, 84). Yleisesti ottaen motiivit ymmärretään psykologiassa niiksi ulkoisiksi ja sisäisiksi tekijöiksi, jotka saavat ihmisen toimimaan. Käsitukset siitä, mitä nämä ulkoiset ja sisäiset tekijät ovat ja kuinka ne ihmisen toimintaan vaikuttavat ovat kuitenkin psykologian historiassa vaihdelleet merkittävästi ja kehittyneet tieteenalalla kulloinkin vallinneiden ihmiskäsitysten mukana. Varhaisimmissa motivaatioteorioissa ihmiset käsitettiin reaktiivisiksi organismeiksi, jotka tottelevat ulkoisia ja sisäisiä voimia, kuten tarpeita, viettejä ja vaistoja. Seuraavassa motivaatioteorioiden kehitysvaiheessa huomioon alettiin ottaa myös ihmisen itsearviointin, omaa kykeneväisyyttä koskevien käsitysten ja uskomusten vaikutukset sekä kognitiiviset tekijät. Nykyisissä, kokonaisvaltaisemmissa psykologisissa käsityksissä on alettu painottaa myös emootioiden, tunteiden, arvojen ja sosiaalisten siteiden vaikutusta. (Yeung 2005a, 84–85; Nurmi & Salmela-Aro 2002, 6, 11–25; Mischel 1999.)

Yksi tunnetuimmista yleisistä motivaatioteorioista on Decin ja Ryanin (2002; 2008) muotoilema *itse-määräämisteoria* (Self-Determination Theory, SDT) (Niitamo 2002, 41). Siinä korostetaan ihmiselle luontaista sisäsyntyistä tarvetta kasvaa ja kehittyä, tutkia ja käyttää taitojaan luovasti, toimia autonomisesti ja onnistua. Tämä *sisäsyntyinen* (intrinsic) motivaatio on ihmisen toiminnan käynnistävä ja ajava voima, kun taas *ulkoinen* (extrinsic) motivaatio käsittää lähinnä ulkoa tulevat palkinnot tai rangaistukset, jotka yhdessä muiden ulkoisten tekijöiden kanssa voivat joko vahvistaa tai heikentää sisäsyntyistä motivaatiota. Sisäsyntyinen motivaatio vahvistuu, kun ihmisen perustavanlaatuiset autonomian, kompetenssin ja läheisyyden tarpeet tyydyttyvät, ja heikkenee, jos nämä tarpeet eivät tyydyty. Mikäli tietty toimin-

ta vastaa näihin tarpeisiin, motivaatio sen harjoittamiseen ja jatkamiseen kasvaa. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 16–17; Deci & Ryan 2002, 3–36; 2008, 182–184; Dombek 2014, 75–77; *SDT*.) Toinen yleisesti motiivien tutkimuksessa sovellettu motivaation psykologinen jäsennysmalli on *funktionaalinen motivaatioteoria*. Sen mukaan ihmisen mentaaliset tilat (ajatukset, tunteet, asenteet) ja toiminta palvelevat kaikki tiettyjä, kaikille ihmisille yhteisiä psykologisia funktioita (so. tavoitteita, tarkoituksia), ja sama mentaalinen tila tai toiminta voi palvella eri funktioita eri ihmisille tai samallekin ihmiselle eri aikoina. (Clary & al. 1998, 1516–1517; Musick & Wilson 2007, 56–66; Widjaja 2010, 9.) Funktionaalinen analyysi tarkastelee ja pyrkii selvittämään niitä syitä ja tavoitteita, suunnitelmia ja päämääriä, jotka vaikuttavat ihmisten mentaalisten tilojen ja toiminnan taustalla – toisin sanoen, mitä psykologisia ja sosiaalisia funktioita yksilön ajatukset, tunteet ja toiminta palvelevat (Clary & al. 1998, 1516–1517; Musick & Wilson 2007, 56–66).

Vapaaehtoistoiminnan motiivien empiirisessä tutkimuksessa on keskitytty usein tiettyjen ihmisryhmien tai tietyn toimialan vapaaehtoistyön motiivien tarkasteluun. Tyypillisimpiä – ja ilmeisimpiä – motiivien tutkimisen menetelmiä ovat erilaisiin teoreettisiin malleihin perustuvat kysely- tai haastattelututkimukset. Kuten motivaatioteoriassa ylipäättään, myös vapaaehtoistyön motivaatiotutkimuksessa on tavattu erotella toisistaan sisäsyntyiset ja ulkoiset ja toisaalta altruistiset ja utilitaristiset motiivit. Näiden jakolinjojen mielekkäisyys on kuitenkin myös kyseenalaistettu ja suurin osa aihetta käsittelevästä psykologian nykytutkimuksesta perustuukin ilmiötä moniulotteisemmin hahmottaviin malleihin. (Musick & Wilson 2007, 54–68; Yeung 2005a, 87–89; Olohan 2014, 19; Niitamo 2002.) Tunnetuin ja yleisimmin vapaaehtoistyön motivaatiotutkimuksessa sovellettu teoreettinen malli on funktionaaliseen motivaatioteoriaan pohjautuva, Claryn tutkijaryhmän (1998) kehittämä *vapaaehtoistoiminnan funktioiden luettelo* (Volunteer Functions Inventory, VFI) (Widjaja 2010, 12–13; Musick & Wilson 2007, 56). Laajan kyselytutkimusaineiston avulla Clary tutkimusryhmineen on paikantanut kuusi psykologista funktiota, joita vapaaehtoistoiminta voi palvella, ja joihin kaikki yksilön omaa motivaatiotaan kuvaavat ilmaukset ovat yhdistettävissä: arvot (values), ymmärrys (understanding), itsearvostus (enhancement), sosiaalinen (social), ura (career) ja suojele (protective). VFI-mallia soveltavassa kyselylomakkeessa vastaajille esitetään 30 valmista, aiemman vapaaehtoistyön tutkimuksen avulla muotoiltua väittämää (viisi liittyen kuhunkin vapaaehtoistyön psykologiseen funktioon), joiden merkittävyyttä omassa toiminnassaan heidän tulee arvioida. (Clary & al. 1998, 1516–1530. Ks. myös Musick & Wilson 2007, 56–63).

Arvot-funktio liittyy yksilön omaksumien arvojen toteuttamiseen ja ihanteellisen minäkuvan ylläpitämiseen. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi olla yksilölle arvo sinänsä, tai se voi ilmentää hänen sisäistämäänsä muita arvoja, kuten altruismia tai kärsimyksen vähentämistä. *Ymmärrys-funktio* vapaaehtoistyö palvelee silloin, kun se toimii yksilölle keinona kasvaa ihmisenä, oppia uusia asioita tai harjoittaa taitojaan. *Sosiaalinen funktio* on kyseessä, kun vapaaehtoistyöhön osallistutaan itselle tärkeiden ihmis-

ten hyväksynnän voittamiseksi, uusien, samanmielisten ihmisten tapaamiseksi, sosiaaliseen ryhmään kuulumiseksi tai ajan viettämiseksi läheisten kanssa.⁵² *Ura-funktio*sta on kyse, kun vapaaehtoistyötä tehdään työkokemuksen kartuttamiseksi, erilaisten töiden kokeilemiseksi ennen uravalintaa, suhteiden luomiseksi työllistymistä varten tai työpaikansaannin pohjustamiseksi. *Suojelu-funktio* ja *itsearvostus-funktio* puolestaan liittyvät yksilön egon toimintaan ja palvelevat kahta toisilleen vastakkaista egon tarvetta: Vapaaehtoistyö palvelee suojaavaa funktiota silloin, kun se suojelee yksilöä negatiiviselta minäkäsitykseltä tai syyllisyyden tunteelta tai auttaa henkilökohtaisten ongelmien käsittelyssä. Vapaaehtoistyö voi auttaa yksilöä myös vahvistamaan egoaan ylläpitämällä positiivisia tunteita, parantamalla hänen itsetuntoaan tai antamalla yksilölle tilaisuuksia kokea itsensä merkitykselliseksi ja tärkeäksi – tällöin toiminta palvelee itsearvostus-funktiota. VFI-malli ei ole täysin ongelmaton, mutta se on osoittautunut tähänastisista funktionaalisista vapaaehtoisuuden motivaation malleista pitävimmäksi ja tuottanut hedelmällisiä tuloksia monissa vapaaehtoistoiminnan motiiveja tarkastelevissa tutkimuksissa (Widjaja 2010, 17–18; Yeung 2005a, 88; Utti 2008, 22–24. Ks. myös Hakkarainen 2010; Omoto & Snyder 1995; Rokach & Wanklyn 2009; Okun & al. 1998; Allison & al. 2002). Sekä VFI-mallia että Decin ja Ryanin yleisempää SDT-motivaatioteoriaa on sittemmin hyödynnetty myös käännytieteessä (ks. tarkemmin alla).

4.4 MIKÄ MOTIVOI VAPAAEHTOISKÄÄNTÄJÄÄ?

Tietävästi kattavin tähänastisista vapaaehtoistyön motiiveita tarkastelevista tutkimuksista käännytieteessä on Dombekin (2014) tutkimus Facebookin puolalaisista vapaaehtoisikäntäjistä, heidän motiiveistaan sekä joukkoistushankkeen teknologisen toteutuksen vaikutuksesta vapaaehtoisten motivaatioon. Dombekin monimenetelmäisen, kolmivaiheisen tutkimuksen motiiveita käsittelevä osuus koostui kahdesta kyselytutkimuksesta, joista ensimmäiseen vastasi 19 ja toiseen 20 Facebook-käyttäjä.⁵³ Kyselyiden motiiveja tiedustelevissa osuuksissa vastaajille esitettiin valmiita väittämiä, joita heidän tuli arvioida viisiasteisella Likert-asteikolla sen perusteella, kuinka merkittävänä he pitivät väittämissä esitettyjä tekijöitä oman osallistumisensa kannalta tai kuinka samanmielisiä he olivat väittämän kanssa. Kysymykset oli muotoiltu aiempien, vapaaehtoisikäntäjien motivaatiota (O’Brian & Schäler 2010, ks. tarkemmin alla) ja muiden alojen joukkoistus- ja avoimen lähdekoodin hankkeisiin osallistuvien vapaaehtoisten motivaatiota tarkastelleiden kyselytutkimusten sekä kolmeen japanilaiseen vapaaehtoisikäntäshankkeeseen osallistuneiden vapaaehtoisten motiiveita käsittelevän artikkelin (Kageura & al. 2011) pohjalta (Dombek 2014, 147). Lisäksi kysymysten muotoilussa ja tulosten analysoinnissa hyödynnettiin laajaa moni-

---

⁵² On huomattava, että VFI-mallissa käytetty vapaaehtoistyön määritelmä poissulkee suoraan toimijan omien läheisten hyväksi tehdyn työn (vrt. tässä tutkimuksessa ilmi tulleet sosiaaliset motiivit, joista tarkemmin luvussa 6.3.1).

⁵³ Kyselytutkimusten vastaajajoukkojen verrattaisesta pienuudesta huolimatta Dombekin tutkimusta voi sen menetelmällisen ja teoreettisen laajuuden vuoksi pitää kattavimpana tähänastisista vapaaehtoisikäntämisen motivaatiota tarkastelevista tutkimuksista (vrt. Olohan 2014; O’Brian & Schäler 2010; McDonough Dolmaya 2012).

tieteistä teoriapohjaa: Decin ja Ryanin itsemääräämisteoriaa (2002, 2008), Claryn tutkimusryhmän VFI-mallia (1998), Kollockin (1999) havaintoja kollaboratiivisiin online-hankkeisiin osallistumisen motiiveista sekä peliteoriaa (ks. tarkemmin alla sekä Dombek 2014, 147). Dombek tarkastelee tutkimuksessaan, millä tavoin Facebookin käännöshankkeeseen osallistuminen vastaa osallistujien SDT-teoriassa esitettyihin autonomian, kompetenssin ja läheisyyden tarpeisiin, ja toisaalta missä määrin osallistujien motiivit ilmentävät VFI-luokituksen eri motiivifunktioita. Vastaajien motiiveita verrataan niin ikään Kollockin havaitsemiin yhteisöllisiin online-hankkeisiin osallistumisen motiiveihin sekä peliteoriassa toiminnan motiivina nähtyyn nautinnon ja huvun kokemiseen.⁵⁴

Dombekia aiemmin vapaaehtoisikäntämisen motiiveja ovat tarkastelleet O'Brian ja Schäler (2010), McDonough Dolmaya (2012) sekä Olohan (2014). O'Brian ja Schäler (2010) kartoittivat 139:n hyväntekeväisyystarkoituksiin käännöspalveluita välittävän The Rosetta Foundation (TRF) -järjestön vapaaehtoisikäntäjän motivaatiota niin ikään valmiita motiiviväittämiä sisältävällä kyselytutkimuksella. Kyselyssä vastaajille esitettiin kuusi valmista motiiviväittämiä, joiden merkittävyyttä vastaajien tuli arvioida viisiasteisella Likert-asteikolla. Tutkimuksessa motiivit luokiteltiin ”henkilökohtaisiin” ja ”sosiaaliin” Shirky (2010) jaotteluun pohjaten. Henkilökohtaisten motiivien merkittävyyttä selvitettiin väittämällä, joissa vapaaehtoistyön motiiveiksi esitettiin (1) oman kieli- tai (2) käännöstaidon parantaminen tai (3) käännöskokemuksen kartuttaminen. Sosiaalisten motiivien merkittävyyttä puolestaan selvitettiin väittämällä, joissa syyksi osallistumiselle ilmaistiin (4) järjestön tavoitteiden tukeminen tai (5) tiedon välittäminen vähemmistökielille. Kuudennella väittämällä selvitettiin Shirky (2010) kognitiivisen ylijäämän käsitteeseen pohjaten (6) ”älyllisen stimulanssin” merkitystä vapaaehtoistyöhön motivoivana tekijänä. Vapaaehtoistyöhön osallistumisen motiivien ohella tutkimuksessa tarkasteltiin, miten erilaiset kannustimet (raha, muut palkkiot) vaikuttaisivat vastaajien motivaatioon. Valmiita motiiviväittämiä sisältävää kyselytutkimusta hyödyntää niin ikään McDonough Dolmaya (2012) Wikipedian vapaaehtoisikäntäjien motiiveja ja käänntäjäkäsityksiä selvittävässä tutkimuksessaan. McDonough Dolmaya näkee wikipediakäntämisen avoimen lähdekoodin ohjelmistojen (Free and Open Source Software, FOSS) kehittämiseen rinnastettavana toimintana ja perustaa motiivijaottelunsa aiemmissa FOSS-hankkeiden vapaaehtoisten motiiveja tarkastelevissa tutkimuksissa (Lakhani & Wolf 2005; Ghosh 2005) käytettyihin luokituksiin. McDonough Dolmaya jakaa motiivit perinteiseen tapaan sisäisiin ja ulkoisiin: Sisäiset motiivit liittyvät toiminnan tuottamaan nautintoon ja toisaalta yksilön velvollisuudentuntoon yhteiskuntaa ja yhteisöjään kohtaan. Ulkoiset motiivit liittyvät epäsuoriin tai suoriin palkintoihin ja hyötyihin, joi-

---

⁵⁴ Kollockin havaitsemat neljä pääasiallista motiivia, joiden vuoksi yksilöt osallistuvat yleistä hyötyä tuottaviin kollaboratiivisiin hankkeisiin internetissä, ovat vastavuoroinen jakaminen (reciprocity), maine (reputation), onnistunut itsensä toteuttaminen (sense of efficacy) ja kiintymys/yhteisöllisyys (attachment) (Kollock 1999). Peliteoriaa Dombek soveltaa vapaaehtoisikäntäjien motiivien tarkasteluun sillä oikeutuksella, että Facebookin käännöshankkeen tekninen toteutus tekee siihen osallistumisesta pelaamiseen verrattavaa toimintaa. (Dombek 2014, 81–93, 107–111.)

ta yksilölle voi toiminnasta koitua. McDonough Dolmaya yhdistää näihin motiiviluokkiin lisäksi Ghoshin (2005) nelikategoriaisen luokituksen, jossa motiivit on jaettu sosiaalisiin/yhteisöllisiin, ura edistäviin/taloudellisiin, poliittisiin ja tuoteorientoituneisiin. (McDonough Dolmaya 2012, 180–181.)

Kaikissa kolmessa edellä kuvatussa tutkimuksessa vapaaehtoisikäntäjien motivaatiota on tarkasteltu valmiita motiiviväittämiä sisältävillä kyselyillä. Laadullista menetelmää vapaaehtoisikäntäjien motivaation tarkasteluun on soveltanut tietävästi vain Olohan (2014). Olohan analysoi tutkimuksessaan yhden toista TED-verkkosivuston vapaaehtoisikäntäjän lausuntoja omista motiiveistaan aineistonaan sivuston blogissa julkaistut vapaaehtoisikäntäjien haastattelut. Analyysin perusteella Olohan koodasi vapaaehtoisten haastatteluissa suoraan ja implisiittisesti ilmenneet motiivit ja jaotteli ne kuuteen luokkaan: (1) hankkeen tuottaman tiedon, hyödyn ja ideoiden jakaminen (ns. altruistinen motiivi), (2) yhteiskunnallisen muutoksen edistäminen, (3) muita hyödyttävästä toiminnasta syntyvä ”lämmen tunne” (ns. epäpuhdas altruismi) (4) yhteisöllisyyden kokeminen (5) oppiminen, sekä (6) nautinto. Näitä motiivityyppejä Olohan vertaa Dombekinkin soveltaman VFI-luokituksen motiivifunktioihin. Tärkein ero Olohanin ja edellä käsiteltyjen kolmen tutkimuksen välillä on nimenomaan laadullisuus: se, ettei vapaaehtoisille esitetty etukäteen muotoiltua listaa valmiista motiivivaihtoehdoista, vaan he ovat kuvailleet motiivejaan ”vapaasti”. Koska aineisto koostui hankkeen omilla verkkosivuilla julkaistuista vapaaehtoisten haastatteluista, ei tutkimuksen tuloksista kuitenkaan voi tehdä laajalle yleistettäviä johtopäätöksiä: kuten Olohan itse toteaa, vapaaehtoisten haastatteluvastaukset voivat kuvastaa heidän todellisten motiiviansa ohella myös sitä, millaisten vastausten he olettavat olevan sosiaalisesti hyväksytyjä TED-hankkeen verkkosivuilla. Olohanin tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole ollut selvittää kattavasti kaikkia TED-hankkeen vapaaehtoisikäntäjien motiiveita, vaan pikemminkin testata kvalitatiivisen analyysin toimivuutta motivaation tutkimuksessa. Olohan näkee avoimet kysymykset ja laadullisen analyysin käyttökelpoisena metodina vapaaehtoismotivaation tutkimiseen huolimatta siitä, että niillä tuotettu tieto voi olla vaikeasti vertailtavissa ja kvantifioitavissa. Luotettavien tulosten saamiseksi hän suosittaakin useiden eri menetelmien yhdistämistä.

Olohanin huomio TED-sivuston vapaaehtoisten motiivilausuntojen mahdollisesta värityneisyydestä yhdistyy sosiologien esittämään kritiikkiin psykologisessa motivaatiotutkimuksessa laajalti hyödynnettyjä kysely- ja haastattelumenetelmiä kohtaan. Sosiologit eivät näe motiiveja psykologien tapaan ”ihmisen tajunnassa piilevinä toiminnan siemeninä”, vaan pikemminkin toiminnalle jälkikäteen annettuna selityksenä. Yksilön vastaus kysymykseen, miksi hän tekee jotain, ei siis kerro niinkään mikä hänet sai toimimaan vaan pikemminkin, kuinka hän näkee parhaaksi toimintaansa selittää. Se, minkä motiivien mainitseminen milloinkin koetaan hyväksyttäväksi ja relevantiksi riippuu selitystilanteen kontekstista, siinä vallitsevasta vuorovaikutuksesta sekä siitä arvojen, ideologioiden ja uskomusten kehikosta, jonka mukaan yksilö kokee ja käsittää maailman. Paitsi että yksilöt selittävät toimintaansa eri konteksteissa eri

tavoin, heidän käsityksensä siitä, miksi alun perin ryhtyivät toimintaan, tapaavat lisäksi muuttua ajan kuluessa. Kaikki tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö motiiveilla voisi sosiologienkin mielestä olla kausaalista vaikutusta toiminnan syntymiseen tai sen jatkumiseen: alttiutemme ryhtyä toimintaan tai jatkaa sitä on suurempi, mikäli voimme antaa sille tietyssä sosiaalisessa kontekstissa hyväksyttävän ja oman maailmankuvamme kannalta järkevänä näyttäytyvän merkityksen. (Musick & Wilson, 2007, 69–80.)

Kaikissa neljässä edellä käsitellyssä vapaaehtoisikäntämisen motiiveja tarkastelleessa tutkimuksessa tärkeimmäksi vapaaehtoisikäntäjiä motivoivaksi tekijäksi osoittautuivat, yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen tavalla tai toisella viittaavat motiivit. O'Brianin ja Schälerin tutkimuksessa merkittävin TRF:n vapaaehtoisia motivoiva tekijä oli halu tukea järjestön yleishyödyllisiä tavoitteita. McDonough Dolmayan Wikipedia-kääntäjille tärkein yksittäinen vapaaehtoisosallistumisen motiivi oli halu välittää tietoa muita kieliä puhuville, ja merkittävien motiivien joukkoon lukeutui niin ikään halu edistää Wikipedian tavoitteita. Olohanin tutkimuksessa TEDin tuottaman tiedon, hyödyn ja ideoiden saattaminen laajemman yleisön saataville oli selkeästi yleisin vapaaehtoisten haastatteluissa ilmennyt motiivi, minkä lisäksi moni mainitsi toimintansa syyksi myös yhteiskunnallisen muutoksen edistämisen. Dombekin Facebookin vapaaehtoisikäntäjiä tarkastelleessa tutkimuksessa selvästi tärkeimmäksi vapaaehtoisia motivoivaksi tekijäksi ilmeni halu olla hyödyksi ja avuksi toisille ja tuoda Facebook sellaisten ihmisten ulottuville, jotka eivät osaa englantia. Se, että myös Facebookin kaltaisen kaupallisen hankkeen vapaaehtoisikäntäjien motiivit ovat näin yhteneviä ei-kaupallisten hankkeiden vapaaehtoisikäntäjien motiivien kanssa, viittaa Dombekin mukaan siihen, että Facebook-kääntäjät näkevät hankkeen sen kaupallisuudesta huolimatta yleisesti hyvää tuottavana. Tämä tukee näkemystä, jonka mukaan joukkoistushankkeen koettu hyväksyttävyys ja myös siihen osallistumisen motiivit riippuvat pitkälti hankkeesta (ks. McDonough Dolmaya 2011a; 2012). Sekä Olohan että Dombek näkevät näiden yleisen hyvän edistämiseen eri tavoin pyrkivien motiivien yhdistyvän VFI-luokituksen arvot-funktiota palvelevien motiivien kanssa. McDonough Dolmayan luokituksessa ne lukeutuvat sisäisten, sosiaalisten/yhteisöllisten ja poliittisten motiivien joukkoon, ja O'Brianin & Schälerin jaottelussa ne nimetään sosiaalisiksi motiiveiksi.

Toinen kaikissa neljässä tutkimuksessa todettu huomio on, että vapaaehtoisikäntäjiä motivoivat yleisen hyvän edistämisen ja toisten palvelemisen ohella merkittävässä määrin myös ne erilaiset immateriaaliset hyödyt, joita toiminnasta koituu vapaaehtoiselle itselleen: uuden oppiminen ja oman osaamisen kehittäminen, henkilökohtainen kasvu ja itsensä toteuttaminen sekä toiminnasta itsestään koituva nautinto. Sekä O'Brianin ja Schälerin että McDonough Dolmayan tutkimuksissa käänkökokemuksen kartuttaminen ja älyllinen stimulaatio korostuivat heti altruististen motiivien jälkeen tärkeinä vapaaehtoistyöhön motivoivina tekijöinä. Dombekin tutkimuksessa altruistisia motiiveita seurasivat oman kieli- ja käänkötaidon parantaminen ja toiminnan yleinen nautinnollisuus. Olohanin tutkimusaineistosta esille nousseiden motiivien joukkoon lukeutuivat niin ikään uuden oppiminen (liittyen kuitenkin enemmän käänkötyön

TED-materiaalin sisältöihin kuin kääntämiseen itseensä), kääntämisen tuottama nautinto sekä hyvän tekemisestä itselle koituva ”lämmän tunne”. Käännöshankkeisiin osallistumisen mahdollistaman uuden oppimisen, kielitaidon kehittämisen ja intellektuaalisen stimulanssin voi katsoa yhdistyvän VFI-luokituksen ymmärrys- ja itsearvostus-funktioiden kanssa, ja itsearvostus-funktiota palvelevaksi voidaan katsoa myös Olohanin tutkimuksen esille nostama ”lämmän tunne.” Oman käännöskokemuksen kartuttaminen yhdistyy suorimmin ura-funktioon, siinä missä kielitaidon kehittäminen voidaan nähdä joko uraa edistävänä tai ymmärrys-funktioon liittyvänä. Eritoten TEDin ja Facebookin vapaaehtoisia motivoivaa silkkaa nautintoa VFI-luokituksessa ei mainita lainkaan; vastaavasti VFI-luokituksessa mukana olevaa suojaavaa funktiota palvelevia motiiveita ei nouse esiin yhdessäkään tutkimuksessa. Dombek toteaa VFI:n ymmärrys-funktiota palvelevien motiivien yhdistyvän niin ikään itsemääräämisteoriasa perustarpeena nähdyin kompetenssin kokemisen kanssa. McDonough Dolmayan luokituksessa kaikki edellä mainitut käännöskokemuksen kartuttamista lukuun ottamatta lukeutuvat sisäisten motiivien joukkoon; O’Brienin ja Schäler puolestaan luokittelevat kieli- ja käännöstaidon kehittämisen ja käännöskokemuksen kartuttamisen henkilökohtaisiksi motiiveiksi ja näkevät intellektuaalisen stimulanssin erillisenä kategorianaan (vrt. Shirky ”kognitiivinen ylijäämä” 2010).

Se, missä määrin eri tutkimuksissa tarkastellut vapaaehtoiset painottivat VFI:n ura-funktiota palveleviksi luettavia motiiveja yhdistyy vastaajien demografiseen profiiliin: hankkeissa, joissa osallistujien joukossa oli enemmän käännösalan ammatissa toimivia tai toimineita henkilöitä, työllistymiseen liittyvien motiivien merkitys korostui. Siinä missä O’Brienin ja Schälerin tarkastelemista TRF:n vapaaehtoisista valtaosa oli ammattikäntäjiä ja McDonough Dolmayan Wikipedia-kääntäjistä 12 % toimi kyselyn hetkellä kielialan ammatissa ja yhteensä 42 % oli ainakin joskus kääntänyt työkseen tai palkkiota vastaan, Olohanin tarkastelemista vapaaehtoisista yhdelläkään ei ollut käännösalan ammattitaustaa. Dombekin tutkimuksessa vastaajien ammattitaustaa ei eritelty, mutta kaikista 39:sta vain yhdeksällä oli vähintään alempaa korkeakoulututkintoa vastaava tutkinto ja vain kaksi arvioi englannin kielen taitonsa erinomaiseksi (”native/fluent”) ja 22 erittäin hyväksi (”very good”). Facebook-kääntäjät olivat lisäksi huomattavan nuoria: yhteensä 32 oli alle 25-vuotiaita, joista viisi alle 16-vuotiaita. Facebook- ja TED-käännöshankkeissa kääntäminen näyttikin olevan osallistujille ennen kaikkea nautinnollinen, pelinkaltainen harrastus, kun taas Wikipedian ja TRF:n vapaaehtoiset näkivät vapaaehtoisikäntämisen usein myös keinona kehittää ammattiosaamistaan.

Decin ja Ryanin itsemääräämisteorian mukaan yksi ihmisen motivaation olennaisesti vaikuttavista perustarpeista on tarve kokea läheisyyttä ja yhteenkuuluvuutta. O’Brienin ja Schälerin kysely ei sisältänyt yhtään vapaaehtoistyön mahdollistamaan läheisyyden, yhteisöllisyyden tai sosiaalisen kanssakäymisen kokemiseen liittyvää valmista väittämää, mutta jotkut vastaajista viittasivat tämän tyyppisiin motiiveihin myöhemmässä vapaaehtoisessa avoimessa kommentissa. Wikipedia-kääntäjille oli tarjolla vain yksi lä-

heisyyteen vähänkään viittaava valmis motiivivaihtoehto – McDonough Dolmayan ulkoisten, uraa edistävien motiivien joukkoon lukema ”muiden kääntäjien kanssa verkostoituminen” – ja vain harva valitsi sen yhdeksi motiivikseen. Dombekin kysely sisälsi joitakin suoraan osallistumisen mahdollistamaan sosiaaliseen kanssakäymiseen, läheisyyteen ja yhteisöllisyyden kokemiseen liittyviä valmiita väittämiä, mutta niiden painoarvo osoittautui vähäiseksi verrattuna altruistisiin ja yksilölle itselleen koituvaa hyötyä ja nautintoa korostaviin motiiveihin. Olohanin analysoimissa TED-kääntäjien haastatteluissa yhteisöllisyyden kokeminen oli yksi esille nousseista motiivityypeistä, mutta kaikki kääntäjät eivät sitä maininneet. Tutkimuksissa vaihtelevasti ilmi tulleet viittaukset läheisyyden, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen kanssakäymisen vaikuttavuuteen vapaaehtoiskääntämiseen motivoivana tekijänä yhdistyvät pääpiirteittäin VFI-luokituksen sosiaalisen funktion kanssa. Edellä kuvattujen, monin tavoin yhtenevien havaintojen ohella kaikkien neljän tutkimuksen tuloksissa korostui vapaaehtoiskääntäjien motivaation moniulotteisuus, sen mittaamisen haasteellisuus sekä se tosiseikka, että vapaaehtoisia motivoivat toimintaan yleensä useat erityyppiset motiivit yhtä aikaa.

Itsemääräämisteoriassa ihmiset nähdään paitsi sisäisesti motivoituneina monenlaiseen toimintaan, myös alttiina alistumaan vallankäytölle ja erilaisille toimintaansa rajoittaville ulkoisille ja sisäisille voimille ja tekijöille (Deci 1992, 170; Dombek 2014, 76). Edellä käsitellyistä vapaaehtoiskääntämisen motivaatio-tutkimuksista vain Dombek ottaa vapaaehtoistoiminnan mahdolliset esteet erikseen käsittelyyn, siinä missä muissa kolmessa tutkimuksessa niihin vain viitataan. Kuten mainittu, Dombek tarkastelee tutkimuksessaan paitsi Facebookin vapaaehtoiskääntäjien motiiveja, myös Facebookin joukkokäännöshankkeen teknisen toteutuksen vaikutusta vapaaehtoisten motivaatioon. Tutkimus osoitti, että se teknologinen ympäristö, jossa ja ne välineet, joilla kääntämistä harjoitetaan, vaikuttavat merkittäväällä tavalla kääntäjien motivaatioon – seikka, jonka voi katsoa pätevän niin vapaaehtoisiin kuin ammattikäntäjiinkin. Vaikka Facebookin käännöshankkeen tekninen toteutus riitti hankkeen toteuttamiseen vapaaehtoisille tyydytystä tuottavalla tavalla ja sen pelimäiset ominaisuudet kasvattivat toiminnan tuottamaa nautintoa, teknisen toteutuksen puutteiden ja ongelmien voitiin todeta heikentäneen merkittävästi vapaaehtoisten motivaatiota. (Dombek 2014, 261–264.)

Teknisten seikkojen ohella myös monet muut, muun muassa toiminnan sosiaaliseen kontekstiin tai yksilön arvoihin tai ideologiaan liittyvät tekijät voivat heikentää yksilön motivaatiota tai jopa estää häntä toimimasta (ks. mm. Koskinen 2009). McDonough Dolmayan tutkimuksessa selvitettiin Wikipedia-kääntäjien motiivien ohella millä tavoin hankkeeseen osallistuvat vapaaehtoiskääntäjät yleisesti ottaen suhtautuvat vapaaehtoiskäännöshankkeisiin. Tulokset osoittivat, että niin alan ammatissa toimivat/toimineet kuin ei-ammattimaiset Wikipedia-kääntäjät näkivät jotkut joukkokäännöshankkeet statukseltaan korkeampina ja kannatettavampina kuin toiset. Siinä missä 50 % vastaajista ei sulkenut pois mahdollisuutta osallistua myös voittoa tuottavalle taholle tehtävään joukkokäännöshankkeeseen (ja

25 % oli sellaiseen jo osallistunut), niistä vastaajista, jotka eivät tällaiselle taholle tehtyyn hankkeeseen osallistuisi, yli puolet mainitsi yhtenä syynä ajanpuutteen, kolmannes kiinnostuksen puutteen, 20 % sen, ettei halua tehdä tällaiselle taholle työtä ilmaiseksi ja 25 % ettei halua tukea hankkeen käynnistänyttä tahoja. Sekä ammattimaiset että ei-ammattimaiset Wikipedia-kääntäjät ilmaisivat huolta voittoa tuottaville tahoille tehtyjen joukkokäännöshankkeiden vaikutuksista käännösalaan, joskin näkemykset vaihtelivat huomattavasti. (2012, 185–187.)

Kuten jo aiemmin todettiin, tässä tutkimuksessa tarkasteltu ilmiö, palkaton käännöstyö, ei määritelmällisesti mahdu edellä kuvatuissa tutkimuksissa tarkastellun vapaaehtoiskääntämisen raameihin. Vapaaehtoisuuden motivaation tutkimukseen tähän mennessä käännöstieteessä tai muilla tieteenaloilla sovellettuja teorioita ja välineitä ei näin ollen ole suoraan voitu soveltaa tässä tutkimuksessa. Palkattoman käännöstyön ja vapaaehtoiskääntämisen ilmiöiden osittaisen päällekkäisyyden vuoksi edellä käsiteltyjen vapaaehtoiskääntämisen motivaatiotutkimusten tuloksia ja esille nostamia havaintoja on kuitenkin mielekästä verrata myös käsillä olevan tutkimuksen tuloksiin: vertailun avulla on paitsi mahdollista testata edellä kuvatuissa tutkimuksissa havaittujen, vapaaehtoiskääntämisen eri muotoja yhdistävien motiivitekijöiden yleisyyttä, myös havainnollistaa tarkemmin, missä kulkee vapaaehtoiskääntämisen ja palkattoman käännöstyön välinen raja. Koska tässä tutkimuksessa sovelletun palkattoman työn määritelmää vastaavan toiminnan motiiveita ei ole vielä tutkittu kokonaisuutena juurikaan sen enempää käännösosalalla kuin muillakaan aloilla, ei käsillä olevan tutkimuksen käyttöön ole ollut tarjolla suoraan sovellettavissa olevia luokituksia tai kyselylomakkeita. Valinta ennen kaikkea avointen, laadullista tietoa tuottavien kysymysten käytöstä on tehty, jotta ilmiötä saataisiin kartoitettua mahdollisimman kattavasti ja avoimesti, vääristämättä aineistosta tehtävissä olevia havaintoja jo etukäteen yrittämällä mahduttaa tuotettava aineisto muunlaisten ilmiöiden tarkastelua varten laadittuihin luokituksiin. Kyselyn valmiita motiiviväittämiä sisältäneet kysymykset puolestaan on muotoiltu lähinnä tutkijan omien palkatonta käännöstyötä koskevien kokemusten ja ajattelun, sekä opiskelijakollegoiden ja opettajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Kuten Olohanin tutkimuksessa, tässäkin tutkimuksessa avoimilla kysymyksillä tuotettua aineistoa ei myöskään analysointivaiheessa ole pyritty luokittelemaan minkään olemassa olevan motivaatio-teorian tai -mallin mukaan, vaan aineistosta itsestään esille nousseiden jakolinjojen perusteella. Sitä, kuinka onnistuneena tätä valintaa voidaan pitää ja missä määrin tällä tavoin ilmi tulleet motiivityypit yhdistyvät edellä käsiteltyjen vapaaehtoiskääntämisen motivaatiotutkimuksissa sovellettujen ja ilmenneiden motiivityyppien kanssa, tarkastellaan lähemmin luvussa 7.3.

5 KYSELYTUTKIMUS

Tässä luvussa kuvataan ensin yleisellä tasolla tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tutkimuksen tarkoitus. Tämän jälkeen kuvaillaan, kuinka tutkimuksen kohderyhmä on muodostettu ja tutkimuksessa mitattavat asiat pyritty operationalisoimaan. Luvun kolmannessa alaluvussa selostetaan tutkimuksen toteutuksen käytännön vaiheet. Neljännessä alaluvussa kuvaillaan tutkimuksen osana toteutetun kyselyn rakenne ja viidennessä raportoidaan, kuinka kyselyn avokysymysten vastauksia on käsitelty aineiston analysoinnin aikana. Osuuden tavoitteena on tehdä tutkimusprosessi kokonaisuudessaan lukijalle mahdollisimman läpinäkyväksi ja siten vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja arvioitavuutta.

5.1 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA TARKOITUS

Käsillä oleva tutkimus on strategialtaan *moniparadigmainen*, tai *triangulaatioon* perustuva. Yksinkertaistaen triangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että samassa tutkimuksessa yhdistetään useita erilaisia menetelmiä, lähestymistapoja, tietolähteitä ja/tai teorioita. Triangulaation neljä päätyyppiä ovat *aineistotriangulaatio* (yksi tutkimus, monta aineistotyyppiä tai tutkimuskohdetta), *tutkijatriangulaatio* (yksi tutkimus, monta tutkijaa), *teoriatrangulaatio* (yksi tutkimus, monta teoriapohjaa) ja *menetelmätriangulaatio* (yksi tutkimus, useita tiedonhankinnan menetelmiä).⁵⁵ Triangulaation etuina pidetään tutkimuksen luotettavuuden parantamisen lisäksi sitä, että se mahdollistaa tutkittavan kohteen hahmottamisen kattavammin ja syvemmin kuin perinteiset, rajatummalla tutkimuksenteon muodot. Triangulaation avulla on lisäksi usein mahdollista paljastaa tutkimuskohteeseen itseensä sisältyviä ristiriitaisuuksia, jotka voisivat muutoin jäädä huomiotta. Tämä eritoten kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä yhdistelevään menetelmätriangulaatioon liittyvä etu korostuu silloin, kun tutkimuskohde ei ole yksiselitteinen tai siitä on hankala saada tietoa. Triangulaation käyttö on yleistynyt jossain määrin, mutta on hyötyihinsä nähden vielä melko vähäistä. Tavanomaiseen tutkimukseen verrattuna triangulaatio on työlästä ja aikaa vievää, minkä vuoksi sitä ei esimerkiksi opinnäytetöissä juurikaan vaadita. (Lähdesmäki & al. 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tämän tutkimuksen voi katsoa triangulaatioon perustuvaksi paitsi teorialtaan, myös menetelmiltään. Niin tutkimuksen aineistontuotannossa kuin tuotetun aineiston käsittelyssä, analysoinnissa ja raportoinnissa käytetyistä menetelmistä osa kiinnittyy selvästi kvantitatiiviseen tutkimustraditioon, osa puolestaan on ominaisia kvalitatiiviselle tutkimukselle. Nämä kaksi tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan, aineiston tuottamisen ja analysoinnin menetelmiltään ja uskottavan tulkinnan kriteereiltään toisistaan poik-

---

⁵⁵Tuomi & Sarajärvi (2002, 142–143) listaavat erikseen myös *analyysitriangulaation* (yhtä tutkimusaineistoa analysoidaan useilla eri analyysimenetelmillä) sekä *monitriangulaation* (yhdessä tutkimuksessa sovelletaan useaa eri triangulaatiotyyppiä).

keavaa tutkimustraditiota on pitkään tavattu esittää enemmän tai vähemmän toisensa poissulkevin vastakohtina. Eritoten ihmistä ja ihmisen toimintaa tarkastelevat ihmistieteet ovat kuitenkin asettaneet vastakkainasettelun koetukselle, ja nykyisessä empiirisen tutkimuksen menetelmäkirjallisuudessa tutkimustraditioiden keskinäisten jakolinjojen kyseenalaistaminen alkaa olla enemmän sääntö kuin poikkeus.⁵⁶

Vaikka mustavalkoista jaottelua kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välille ei ole mahdollista eikä mielekäästä tehdä, on kumpaankin tutkimustraditioon yhdistettyjen pääpiirteiden tunteminen tutkijalle hyödyksi. Eritoten tämä on tarpeen eri traditioihin perinteisesti liitettyjä menetelmiä yhdisteltäessä: jollei eri menetelmiin sisältyvien ihmistä ja tietämisen luonnetta koskevien käsitysten eroja tiedosteta ja huomioida, riskinä on, että menetelmätriangulaatio johtaa ”käsitteellisiin sekaannuksiin, ristiriitojen hyväksymiseen ja teoriattomaan tietoamiseen” (Eskola & Suoranta 1998, 71). Yleisellä tasolla kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksenteon eroja on kuvattu muun muassa seuraavin dikotomioin: aineistolähtöisyys – teorialähtöisyys; induktiivinen päättely – deduktiivinen päättely; hypoteesittomuus – hypoteesien testaaminen; tapauskohtaisuus – yleistettävyyys; prosessiluonteisuus – selkeävaiheisuus; menetelmällinen luovuus – tarkkarajaisten menetelmien oikeaoppinen noudattaminen. Kvantitatiivinen tutkimus yhdistetään useimmiten ilmiöiden välitöntä havainnointia ja mittausta ja tieteellisen tiedon objektiivisuutta korostavaan positivistiseen tiedekäsitykseen, kvalitatiivinen puolestaan tulkinallisuutta, tutkijan roolia ja kaiken tiedon subjektiivisuutta korostavaan interpretivismin. Siinä missä kvantitatiivista tutkimustietoa pidetään usein ”tieteellisempänä” ja toisaalta pinnallisempänä, kvalitatiivista tutkimustietoa luonnehditaan ”syvälliseksi” ja moititaan epätieteellisyydestä. (Lähdesmäki & al. 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsjärvi & al. 2009, 119–166; Räsänen 2005; KvantiMOTV 2013.)

Yksi keskeisimmistä eroista kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksenteon välillä on, millä tavoin tutkittavaa todellisuutta niissä pelkistetään eli miten ja minkälaista aineistoa tuotetaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistoa on voitava mitata ja analysoida tilastollisesti. Tätä varten tutkimuksen keskeiset käsitteet on määriteltävä ja muutettava mitattavaan muotoon eli *operationalisoitava* ja tutkimuksen *perusjoukko* (se yksiköiden joukko, johon tulosten on määrä päteä) ja siitä valittava *otos* (se tutkittavien yksiköiden joukko, josta saadun tiedon on määrä olla yleistettävissä tutkimuksen perusjoukkoon) niin ikään määriteltävä jo ennen aineistontuotantoa. Aineisto pyritään rajaamaan siten, että sen avulla on mahdollista vastata tarkkaan ennalta määritelyihin kysymyksiin ja vain niihin. Käsitteiden operationalisoinnissa sekä perusjoukon ja otoksen määrittelyssä hyödynnetään aiempaa tutkimustietoa ja teoriaa, joiden pohjalta tehdään hypoteeseja, joita tutkimuksella testataan. Aineiston tuottamisen menetelmät ovat vakiintuneita ja niiden oikeaoppinen noudattaminen tarkkaan määritelyä. Kvalitatiivisessa aineis-

---

⁵⁶ Ks. esim. Hirsjärvi & al. 2009; Räsänen 2005; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Lähdesmäki & al. 2014. Laadullisuudesta ja määrällisyydestä sähköisessä kyselylomaketutkimuksessa ks. Ronkainen & al. 2008b.

tontuotannossa korostuu aineistolähtöisyys: tarkasteltavasta ilmiöstä pyritään tuottamaan mahdollisimman perusteellista tietoa parhaiten sen ydinolemuksen tavoittamiseen soveltuvin menetelmin huolehtimatta siitä, onko syntyvä aineisto vertailtavissa tai ovatko tulokset yleistettävissä. Teorioiden testaamisen sijaan pyrkimyksenä on luoda teoriaa, eikä avoimuutta tutkimuskohteen moniulotteisuuden ja yllätyksellisyyden havainnointiin yleensä rajata luomalla etukäteen tarkkoja hypoteeseja – alustavien *työhypoteesien* muodostaminen on kuitenkin yleistä. Siinä missä kvantitatiivinen aineisto sisältää ”suljettua” tietoa tarkkaan etukäteen määritellystä asiasta, kvalitatiivinen aineisto on ”rikasta” ja tarjoaa mahdollisuuksia moneen. Kvalitatiivinen tutkimusaineisto on lisäksi usein verbaalisessa muodossa, tai jos ei ole, se verbalisoidaan. (Lähdesmäki & al. 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsjärvi & al. 2009, 119–166; Räsänen 2005; KvantiMOTV 2013.)

Toinen olennainen ero kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä on, kuinka tuotettua aineistoa käsitellään. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta tehdään päätelmiä tilastollisten testien ja analyysimenetelmien avulla. Kuten aineiston tuotannon, myös sen analysoinnin menetelmät ovat tarkkaan määriteltyjä ja vakiintuneita. Tuotetun tiedon luotettavuus ja tulkintojen uskottavuus edellyttävät lähinnä, että mitattava ilmiö on operationalisoitu järkevästi, muuttujat koodattu oikein ja tilastollinen tarkastelu toteutettu oikeaoppisesti. Tutkimuksen kriittiset kohdat liittyvät ennen kaikkea ilmiön mitaamista varten kehitettyjen mittareiden validiteettiin ja reliabiliteettiin, eli kykyyn mitata tutkimuskohdetta totuudenmukaisesti ja ei-sattumanvaraisesti, sekä hyväksyttävien tilastomenetelmien oikeaoppiseen käyttöön. Laadullisessa tutkimuksessa tuotetun uuden tiedon ja tulkintojen uskottavuus riippuu enemmän tutkijan omista kyvyistä ja luovuudesta ja tulosten raportointiin liittyvistä ratkaisuisista. Myös laadullisen aineiston analysointiin on olemassa strukturoituja tekniikoita, mutta lopulta mikään menetelmä ei tarjoa yksiselitteistä ohjeistusta siihen, kuinka juuri kyseistä aineistoa tulee tulkita, vaan itse aineisto ja sen tutkija määräävät. Käytettyjen analyysimenetelmien soveltuvuuden, menetelmien soveltamisen systemaattisuuden, tehtyjen tulkintojen oikeutuksen ja tutkimuksen toistettavuuden arvioimiseksi laadullisen tutkimuksen tekijän on esiteltävä ja perusteltava tutkimusprosessi yksityiskohtaisesti tutkimusraportissaan. Siinä missä kvantitatiivinen tutkimus on useimmiten vaiheiltaan selkeärajainen, kvalitatiivisen tutkimuksen eri vaiheet limittyvät usein toisiinsa, minkä vuoksi sitä luonnehditaan prosessiluonteiseksi. Prosessiluonteen vuoksi tutkimukselliset valinnat ja ratkaisut voivat muovautua vasta tutkimuksen edetessä, ja tutkijan tulee olla valmis muuttamaan suunnitelmiaan aineiston osoittamien tarpeiden mukaisesti. Tutkijan itsensä luova rooli ja vaikutus niin tuotetun aineiston sisältöön ja muotoon kuin siitä tehtyihin tulkintoihin on eritoten kvalitatiivisessa tutkimuksessa suuri, ja siksi tunnistettava ja tunnustettava kautta tutkimusprosessin. (Lähdesmäki & al. 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsjärvi & al. 2009, 119–166; Räsänen 2005; KvantiMOTV 2013; Kiviniemi 2010.)

Tässä tutkimuksessa on sekä kvantitatiiviselle että kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisia piirteitä. Kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaiseen tapaan tutkimuksen käsitteet ja tutkittava kohderyhmä on määritelty ja tarkasteltava ilmiö operationalisoitu mahdollisimman pitkälle jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Tutkimus perustuu lähtökohdiltaan tutkijan omiin havaintoihin sekä tutkimuskohteeseen liittyvään teoriaan, joiden pohjalta on luotu työhypoteeseja tutkimuksella testattaviksi. Tutkimuksen aineisto on tuotettu kyselylomakkeella, joka yhdistyy aineistontuotantomenetelmänä perinteisesti kvantitatiiviseen tutkimukseen (Ronkainen & al. 2008b, 21). Aineisto koostuu lukumäärältään suuren ihmisjoukon (272 henkilöä) vastauksista, ja sen analysoinnissa on hyödynnetty tilastollisessa analysoinnissa käytettävää SPSS-ohjelmistoa. Tutkimuksen asetelma on niin ikään määrälliselle yhteiskuntatieteelle tyypillinen *poikkileikkausasetelma*, jossa useaan havaintoyksikköön kohdistetaan yksi ainoa mittauskerta (KvantiMOTV 2009). Kvalitatiivista tutkimuksessa ovat osa aineiston käsittely- ja analyysimenetelmistä, jotkin raportointiratkaisut, sekä iso osa tutkimuksen aineistosta. Tutkimuksen kohderyhmää ei myöskään voi pitää kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaisena perusjoukkoa edustavana otoksena, vaan kyseessä on pikemminkin kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillinen *harkinnanvarainen näyte* (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Lähdesmäki & al. 2013.). Tutkimuksen aineistontuotannossa käytetty internetpohjainen kyselylomake soveltuu erinomaisesti niin määrälliseen kuin laadulliseenkin aineistontuotantoon. Toisin kuin paperilomakkeessa, sähköisessä kyselyssä vastausten pituutta ei ole pakko rajoittaa, mikä mahdollistaa pitkätkin laadulliset vastaukset. Verrattuna perinteisempiin laadullisen aineistontuotannon menetelmiin (mm. haastattelut, havainnointi, diskurssianalyysi) internetpohjaisella kyselylomakkeella voidaan melko vaivatta ja vähin kustannuksin tavoittaa suuri määrä ihmisiä. Vastauksia ei myöskään tarvitse litteroida vaan ne tulostuvat suoraan tekstinä. (Ronkainen & al. 2008b, 22–23.)

Käsillä olevaa tutkimusta voidaan pitää tarkoitukseltaan *kartoittavana* siinä mielessä, että siinä pyritään luomaan valoa vähän tunnettuun ilmiöön, jota tarkastellaan uudesta näkökulmasta (Hirsjärvi & al. 2009, 137–139). Tutkimuksen lähtökohtaisena tavoitteena ei siis missään vaiheessa ole ollut porautua tyhjentävästi ilmiön johonkin yksityiskohtaan, vaan pikemminkin hahmottaa sitä kokonaisuutena tulevan tutkimuksen pohjustamiseksi. Palkattoman käännöstyön tutkimattoman kentän kartoittamisen lisäksi tutkimuksessa pyritään *kuvailemaan* ilmiön keskeisiä piirteitä sekä etsimään *selityksiä* joillekin noista piirteistä. Kuvailun kohteena ovat kohdejoukossa tehtävä palkaton käännöstyö (kuka, mitä, kenelle, kuinka paljon?) palkattoman työn motiivit sekä kohderyhmän käsitykset palkattoman työn eettisistä ulottuvuuksista, eritoten sen suhteesta käännösalan ammattietikkaan. Selittäminen on kyseessä, kun tarkastellaan tutkimuksen teorian ja tutkijan aiempien havaintojen pohjalta muodostettujen, käännösalan ammatillisuuteen sosiaalistumisen ja palkattomaan työhön liittyvien eettisten näkökantojen suhdetta koskevien työhypoteesien pätevyyttä. Tutkimusta voi niin ikään pitää *soveltavana*, koska sillä pyritään tietoisesti ottamaan osaa ja *vaikuttamaan* käännösalan ammatillisuutta, palkkioita sekä alan koulutuksen ja

tutkimuksen kehitystä koskevaan ajankohtaiskeskusteluun. Tyypillisestä soveltavasta tutkimuksesta poiketen tämä tutkimus ei kuitenkaan ole sidoksissa minkään ulkopuolisen tahon tavoitteisiin, eikä sitä ole tuettu ulkopuolisen tahon rahoituksella. (Hirsjärvi & al. 2009, 132–133; Heiskala 2005, 33–37.)

5.2 KOHDERYHMÄ JA OPERATIONALISOINTI

Tutkimuksen lähtökohtaiset kysymykset (ks. luku 1.2) asettavat tutkimuksen kohdistukselle tiettyjä vaatimuksia. Ensinnäkin, jotta päästään käsiksi minkä tahansa toiminnan motiiveihin, on tavoitettava henkilöitä, jotka tuota toimintaa harjoittavat. Toiseksi, jotta voidaan tarkastella, kuinka tietyn alan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen ja sen osana tapahtuva ammattietiikan sisäistäminen vaikuttaa yksilön asenteeseen suhteessa johonkin toimintaan, on tavoitettava sekä sellaisia henkilöitä, joiden voidaan uskottavasti olettaa sosiaalistuneen tai olevan sosiaalistumassa kyseisen alan ammattilaisuuteen, että sellaisia henkilöitä, jotka eivät tuon alan ammattilaisuuteen ole sosiaalistuneet. Näiden erityisvaatimusten lisäksi tutkimuksen kohdistuksessa on täytynyt huomioida se kaikelle empiiriselle tutkimukselle ominainen vaatimus, että tutkittavan joukon on oltava kohtuullisella vaivalla tavoitettavissa.

Nämä vaatimukset mielessä pitäen tutkimuksen kohderyhmäksi on valittu Suomen korkeakouluissa englannin kielen oppiaineita pääaineenaan opiskelevat, välivuodet ja muut pidemmät tauot pois lukien kyselyn hetkellä vähintään kolmatta kyseisen aineen pääaineopintovuottaan suorittavat henkilöt. Kuten luvussa 3.2 todettiin, sen perusteella, onko yksilö suorittanut muodollista käännösalan koulutusta vai ei, ei voida yksiselitteisesti tehdä johtopäätöksiä hänen kokonaisvaltaisen käännöskompetenssinsa kehittyneisyydestä. Sen sijaan sen, että yksilö on edennyt pitkälle minkä tahansa Suomen korkeakoulun englannin kieliaineen pääaineopinnoissa, voidaan katsoa takaavan sellaisen kahden kielen ja kulttuurin tuntemuksen, joka on nähtävissä jonkinasteisen käännöskyvyn välttämättömänä edellytyksenä, ja jonka ympärille kaikki muut kääntäjän kompetenssin osa-alueet rakentuvat (Englund-Dimitrova 2005, 2–12, 235; Presas 2000, 30). Suomen korkeakouluissa opinnoissaan edenneiden kieliaineiden opiskelijoiden voidaan olettaa halutessaan kykenevän vähintäänkin joitain käännösalan ammattilaisten työtä vastaavien käännösalan tehtävien suorittamiseen. Näin rajattu kohderyhmä on myös määrällisesti riittävän suuri, jotta vastaajien joukkoon on voitu luottaa saatavan tarpeeksi palkatonta käännöstyötä tehneitä palkattoman työn motiivien tarkastelua varten.

Kohdistamalla kysely nimenomaan opinnoissaan jo edenneille opiskelijoille on pyritty varmistamaan, että vastaajiksi saadaan henkilöitä, joiden voi katsoa edenneen tarpeeksi pitkälle ammattiin sosiaalistumisen prosessissa, jotta heidän vastaustensa pohjalta on mahdollista tarkastella ammattietiikan sisäistämisen vaikutusta palkattomaan työhön liittyviin eettisiin näkökantoihin. Kuten edellä todettu, ammattiin sosiaalistuminen on koko elämän jatkuva prosessi: perustelu sille, miksi kohderyhmäksi on valittu opiskelijoita eikä jo valmistuneita kielialan ammattilaisia liittyy ennen kaikkea tutkimuksen käytännön to-

teutettavuuteen. Ensinnäkin opiskelijat ovat huomattavasti helpommin tavoitettavissa kuin jo valmistuneet ammattilaiset. Toiseksi englannin kieliaineiden opiskelijat ovat kokonaisuutena homogeenisempi kuin koulutuksen mahdollistamissa ammateissa toimivat henkilöt. Mikäli tutkimuksen kohteeksi olisi valittu ammatissa toimivia kääntäjiä, heitä muilta parametreiltaan vastaavan, muuta kuin käännösalaan edustavan vertailuryhmän määrittely ja tavoittaminen olisi ollut huomattavasti vaikeampaa.

Yksin käännöstieteellisen oppiaineen opiskelu tai edes tällaisesta oppiaineesta valmistuminen ei kuitenkaan vielä takaa, että yksilö olisi suuntautumassa käännösosalalle saati tarpeeksi pitkällä ammattiin sosiaalistumisen prosessissa ollakseen muodostanut ja sisäistänyt vahvan käsityksen alan ammattietiikasta. Vastaajien käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistumisen ja ammattietiikan sisäistämisen operationalisoimiseksi mitattavaan ja vertailtavaan muotoon onkin tarvittu pääainetta tiedustelevan kysymyksen lisäksi muita, tarkentavia kysymyksiä. Tällä tavoin kaikkien vastaajien joukosta on ollut mahdollista rajata esiin kaksi pienempää ryhmää – selkeästi käännösosalalle suuntautuvat ja selkeästi muulle kuin käännösosalalle suuntautuvat – joiden vastauksia vertailemalla on mahdollista tarkastella uskottavasti käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistumisen vaikutusta palkattomaan käännöstyöhön suhtautumiseen. Käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistumisen ja ammattietiikan sisäistämisen operationalisoinnissa käytetyt kysymykset ja niiden avulla muodostettujen vertailuryhmien koostumus kuvaillaan tarkemmin aihetta koskevien tulosten esittelyn yhteydessä luvussa 6.4.5.

Tutkimuksen osana toteutetussa kyselyssä *palkaton käännöstyö* määriteltiin vastaajille seuraavasti:

Palkattomalla käännöstyöllä tarkoitetaan tässä kyselyssä englannista suomeksi tai suomesta englanniksi tehtävää kääntämistä, tulkkausta tai tekstitystä tai kyseisellä kieliparilla käännetyn tekstin kielentarkastusta, joka **ei kuulu osaksi opintojasi, josta ei makseta rahallista korvausta** ja jossa syntyvän tuotoksen tai palvelun **pääasiallinen käyttäjä/tarvitsija on joku muu kuin sinä itse**. Lisäksi tehdyn työn tulee olla sellaista, että se **voisi oman arviosi mukaan vastata vaativuudeltaan ja/tai työmäärältään ammattimaisen kääntäjän tai tulkin tekemää työtä**.

Tämä määritelmä sulkee tarkastelun piiristä rahallista palkkiota vastaan tehdyn työn lisäksi opintopisteitä vastaan tehdyn palkattoman käännöstyön sekä työsuhteeseen pyrkimisen yhteydessä tehdyt palkattomat käännösnäytteet.⁵⁷ Kyselyssä käytetyn määritelmän neljännen ehdon – että työ voisi vastaajan oman arvion mukaan vastata vaativuudeltaan ja/tai työmäärältään ammattimaisen kääntäjän tai tulkin tekemää työtä – tavoitteena on ollut rajata tarkastelun ulkopuolelle sellaiset käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai kielentarkastustehtävät, jotka ovat vaativuudeltaan ja/tai määrältään niin vaatimattomia, ettei niitä ole mielekästä verrata käännösosalalla palkkiota vastaan tehtävään työhön. Koska on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti ja yleispätevästi, missä kulkee ”vaativuudeltaan ja/tai työmäärältään ammattimaisen kääntäjän

---

⁵⁷ Käännösnäytteiden ensisijainen tarkoitus on osoittaa työnhakijan pätevyys työnantajalle, ja niitä harvemmin käytetään muuhun. Näytteen tekemisestä koitua hyöty – tai haitta – koituu lähinnä tekijälle itselleen, eivätkä käännösnäytteet siten kuulu tutkimuksen piiriin. Myös mm. siviilipalveluksen yhteydessä tehty palkaton käännöstyö lukeutuu määritelmän ulkopuolelle sillä perusteella, ettei sitä voida varsinaisesti pitää palkattomana ja vapaaehtoisena.

tai tulkin työtä vastaavan” ja sitä vastaamattoman työn raja, toimeksiantojen vaativuuden ja työmäärän arviointi on jätetty vastaajien itsensä arvioitavaksi. Tämä kyselystrateginen valinta on tehty luottaen siihen, että vastaajat ovat itse kaikista pätevimpiä arvioimaan tekemänsä palkattoman työn vaativuutta ja työmäärää ja että kielialan akateemisen koulutuksen myötä heillä on tutkimuksen uskottavuuden kannalta riittävän realistinen käsitys käännoäsalalla tehtävän työn vaatimuksista.

Vastaajien palkattoman käännoästyön tekemistä ja sen ammattietiikan vastaisena tai ei-hyväksyttävänä pitämistä selvitettiin yksinkertaisesti kysymällä vastaajilta, ovatko he tehneet palkatonta käännoästyötä ja pitävätkö he sitä käännoäsalan ammattietiikan kannalta ristiriitaisena tai muutoin ei-hyväksyttävänä. Palkattoman käännoästyön tekemisen motiiveja ja eettisten näkökantojen perusteluita ei sen sijaan ole juuri-kaan pyritty etukäteen operationalisoimaan, vaan niiden tarkastelu perustuu ennen kaikkea motiiveja ja perusteluita tiedustelleiden avointen kysymysten tuottamaan laadulliseen tietoon. Motiivien kohdalla tätä laadullista tietoa on kuitenkin lisäksi täydennetty etukäteen muotoilluilla väittämäkysymyksillä. Eettisiä näkökantoja ja palkattoman työn motiiveita koskevan laadullisen aineiston käsittelyä kuvataan tarkemmin luvussa 5.5. Ihmisen toiminnan motiivien ja eettisten näkemysten kyselymenetelmällä tutkimiseen liittyviä haasteita ja näiden haasteiden vaikutusta tutkimusten tulosten ja tuloksista muodostettavien johtopäätösten luotettavuuteen tarkastellaan lähemmin johtopäätösten yhteydessä luvussa 7.

Kuten edellä todettiin, tutkimuksen kohderyhmää ei voi pitää perusjoukkoa edustavana otoksena, vaan kyseessä on pikemminkin harkinnanvarainen näyte. Tämä johtuu ennen kaikkea tutkimuksen kohderyhmän muodostumiseen vaikuttaneista tekijöistä. Kuten ihmisen toiminnassa ylipäättään, myös kyselytutkimuksiin vastaamisessa motivaation määrä vaikuttaa huomattavasti siihen, kuinka halukas yksilö on toimeen tarttumaan ja kuinka paljon hän on valmis aikaansa siihen uhraamaan. Vastaamismotivaation merkitys korostuu eritoten silloin, kun kysely on vapaaehtoinen ja selkeästi suurelle ihmisjoukolle osoitettu. Vastaajien motivoimisen kannalta olennaista on, että kysely on hyvin ja selkeästi laadittu, että vastaaminen on mahdollisimman vaivatonta, ja että kysely on vastaajien näkökulmasta hyvin ajoitettu. Koska nykypäivänä yksilöille osoitettujen kyselykutsujen määrä on kasvanut, kyselyn markkinoinnin ja vastaajien sitouttamisen merkitys ovat myös kasvaneet. Yleisesti ottaen halukkuus vastata kyselyyn on sitä korkeampi, mitä omakohtaisemmaksi vastaaja kyselyn kokee ja mitä suurempaa henkilö- tai ryhmäkohtaista hyötyä hän uskoo siihen vastaamisen kautta saavansa. (Ronkainen & al. 2008a, 40–41.) Käsillä olevan kyselyn saateviestit on pyritty muotoilemaan siten, että ne motivoisivat kohderyhmän edustajia vastaamaan kyselyyn riippumatta siitä, ovatko he itse tehneet palkatonta käännoästyötä tai aikovatko he työllistyä käännoäsalalle. Koska käännoäsalalla tehtävä palkaton ja alihinnoiteltu työ ovat ajankohtaisia ja tunteita herättäviä puheenaiheita ja koska palkaton työ yleisesti ottaen liittyy tiiviisti yksilön arvoihin, on kuitenkin oletettavissa, että kysely on vetänyt puoleensa ennen kaikkea aiheen tärkeäksi ja omakohtaiseksi kokevia vastaajia – toisin sanoen sellaisia henkilöitä, jotka ovat joko tehneet pal-

katonta työtä tai suhtautuvat siihen syystä tai toisesta voimakkaasti (esim. koska ovat työllistymässä käännoäsalalle). Näiden tutkimuksen lopullisen vastaajajoukon koostumukseen mahdollisesti vaikutta-
neiden tekijöiden vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koko siihen kohderyhmään, jolle kyse-
lykutsu on osoitettu, saati tämän laajemmalle.

5.3 KYSELYTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kysely on laadittu ja toteutettu syksyllä 2012. Englannin kielen korkeakouluopintoja oli tuolloin Suo-
messa tarjolla 14 tutkinto-ohjelman muodossa kahdeksassa eri oppilaitoksessa. Opintoja tarjosivat Hel-
singin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopisto sekä Åbo akademi Tu-
russa. Åbo akademi jouduttiin ennen kyselyn lähettämistä jättämään pois, koska kyselyn osoittaminen
sen opiskelijoille olisi edellyttänyt kyselyn ruotsintamista, eikä tämä ollut tutkimusaikataulun ja käytös-
sä olleiden resurssien puitteissa mahdollista ilman, että vastausten luotettavuus ja vertailtavuus suomen-
kielisen kyselyn vastausten kanssa olisivat vaarantuneet.

Suomen korkeakouluissa toteutettujen uudistusten ja opinto-ohjelmien jatkuvan muutostilan vuoksi ky-
selyn suorittamisen hetkellä voimassa olleiden oppiainimekkeiden selvittäminen oli haasteellista. Uu-
sille opiskelijoille kyselyn laatimisen hetkellä tarjolla olleet oppiaineet eivät sisältäneet kaikkia niitä op-
piaineita, joihin osa aiemmin opintonsa aloittaneista edelleen oli kirjattuina. Voimassa olleiden tutkinto-
nimekkeiden kirjo pyrittiin kyselyä laatiessa selvittämään mahdollisimman tarkkaan. Kyselyyn lopulta
päätyneet vastausvaihtoehdot vastaajan oppilaitosta ja pääainetta tiedustelevaan kysymykseen olivat
seuraavat:

1. Helsingin yliopisto, Englantilainen filologia
2. Helsingin yliopisto, Englannin kääntäminen
3. Itä-Suomen yliopisto, Englannin kieli ja kulttuuri
4. Itä-Suomen yliopisto, Englannin kieli ja kääntäminen
5. Jyväskylän yliopisto, Englannin kieli
6. Oulun yliopisto, Englannin aineenopettajakoulutus
7. Oulun yliopisto, Englantilainen filologia
8. Oulun yliopisto, Kansainvälisen viestinnän mo. Englantilainen filologia
9. Tampereen yliopisto, Englantilainen filologia
10. Tampereen yliopisto, Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma, b-työkieli
Englanti
11. Tampereen yliopisto, Englannin kääntäminen
12. Turun yliopisto, Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus
13. Turun yliopisto, Englantilainen filologia

14. Vaasan yliopisto, Englannin kieli

15. Ei mikään näistä.

Kyselykutsut on lähetetty vastaajille yliopistosta riippuen 8.–13. marraskuuta ja muistutukset 28.–30. marraskuuta – poikkeuksena Vaasan yliopisto, jonka opiskelijoille kyselykutsu lähti vasta 16. marraskuuta ja muistutus 4. joulukuuta. Kaikki vastaukset kyselyyn saapuivat 8.11.–10.12.2012 välisenä aikana, ja kysely suljettiin 11.12.2012.

Yliopistojen vaihtelevista käytännöistä johtuen kyselykutsu on tavoittanut kohderyhmänsä eri yliopistoissa eri tavoin. Itä-Suomen yliopiston opiskelijoille kyselykutsu lähetettiin tutkijan määrittelemällä rajauksella varta vasten luotujen jakelulistojen kautta. Jyväskylän ja Turun yliopistojen opiskelijoille kyselykutsu on lähetetty yliopistoilta tietojenluovutuspyyntöä vastaan saatuja rekisteritietoja käyttäen. Helsingin, Tampereen ja Oulun yliopistojen opiskelijoille kutsuviestin välittivät yliopistojen rekisteri- ja tietohallinnon työntekijät tutkijan heille määrittelemällä kohderyhmärajausella. Kaikissa edellä mainituissa yliopistoissa kyselykutsun ovat vastaanottaneet henkilökohtaiseen sähköpostiinsa ainoastaan sellaiset henkilöt, jotka lähtökohtaisesti vastaavat kyselyn kohderyhmän rajausta. Vaasan yliopiston opiskelijoille kutsuviesti välittyi poikkeuksellisesti kaikkien englannin opiskelijoiden avoimen sähköpostilistan kautta, varustettuna viestin välittäneen humanistisen tiedekunnan opintopäällikön saatteella, jossa kyselyyn pyydettiin vastaamaan ainoastaan sellaisia henkilöitä, jotka olivat aloittaneet opintonsa vuonna 2009 tai aikaisemmin. Tämä on saattanut vaikuttaa vastaajien vastaushalukkuuteen, sillä – kuten vastajatilastoja käsittelevässä luvussa tullaan huomaamaan – kohderyhmään kuuluneiden Vaasan yliopiston opiskelijoiden vastausprosentti oli poikkeuksellisen suuri verrattuna muihin yliopistoihin.

Kyselyn toteutuksessa käytettiin Tampereen yliopiston tutkimuskäyttöön tarjoamaa elomake-palvelua. Ennen lopullista toteutusta kyselyä testattiin kevään 2012 aikana kaksi kertaa. Testikyselyn täyttäneistä ja sitä kommentoineista yhteensä 10 henkilöstä kuusi oli Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen opinto-ohjelman maisterinvaiheen opiskelijoita. Tulosten vääristymisen välttämiseksi heitä pyydettiin olemaan vastaamatta lopulliseen kyselyyn, mikä on saattanut vaikuttaa vähäisesti Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän opinto-ohjelman opiskelijoiden vastausprosenttiin. Kyselyä kommentoivat lisäksi kaksi käännöstieteen ja yksi tilastotieteen yliopistonlehtoria sekä tutkielman ohjaaja.⁵⁸

---

⁵⁸ Tutkija haluaa kiittää lämpimästi kaikkia testikyselyn täyttäneitä ja kyselyä kommentoineita henkilöitä heidän arvokkaasta avustaan tutkimuksen toteuttamisessa.

5.4 KYSELYN RAKENNE

Tutkimuksen aineistontuotannossa käytetty kyselylomake (ks. liite 1) jakautui viiteen osioon: *I. Taustatiedot*, *II. Palkattoman käänntöstyön määrä*, *III. Palkattoman käänntöstyön motiivit*, *IV. Käänntösalan tuntemus ja työllistymisaikeet*, *V. Palkattoman ja alihinnoitellun käänntöstyön eettisyys*. Ensimmäisessä osiossa tiedusteltiin vastaajien sukupuolta, ikää, oppilaitosta ja pääainetta, opintovuosien määrää sekä arvioitua valmistumisajankohtaa. Toisen osion ensimmäisessä kysymyksessä (kysymys 7) tiedusteltiin, oliko vastaaja tehnyt palkatonta käänntöstyötä, ja seuraavissa kahdessa kysymyksessä tehdyn palkattoman käänntöstyön määrää viimeisen vuoden aikana ja kyselyyn mennessä yhteensä.

Kyselyn kolmannesta osiosta oli tarjolla kaksi vaihtoehtoa, joista toinen näkyi vain sellaisille vastaajille, jotka vastasivat toisen osion kysymykseen 7 tehneensä palkatonta käänntöstyötä, ja toinen niille, jotka eivät olleet palkatonta käänntöstyötä tehneet. Palkatonta käänntöstyötä tehneille näkynyt kolmas osio koostui kolmesta kysymyksestä: Avoimessa kysymyksessä 10 vastaajaa pyydettiin kertomaan lyhyesti, mikä saa hänet tekemään palkatonta käänntöstyötä ilman rahallista korvausta. Kysymyksessä 11 vastaajaa pyydettiin arvioimaan kolmentoista tekijän vaikuttavuutta omiin päätöksiinsä ottaa vastaan palkaton toimeksianto. Tekijät esitettiin väittäminä, joiden kohdalla vastaajan tuli valita numero 1–5 riippuen siitä, kuinka vähän tai paljon kyseisellä asialla on ollut vaikutusta hänen päätöksiinsä. Tällä tavoin muotoiltujen väittämäkysymysten etuna on, että ne mahdollistavat kuvaamiensa eri motiivien painoarvojen keskinäisen vertailun. Koska väittämät on kuitenkin pitänyt muotoilla etukäteen, ei niissä ole voitu ottaa huomioon kaikkia niitä motiivitekijöitä, joita avovastauksissa puolestaan tuli ilmi. Yhdessä nämä kaksi kysymystyyppiä täydentävät toisiaan ja antavat hedelmällisen pohjan tulevien, samaa aihepiiriä käsittelevien kyselyiden laatimiseen. Vain palkatonta työtä tehneille näkyneessä kysymyksessä 12 tiedusteltiin vastaajien tekemien palkattomien toimeksiantojen tyyppisiä, toimeksiantajia, työhön kulunutta tuntimäärää, työstä mahdollisesti saatuja muita korvauksia sekä toimeksiantoon tarttumisen ensisijaisia motiiveja. Näitä kysymyspattereita oli tarjolla kolme kappaletta, joista ensimmäinen oli pakollinen ja kaksi seuraavaa valinnaisia. Tämä kyselytekninen valinta tehtiin toisaalta sen varmistamiseksi, että jokainen palkattomia toimeksiantoja tehnyt vastaaja kertoo ainakin yhdestä tekemästään palkattomasta toimeksiantosta, ja toisaalta sen mahdollistamiseksi, että useita erityyppisiä palkattomia toimeksiantoja tehneet voivat tuoda esiin tekemänsä palkattoman työn moninaisuutta. Ajatuksena oli, että tällä tavoin vastaus-ten luoma kuva vastaajien tekemästä palkattomasta työstä vastaa lähemmin totuutta kuin jos esimerkkejä olisi voinut mainita vain yhden.

Kyselyn vaihtoehtoinen kolmas osio, joka näkyi ainoastaan niille vastaajille, jotka eivät olleet palkatonta käänntöstyötä tehneet, koostui niin ikään kolmesta kysymyksestä. Kysymyksessä 13 tiedusteltiin, voisiko vastaaja kuvitella joskus tekevänsä palkatonta käänntöstyötä, jos ei ollut sitä kyselyyn mennessä teh-

nyt. Riippuen siitä, minkä tarjolla olleista vaihtoehdoista vastaaja valitsi (”Kyllä”, ”Ei” vai ”En osaa sanoa”), häntä pyydettiin joko vastaamaan seuraaviin kahteen kysymykseen tai ohittamaan ne. Seuraavat kysymykset (14 ja 15) olivat hienoisia sanamuotoeroja lukuun ottamatta samoja kuin palkatonta työtä tehneille esitetyt kysymykset 10 ja 11: avoimessa kysymyksessä 14 tiedusteltiin minkälaisen syiden vuoksi vastaaja voisi tehdä käännöstyötä palkatta ja valmiita väittämiä sisältäneessä kysymyksessä 15 kolmentoista tekijän vaikuttavuutta hänen mahdolliseen palkattomaan työhön suostumiseensa.

Kyselyn neljännessä osiossa tiedusteltiin vastaajan suorittamien käännösalan opintojen määrää, hänen aktiivisuuttaan käännösalaan koskevan keskustelun seuraamisessa sekä mahdollista jäsenyyttään käännösalan ammattiliitoissa tai -järjestöissä. Lisäksi vastaajaa pyydettiin arvioimaan kolmen, käännösosalalle työllistymistä koskevan väittämän vastaavuutta oman ajattelunsa kanssa. Näillä taustoittavilla kysymyksillä pyrittiin selvittämään, kuinka selkeästi ja tietoisesti vastaaja on suuntautumassa käännösalan ammattiin. Yhdessä vastaajan pääainetta tiedustelevan sekä kyselyn viidennessä osiossa esitetyn, eettisten kysymysten käsittelyä koskevan kysymyksen 20 (ks. tarkemmin alla) kanssa näillä kysymyksillä on pyritty operationalisoimaan vastaajien käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen ja siihen sisältyvä ammattietiikan tuntemus sellaiseen muotoon, että on mahdollista muodostaa kaksi tältä osin toisistaan selvästi poikkeavaa ryhmää ja tarkastella ammattiin sosiaalistumisen vaikutusta eettisiin näkökantoihin ryhmien vastauksia vertailemalla (ks. ryhmien muodostamisesta tarkemmin luvussa 6.4.5).

Kyselyn viides, etiikkaa koskeva osuus koostui kahdeksasta kysymyksestä. Taustoittavassa kysymyksessä 20 tiedusteltiin, minkä verran – jos ollenkaan – vastaajan opinnoissa oli käsitelty kääntämiseen ja käännösosalalla toimimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Avoimessa kysymyksessä 21 vastaajaa pyydettiin kertomaan, onko vaatimustasoltaan ammattimaisen kääntäjän/tulkin työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta hänen mielestään ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa sekä perustelemaan vastauksensa lyhyesti. Kysymyksessä 22 puolestaan kysyttiin, onko palkaton käännöstyö hyväksyttävää, ja pyydettiin niin ikään lyhyitä perusteluita. Ammattietiikkaa koskevasta kysymyksestä poiketen hyväksyttävyyttä koskevassa kysymyksessä vastaajilla oli vastattavanaan ensin monivalintakysymys vaihtoehdoilla ”Kyllä”, ”Riippuu tilanteesta”, ”Ei” ja ”En osaa sanoa” ja tämän jälkeen avoin tila perusteluille. Kysymyksessä 23 vastaajan tuli arvioida kuuden, muun muassa palkattoman työn vaikutuksia ja sen hyväksyttävyyttä koskevan väittämän vastaavuutta omien näkemystensä kanssa. Kysymykset 24–26 olivat muodoltaan samanlaisia kuin kysymykset 21–23, mutta niissä selvitettiin vastaajien suhtautumista palkattoman työn sijasta alihinnoiteltuun käännöstyöhön. Kysymyksessä 27 – joka oli viimeinen etiikkaan liittyvä kysymys ja samalla koko lomakkeen viimeinen kysymys ennen kyselypalautetta – kysyttiin, oliko vastaaja joskus itse joutunut pohtimaan oman toimintansa ristiriitaisuutta käännösalan ammattietiikan kanssa, ja pyydettiin häntä kuvailemaan tilannetta lyhyesti.

Tutkimuksen rajaamiseksi edellä kuvatuista etiikkaa käsittelevistä kysymyksistä on tässä tutkimuksessa otettu tarkasteluun vain sisällöltään suorimmin tutkimuskysymyksiin vastaavat kysymykset 21 ja 22 sekä taustoittava kysymys 20. Palkattoman työn ja ammattietiikan suhdetta ja palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskevien avointen kysymysten 21 ja 22 sisältämän rikkaan informaation on katsottu riittävän tämän tutkimuksen tarkoituksiin, jolloin kysymykset 23 ja 27 on voitu jättää hyödynnettäväksi mahdollisessa samaa aihetta tarkemmin käsittelevässä jatkotutkimuksessa. Alihinnoiteltua työtä koskevat kysymykset 24–26 on sisällytetty kyselyyn lähtökohtaisestikin jatkotutkimusta ajatellen.

5.5 VASTAUSTEN KÄSITTELY

Kyselyn Likert-asteikollisten, lukuarvoja tiedustelevien ja monivalintakysymysten tuottamien vastausten käsittely ja tilastollinen analysointi on ollut kohtuullisen suoraviivaista. Avointen kysymysten tuottaman rikkaan informaation muuntaminen kvantitatiivisin menetelmin analysoitavaan muotoon on sen sijaan edellyttänyt monivaiheista tulkinta- ja koodaustyötä. Aikaavievydestään huolimatta tämä työ maksaa vaivan, sillä se mahdollistaa kvalitatiivisen aineiston tarkastelemisen tasapainoisemmalla ja jäsennellymmällä tavalla kuin pelkkä silmämääräinen havainnointi. Palkattoman työn motiiveja koskevien avointen kysymysten 10, 12(a, b ja c) ja 14 sekä palkattomaan työhön liittyviä eettisiä näkökantoja koskevien avointen kysymysten 21 ja 22 vastaukset on koodattu samaa menetelmää noudattaen: Kaikki vastaukset on luettu läpi useaan otteeseen kirjaten ylös kaikki niissä esiintyneet, selkeästi toisistaan erotettavissa olevat vastaustyyppit (so. esim. erityyppiset motiivit, joiden vuoksi palkatonta työtä on tehty tai erilaiset perustelut palkattoman työn hyväksyttävyydelle); näille vastaustyypeille on annettu koodit; ja kaikki vastaukset on koodattu sen mukaan, mitä vastaustyyppettä niissä esiintyi. Näin on ollut mahdollista muodostaa uusia muuttujia, jotka kertovat, kuinka moni vastaaja on maininnut vastauksissaan minkäkin vastaustyyppin. Ristiintaulukoimalla näitä muuttujia toisten, vastaajia tavalla tai toisella toisistaan eroaviin ryhmiin (esim. miehet vs. naiset) jakavien muuttujien kanssa on voitu testata eri vastaustyyppien jakautumista vastausryhmittäin sekä riippuvuutta vastaajia eri ryhmiin jakavien ominaisuuksien kanssa.⁵⁹ Havaitut tilastolliset merkitsevyydet raportoidaan tulosten esittelyn yhteydessä.⁶⁰

Motiiveja koskevien vastausten alustavan tarkastelun aikana kävi selväksi, että vaikka kysymyksissä tiedusteltiin ensisijaisesti nimenomaan palkattoman käännöstyön motiiveja, verrattain moni vastaaja

---

⁵⁹ *Muuttuja* on tilastollisen tarkastelun kohteena olevaan ns. tilastoyksikköön, tässä tapauksessa vastaajana olevaan henkilöön, liittyvä asia tai ominaisuus. *Ristiintaulukointi* on tilastollinen analyysimenetelmä, jolla voidaan tutkia muuttujien jakautumista ja niiden keskinäisiä riippuvuuksia. (KvantiMOTV 2013.)

⁶⁰ Ristiintaulukoitujen muuttujien välisiä yhteyksiä testattiin χ^2 -riippumattomuustestillä (KvantiMOTV 2013). Tuote-
tuista ristiintaulukoista on sisällytetty liitteisiin rajaussyistä esimerkinomaisesti vain neljä ensimmäistä (ks. liite 4).
Muiden ristiintaulukointien osalta tulosten yhteydessä raportoidaan alaviitteissä χ^2 -testien tulokset muodossa ” $\chi^2 = 7,821$; $df = 3$; $p = 0,050$ ”, jossa viimeinen ns. *p-arvo* kertoo havaitun yhteyden tilastollisen merkitsevyyden ($<0,05 =$
tilastollisesti melkein merkitsevä, $<0,01 =$ tilastollisesti merkitsevä, $<0,001 =$ tilastollisesti erittäin merkitsevä).

mainitsi motiivinsa ohella myös sellaisia asioita, joita ei voi pitää motiiveina sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan pikemminkin toiminnan *mahdollistavina ehtoina* tai *olosuhteina*. Myös nämä palkattomaan käännöstyöhön suostumisen ehdot on koodattu, ja niiden sisällöt ja mainitsemisfrekvenssit raportoidaan motiiveja koskevien tulosten yhteydessä. Motiivivastausten alustavan tarkastelun aikana kävi niin ikään selväksi, että palkatonta käännöstyötä jo tehneiden ja siihen tulevaisuudessa suostuvien mainitsemat motiivit ja ehdot palkattomaan työntekoon suostumiselle olivat pitkälti samoja, vaikka niiden mainitsemisfrekvenssit poikkesivatkin ryhmien välillä. Aineiston oikeutuksella nämä kahden eri vastaa-jaryhmän vastaukset palkattoman käännöstyön motiiveja koskeviin kysymyksiin on siksi koodattu samoihin vastaustyyppiluokkiin, joiden mainitsemisfrekvenssit kuitenkin raportoidaan kummankin ryhmän osalta erikseen. Siinä missä palkattomaan käännöstyöhön suostuvat avasivat motiivejaan vain yhdessä avoimessa kysymyksessä (14), palkatonta käännöstyötä jo tehneet kertoivat motiiveistaan kahdes-sa avokysymyksessä (kysymyksessä 10 ja kysymyspatterissa 12). Palkatonta käännöstyötä tehneiden motiiveja koskevat vastaukset on aineiston koodauksen aikana yhdistetty siten, että lopullisen analysoinnin pohjana käytetyssä koodatussa aineistossa näkyy vain, onko vastaaja maininnut tietyn motiivityypin jommankumman motiivikysymyksen vastauksessaan vai eikö ollenkaan.

Palkattoman käännöstyön eettisyyttä käsitelleiden avokysymysten 21 ja 22 vastauksia on käsitelty analysoinnin aikana seuraavasti: Kysymyksen 21 vastauksista koodattiin esiin vastaajien vastaukset kysymykseen ”onko palkaton käännöstyö ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa?” ja palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskevan kysymyksen 22 monivalintaosan vastaukset tarkastettiin sitä seuranneiden avokysymyksen vastausten pohjalta. Analysoinnin toisessa vaiheessa käytiin läpi vastaajien näkemyksilleen esittämiä perusteluita. Tässä toisessa vaiheessa kävi ilmi, että vastaajat olivat tulkinneet perustelupyynnön kahdella eri tavalla: osa vastaajista kertoi – toivotun mukaisesti – *miksi* palkaton työ on/ei ole heidän mielestään ristiriidassa ammattietiikan kanssa tai on/ei ole hyväksyttävää. Näiden varsinaisten perustelujen lisäksi erittäin suuri osa vastaajista esitti vastauksissaan myös *ehtoja, joiden toteutuessa* palkaton työ on/ei ole ristiriidassa alan ammattietiikan kanssa tai on/ei ole hyväksyttävää. Nämä ehdot ilmentävät käytännössä esimerkinomaisesti niitä ”tilanteita”, joista palkattoman työn ammattietiikan vastaisuus tai hyväksyttävyys ”riippuu” niiden vastaajien mielestä, jotka näkivät palkattoman työn ammattieettisen ristiriitaisuuden tai hyväksyttävyyden tilannesidonnaisena. Koska vastaajien esille tuomat perustelut ja ehdot olivat pitkälti samoja niin palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuutta kuin palkattoman käännöstyön hyväksyttävyyttäkin tiedusteltaessa, on kummankin kysymyksen vastauksissa esitetyt perustelut ja ehdot koodattu samoihin luokkiin. Tämä tekee vertailun vastaajien ammattieettisten näkemysten ja heidän oman etiikkansa välillä helpommaksi. Vastausten analysoinnin aikana osoittautui myös, että palkattoman työn ammattieettisen ristiriidan poissaololle ja palkattoman työn hyväksyttävyydelle esitetyt ehdot olivat sisällöltään hyvin pitkälti samoja kuin ne asiat, joita palkatonta

työtä tehneet tai siihen suostuvat esittivät todellisiksi tai mahdollisiksi *motiiveikseen* ja *ehdoikseen* palkattoman työn tekemiselle. Tämän voimakkaan yhteyden vuoksi palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja hyväksyttävyyden ehtotyypit on luokiteltu ja nimetty pitkälti samoin kuin motiivivastauksissa esille nousseet motiivi- ja ehtotyypit.

Avokysymyksissä ilmaistujen vastaustyyppien (so. erilaisten motiivien, ehtojen ja perusteluiden) mainitsemisfrekvenssejä tulkitessa on syytä pitää mielessä, että yhdessä ja samassa vastauksessa saattoi esiintyä – ja useimmiten esiintyi – yhtä aikaa useita eri vastaustyyppieitä. Vastauksia koodatessa yksi *merkitysyksikkö* (so. konkreettisesti se vastauksen osa, jossa tietty motiivi-, ehto- tai perustelutyyppi tulee ilmaistuksi) on kuitenkin huomioitu vain yhdessä luokassa ja vain yhden kerran. Niinpä esimerkiksi seuraavat, yhden palkatonta käännöstyötä tehneen vastaajan vastaukset kysymyksiin 10 ja 12 (toimeksianto-esitykset 1 ja 2) ovat kasvattaneet sosiaalisen (SoM), ideologisen (IdM), henkilökohtaisen hyödyn (HyM) ja velvollisuudentunnon (VeM) motiivityyppiluokkien frekvenssejä yhdellä maininnalla ja vaivattomuuden (VaE) ehtotyypiluokan frekvenssiä niin ikään yhdellä maininnalla:

[V43, K10] Olen muistaakseni tehnyt kahdesti ilmaisen käännöksen. Molemmat olivat suhteellisen pienitöisiä (VaE) käännöksiä, joista toinen tuli kaverin kaverille (SoM) ja toinen vapaaehtoisvoimin toimivalle (IdM) osuuskunnalle, jonka toiminnassa olen ollut mukana vuosia. (HyM) Ytimekkäästi ilmaistuna motiivini ovat tarvitsijan läheisyys (SoM) ja työn vaivattomuus/lyhyys. (VaE)

[V43, K12.1] Kaveri pyysi kaverilleen, (SoM) en oikein kehdannut kieltäytyä, (VeM) etenkin kun sain pian tutkia aineistoa ja todeta, ettei sen kääntämiseen menisi kauan. (VaE)

[V43, K12.2.] En kehdannut kieltäytyä kun pyydettiin. (VeM) Kyseisessä ryhmässä on suuri joukko ilmaiseksi aikaansa antavia ihmisiä, (IdM) joiden kanssa olen ollut tekemisissä jo pitkään (SoM). Pidän ryhmästä ja sen tavoitteista. (IdM) Aihepiiri ei ollut järin vaikea, (VaE) ja lisäksi sain vapaat kädet aikataulun suhteen.

Kaikki tulosten raportoinnissa esimerkkeinä esitetyt vastaukset on yksilöity edellä kuvatun esimerkin tavoin koodeilla, joista käy ilmi vastaajan yksilöivä numero sekä sen kysymyksen numero, johon esimerkiksi nostettu vastaus vastaa. Koodi [V43, K10] tarkoittaa näin ollen, että käsillä oleva esimerkki on vastaajan 43 vastaus kysymykseen 10. Lopulliset vastaustyyppiluokat sisältöineen esitellään tulosten esittelyn yhteydessä.

6 TULOKSET

6.1 VASTAAJATILASTOT

Edellä kuvatuin rajauksin muodostettuun kyselyn varsinaiseen kohderyhmään kuului yhteensä 1757 henkilöä. Heistä kyselykutsu tavoitti 1748.⁶¹ Kyselyyn vastasi yhteensä 276 henkilöä. Neljän vastaajan vastaukset päädyttiin aineiston alustavan tarkastelun aikana hylkäämään: kaksi puutteellisten tietojen vuoksi ja kaksi siksi, että he ilmoittivat opiskelleensa pääainettaan vähemmän aikaa kuin kohderyhmän rajauksessa edellytettiin. Varsinainen analyysi perustuu näin ollen 272 vastaajan vastauksiin. Hylätyt vastaajat on huomioitu vastausprosenttien laskennassa seuraavasti: Kohderyhmään sopimattomat kaksi vastaajaa olivat molemmat Turun yliopiston englantilaisen filologian pääaineopiskelijoita. Heidät on vähennetty kyseisen oppiaineen kohdejoukosta sekä vastaus tilastoista sillä perusteella, ettei heidän olisi alun perinkään kuulunut olla näissä luvuissa mukana. Kaksi muuta hylättyä vastaajaa vastasivat pääainetta ja oppilaitosta koskevaan kysymykseen ”Ei mikään näistä”, eikä heidän poisjättämisensä täten vaikuta pääaine- ja oppilaitoskohtaisiin vastausprosentteihin. Kaikki muut vastaajat löysivät tarjolla olleista vaihtoehdoista oman pääaineensa ja oppilaitoksensa.

Pääaine- ja oppilaitosvalikoimaa on tulosten analysointivaiheessa tiivistetty siitä, mitä se oli alkuperäisessä kyselylomakkeessa. Oulun yliopiston englannin aineenopettajakoulutuksen sekä kansainvälisen yritysviestinnän maisterinohjelman opiskelijat on laskettu yhteen Oulun englantilaisen filologian opiskelijoiden kanssa sillä perusteella, että heidät on Oulun yliopiston rekisterissäkin näin merkitty. Myös Jyväskylän yliopistossa englannin aineenopettajaksi opiskelevat on rekisteröity englannin kielen opiskelijoiden joukkoon. Tampereen yliopiston kyselyn toteuttamiseen mennessä jo lopetetun englannin käännöstieteen opiskelijat on laskettu yhteen aineen sittemmin korvanneen monikielisen viestinnän ja käännöstieteen (englanti) maisterinohjelman opiskelijoiden kanssa. Alkuperäisestä kyselystä jäivät yliopistojen voimassaolevia oppiaineita koskevien epäselvyyksien vuoksi pois Tampereen yliopiston englannin kielen ja kirjallisuuden maisterinopinnot sekä Turun yliopiston englannin kieli. Koska kukaan vastaajista ei ilmoittanut opiskelevansa kumpaakaan näistä, ei aineita ole huomioitu myöskään vastaajatilastoissa. Taulukossa 1 esitetään tiivistetyn oppiainevalikoiman mukaan oppiainekohtaisesti kaikkien kohderyhmään kuuluvien, kyselykutsulla tavoitettujen sekä kyselyyn vastanneiden henkilöiden lukumäärät.

---

⁶¹ Yhdeksää kohdejoukkoon kuuluvaa henkilöä ei tavoitettu joko siksi, ettei heillä ollut yliopistonsa sähköpostiosoitetta käytössään tai heidän sähköpostiosoitteensa ei toiminut. Tavoittamatta jääneiden yliopisto- ja sukupuolikohtainen jakauma käy ilmi taulukosta 1.

Taulukossa eritellään niin ikään oppiainekohtaiset vastausprosentit⁶² ja kutakin oppiainetta opiskelevien vastaajien osuudet kaikista kyselyvastaajista. Kaikki tiedot on eritelty sukupuolittain.

Taulukko 1. Vastaajatilastot

Oppilaitos ja pääaine	Kohderyhmään kuuluvia yht. (n/m)	Tavoitettuja yht. (n/m)	Vastanneita yht. (n/m)	Vastausprosentti (n/m)	Vastanneiden osuus kaikista vastaajista (%) (n/m)
Helsingin yliopisto, engl. filologia	250 (185/65)	250 (185/65)	24 (19/5)	9,6 (10,3/7,7)	8,8 (7,0/1,8)
Helsingin yliopisto, engl. kääntäminen	55 (23/32)	55 (23/32)	11 (8/3)	20,0 (25,0/13,0)	4,0 (2,9/1,1)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kulttuuri	118 (78/40)	118 (78/40)	17 (13/4)	14,4 (16,7/10,0)	6,3 (4,8/1,5)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kääntäminen	97 (62/35)	97 (62/35)	23 (18/5)	23,7 (29,0/14,3)	8,5 (6,6/1,8)
Jyväskylän yliopisto, englannin kieli	323 (249/74)	318* (245/73)	41 (33/8)	12,9 (13,5/11,0)	15,1 (12,1/2,9)
Oulun yliopisto, engl. filologia	161 (91/70)	161 (91/70)	24 (19/5)	14,9 (20,9/7,1)	8,8 (7,0/1,8)
Tampereen yliopisto, engl. filologia	259 (195/64)	259 (195/64)	33 (30/3)	12,7 (15,4/4,7)	12,1 (11,0/1,1)
Tampereen yliopisto, monikielinen viestintä ja käännöstiede, engl.	111 (90/21)	111 (90/21)	21 (19/2)	18,9 (21,1/9,5)	7,7 (7,0/0,7)
Turun yliopisto, engl. filologia	212 (147/65)	209* (145/64)	26 (17/9)	12,4 (11,7/14,1)	9,6 (6,3/3,3)
Turun yliopisto, engl. kääntäminen ja tulkkaus	119 (94/25)	118* (93/25)	27 (23/4)	22,9 (24,8/16,0)	9,9 (8,5/1,5)
Vaasan yliopisto, englannin kieli	52 (43/9)	52 (43/9)	25 (24/1)	48,1 (55,9/11,1)	9,2 (8,8/0,4)
Yht.	1757 (1257/500)	1748 (1250/498)	272 (223/49)	15,6 (17,8/9,8)	100,0 (82,0/18,0)

* Kaikkia kohderyhmään kuuluneita ei tavoitettu.

Koko tavoitetun kohdejoukon yhteenlaskettu vastausprosentti oli 15,6 %. Ylivoimaisesti suurin vastausprosentti oli Vaasan yliopiston englannin kielen oppiaineessa, jossa kohderyhmään kuuluvista peräti lähes puolet (48,1 %) vastasi kyselyyn. Tähän on saattanut vaikuttaa se, että kyselykutsu tavoitti heidät toisella tavalla kuin muut vastaajat, Vaasan yliopiston humanistisen tiedekunnan opintopäällikön saateviestillä varustettuna. Pienin vastausprosentti, 9,6 %, oli Helsingin yliopiston filologian opiskelijoilla. Naisten yhteenlaskettu vastausprosentti oli 17,8 %, ja siten lähes puolet korkeampi kuin miesten 9,8 %. Puutteellisten vastausten hylkäämisen seurauksena kaikki kyselyn vastaajat ovat eroteltavissa joko käännöstieteellisen oppiaineen tai muun kuin käännöstieteellisen oppiaineen opiskelijoiksi.⁶³ Kään-

⁶² Oppiainekohtaiset vastausprosentit perustuvat kyselykutsulla tavoitettujen kohderyhmään kuuluvien lukumääriin.

⁶³ Oppiainevalikoiman tiivistäminen analysointivaiheessa suoritettiin siten, ettei se vaikuttanut käännöstieteellistä tai muuta kuin käännöstieteellistä oppiainetta opiskelevien vastaajien jakaumaan.

nösalalle kouluttavaa pääainetta opiskelevien vastaajien yhteenlaskettu vastausprosentti oli 21,4 %. Muuta kuin käännsalan oppiainetta opiskelevien yhteenlaskettu vastausprosentti oli 17,1 %.

Vastaajien ikien keskiarvo oli 28 vuotta, nuorimpien vastaajien ollessa 22-vuotiaita ja vanhimman 57-vuotias. Vastaajista 30,1 % oli alle 25-vuotiaita, 50,4 % oli 25–30-vuotiaita, 16,2 % oli 31–40-vuotiaita ja loput 3,3 % yli 40-vuotiaita. Valtaosa (86,0 %) suoritti kyselyyn vastaamisen hetkellä opintojensa 4–7:ttä opintovuotta. Vain 2,2 % oli opinnoissaan vasta kolmannella opintovuodella, ja 11,8 % oli opiskellut kahdeksan vuotta tai pidempään. Pisin opintoaika oli takanaan kahdella vastaajalla, jotka olivat kyselyyn vastatessaan opiskelleet yli 18 vuotta.

6.2 KUKA, MITÄ, KENELLE JA KUINKA PALJON?

6.2.1 Palkattoman käännsöstyön tekijät

Kohderyhmälle osoitetussa kyselyssä palkaton käännsöstyö määriteltiin englannista suomeksi tai suomesta englanniksi tehtäväksi kääntämiseksi, tulkkaukseksi, tekstitykseksi tai kyseisellä kieliparilla käännetyn tekstin kielentarkastukseksi, joka ei kuulu osaksi vastaajan opintoja, josta ei makseta rahallista korvausta, ja jossa syntyvän tuotoksen tai palvelun pääasiallinen käyttäjä/tarvitsija on joku muu kuin vastaaja itse. Lisäksi tehdyn työn tuli olla sellaista, että se voisi vastaajan oman arvion mukaan olla rinnastettavissa käännsalan ammattilaistenkin tekemään työhön (ks. tarkempi kuvaus palkattoman käännsöstyön operationalisoinnista luvussa 5.2). Kyselyvastausten perusteella voidaan sanoa, että vastaajat ovat pääasiallisesti ymmärtäneet ja tulkinneet annettuja ehtoja oikein.

Kun vastaajilta tiedusteltiin, olivatko he tehneet edellä kuvatut ehdot täyttävää palkatonta käännsöstyötä kieliparilla suomi-englanti tai englanti-suomi, yhteensä 113 henkilöä (41,5 % kaikista vastaajista) vastasi myöntävästi. Vastausten lähempi tarkastelu osoitti kuitenkin, että neljän oman määritelmänsä mukaan palkatonta työtä tehneen vastaajan palkaton työnteko koostui yksinomaan sellaisista tehtävistä, jotka eivät täytä tutkimuksessa määritellyn palkattoman käännsöstyön kriteerejä.⁶⁴ Tutkimuksen määritelmän mukaista palkatonta käännsöstyötä oli näin ollen tosiasiasa tehnyt 109 vastaajaa eli noin kaksi viidennestä kaikista (40,1 %).⁶⁵ Noin kolme viidennestä vastaajista (58,5 % / 159 hlöä) ilmoitti, ettei vielä ol-

---

⁶⁴ Kaksi vastaajaa oli tehnyt vain käännsnäytteitä, yksi oli tehnyt ainoan palkattoman työnsä opintopisteitä vastaan ja yksi oli tehnyt palkatonta käännsöstyötä työnantajalleen muun työn ohella palkallisella työajalla. Heidän lisäksi joukkoon mahtui muutama rajatapaus, joiden on kuitenkin tulkittu mahtuvan tutkimuksessa käytettyihin kriteereihin. Lisäksi neljä vastaajaa oli tehnyt määritelmään sopivan palkattoman työn lisäksi myös joitain kriteereihin sopimattomia palkattomia toimeksiantoja. Heidän vastauksensa on huomioitu määritelmään sopivien toimeksiantojen osalta.

⁶⁵ Vastedes ”palkatonta käännsöstyötä tehneillä” tarkoitetaan yksinomaan näitä 109:ää tutkimuksen määritelmän mukaisista palkatonta työtä tehnyttä vastaajaa. Kaikki leipätekstissä raportoitavat, palkatonta työtä tehneitä ja ei-tehneitä koskevat prosentiosuudet ovat pyöristettyjä ja perustuvat vastaajien kokonaismäärään (272), josta neljä muuta kuin tutkimuksen kriteerit täyttävää palkatonta työtä tehnyttä vastaajaa muodostavat n. 1,5 %:n osuuden. Se, ettei raportoitujen

lut tehnyt kyselyn määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä. Suhtautuminen palkattoman käännöstyön mahdollisuuteen siinä tapauksessa, ettei sitä kyselyyn vastaamiseen mennessä oltu tehty, jakautui seuraavasti: lähes kolmasosa (29,8 % / 81 hlöä) kaikista vastaajista ei ollut tehnyt, mutta katsoi voitavansa tulevaisuudessa tehdä käännöstyötä palkatta, vajaa neljäsosa (23,5 % / 64 hlöä) ei ollut tehnyt eikä tekisi, ja 5,1 % (14 hlöä) ei ollut tehnyt eikä osannut sanoa tekisikö. Toisin sanoen yhteensä 69,9 % kaikista vastaajista (190 hlöä) ilmoitti joko tehneensä tutkimuksen määritelmän mukaista käännöstyötä palkatta tai voitavansa tehdä sitä tulevaisuudessa (taulukko 2). Naispuolisista vastaajista tutkimuksen määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä oli tehnyt 41,3 % ja voisi tehdä 29,6 %. Miesvastaajista 34,7 % oli tehnyt palkatonta käännöstyötä ja 30,6 % voisi tehdä (taulukko 2). Palkatonta käännöstyötä ei tekisi 22,4 % naispuolisista ja 28,6 % miespuolisista vastaajista. Miesten huomattavasti naisia alhaisemman vastausprosentin ja miesvastaajien vähäisen lukumäärän vuoksi sukupuolten välisistä eroista ei voi tehdä juurikaan johtopäätöksiä.

Taulukko 2. Palkattoman käännöstyön tekeminen ja siihen suostuminen

Oletko tehnyt/tekisikö kyselyn määritelmän mukaista käännöstyötä palkatta?	Lukumäärä (n/m)	Osuus kaikista vastaajista, % (n/m)	Osuus käännösalan pääaineopiskelijoista, % (lkm)	Osuus muun kuin käännösalan pääaineopiskelijoista, % (lkm)
Olen tehnyt	109 (92/17)	40,1 (41,3/34,7)	43,9 (36)	38,4 (73)
Olen tehnyt*	4 (3/1)	1,5 (1,3/2,0)	2,4 (2)	1,1 (2)
En ole tehnyt, mutta voisin tehdä	81 (66/15)	29,8 (29,6/30,6)	26,8 (22)	31,1 (59)
En ole tehnyt, enkä tekisi	64 (50/14)	23,5 (22,4/28,6)	22,0 (18)	24,2 (46)
En ole tehnyt, enkä osaa sanoa tekisinkö	14 (12/2)	5,1 (5,4/4,1)	4,9 (4)	5,3 (10)
Yht.	272 (223/49)	100,0 (82,0/18,0)	100,0 (82)	100,0 (190)

* Työ ei vastaa tutkimuksessa käytettyä määritelmää.

Sillä, opiskeliko vastaaja pääaineenaan käännösalan oppiainetta vai muuta englannin kielen oppiainetta tai kuinka paljon käännösalan opintoja hän oli suorittanut, ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä palkattoman käännöstyön tekemisen tai siihen suostumisen kanssa.⁶⁶ Käännösosalalle kouluttavien oppiaineiden opiskelijoista 43,9 % oli tehnyt palkatonta käännöstyötä, 26,8 % voisi tehdä ja 22,0 % kieltäytyisi tekemästä. Muun kuin käännösosalalle kouluttavan oppiaineen opiskelijoista 38,4 % oli tehnyt palkatonta käännöstyötä, 31,1 % voisi tehdä ja 24,2 % kieltäytyisi tekemästä (taulukko 2). Eniten palkatonta käännöstyötä tehneitä oli Turun yliopiston englannin kääntämisen ja tulkkauksen opiskelijoissa (55,6 %) ja toiseksi eniten (52,2 %) Itä-Suomen yliopiston englannin kielen ja kääntämisen opiskelijoissa. Vähiten palkatonta käännöstyötä tehneitä oli Helsingin yliopiston englannin kääntämisen opiskeli-

---

prosenttilukujen summa vastaa 100,0 %:a johtuu siis paitsi pyöristyksistä, myös näiden neljän henkilön poislukemisesta. Taulukoissa on esitetty täydet prosenttiosuudet.

⁶⁶ Ks. ristiintaulukot 1, 2, 3 ja 4, liite 4.

joissa: heistä yksikään ei ollut tehnyt käännöstyötä palkatta (taulukko 3). Muita oppiaineita opiskelevien vastaajien joukossa palkatonta käännöstyötä tehneiden määrät ulottuivat Vaasan englannin kielen opiskelijoiden 28,0 %:sta Turun yliopiston englantilaisen filologian opiskelijoiden 42,3 %:iin. Kaiken kaikkiaan suopeimmat asenteet palkattomaan käännöstyöhön näyttivät olevan Itä-Suomen yliopiston englannin kielen ja kulttuurin ja Turun yliopiston englannin kääntämisen ja tulkkauksen opiskelijoilla: Palkatonta käännöstyötä tehneiden ja siihen suostuvien yhteenlaskettu prosenttiosuus Itä-Suomen englannin kieltä ja kulttuuria opiskelevista vastaajista oli 88,2 % ja Turun yliopiston englannin kääntämistä ja tulkkausta opiskelevista vastaajista 77,8 %. Vähiten palkatonta käännöstyötä tehneitä tai siihen suostuvia oli Helsingin yliopiston englannin kääntämisen opiskelijoissa: kukaan heistä ei ollut tehnyt ja 45,5 % ei myöskään suostuisi tekemään käännöstyötä palkatta.

Taulukko 3. Palkattoman työn tekeminen ja siihen suostuminen pääaineittain

Oppilaitos ja pääaine	Oletko tehnyt/tekisitkö kyselyn määritelmän mukaista käännöstyötä palkatta?					
	Olen tehnyt, % (lkm)	Olen tehnyt*, % (lkm)	En ole tehnyt, mutta voisin tehdä, % (lkm)	En ole tehnyt, enkä tekisi, % (lkm)	En ole tehnyt, enkä osaa sanoa tekisinkö, % (lkm)	Yht., % (lkm)
Helsingin yliopisto, engl. filologia	41,7 (10)	4,2 (1)	29,2 (7)	25,0 (6)	0,0 (0)	100,0 (24)
Helsingin yliopisto, engl. kääntäminen	0 (0)	0,0 (0)	54,5 (6)	45,5 (5)	0,0 (0)	100,0 (11)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kulttuuri	35,3 (6)	0,0 (0)	52,9 (9)	5,9 (1)	5,9 (1)	100,0 (17)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kääntäminen	52,2 (12)	4,3 (1)	17,4 (4)	21,7 (5)	4,3 (1)	100,0 (23)
Jyväskylän yliopisto, englannin kieli	34,1 (14)	0,0 (0)	36,6 (15)	24,4 (10)	4,9 (2)	100,0 (41)
Oulun yliopisto, engl. filologia	45,8 (11)	0,0 (0)	25,0 (6)	25,0 (6)	4,2 (1)	100,0 (24)
Tampereen yliopisto, engl. filologia	42,4 (14)	0,0 (0)	21,2 (7)	27,3 (9)	9,1 (3)	100,0 (33)
Tampereen yliopisto, monikielinen viestintä ja käännöstiede, engl.	42,9 (9)	0,0 (0)	28,6 (6)	19,0 (4)	9,5 (2)	100,0 (21)
Turun yliopisto, engl. filologia	42,3 (11)	3,8 (1)	30,8 (8)	19,2 (5)	3,8 (1)	100,0 (26)
Turun yliopisto, engl. kääntäminen ja tulkkaus	55,6 (15)	3,7 (1)	22,2 (6)	14,8 (4)	3,7 (1)	100,0 (27)
Vaasan yliopisto, englannin kieli	28,0 (7)	0,0 (0)	28,0 (7)	36,0 (9)	8,0 (2)	100,0 (25)
Yht.	40,1 (109)	1,5 (4)	29,8 (81)	23,5 (64)	5,1 (14)	100,0 (272)

* Työ ei vastaa tutkimuksessa käytettyä määritelmää.

Todennäköisyys sille, että vastaaja oli kyselyn tekoon mennessä tehnyt palkatonta käännöstyötä, vaikutti kasvavan vastaajan iän mukaan – poikkeuksena kaikista vanhin ikäluokka (yli 40-vuotiaat), joista huomattavasti harvempi oli tehnyt käännöstyötä palkatta kuin minkään muun ikäluokan edustajista. Syy poikkeukselle voi löytyä yli 40-vuotiaiden vastaajien vähäisestä määrästä: kaikkien 272 vastaajan joukosta vain 9 oli yli 40-vuotiaita, ja näin jo yhden vastaajan vaikutus ikäluokan prosenttilukemiin on

voimakas. Yhteys iän ja palkattoman käännöstyön tekemisen kanssa oli tilastollisesti melkein merkitsevän rajalla.⁶⁷ Palkattomaan työhön suostumisen kanssa iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.⁶⁸ Sillä, kuinka monta vuotta vastaaja oli ehtinyt opiskella, ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä palkattoman työn tekemisen tai siihen suostumisen kanssa.⁶⁹

6.2.2 Palkattomat toimeksiannot ja niiden käyttäjät

Ainoastaan palkatonta työtä tehneille näkyneessä kysymyspatterissa 12 tiedusteltiin vastaajien tekemien palkattomien toimeksiantojen tyyppisiä, toimeksiantajia, työhön kulunutta tuntimäärää, työstä mahdollisesti saatuja muita korvauksia sekä toimeksiantoon tarttumisen ensisijaisia motiiveja. Kysymyspattereita oli tarjolla kolme, joista ensimmäinen oli pakollinen ja seuraavat valinnaisia. Kaikki 109 palkatonta käännöstyötä tehnyttä vastaajaa kertoivat vähintään yhdestä tekemästään toimeksiannosta, 72 kahdesta ja 43 kolmesta. Yhteensä tietoa kertyi 224:sta toteutuneesta palkattomasta toimeksiannosta. Alla tarkastellaan kysymyksen 12 alakysymysten tuottamaa tietoa vastaajien tekemien palkattomien toimeksiantojen toimeksiantajista ja toimeksiantotyypeistä.

Ylivoimaisesti eniten palkattomia toimeksiantoja oli tehty *yksityishenkilöille*. Vastaajista 80 kertoi tehneensä ainakin yhden toimeksiannon yksityishenkilölle, ja yksityishenkilö mainittiin toimeksiantajana yhteensä 140:ssa esimerkkinä kuvatussa toimeksiannossa. Vastaajista 30 tarkensi tehneensä yhden tai useamman palkattoman toimeksiannon ystävälleen tai tuttavalleen, 14 sukulaiselleen, 2 työnantajalleen ja 1 opettajalleen. Esimerkkeinä luetelluista toimeksiannoista 47:ssä toimeksiantajaksi mainittiin vain yksityishenkilö, tarkentamatta sen kummemmin. Toiseksi eniten toimeksiantajina mainittiin *järjestöjä, yhdistyksiä, seuroja tai muita ei-kaupallisia yhteisöjä*. Vastaajista 30 oli tehnyt yhden tai useamman palkattoman toimeksiannon järjestölle, yhdistykselle, seuralle tai muulle ei-kaupalliselle yhteisölle, ja joku edellä mainituista nimettiin toimeksiantajaksi yhteensä 44:ssä esimerkissä. Vastaajista 16 tarkensi tehneensä palkattoman toimeksiannon kansalais-, vapaaehtois- tai hyväntekeväisyysjärjestölle, 7 harrastukseen liittyvälle järjestölle, seuralle tai yhdistykselle, 3 opiskeluun liittyvälle yhdistykselle tai järjestölle ja 1 poliittiselle järjestölle. Uskonnollisille järjestöille tai yhteisöille palkattomia toimeksiantoja oli tehnyt 4 henkilöä. Kolmanneksi yleisin toimeksiantajatyypiksi oli *yritys*. Vastaajista 15 kertoi tehneensä yhden tai useamman palkattoman toimeksiannon yksityiselle yritykselle tai osuuskunnalle, ja yritys tai osuuskunta mainittiin toimeksiantajaksi yhteensä 17:ssä esimerkkitoimeksiannossa. Vastaajista 7 kertoi tehneensä palkatonta käännöstyötä kulttuuriin, urheiluun tai harrastukseen liittyvälle *yksittäiselle tapah-*

---

⁶⁷ $\chi^2 = 7,821$; $df = 3$; $p = 0,050$.

⁶⁸ $\chi^2 = 1,084$; $df = 3$; $p = 0,781$.

⁶⁹ Palkattoman työn tekemisen ja opintovuosien yhteys: $\chi^2 = 10,609$; $df = 6$; $p = 0,101$. Palkattoman työn tekemisen tai siihen suostumisen ja opintovuosien yhteys: $\chi^2 = 6,793$; $df = 6$; $p = 0,340$.

tumalle, hankkeelle tai projektille. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa Finncon-Animecon scifi- ja japanilaisen populaarikulttuurin tapahtuma, Saaristo-ooppera, tietokonepelin tuotantoryhmä, European Youth Olympic Festival 2009 sekä elokuvafestivaaleja. *Internetissä toimiville yhteisöille* palkatonta käännöstyötä oli tehnyt 6 henkilöä, joista 3 tarkensi kyseessä olleen uskonnollinen tai aatteellinen yhteisö, 2 kertoi toimeksiantajan olleen harrastukseen liittyvä yhteisö, ja 1 oli kääntänyt Wikipedialle. Vastaajista 3 oli lisäksi tehnyt palkatonta käännöstyötä *oppilaitokselle* ja 2 *muulle taholle*.

Yleisin vastaajien palkattomissa toimeksiannoissaan käsittelemä tekstityyppi oli *asiateksti*: vastaajista 91 kertoi kääntäneensä tai oikolukeneensa palkatta asiatekstiksi luokiteltavia tekstejä, ja asiatekstiksi luokiteltava teksti mainittiin toimeksiannon tekstityypiksi 164 toimeksiantoesimerkissä. Asiatekstejä käsitellessä vastaajista 7 ei ollut varsinaisesti kääntänyt vaan oli oikolukenuk tai editoinut toisen henkilön laatimaa käännöstä tai muuta tekstiä. Mainituista esimerkkitoimeksiannoista 41 oli asiatekstin oikolukua tai editointia. Asiatekstejä sisältävistä toimeksiantotyypeistä ehdottomasti yleisin oli yksityishenkilölle tehty tutkielman, lopputyön, väitöskirjan tai vastaavan akateemisen tekstin tai sellaisen osan käännös tai oikoluku, jollaisia kertoi tehneensä 46 vastaajaa. Toiseksi eniten mainintoja saivat artikkeli, reportaasi tai kolumni, jollaisia kertoi käsitelleensä 23 vastaajaa. Markkinointiin liittyviä tekstejä (esitteet, ruokalistaa, katalogit tms.) kertoi kääntäneensä tai oikolukeneensa palkatta 14 vastaajaa. Vastaajista 9 oli kääntänyt tai oikolukenuk kirjeitä, sähköposteja tai muita henkilökohtaisia asiakirjoja ja niin ikään 9 hakemuksia tai sellaisten osia. Tiedotteita, ohjekirjoja ja käyttöehtoja oli käsitellyt 8 vastaajaa; kirjoja, muita julkaisuja tai sellaisten osia 6 vastaajaa; sopimuksia, todistuksia, valtakirjoja tai tarjouspyyntöjä niin ikään 6 vastaajaa; lomakkeita tai termistöjä 4; ja raportteja 3 vastaajaa. Muita asiatekstiksi määriteltäviä tekstejä oli kääntänyt tai oikolukenuk 8 henkilöä, ja 9 mainitsi tekemänsä toimeksiannon tyypiksi asiatekstin tarkentamatta sen kummemmin. *Kaunokirjallisia tekstejä* oli kääntänyt palkatta vain 5 vastaajaa. Muista kuin kirjallisista käännöksistä yleisimmin mainittu oli *lokalisointi*: 20 vastaajaa kertoi tehneensä palkatta lokalisointitoimeksiannon. *Tulkausta* puolestaan oli tehnyt 11 vastaajaa, *AV-kääntämistä* 7 vastaajaa ja *kielikonsultointia* antanut 2 vastaajaa.

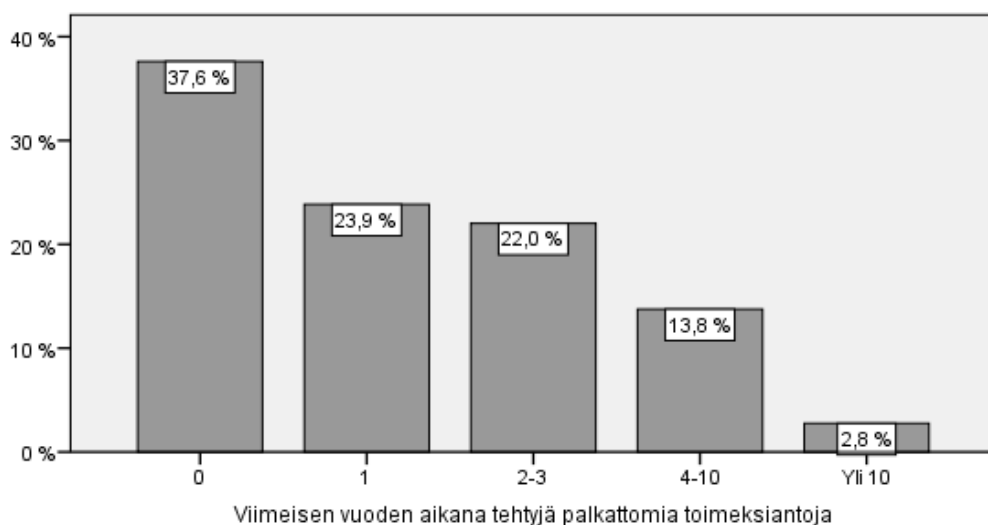
6.2.3 Palkattoman käännöstyön määrä

Vastaajien tekemän palkattoman käännöstyön määrää selvitettiin kolmella kysymyksellä. Kysymyksissä 8 ja 9 tiedusteltiin vastaajan tekemien palkattomien toimeksiantojen määrää viimeisen vuoden aikana sekä kyselyn vastaamishetkeen mennessä yhteensä ja kysymyspatterin 12 kolmannessa alakysymyksessä esimerkkinä mainitun toimeksiannon kestoja tunneissa mitattuna. Alla eritellään ensin kysymysten 8 ja 9 tuloksia tehtyjen palkattomien toimeksiantojen lukumääristä ja tarkastellaan sitten vastaajien kuvaamien esimerkkitoimeksiantojen kestoja. Tehtyjen palkattomien toimeksiantojen lukumääriä havain-

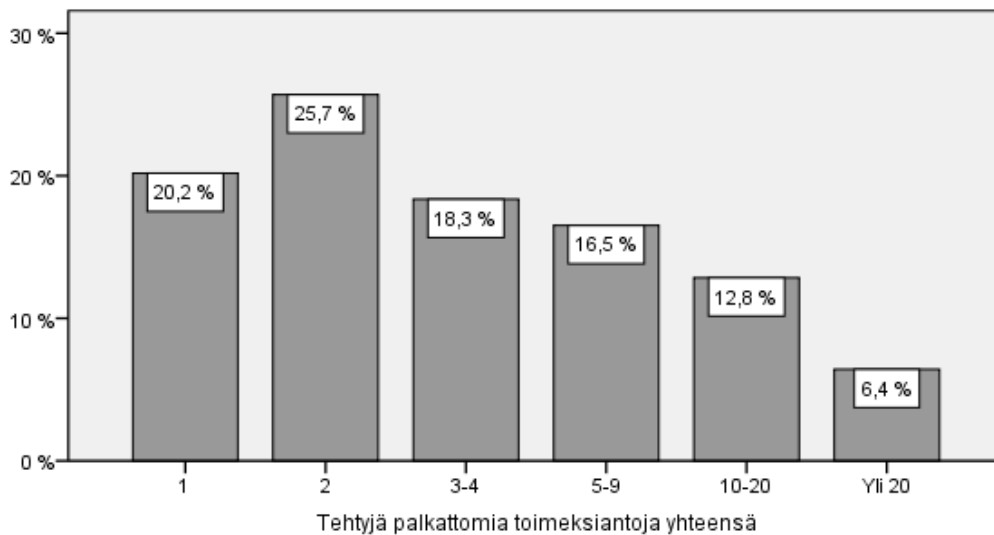
nollistetaan kuvioissa 1 (viimeisen vuoden aikana tehdyt toimeksiannot) ja 2 (kyselyyn mennessä yhteensä tehdyt toimeksiannot) ja toimeksiantokohtaisia työtuntimääriä kuviossa 3.

Ne, jotka olivat tehneet palkattomia toimeksiantoja, olivat tehneet niitä keskimäärin kaksi viimeisen vuoden aikana ja 12 kyselyyn mennessä yhteensä. Poikkeuksellisen paljon palkattomia toimeksiantoja tehneiden vastaukset kuitenkin nostivat tehtyjen palkattomien toimeksiantojen määrien keskiarvoja huomattavasti. Viimeisen vuoden aikana tehtyjen palkattomien toimeksiantojen määrät liikkuvat välillä 0–25, vastausten moodin, eli yleisimmän arvon, ollessa nolla. Palkattomia toimeksiantoja tehneistä vastaajista 37,6 % ei ollut tehnyt viimeisen vuoden aikana yhtään palkatonta toimeksiantoa, ja yhteensä 55,9 % oli tehnyt yhdestä kolmeen. Yli 10 toimeksiantoa tehneitä oli 2,8 %. (Ks. kuvio 1.) Kyselyyn vastaamiseen mennessä yhteensä tehtyjen toimeksiantojen lukumäärät liikkuvat välillä 1–200, yleisimmän määrän ollessa kaksi. Palkattomia toimeksiantoja tehneistä 20,2 % oli tehnyt yhteensä vain yhden palkattoman toimeksiannon, ja yhteensä 80,7 % oli tehnyt alle 10. Kymmenestä kahteenkymmeneen toimeksiantoa oli tehnyt 12,8 % ja yli 20 toimeksiantoa 6,4 %. (Ks. kuvio 2).

Miesten ja naisten välillä oli havaittavissa jossain määrin eroa tehtyjen palkattomien toimeksiantojen määrissä: naiset olivat tehneet niitä viimeisen vuoden aikana keskimäärin kaksi ja yhteensä 11 ja miehet viimeisen vuoden aikana keskimäärin kolme ja yhteensä 18. Tyypillisin viimeisen vuoden aikana tehtyjen toimeksiantojen lukumäärä oli sekä naisilla että miehillä nolla. Kyselyyn vastaamiseen mennessä yhteensä tehtyjen toimeksiantojen tyypillisin määrä oli naisilla kaksi ja miehillä kolme. Miesten kohdalla vastausten hajonta oli hieman suurempaa kuin naisten. Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastanneet henkilöt raportoivat tehneensä viimeisen vuoden aikana 229 ja kyselyn vastaamiseen mennessä yhteensä 1361 tutkimuksessa käytetyn määritelmän mukaista palkatonta toimeksiantoa. Esimerkkeinä kuvattujen toimeksiantojen tilastolliset tunnusluvut on esitetty sukupuolittain eriteltyinä liitetaulukossa 1.

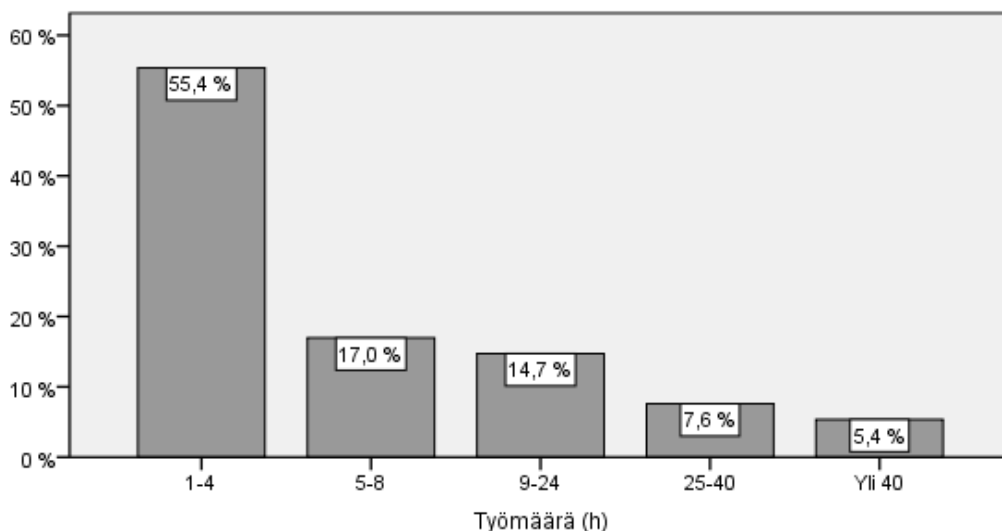

Kuvio 1. Viimeisen vuoden aikana tehtyjen palkattomien toimeksiantojen lukumäärä (% kaikista palkatonta työtä tehneistä vastaajista).

Kuvio 2. Kyselyyn vastaamiseen mennessä yhteensä tehtyjen palkattomien toimeksiantojen lukumäärä (% kaikista palkatonta työtä tehneistä vastaajista).

Esimerkkeinä mainittujen tehtyjen palkattomien toimeksiantojen kestot ulottuivat yhdestä tunnista 180 tuntiin. Kysymykseen oli mahdollista vastata vain kokonaisluvuihin, joten alle tunnin mittaiset toimeksiannot on laskettu tunnin mittaisiksi. Yleisin toimeksiannon kesto oli kaksi tuntia. Kaikkien esimerkkeinä mainittujen toimeksiantojen keskiarvoinen kesto oli 12,3 tuntia. Yhteensä 55,4 % mainituista esimerkkitoimeksiannoista oli 1–4 tunnin mittaisia. Yli neljä työtuntia vaatineita, mutta yhden täyden työpäivän rajoissa (8h) pysyviä toimeksiannoista oli 17,0 %. Yhdestä kolmeen työpäivää vaatineita (9–24h) toimeksiannoista oli 14,7 %, kolmesta viiteen (25–40 h) työpäivää vaatineita 7,6 % ja yli viisi täyttä työpäivää vaatineita 5,4 %. (Ks. kuvio 3.) Yhden työpäivän rajoissa pysyi näin ollen 72,4 % vastaajien kuvaamista esimerkkitoimeksiannoista. Kaiken kaikkiaan kyselyssä esimerkinomaisesti raportoidut toteutuneet palkattomat toimeksiannot muodostivat yhteensä 2685 tunnin eli noin 336 täyden työpäivän palkattoman työpanoksen. Kyselyssä esimerkkeinä raportoitujen toimeksiantojen tuntimääriäisten kestojen tilastolliset tunnusluvut on esitelty sukupuolittain eriteltyinä liitetaulukossa 1.

Kuvio 3. Tehtyjen palkattomien toimeksiantojen työmäärä työtunneittain (% kaikista mainituista toimeksiannoista).

6.3 MIKSI KÄÄNNÖSTYÖTÄ TEHDÄÄN PALKATTA?

Tutkimuksen määritelmän mukaista palkatonta käännoistyötä tehneitä vastaajia oli yhteensä 109 ja palkattomaan käännoistyöhön suostuvia 81. Kummankin ryhmän motiiveja palkattoman käännoistyön tekemiseen selvitettiin kyselyssä erikseen. Toteutuneen palkattoman käännoistyön motiiveja selvitettiin kolmella tavalla: avoimella motiiveja tiedustelevalle kysymyksellä 10, esimerkkitoimeksiantoja selvittävän kysymyspatterin 12 avoimella viidennellä alakysymyksellä sekä valmiita väittämiä sisältäneellä kysymyksellä 11. Kaikki 109 palkatonta käännoistyötä tehnyttä vastaajaa vastasivat kaikkiin näihin kysymyksiin.⁷⁰ Niiden 81 vastaajan, jotka eivät olleet palkatonta käännoistyötä tehneet, mutta voisivat tehdä sitä tulevaisuudessa,⁷¹ mahdollisia motiiveja palkattoman työn tekemiseen selvitettiin kysymyksillä 14 ja 15, jotka vastasivat muodoltaan pitkälti palkatonta työtä tehneille osoitettuja kysymyksiä 10 ja 11. Kysymykset 14 ja 15 oli osoitettu ainoastaan niille, jotka katsoivat voivansa tehdä palkatonta käännoistyötä tulevaisuudessa. Tästä huolimatta niihin oli vastannut myös kahdeksan sellaista vastaajaa, jotka eivät osanneet sanoa, tekisivätkö palkatonta työtä tulevaisuudessa, sekä kuusi sellaista vastaajaa, jotka eivät palkatonta työtä tekisi. Vastaavasti kolme sellaista vastaajaa, jotka suostuisivat palkattomaan käännoistyöhön, ei ollut vastannut valmiiden motiivivaihtoehtojen kysymyksiin lainkaan ja kaksi oli vastannut niistä vain osaan. Niin ikään kolme palkattomaan työhön suostuvaa vastaajaa ei ollut tarkentanut vastaustaan mahdollisen palkattoman työn motiiveja koskevassa avokysymyksessä 14. Alla raportoidut prosenttiluvut perustuvat palkatonta käännoistyötä tehneiden osalta niin avokysymysten kuin valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäneiden kysymysten kohdalla samaan vastaajien kokonaismäärään (109). Palkattomaan käännoistyöhön suostuvien kohdalla se vastaajien lukumäärä, johon prosentit perustuvat, vaihtelee puuttuvien vastausten vuoksi välillä 76–81.

Palkattoman työn motiiveja tarkastellaan alla käsittelemällä ensin avokysymysten koodatut vastaukset: kuvailemalla vastauksista esille nousseet motiivityyppi-alueet, avaamalla kutakin luokkaa esimerkein sekä raportoimalla eri luokkiin kuuluvia asioita maininneiden vastaajien suhteelliset osuudet vastaajaryhmittäin. Avovastausten tarkastelun jälkeen käsitellään valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäneet kysymykset. Toisin kuin avokysymysten, valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäneiden kysymysten vastauksia ei ole tarvinnut koodata, sillä niiden antama informaatio oli lähtökohtaisestikin kvantitatiivista.

---

⁷⁰ Osa palkatonta työtä tehneistä kertoi kysymyspatterissa 12 vain yhdestä tehdystä toimeksiannosta, osa useammasta.

⁷¹ Suostumista palkattomaan käännoistyöhön tulevaisuudessa tiedusteltiin kysymyksessä 13, jossa vastausvaihtoehtoina olivat ”Kyllä”, ”Ei” ja ”En osaa sanoa”. Kysymyksessä 14 puolestaan tiedusteltiin, millaisten syiden vuoksi vastaaja voisi tehdä palkatonta käännoistyötä tulevaisuudessa. Kysymyksessä 13 ”Kyllä” vaihtoehdon valinnoita oli raportin korjaamattomassa versiossa yhteensä 55. Luku 81 on saatu, kun kysymyksen 13 monivalintavastauksia on tarkistettu kysymyksen 14 avovastausten avulla: ”En osaa sanoa” on muutettu muotoon ”Kyllä”, mikäli vastaaja on tarkentanut avovastauksessa jonkin ehdon, jonka toteutuessa, tai syyn, jonka vuoksi voisi tehdä palkatonta käännoistyötä.

6.3.1 Motiivityypit

Palkattoman työn motiiveja tiedustelevien avointen kysymysten vastauksissa toistuvasti esiintyneet erilaiset motiivityypit tiivistyivät analysointivaiheessa seitsemään *varsinaisten motiivien* luokkaan: *sosiaalinen motiivi* (SoM), *ideologinen motiivi* (IdM), *henkilökohtainen nautinto* (NaM), *henkilökohtainen kehitys* (KeM), *henkilökohtainen hyöty* (HyM), *työllistyminen* (TyM) ja *velvollisuudentunto* (VeM). Vastaajien avoimien motiivikysymysten vastauksissaan lisäksi mainitsevat palkattoman työn *mahdollistavat ehdot* on luokiteltu kolmeen: *vaivattomuus* (VaE), *haitattomuus* (HaE) ja *oikeudenmukaisuus* (OiE). Alla avataan kunkin motiivi- ja ehtotyyppiluokan sisältöä tarkemmin ja eritellään niihin kuuluvien asioiden mainitsemisen yleisyyttä aloittaen yleisimmistä motiivi- ja ehtotyypeistä ja edeten kohti vähemmän yleisiä. Kuhunkin motiivi- ja ehtotyyppiluokkaan kuuluvia asioita maininneiden vastaajien lukumäärät ja suhteelliset osuudet on esitetty kootusti liitetaulukossa 2.

6.3.1.1 Varsinaiset motiivit

Kaikista vastaajien mainitsemista motiivityypeistä ehdottomasti yleisimpiä olivat niin sanotut **sosiaaliset motiivit**. Tämän motiivityypin mainintojen määrää kasvattivat vastaukset, joissa palkattoman käännöstyön syyksi tai ensisijaiseksi motiiviksi kerrottiin, että *ystävä, tuttava tai sukulainen pyysi tai tarvitsi apua*. Sosiaalisesti motiiviksi laskettiin niin ikään *halu miellyttää* sekä *halu kuulua ryhmään*. Niistä vastaajista, jotka olivat kyselyn tekoon mennessä tehneet palkatonta käännöstyötä, 82,6 % mainitsi yhdeksi palkattoman käännöstyön motiivikseen sosiaalisen motiivin. Niistä, jotka eivät olleet palkatonta käännöstyötä tehneet, mutta voisivat tehdä, 43,2 % mainitsi sosiaalisen motiivin syyksi, jonka vuoksi voisi tehdä käännöstyötä palkatta. Ero palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien välillä sosiaalisen motiivin mainitsemisessa oli tilastollisesti erittäin merkitsevää.⁷² Peräti 22,2 % kaikista palkattomaan käännöstyöhön suostuvista ja 18,3 % sitä tehneistä ei maininnut sosiaalisen motiivin lisäksi mitään muuta syytä palkattoman työn tekemiselle tai siihen suostumiselle:

[V121, K12.1]   Ystävänpalvelus (SoM)

[V42, K12.1]   Tuttava pyysi, why not. (SoM)

Toiseksi eniten mainintoja saivat niin kutsutut **ideologiset motiivit**, eli motiivit, jotka liittyvät yksilön arvoihin ja niiden toteuttamiseen. Ideologisen motivaation nähtiin vaikuttavan toiminnan taustalla silloin, kun palkatonta työtä oli tehty *osana muuta järjestäytyntä vapaaehtois-, hyväntekeväisyys- tai kansalaisjärjestötyötä*; kun se nähtiin *tapana lahjoittaa* tällaisen järjestön toimintaan tai jonkin tavoitteen edistämiseen; tai kun palkattoman työn syyksi ilmaistiin yksinkertaisesti *halu edistää itselle tärkeää asiaa, aatetta tai yhteiskunnallista tavoitetta*. Sitä, vaikuttiko toiminnan taustalla uskonnollinen, po-

---

⁷² $\chi^2 = 31,984$; $df = 1$; $p = 0,000$.

liittinen vai muu ideologia, ei voitu vastausten pohjalta eritellä, sillä kaikki eivät tältä osin vastauksiaan tarkentaneet: syyksi saatettiin mainita yksinkertaisesti ”aate” tai ”halu edistää tärkeää asiaa”. Ideologinen motiivi on niin ikään tulkittu vaikuttimeksi silloin, kun halu edistää tiettyä aatetta tai tavoitetta kävi vastauksesta ilmi epäsuorasti:

- [V279, K10] Projektin kiintoisuus ja se voiko siitä oppia jotain uutta itse. Kerran tein ilmaiseksi teksitykset kansainvälisistä festarilevitystä varten opiskelijatyönä tehtyyn lyhytelokuvaan myös muiden luovan toiminnan tuotteiden jakamista edistääkseni. (IdM)
- [V154, K12.1] Halu tukea elävän musiikin toimintaa paikkakunnallani, (IdM) kiinnostus käännöstyön aihepiireihin ja se, että olen yhdistyksen hallituksessa (=velvollisuudentunto).
- [V219, K12.1] Mielestäni näiden sivujen piti olla englanniksi, koska sillä tavalla tavoittaa myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät osaa suomea tai sitä vähemmistökieltä. (IdM)

Ideologisen motiivin mainitsi suhteellisesti suurempi osuus palkattomaan käännöstyöhön suostuvista kuin sitä tehneistä vastaajista: palkatonta käännöstyötä tehneistä 34,9 % ja palkattomaan käännöstyöhön suostuvista 37,0 % mainitsi ideologiseksi luokiteltavan syyn motiiviksi sille, miksi oli tehnyt tai voisi tehdä käännöstyötä palkatta.⁷³ Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista 14,8 % ei maininnut palkattomaan työhön suostumiselle ideologisen motiivin lisäksi mitään muuta syytä. Palkatonta työtä tehneistä vain 2,8 % mainitsi ainoastaan ideologisia motiiveja.

Kolmanneksi yleisin motiivi palkattoman työnteon taustalla oli työn tekemisestä saatu tai siihen epäsuorasti liittyvä **henkilökohtainen nautinto**. Henkilökohtaisen nautinnon luokkaan kuuluviksi motiiveiksi laskettiin muun muassa käännös- tai tulkkaustyöstä saatu *mielihyvä tai nautinto, työn liittyminen omaan harrastukseen, vaihtelunhalu, uteliaisuus sekä kiinnostus työn sisältöä tai aihepiiriä kohtaan*. Työn liittyminen omaan harrastukseen luokiteltiin nautintomotiivien joukkoon sen oletuksen perusteella, että harrastus on toimintaa, jota ihminen tekee vapaaehtoisesti, ensisijaisesti sen hänelle itselleen tuottaman mielihyvän (fyysisen tai psyykkisen, välittömän tai pidemmällä aikavälillä toteutuvan) vuoksi, ja vasta toissijaisesti mahdollisten työuraan, toimeentuloon tai muihin tavoitteisiin liittyvien syiden takia. Vastauksissa usein ilmennyt ”kiinnostus” puolestaan luokiteltiin nautintomotiivien joukkoon sen tulkinnan pohjalta, että kiinnostuksen motivoima toiminta tuottaa tekijälleen nautintoa tapahtumahetkellään kiinnostuksessa kiteytyvän uteliaisuuden saadessa täyttymyksensä. Palkatonta käännöstyötä tehneistä vastaajista yhtä moni mainitsi motiivikseen henkilökohtaisen nautinnon kuin ideologisen motiivin: 34,9 %. Palkattomaan työhön suostuvista henkilökohtaisen nautinnon mainitsi mahdolliseksi motiivikseen 21,0 %. Ero ryhmien välillä nautintomotiivin mainitsemisessa oli tilastollisesti merkitsevä.⁷⁴

---

⁷³ Ryhmien välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa ideologisten motiivien mainitsemisessa: $\chi^2 = 0,096$; $df = 1$; $p = 0,757$.

⁷⁴ $\chi^2 = 4,349$; $df = 1$; $p = 0,037$.

Neljänneksi eniten mainittiin **henkilökohtaiseen kehitykseen** viittaavia motiiveja. Työ katsottiin henkilökohtaisen kehityksen motivoimaksi silloin, kun sen tekemisen syyksi ilmaistiin *halu kartuttaa kokemusta kääntämisestä ja/tai tulkkauksesta, halu kehittää tai ylläpitää kielitaitoa tai sanastoa* tai *työn liittyminen oman osaamisen erikoisalaan*. Palkatonta työtä tehneistä 33,9 % kertoi henkilökohtaiseen kehitykseen liittyvän motiivin vaikuttaneen toteutuneen palkattoman käännöstyönsä taustalla. Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista vastaajista henkilökohtaiseen kehitykseen liittyviä motiiveja mainitsi 18,5 %. Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä.⁷⁵

Jo edellä mainittujen ”kiinnostuksen” ilmaisujen luokittelu henkilökohtaisen nautinnon ja kehityksen motiiviluokkien välillä oli vaikeaa ja kuvastaa hyvin laadullisen aineiston tulkinnan ja luokittelun haasteita yleisemminkin. Se, että jonkin toiminnan kerrotaan olevan tuota toimintaa itseään tai sen sisältöä tai aihepiiriä kohtaan tunnetun ”kiinnostuksen” motivoimaa, voidaan tapauksesta riippuen tulkita joko siten, että kyseinen toiminta tuottaa tekijälleen nautintoa tapahtumahetkellään, tai siten, että toiminta auttaa tekijäänsä ymmärtämään paremmin jotain todellisuuden ilmiötä ja siten kehittymään ihmisenä. Esimerkiksi seuraavassa vastauksessa ”kiinnostavuus” yhdistyy tekemisen nautinnollisuuteen:

[V63, K12.2] Läheinen ystävä tarvitsi apua, työ oli kiinnostavaa ja hauskaa. (NaM)

Seuraavissa vastauksissa kiinnostavuus puolestaan on ilmaistu selkeästi henkilökohtaiseen kehitykseen ja oppimiseen liittyvien motiivien yhteydessä, mikä tekee ”kiinnostavuuden” tulkitsemisesta nautinnon motiivin ilmaisuksi kyseenalaisempaa:

[V226, K12.1] Kiinnostava novelli, (NaM) halu kehittyä kaunokirjallisuuden kääntäjänä. (KeM)

[V79, K12.1] Se vaikutti kiinnostavalta (NaM) ja haastavalta (KeM) tehtävältä.

Tulkinnan yhtenäisyyden vuoksi kaikki eksplisiittiset maininnat toimeksiannon kiinnostavuudesta on tässä tutkimuksessa luokiteltu henkilökohtaisen nautinnon motiivien joukkoon. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että toisenlaisetkin tulkinnalliset ratkaisut olisivat olleet mahdollisia ja perusteltavissa, ja että noista ratkaisuista riippuu, minkälaisia johtopäätöksiä aineiston analysoinnista on vedettävissä. On merkillepantavaa, että tällä tavoin luokiteltuina vastaajien viittaukset työn nautinnollisuuteen ja toisaalta työn mahdollistamaan henkilökohtaiseen kehitykseen olivat huomattavan selkeästi yhteydessä toisiinsa: Niistä palkatonta käännöstyötä tehneistä vastaajista, jotka olivat maininneet motiivinaan jonkin henkilökohtaisen nautinnon luokkaan kuuluvan motiivin, 52,6 % oli maininnut myös henkilökohtaisen kehityksen luokkaan kuuluvan motiivin, ja kehitysmotiivin maininneista 54,1 % oli niin ikään maininnut nautintomotiivin. Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista, nautintomotiivin maininneista 47,1 % oli maininnut myös kehitysmotiivin ja kehitysmotiivin maininneista 53,3 % nautintomotiivin.

---

⁷⁵ $\chi^2 = 5,563$; $df = 1$; $p = 0,018$.

Viidenneksi useiten mainituiksi tulivat **henkilökohtaiseen hyötyyn** liittyvät motiivit. Henkilökohtaisen hyödyn katsottiin vaikuttavan palkattomaan käännöstyöhön suostumisen taustalla silloin, kun sen syyksi ilmaistiin *odotettavissa oleva tai jo vastaanotettu vastapalvelus, muu kuin rahallinen korvaus* tai se, että palkaton työ tuotti *suoraa hyötyä yhteisölle, jonka etuihin vastaajan omat edut olivat tavalla tai toisella sidottuja* (esim. osuuskunta tai pienkustannelehti). Työkokemuksen kartuttamista tai muita immateriaalisia hyötyjä hyötymotiivien luokkaan ei sen sijaan laskettu. Henkilökohtaisen hyödyn palkattoman käännöstyön motiivina mainitsi suhteellisesti huomattavasti suurempi osuus palkatonta käännöstyötä jo tehneistä vastaajista kuin siihen suostuvista: palkatonta käännöstyötä tehneistä 30,3 % kertoi henkilökohtaisen hyödyn vaikuttaneen työhön suostumisen taustalla, kun taas palkattomaan työhön suostuvista vain 6,2 % mainitsi henkilökohtaisen hyödyn mahdolliseksi motiiviksi, jonka vuoksi voisi tehdä käännöstyötä palkatta. Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.⁷⁶ Henkilökohtainen hyöty yhdistyi varsin usein sosiaaliseen motiiviin: peräti 84,8 % niistä palkatonta käännöstyötä tehneistä vastaajista, jotka mainitsivat motiivikseen henkilökohtaisen hyödyn, mainitsi myös sosiaalisen motiivin. Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista, henkilökohtaisen hyödyn motiivikseen maininneista lähes yhtä suuri osuus, 80,0 %, mainitsi sosiaalisen motiivin. Toiseen suuntaan yhteys oli kuitenkin pikemminkin päinvastainen: vain 31,1 % palkatonta käännöstyötä tehneistä ja 11,4 % siihen suostuvista sosiaalisen motiivin maininneista vastaajista mainitsi motiivikseen myös henkilökohtaisen hyödyn. Useimmiten yhteys henkilökohtaisen hyödyn ja sosiaalisen motiivin välillä konkretisoitui nimenomaan vastapalveluksen odotteena:

[V121, K10] Ystävät tai kollegat pyytävät ja teen heille palveluksen. (SoM) Todennäköisesti saan heiltä joskus vastapalveluksen. (HyM)

Vastauksista nousivat erillisenä ryhmänään esille myös **työllistymiseen** liittyvät motiivit. Tähän luokkaan luettiin maininnat halusta *verkostoitua, luoda työllistymisen kannalta tärkeitä suhteita, kartuttaa mainetta kääntäjänä tai pedata muulla tavoin omaa työllistymistä*. Ero palkatonta käännöstyötä tehneiden ja siihen suostuvien välillä työllistymismotiivin mainitsemisessa oli päinvastainen, joskaan ei yhtä suuri, kuin henkilökohtaisen hyödyn kohdalla: palkattomaan käännöstyöhön suostuvista työllistymismotiivin mainitsi 21,0 %, kun taas palkatonta käännöstyötä tehneistä sen mainitsi 14,7 %.⁷⁷ Työllistymismotiivi yhdistyi eritoten palkattomaan käännöstyöhön suostuvien kohdalla henkilökohtaisen kehityksen motiiveihin, kuten käännöskokemuksen kartuttamiseen:

[V130, K14] Töitä tuntuu olevan nykyään niin vaikea saada ja kaikkialla vaaditaan kokemusta. Välillä tuntuu siltä että ainoa tapa saada kokemusta on tehdä ilmaista työtä (KeM) että saa jalkaa edes vähän oven väliin työelämässä. (TyM)

---

⁷⁶ $\chi^2 = 16,872$; $df = 1$; $p = 0,000$.

⁷⁷ Ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä: $\chi^2 = 1,289$; $df = 1$; $p = 0,256$.

[V246, K14] esim jonki[n] omasta mielestäni tärkeän järjestön asioita voisinkin kuvitella tekeväni. Sekä järjestön ja asian hyödyksi että myös siksi että auttaahan se itseäkin (kokemuksen, (KeM) cv:n, kontaktien jne kartuttamisessa) (TyM)

Palkattomaan käännöstöyöhön suostuvista, työllistymismotiivin maininneista 52,9 % mainitsi myös kehittymismotiivin, ja kehittymismotiivin maininneista 60,0 % myös työllistymismotiivin. Palkatonta käännöstöyötä tehneiden kohdalla yhteys näkyi myös, mutta vähemmän painokkaana: työllisyysmotiivin maininneista 68,8 % mainitsi myös kehittymismotiivin, ja kehittymismotiivin maininneista 29,7 % työllistymismotiivin.

Seitsemäs ja viimeinen vastauksista selkeästi esiin noussut palkattomaan käännöstöyöhön suostumisen motiivityyppi otsikoitiin nimellä **velvollisuudentunto**. Tämä luokka muodostettiin sellaisista palkattomaan työhön suostumisen motiiveista, jotka kuvastivat vastaajan kokemaa *velvoitetta tai pakotetta tehdä hänelle tarjottu palkaton toimeksianto*. Palkatonta käännöstöyötä tehneistä velvollisuudentuntoa tai koettua pakkoa kuvastavia motiiveita mainitsi 20,2 %, kun taas palkattomaan käännöstöyöhön suostuvista tällaisia motiiveja mainitsi vain 6,2 %. Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevää.⁷⁸ Koettu velvoite tai pakote suostua palkattomaan työhön yhdistyi palkatonta käännöstöyötä tehneiden vastauksissa usein sosiaaliseen motiiviin: peräti 81,8 % niistä palkatonta käännöstöyötä tehneistä vastaajista, jotka mainitsivat motiivinaan velvollisuudentuntoa kuvastavan motiivin, mainitsi myös sosiaalisen motiivin. Vastausten lähiluku osoitti lisäksi, että koettu velvoite oli usein juurikin sosiaalista luonnetta:

[V166] [K10] Tutut pyysivät apua, (SoM) ja ajattelin, että siitä voisi olla itsellenikin hyötyä siinä mielessä, että oppisin uuden aihealueen terminologiaa.

[K12.1] En osaa sanoa ihmisille ei. (VeM)

[V140, K12.3] Velvollisuudentunto, (VeM) avo-anoppi (SoM) on kyseisen kansalaisjärjestön sihteeri... ja olinhan määkin joskus hallituksen jäsen

Toinen velvollisuudentunnon tyyppi oli niin sanottu osaamisen velvoite: kokemus siitä, että mikäli tarjottua työtä ei tee itse, sitä ei tee kukaan tai joku tekee sen huonosti. Velvollisuudentunto yhdistyi näissä vastauksissa lisäksi usein vastaajan omaan etuun siten, että työ oli suoraan hyödyksi sellaiselle yhteisölle, johon vastaajan oma etu oli sidoksissa. Seuraavissa palkatonta käännöstöyötä tehneen vastaajan vastauksissa ilmenee osaamisen velvoite yhdistyneenä vastaajalle itselleen koituvaan hyötyyn:

[V24] [K10] Kyse oli osuuskunnan⁷⁹ (HyM) verkkosivujen englanninkielisestä käännöksestä, joka oli yksinkertaisesti paikoitellen niin kauhean huonolaatuinen, etten yksinkertaisesti halunnut kenenkään potentiaalisen asiakkaan näkevän sitä, joten esitin korjauksia. (VeM) En tiedä tekisinkö sitä tulevaisuudessa.

[K12.1] Olen mukana yhteisössä, (HyM) en halunnut meille niin huonoa englanninkielistä sivua. (VeM)

Palkattomaan käännöstöyöhön suostuvien vastauksissa velvollisuudentuntoa kuvastavia motiiveja mainittiin huomattavasti harvemmin ja epäsuoremmin. Vain 6,2 % palkattomaan käännöstöyöhön suostuvista mainitsi vastauksessaan velvollisuudentuntoon liittyvän motiivin, ja kaikissa tapauksissa velvoite liittyi

---

⁷⁸ $\chi^2 = 7,482$; $df = 1$; $p = 0,006$.

⁷⁹ Kyse on osuuskunnasta, jonka toiminnassa vastaaja itse on mukana.

jonkinlaiseen hätä- tai poikkeustapaukseen, jossa muuta tekijää työlle ei olisi saatavissa ja/tai jonkun henki olisi uhattuna:

[V214, K14] Jos voisin pelastaa jonkun hengen, ts. hänellä ei olisi varaa maksaa ja hän kuolisi muuten. (VeM)

[V78, K14] Jos käännös auttaa kriisitilanteessa (VeM) eikä siitä kukaan kuitenkaan maksaisi, tästä esimerkkinä Translators without Bordersin toiminta.

Kaikki vastaajien ilmaisemat motiivit kyselyssä määritellyn mukaisen palkattoman käännöstyön tekemiselle saatiin sopimaan yllä kuvattuun luokitukseen. Näihin motiiviluokkiin sijoittuneiden asioiden lisäksi pieni osa vastaajista (8,3 % palkatonta työtä tehneistä ja 9,9 % siihen suostuvista) mainitsi palkattoman käännöstyön tekemisen tai siihen suostumisen syiksi myös sellaisia asioita, jotka olivat ristiriidassa kyselyssä käytetyn palkattoman työn määritelmän kanssa (ks. luku 5.2), ja joita ei tämän vuoksi ole sisällytetty edellä käsiteltyyn motiiviluokitukseen.⁸⁰

6.3.1.2 Palkattoman työn mahdollistavat ehdot

Kuten todettu, motivaatio on yksi olennaisimpia ihmisen toimintaa selittäviä tekijöitä, mutta yksin se ei riitä. Motivaation lisäksi tarvitaan toiminnan toteutumiseksi suotuisat olosuhteet, mikä tarkoittaa myös sitä, ettei toiminnalle ole olemassa esteitä (ks. Leaman 2009). Vastauksissaan palkattoman käännöstyön motiiveja koskeviin kysymyksiin vastaajat mainitsivat varsinaisten motiiviansa lisäksi toistuvasti asioita, joita ei voi pitää motiiveina sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan pikemminkin toiminnan mahdollistavina ehtoina tai – näkökulmaa vaihtaen – poissaolevina esteinä.

Kun palkatonta käännöstyötä tehneiltä vastaajilta tiedusteltiin niitä syitä tai ensisijaisia motiiveja, joiden vuoksi he olivat tehneet käännöstyötä palkatta, 24,8 % tähän ryhmään kuuluneista vastaajista mainitsi yhdeksi syyksi sen, että työ oli *helppo, nopea, vaivaton tai kertaluontoinen*. Toisin sanoen vastaaja oli työhön suostuessaan arvioinut, ettei siitä koidu hänelle itselleen niin paljon vaivaa tai haittaa, että työstä tulisi kieltäytyä. Niistä vastaajista, jotka eivät vielä olleet palkatonta käännöstyötä tehneet, mutta suostuisivat tekemään, 22,2 % mainitsi niin ikään suostumisensa ehdoksi sen, että kyseessä olisi helppo, pieni, lyhyt, vaivaton tai kertaluontoinen toimeksianto.⁸¹ Maininta työn vaivattomuudesta yhdistyi usein sosiaalisen motiivin mainitsemiseen. Palkatonta käännöstyötä tehneistä, työn vaivattomuutta korostavan ehdon maininneista vastaajista jok'ikinen mainitsi vastauksessaan lisäksi sosiaalisen motiivin. Vastavasti kaikista niistä palkatonta työtä tehneistä, jotka mainitsivat sosiaalisia motiiveita, 30,0 % mainitsi niin ikään työhön suostumisen ehdoksi vaivattomuuden. Tiivis yhteys vaivattomuuden ja sosiaalisen motiivin välillä käy ilmi muun muassa seuraavissa palkatonta työtä tehneiden vastauksissa:

---

⁸⁰ Näitä syitä olivat mm. opinnot, siviilipalvelus, palkattoman kääntämisen tapahtuminen muun työn ohella sekä käännöstoimistolle työnhaussa tehdyt käännösnäytteet.

⁸¹ Ero ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä: $\chi^2 = 0,167$; $df = 1$; $p = 0,683$.

[V42, K10] Tuttava pyysi palvelusta, (SoM) ja homma ei kuitenkaan ollut mahdollittoman suuri. (VaE)

[V54, K12.1] Ei ollut liian laaja (VaE) ystävänpalvelukseksi (SoM) ilman palkkaa.

Myös palkattomaan käännöstyöhön suostuvien vastauksissa sosiaalisen motiivin ja työn vaivattomuuden yhteys oli näkyvissä: työn vaivattomuutta korostaneista, palkattomaan työhön suostuvista vastaajista 61,1 % mainitsi mahdolliseksi motiivikseen sosiaalisen motiivin, ja sosiaalisen motiivin maininneista 31,4 % mainitsi työhön suostumisen ehtona vaivattomuuden.

Palkatonta käännöstyötä tehneistä vastaajista 5,5 % korosti palkattoman käännöstyön motiiveja koskevissa vastauksissaan lisäksi palkattoman työnsä **haitattomuutta** käännösalan kannalta. Haitattomuuden huomioiminen ilmeni muun muassa vastauksissa, joissa todettiin, *ettei kyseistä työtä olisi taloudellisten tai muiden syiden vuoksi muutenkaan teetetty alan ammattilaisella:*

[V115, K10] Olin vuonna 2009 Euroopan nuorten olympiafestivaaleilla vapaa-ehtoisena, ja käänsin/oikoluin pari tekstiä tapahtumaa varten. Ymmärtääkseni palkaton työni ei vienyt keneltäkään muulta pois mahdollisuutta palkkaan. (HaE)

Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista vastaajista 9,9 % mainitsi niin ikään palkattomaan työhön suostumisensa yhtenä ehtona työn palkatta tekemisen haitattomuutta korostavia seikkoja.⁸² Heidän vastauksissaan haitattomuuden huomioiminen kävi ilmi muun muassa vastauksissa, joissa työhön suostumisen edellytyksenä mainittiin, että *toimeksiantajan on oltava voittoa tavoittelematon taho* tai että *työn tekeminen palkatta ei saa viedä mahdollista työtä ammattilaisilta:*

[V82, K14] Mikäli näkisin sen olevan keskeistä vaikkapa oman harrastukseni (kissankasvatus) kehittymiselle ja tietäisin varmasti ettei kellään tule olemaan rahaa tekstin käännättämiseen. (HaE) Lisäksi olisi tärkeää ettei kukaan ansaitse rahaa ilmaisella työlläni.

Kolmas palkattoman työn motiiveja koskevista vastauksista esille noussut palkattomaan työhön suostumisen ehto liittyi työstä aiheutuvan vaivan ja toisaalta siitä koituvan hyödyn oikeudenmukaiseen jakautumiseen. Palkatonta käännöstyötä tehneistä vastaajista 5,5 % korosti **oikeudenmukaisuuden** vaikutusta palkattomaan työhön suostumisessaan muun muassa toteamalla, *ettei kukaan muukaan työhön osallistunut saanut siitä palkkiota ja/tai ettei työn vastaanottaja tehnyt työllä voittoa tai saanut siitä koituttoman suurta taloudellista hyötyä suhteessa tekijälle itselleen työstä aiheutuneeseen vaivaan.* Palkattomaan käännöstyöhön suostuvista vastaajista 9,9 % mainitsi niin ikään työstä koituvan hyödyn ja vaivan oikeudenmukaisen jakautumisen ehtona mahdolliseen palkattomaan työhön suostumiselleen.⁸³ Vaatimus työstä koituvan vaivan ja hyödyn oikeudenmukaisesta jakautumisesta ehtona työhön suostumiselle ilmenee muun muassa seuraavassa palkatonta käännöstyötä tehneen vastaajan vastauksessa, jossa työn motiiveiksi mainitaan lisäksi ideologisia ja työllistymiseen liittyviä syitä:

---

⁸² Ero ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä: $\chi^2 = 1,301$; $df = 1$; $p = 0,254$.

⁸³ Ero ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä: $\chi^2 = 1,301$; $df = 1$; $p = 0,254$.

[V226, K10] Suostun tekemään käännöstoimeksiantoja palkatta, jos pidän toimeksiantavan tahon tavoitteita tärkeinä ja arvokkaina (IdM) sekä koen toimeksiannon tukevan omaa ammatillista kehitystäni. (TyM) Kääntäminen ei kuitenkaan saa olla ainoa vapaaehtoisvoimin toteutettava osa projektia. (OiE) Olen esimerkiksi kääntänyt novelleja kokonaan vapaaehtoisvoimin toimitettavaan lehteen. (IdM) mutta en suostuisi samaan projektissa, jossa muille tekijöille maksettaisiin työstä korvaus. (OiE)

6.3.2 Valmiit motiiviväittämät

Avointen kysymysten lisäksi vastaajien motiiveja palkattomaan käännöstyöhön selvitettiin valmiita väittämiä sisältäneillä kysymyksillä 11 ja 15. Kysymyksissä vastaajaa pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–5 kaikkiaan kolmentoista eri tekijän vaikuttavuutta omaan päätökseensä ottaa vastaan palkaton toimeksianto. Kysymyksen aikamuotoa lukuun ottamatta väittämät olivat samoja niin palkatonta käännöstyötä tehneille kuin siihen suostuvillekin. Alla raportoidaan kaikista tärkeimmät vastauksista esille nousseet havainnot ja ryhmien väliset erot. Kummankin ryhmän vastausten jakaumat on esitetty väittämäkohtaisesti kuvioissa 4–16 (ks. liite 3).⁸⁴

Toimeksiantajan läheisyyden merkitys palkattomaan työntekoon suostumiselle korostui avointen vastausten lisäksi myös valmiita väittämiä sisältäneiden kysymysten vastauksissa. Palkattoman kääntämisen sosiaalista ulottuvuutta käsitteli suorimmin väittämä ”toimeksiannon teettäjä on ystäväni/tuttavani/läheiseni” (liite 3, kuvio 4). Niin palkatonta työtä tehneet kuin siihen suostuvatkin arvioivat tämän tekijän painokkaammaksi syyksi palkattomaan toimeksiantoon tarttumiselle kuin minkään muun valmiissa väittämissä esitetyistä tekijöistä. Palkatonta työtä tehneistä 74,3 % arvioi toimeksiannon teettäjän läheisyyden vaikuttaneen heidän palkattomaan työhön suostumiseensa melko paljon tai erittäin paljon. Palkattomaan työhön suostuvista toimeksiantajan läheisyydelle antoi melko paljon tai erittäin paljon painoa 71,5 %. On merkillepantavaa, että vaikka vähintään melko paljon painoa toimeksiantajan läheisyydelle antaneiden osuudet palkatonta työtä tehneistä ja siihen suostuvista eivät eronneet toisistaan paljoa, niin palkatonta käännöstyötä tehneistä peräti 63,3 % arvioi sen vaikuttaneen heidän päätökseensä erittäin paljon, siinä missä palkattomaan työhön suostuvista toimeksiantajan läheisyyttä painotti erittäin paljon 45,5 % ja melko paljon 26,0 %. Ero palkattomaan työhön suostuvien ja sitä tehneiden välillä sosiaalisen väittämän painotuksessa oli tilastollisesti merkitsevä.⁸⁵

Palkattoman työn ideologisia motiiveja koskivat väittämät ”toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia”, ”toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana” ja ”toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa” (liite 3, kuvat 5–7). Kaikkien kolmen ideologisia motiiveja koskevan väittämän painoarvo oli palkatonta käännös-

---

⁸⁴ Alla raportoitavat prosenttiosuudet perustuvat todellisiin vastaajamääriin, joissa En osaa sanoa -vastausten osuus on huomioitu. Ryhmien välisen tilastollisen eroavaisuuden laskennassa nämä kantaaottamattomat vastaukset on määriteltävä puuttuviksi arvoiksi.

⁸⁵ $\chi^2 = 17,053$; $df = 4$; $p = 0,002$.

työtä tehneille merkillepantavan vähäinen: yhteiskunnallinen aktivismi oli palkattoman työn selittäjänä täysin vaikutukseton 67,9 prosentille palkatonta käännoistyötä tehneistä vastaajista, vapaaehtoistyö 62,4 prosentille, ja omien ideologioiden, aatteiden tai uskonnon edistäminen 58,7 prosentille. Tuloksen voi tulkita joko siten, etteivät palkatonta työtä tehneiden tekemät toimeksiannot ole ylipäättään liittyneet yhteiskunnalliseen toimintaan, vapaaehtoistyöhön tai ideologioiden toteuttamiseen, tai vaihtoehtoisesti siten, ettei työn mahdollisilla yhteiskunnallisilla vaikutuksilla tai yhteydellä vapaaehtoistyöhön tai ideologioiden toteuttamiseen ole ollut heidän päätöksinsä vaikutusta. Ideologisten tekijöiden vähäisen painoarvon yleiskuvasta poikkeaa kuitenkin jossain määrin väittämä ”toimeksiannon tekeminen tapahtui vapaaehtoistyön osana”: vaikka peräti 62,4 % palkatonta työtä tehneistä arvioi, ettei tällä tekijällä ollut lainkaan vaikutusta, jopa 29,4 % arvioi sen vaikuttaneen heidän päätökseensä joko melko paljon tai erittäin paljon.

Ne vastaajat, jotka eivät olleen palkatonta työtä tehneet, mutta suostuisivat siihen, arvioivat ideologisia motiiveja sisältäneiden väittämien painoarvon järjestään suuremmaksi kuin palkatonta käännoistyötä tehneet. Palkattomaan käännoistyöhön suostuvista 37,2 % antoi vähintään melko paljon painoarvoa väittämälle ”toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia”, 49,4 % väittämälle ”toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana” ja 36,8 % väittämälle ”toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa”. Palkattomaan käännoistyöhön suostuvien vastaukset myös jakautuivat kaikkien ideologisten väittämien kohdalla tasaisemmin kuin palkatonta käännoistyötä tehneiden, joiden vastauksissa painottuivat vastausskaalan ääripäät. Erot palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien välillä olivat kaikkien ideologisia motiiveja koskevien väittämäkysymysten kohdalla tilastollisesti erittäin merkitseviä.⁸⁶

Työn tekijälleen tuottamaan henkilökohtaiseen nautintoon liittyivät valmiit väittämät ”toimeksianto on sisällöltään kiinnostava” ja ”nautin kääntämisestä/tulkkauksesta/tekstityksestä/tekstintarkastuksesta” (liite 3, kuviot 8 ja 9). Verrattuna muihin valmiisiin väittämiin niin palkatonta työtä tehneiden kuin siihen suostuvienkin vastaukset jakautuivat näiden kahden väittämän kohdalla verrattain tasaisesti. Toimeksiannon kiinnostavuudella oli palkatonta käännoistyötä tehneistä 45,0 prosentille vähintään melko paljon merkitystä ja 29,4 prosentille melko vähän tai jossain määrin merkitystä. Palkattomaan käännoistyöhön suostuvista työn kiinnostavuudelle antoi vähintään melko paljon painoa 42,1 % ja melko vähän tai jossain määrin painoa niin ikään 42,1 %. Kiinnostavasti jopa 22,0 % palkatonta käännoistyötä tehneistä arvioi toimeksiannon kiinnostavuuden täysin merkityksettömäksi; palkattomaan käännoistyöhön

---

⁸⁶ ”Toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia”: $\chi^2 = 49,351$; $df = 4$; $p = 0,000$. ”Toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana”: $\chi^2 = 60,992$; $df = 4$; $p = 0,000$. ”Toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa”: $\chi^2 = 38,348$; $df = 4$; $p = 0,000$.

suostuvista yhtä vähän painoa työn kiinnostavuudelle antoi 13,2 %. Työn kiinnostavuus oli kaikista motiiviväittämistä ainoa, jonka kohdalla palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien vastaukset *eivät* poikenneet toisistaan tilastollisesti vähintään melkein merkitsevällä tavalla.⁸⁷

Kääntämisen, tulkkauksen, tekstityksen tai tekstintarkastuksen nautinnollisuus oli palkatonta työtä tehneille jossain määrin merkittävämpi tekijä kuin siihen suostuville: työn nautinnollisuuden arvioi vähintään melko paljon vaikuttavaksi tekijäksi 46,8 % palkatonta käännöstyötä tehneistä ja 30,3 % palkattomaan työhön suostuvista. Melko vähän tai jossain määrin vaikuttavaksi sen arvioi 34,9 % palkatonta työtä tehneistä ja 50,0 % palkattomaan työhön suostuvista. Täysin merkityksettömäksi tämän tekijän arvioi 13,8 % palkatonta työtä tehneistä ja 14,5 % palkattomaan työhön suostuvista – tulkitsijan arvioitavaksi jää, tarkoittaako tämä, ettei vastaaja nauti käännöstyöstä vai eikö hän vain pane nautinnolleen painoa päättäessään toimeksiannon vastaanottamisesta. Arviot käännöstyön nautinnollisuuden merkityksellisyydestä palkattomaan käännöstyöhön motivoivana tekijänä erosivat palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien välillä tilastollisesti melkein merkitsevällä tavalla.⁸⁸

Vastaajalle itselleen koituvaa hyötyä käsittelivät väittämät ”saan toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun” ja ”olen toimeksiannon teettäjälle palveluksen velkaa” (liite 3, kuviot 10 ja 11). Palveluksen takaisinmaksu oli palkatonta käännöstyötä tehneille kaikista vähiten vaikuttava tekijä palkattomaan työhön suostumisessa: peräti 67,0 % heistä arvioi tämän tekijän täysin merkityksettömäksi. Myöskään toimeksiannon tekemisestä vastikkeena saatavalla muulla kuin rahallisella korvauksella tai muulla edulla ei ollut ollut suurelle osalle palkatonta käännöstyötä tehneistä juurikaan merkitystä: 40,4 % arvioi sen täysin merkityksettömäksi tekijäksi ja 36,7 % melko vähän tai jossain määrin vaikuttavaksi asiaksi. Palkattomaan käännöstyöhön suostuville niin mahdollisen palveluksen takaisinmaksu kuin toimeksiannon tekemisestä vastineeksi saatava muu kuin rahallinen korvaus tai etu olivat painavampia vaikuttimia kuin palkatonta työtä tehneille: heistä 48,7 % arvioi mahdollisen palveluksen takaisinmaksun ja 52,5 % toimeksiannosta vastineeksi saatavan muun kuin rahallisen korvauksen tai edun vähintään melko paljon vaikuttavaksi tekijäksi palkattomaan käännöstyöhön suostumiselle. Erot ryhmien välillä olivat kummankin väittämän kohdalla tilastollisesti erittäin merkitseviä.⁸⁹

Työllistymiseen liittyivät väittämät ”toimeksiannon tekeminen antaa minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta” sekä ”toimeksiannon tekeminen auttaa luomaan työllistymisen kannalta ar-

---

⁸⁷ $\chi^2 = 4,973$; $df = 4$; $p = 0,290$.

⁸⁸ $\chi^2 = 13,850$; $df = 4$; $p = 0,008$.

⁸⁹ ”Saun toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun”: $\chi^2 = 35,016$; $df = 4$; $p = 0,000$. ”Olen toimeksiannon teettäjälle palveluksen velkaa”: $\chi^2 = 71,064$; $df = 4$; $p = 0,000$.

vokkaita suhteita” (liite 3, kuviot 12 ja 13). Palkatonta käännoistyötä tehneistä suurimmalle osalle kummallakaan näistä tekijöistä ei ollut juurikaan vaikutusta palkattomaan toimeksiantoon ryhtymistä harkitessa. Heistä 58,7 % arvioi suhteiden luomista koskevan väittämän ja 35,8 % työkokemusta koskevan väittämän täysin merkityksettömäksi. Palkattomaan työhön suostuville kumpikin työllistymiseen liittyvä väittäma näyttäytyi painavampana syynä palkattomaan työhön tarttumiselle kuin sitä jo tehneille: suhteiden luomista piti vähintään melko paljon vaikuttavana tekijänä 58,9 % ja työkokemuksen kartuttamisesta 53,8 % palkattomaan työhön suostuvista. Erot palkattomaan käännoistyöhön suostuvien ja sitä tehneiden välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä.⁹⁰

Avovastauksissa esille tullutta työstä koituvan hyödyn ja vaivan oikeudenmukaisen jakautumisen ehtoa lähelle tuli väittäma ”toimeksiannon teettäjä ei ansaitse työlläni voittoa” (liite 3, kuvio 14). Myös tämän väittämän kohdalla palkatonta työtä jo tehneiden ja siihen suostuvien vastaukset erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevällä tavalla.⁹¹ Tieto siitä, ettei toimeksiantaja tee omalla palkattomalla työllä voittoa, oli palkatonta työtä tehneistä 32,1 prosentille täysin merkityksetön palkattomaan työhön suostumisesta päätettäessä. Kuitenkin peräti 40,4 prosentille kyseinen tekijä painoi vaakakupissa vähintään melko paljon. Kyseinen väittäma oli palkatonta työtä tehneille myös mitä ilmeisimmin kaikista hankalin arvioitava: peräti 10,1 % palkatonta työtä tehneistä valitsi väittämän kohdalla vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Palkattomaan työhön suostuvista vain 15,8 % piti toimeksiantajan voitottomuutta täysin merkityksettömänä tekijänä palkattomaan työhön suostumisen kannalta. Vähintään melko paljon painoa sille antoi 39,4 % ja melko vähän tai jossain määrin painoa 40,8 %. Palkattomaan työhön suostuvien vastaukset jakautuivat tämänkin väittämän kohdalla tasaisemmin kuin palkatonta työtä tehneiden, joiden vastaukset painottuivat skaalan ääripäihin.

Lisäksi vastaajilla oli arvioitavanaan kaksi väittämaa, jotka eivät ole suoraan yhdistettävissä avovastauksista nousseisiin motiivi- tai ehtoluokkiin. Nämä väittämät olivat ”toimeksiannon tekemällä autan apua tarvitsevia” ja ”toimeksiannon teettäjäällä ei ole varaa maksaa työstä palkkiota” (liite 3, kuviot 15 ja 16). Avun tarpeessa olevien auttaminen oli palkattomaan käännoistyöhön suostuville motiivina painavampi kuin palkatonta käännoistyötä jo tehneille: väittämällä oli melko paljon tai erittäin paljon merkitystä 35,8 prosentille palkatonta työtä tehneistä ja 57,2 %:lle palkattomaan työhön suostuvista. Täysin merkityksettömäksi avun tarpeessa olevien auttamista koskevan väittämän arvioi 33,9 % palkatonta työtä tehneistä ja 9,1 % siihen suostuvista. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä.⁹² Toi-

---

⁹⁰ ”Toimeksiannon tekeminen antaa minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta”: $\chi^2 = 20,902$; $df = 4$; $p = 0,000$. ”Toimeksiannon tekeminen auttaa luomaan työllistymisen kannalta arvokkaita suhteita”: $\chi^2 = 69,979$; $df = 4$; $p = 0,000$.

⁹¹ $\chi^2 = 17,456$; $df = 4$; $p = 0,002$.

⁹² $\chi^2 = 20,570$; $df = 4$; $p = 0,000$.

meksiannon teettäjän varattomuutta koskevan väittämän kohdalla palkattomaan työhön suostuvien näkemykset painottuivat skaalan keskivaiheille, siinä missä palkatonta työtä tehneistä lähes puolet (46,8 %) piti väittämää täysin merkityksettömänä. Toimeksiantajan varattomuudella oli vähintään melko paljon merkitystä 22,9 prosentille palkatonta työtä tehneistä ja 20,8 prosentille palkattomaan työhön suostuvista. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä.⁹³ Valmiiden motiiviväittämien painotuksissa ei havaittu mainitsemisen arvoisia eroja riippuen vastaajan sukupuolesta, pääaineesta tai oppilaitoksesta.

6.4 PALKATON KÄÄNNÖSTYÖ JA KÄÄNNÖSALAN AMMATTIETIIKKA

Vastaajien näkemyksiä palkattoman käännöstyön eettisyydestä selvitettiin kolmella kysymyksellä, joista on tässä tutkimuksessa otettu käsittelyyn kaksi.⁹⁴ Avoimessa kysymyksessä 21 vastaajilta kysyttiin, onko vaatimustasoltaan ammattimaisen kääntäjän/tulkin työtä vastaavan käännös-, tulkkauk-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta heidän mielestään *ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa* ja pyydettiin lyhyitä perusteluita. Kysymyksessä 22 kysyttiin, onko näin määritelty palkaton käännöstyö vastaajan mielestä *hyväksyttävää* ja pyydettiin niin ikään lyhyitä perusteluita. Alla tarkastellaan näiden kysymysten tuottamaa tietoa edeten pintapuolisista lukuarvoista kohti syvempää ja yksityiskohtaisempaa laadullista tietoa. Ensin eritellään vastaukset kysymysten 21 ja 22 lähtökohtaisiin kysymyksiin: *onko palkaton käännöstyö ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja onko se hyväksyttävää?* Kysymyksiä käsitellään rinnakkain, koska se mahdollistaa vertailun vastaajien ammattietiikkakäsitysten ja henkilökohtaisen etiikan välillä.

Vastaajien palkattoman käännöstyön ammattieettistä ristiriitaisuutta ja hyväksyttävyyttä koskevien kantojen jälkeen tarkastellaan lähemmin heidän erilaisille näkemyksilleen esittämiä perusteluita ja ehtoja. Ensin katsotaan, millaisia perusteluita esitettiin näkemyksille, joiden mukaan palkaton käännöstyö *on* ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa tai *ei ole* hyväksyttävää. Perusteluita esitellään kuvailemalla esimerkkien avulla vastauksissa esille nousseet perustelutyypit sekä raportoimalla kunkin perustelutyypin maininneiden vastaajien osuus niistä vastaajista, jotka pitivät palkatonta käännöstyötä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena ja/tai ei-hyväksyttävänä. Lisäksi esille nostetaan tärkeimmät eri perustelutyypien välillä ilmenneistä yhteyksistä. Palkattoman käännöstyön ammattietiikan vas-

---

⁹³ $\chi^2 = 22,316$; $df = 4$; $p = 0,000$.

⁹⁴ Palkattoman käännöstyön eettisyyttä käsittelivät kysymykset 21, 22 ja 23, joista kolmas on jätetty kysymyksenasettelun ongelmallisuuden ja tutkimuksen rajaamisen vuoksi käsittelyn ulkopuolelle. Kyselyn etiikka-osioon niin ikään sijoittuneet, alihinnoiteltua kääntämistä koskevat kysymykset 24 ja 25 sekä vastaajan omia eettisiä ristiriitakokemuksia tiedusteleva kysymys 27 on jätetty rajaussyistä jatkotutkimuskäyttöön.

taisuudelle ja ei-hyväksyttävyydelle esitettyjen perusteluiden jälkeen katsotaan, millaisia perusteluita esitettiin näkemyksille, joiden mukaan palkaton käännoistyö *ei ole* ristiriidassa alan ammattietiikan kanssa ja/tai *on* hyväksyttävää. Nämä perustelut esitellään niin ikään kuvailemalla vastauksissa esille nousseet perustelutyypit, raportoimalla kunkin perustelutyypin maininneiden vastaajien osuus niistä vastaajista, jotka pitivät palkatonta käännoistyötä aina tai tilannekohtaisesti ammattieettisesti ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä sekä nostamalla esiin tärkeimmät perustelutyypien väliset yhteydet.

Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta ja hyväksyttävyyttä koskeville, toisilleen vastakkaisille näkemyksille esitettyjen perustelujen jälkeen tarkastellaan niitä vastaajien mainitsema *ehtoja*, joista palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden ja/tai hyväksyttävyyden ilmaistaan riippuvan. Ehdot esitellään perusteluiden tavoin havainnollistamalla kutakin ehtotyyppiä esimerkkien avulla. Lisäksi raportoidaan kunkin ehtotyypin maininneiden vastaajien osuus niistä vastaajista, jotka pitivät palkattoman käännoistyön ammattietiikan vastaisuutta ja/tai hyväksyttävyyttä tilannesidonnaisena. Palkattoman käännoistyön ammattietiikan vastaisuutta ja/tai hyväksyttävyyttä tilannesidonnaisena pitäneet vastaajat esittivät vastauksissaan usein myös perusteluita joko sille, miksi palkaton työ on ammattietiikan vastaista ja/tai ei-hyväksyttävää tai miksi se ei sitä ole, tai toisinaan kummallekin näkemykselle. Palkattoman käännoistyön ammattieettisen ristiriidattomuuden ja hyväksyttävyyden tilannesidonnaisten ehtojen esittelyn yhteydessä raportoidaan tärkeimmät yhteydet, joita eri ehtojen ja eettisille näkökannoille esitettyjen perusteluiden välillä ilmeni.

Yksi tutkimuksen lähtökohtaisista tutkimuskysymyksistä oli, vaikuttaako käännoisalalan ammatillisuuden sosiaalistuminen vastaajan näkemyksiin siitä, onko palkaton käännoistyö ristiriidassa alan ammattietiikan kanssa tai onko se hyväksyttävää. Tämän osuuden viimeisessä alaluvussa etsitään tähän kysymykseen vastauksia aineistosta muodostettujen kahden verrokkiryhmän – selkeästi käännoisalalle suuntautuvien ja selkeästi muulle kuin käännoisalalle suuntautuvien – vastauksia tilastollisesti vertailemalla.

6.4.1 Onko palkaton käännoistyö ristiriidassa käännoisalalan ammattietiikan kanssa ja onko se hyväksyttävää?

Kysymyksessä 21 pyydettiin vastaajia kertomaan, onko ammattimaisen kääntäjän/tulkin työtä vastaavan käännois-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta heidän mielestään ristiriidassa alan ammattietiikan kanssa, sekä perustelemaan vastauksensa. Lähes puolet kaikista vastaajista (48,2 %) katsoi, että palkattoman työn ristiriitaisuus ammattietiikan kannalta *riippuu tilanteesta*. Lähestulkoon yhtä moni (40,1 %) oli sitä mieltä, että palkaton työ *on yksiselitteisesti ristiriidassa ammattietiikan kanssa*. Vain 7,7 % vastaajista katsoi, että palkaton työ *ei milloinkaan ole ristiriidassa alan ammattietiikan*

kanssa, ja 4,0 % ei osannut päättää kantaansa.⁹⁵ (Ks. taulukko 4.) Miehistä jossain määrin suurempi osuus kuin naisista oli sitä mieltä, että palkaton työ ei ole ristiriidassa ammattietiikan kanssa (miehet 14,3 % vrt. naiset 6,3 %), mutta koska miesten osuus kyselyn kaikista vastaajista oli huomattavasti pienempi, ei tästä erosta voi tehdä juurikaan johtopäätöksiä.⁹⁶

Näkemykset palkattoman käännoistyön ammattietiikan vastaisuudesta korreloivat selkeästi palkattoman työnteon omakohtaisuuden kanssa. Siinä missä palkatonta työtä tehneistä 23,9 % ja palkattomaan työhön suostuvista 33,3 % näki, että palkattoman työnteon ja ammattietiikan välillä vallitsee yksiselitteisesti ristiriita, niistä vastaajista, jotka eivät olleet palkatonta työtä tehneet eivätkä tekisi, tätä mieltä oli peräti 75,0 %, ja niistä vastaajista, jotka eivät olleet palkatonta työtä tehneet, mutteivät osanneet sanoa tekisivätkö, 57,1 %. Palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien joukossa oli myös huomattavasti enemmän niitä, jotka hahmottivat asian monisyisemmin: palkatonta työtä tehneistä 64,2 % ja palkattomaan työhön suostuvista 51,9 % näki palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannekohtaisena, kun taas palkattomasta työstä kieltäytyvistä tätä mieltä oli 17,2 % ja suostumistaan epäröivistä 28,6 %. Kuten arvata saattoi, niiden vastaajien osuus, jotka eivät nähneet ristiriitaa palkattoman työnteon ja ammattietiikan välillä, oli niin ikään suurempi palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien joukossa verrattuna niihin, jotka eivät palkatonta työtä tekisi tai eivät osanneet sanoa tekisivätkö (ks. taulukko 4). Yhteys palkattoman käännoistyön tekemisen tai siihen suostumisen ja palkattoman käännoistyön ja ammattietiikan välisen ristiriidan kokemisen välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.⁹⁷

Vastaajien näkemyksissä palkattoman käännoistyön ja käännoisalalan ammattietiikan välisestä ristiriidasta oli havaittavissa myös selkeitä pääainekohtaisia eroja. Yleisesti ottaen käännoisalalan oppiaineita pääaineenaan opiskelevat suhtautuivat palkattomaan työhön myönteisemmin ja monisyisemmin kuin muiden englannin oppiaineiden opiskelijat: Siinä missä käännoisalalan pääaineopiskelijoista 26,8 % piti palkatonta työtä ammattietiikan vastaisena, tätä mieltä oli muuta kuin käännoisalalan pääainetta opiskelevista 45,8 %. Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden näki tilannesidonnaisena 59,8 % käännoisalalan pääaineopiskelijoista ja 43,2 % muiden pääaineiden opiskelijoista. Ristiriidattomana palkatonta työtä piti 11,0 % käännoisalalan pääaineopiskelijoista ja 6,3 % muiden aineiden opiskelijoista.

---

⁹⁵ Raportoittavat prosenttiosuudet perustuvat todellisiin vastaajamääriin, joissa En osaa sanoa -vastausten osuus on huomioitu. Tilastollisten todennäköisyyksien laskennassa nämä kantaottamattomat vastaukset on määritelty puuttuviksi arvoiksi.

⁹⁶ Sukupuolten välinen ero ei myöskään ollut tilastollisesti merkitsevä: $\chi^2 = 3,414$; $df = 2$; $p = 0,181$.

⁹⁷ Yhteys palkattoman työn tekemisen ja ammattieettisen ristiriidan kokemisen välillä: $\chi^2 = 22,051$; $df = 2$; $p = 0,000$. Yhteys palkattoman työn tekeminen tai siihen suostumisen ja ammattieettisen ristiriidan kokemisen välillä: $\chi^2 = 41,255$; $df = 2$; $p = 0,000$.

Taulukko 4. Palkattoman käännöstyön ja ammattietiikan välisen ristiriidan kokeminen

	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa?						
	Kaikki vastaajat, % (lkm)	Naiset, % (lkm)	Miehet, % (lkm)	Palkatonta työtä tehneet, % (lkm)	Palkattomaan työhön suostuvat, % (lkm)	Ne, jotka eivät ole tehneet palkatonta työtä, eivätkä tekisi, % (lkm)	Ne, jotka eivät ole tehneet palkatonta työtä, eivätkä tiedä tekisivätkö, % (lkm)
Kyllä	40,1 (109)	40,4 (90)	38,8 (19)	23,9 (26)	33,3 (27)	75,0 (48)	57,1 (8)
Riippuu tilanteesta	48,2 (131)	48,9 (109)	44,9 (22)	64,2 (70)	51,9 (42)	17,2 (11)	28,6 (4)
Ei	7,7 (21)	6,3 (14)	14,3 (7)	9,2 (10)	9,9 (8)	3,1 (2)	7,1 (1)
En osaa sanoa	4,0 (11)	4,5 (10)	2,0 (1)	2,8 (3)	4,9 (4)	4,7 (3)	7,1 (1)
Yht.	100,0 (272)	100,0 (223)	100,0 (49)	100,0 (109)	100,0 (81)	100,0 (64)	100,0 (14)

Vaikka yhteys muun kuin käännöstieteen oppiaineen pääaineena opiskelemisen ja palkattoman työn ammattietiikan vastaisena kokemisen välillä näytti eri koulutusohjelmat yhteen summattuna selvältä ja oli jopa tilastollisesti merkitsevä,⁹⁸ osoitti tarkempi koulutusohjelmakohtainen tarkastelu kuitenkin, ettei jako käännösalan pääaineopiskelijoiden ja muiden pääaineiden opiskelijoiden välillä ollut kaikilta osin suoraviivainen (ks. liitetaulukko 3). Selkeimmin tilastollisesti merkitsevistä tendenssistä poikkesivat Helsingin yliopiston englannin kääntämisen opiskelijat, joista peräti 54,5 % piti palkatonta työtä käännösalan ammattietiikan vastaisena. Prosenttiosuus oli kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden opinto-ohjelmien joukosta toiseksi suurin: sama kuin Tampereen yliopiston filologian opiskelijoilla ja vain hieman pienempi kuin Vaasan yliopiston englannin kielen opiskelijoilla (56,0 %). Helsingin yliopistoa lukuun ottamatta kaikissa niissä tutkimuksessa mukana olleissa yliopistoissa, joissa oli tutkimuksen teon hetkellä tarjolla sekä käännösalan että muuta kielialan koulutusta, käännösalan pääaineen opiskelijoiden joukossa oli saman yliopiston ei-käännösalan pääaineen opiskelijoihin verrattuna selkeästi vähemmän niitä, jotka pitivät palkatonta työtä alan ammattietiikan vastaisena, ja enemmän niitä, jotka näkivät että ristiriitaa ei ole tai että se riippuu tilanteesta (ks. liitetaulukko 3).

Palkattoman käännöstyön ja ammattietiikan välisen ristiriidan lisäksi vastaajilta tiedusteltiin, onko palkaton käännöstyö heidän mielestään *hyväksyttävää*. Tämä kysymys nähtiin tarpeelliseksi sen selvittämiseksi, missä määrin vastaajien käsitykset ammattietiikasta poikkeavat heidän *henkilökohtaisesta* etiikkakäsityksestään. Vastaajien suhtautumista palkattoman kääntämisen hyväksyttävyyteen selvitettiin samantyyppisellä kysymyksellä kuin palkattoman käännöstyön ja ammattietiikan välistä ristiriitaa.⁹⁹

⁹⁸ $\chi^2 = 9,901$; $df = 2$; $p = 0,007$.

⁹⁹ Kysymykset poikkesivat toisistaan jossain määrin muotoilultaan. Hyväksyttävyyttä koskevassa kysymyksessä vastaajilla oli ensin vastattavanaan monivalintakysymys vaihtoehdoilla ”Kyllä”, ”Ei”, ”Riippuu tilanteesta” ja ”En osaa sanoa” ja vasta tämän jälkeen avoin tila perusteluille. Vastausten alustavan tarkastelun aikana muutamia kysymyksen 22 monivalintaosaan annettuja vastauksia jouduttiin korjaamaan kysymyksen avoimeen osaan annettujen vastausten perus-

Vastaajien suhtautuminen palkattomaan käännoistyöhön oli huomattavasti vivahteikkaampaa, kun tiedusteltiin toiminnan ammattieettisen ristiriitaisuuden sijaan sen hyväksyttävyyttä. Siinä missä vastaajista 40,1 % piti palkatonta työtä yksiselitteisesti ammattietiikan vastaisena, vain 24,6 % oli yksiselitteisesti sitä mieltä, että se ei ole hyväksyttävää. Toisaalta, siinä missä 7,7 % vastaajista oli yksiselitteisesti sitä mieltä, että palkaton työ ei ole ristiriidassa ammattietiikan kanssa, mainitsematta mitään poikkeuksia, vain 2,9 % vastaajista oli vastaavalla tavoin ehdoitta sitä mieltä, että se on hyväksyttävää. Ylivoimainen enemmistö vastaajista näki asian monisyisemmin: 72,4 % kaikista vastaajista oli sitä mieltä, että palkaton käännoistyö on hyväksyttävää tilanteesta riippuen. Toisin kuin palkattoman työn ja ammattietiikan välisestä ristiriidasta, palkattoman työn hyväksyttävyydestä kaikilla oli mielipide, eikä kukaan vastannut ”en osaa sanoa”. (Ks. taulukko 5.)

Miehet suhtautuivat palkattomaan työhön jossain määrin hyväksyvämmiin kuin naiset: miehistä 10,2 % hyväksyi palkattoman käännoistyön yksiselitteisesti, siinä missä naisten joukossa vastaavan näkemyksen jakoi vain 1,3 %. Vastaavasti miehistä 20,4 % ei pitänyt palkatonta käännoistyötä hyväksyttävänä, kun naisista tätä mieltä oli 25,6 %. Kuten palkattoman työn ja ammattietiikan välistä ristiriitaa koskevassa kysymyksessä, myös palkattoman työn hyväksyttävyyden kohdalla erot miesten ja naisten välillä olivat tilastollisesti merkitseviä,¹⁰⁰ mutta niistä ei miesten vähäisen lukumäärän vuoksi voi tehdä juurikaan johtopäätöksiä.

Taulukko 5. Palkattoman käännoistyön hyväksyminen

	Onko palkaton käännoistyö mielestäsi hyväksyttävää?						
	Kaikki vastaajat, % (lk)	Naiset, % (lk)	Miehet, % (lk)	Palkatonta työtä tehneet, % (lk)	Palkattomaan työhön suostuvat, % (lk)	Ne, jotka eivät ole tehneet palkatonta työtä, eivätkä tekisi, % (lk)	Ne, jotka eivät ole tehneet palkatonta työtä, eivätkä tiedä tekisivätkö, % (lk)
Ei	24,6 (67)	25,6 (57)	20,4 (10)	8,3 (9)	12,3 (10)	68,8 (44)	28,6 (4)
Riippuu tilanteesta	72,4 (197)	73,1 (163)	69,4 (34)	89,0 (97)	84,0 (68)	28,1 (18)	71,4 (10)
Kyllä	2,9 (8)	1,3 (3)	10,2 (5)	2,8 (3)	3,7 (3)	3,1 (2)	0,0 (0)
En osaa sanoa	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)
Yht.	100,0 (272)	100,0 (223)	100,0 (49)	100,0 (109)	100,0 (81)	100,0 (64)	100,0 (14)

teella. Korjaaminen tuli kyseeseen, jos perustelusta kävi ilmi, että vastaaja oli tarkoittanut vastata monivalintakohtaan ”Kyllä”, vaikka oli valinnut kohdan ”Ei”, tai jos monivalintakysymyksessä kategorisesti Kyllä/Ei-vastauksen valinnut vastaaja ilmaisi perusteluissaan selkeästi ajattelevansa, että palkattoman työn hyväksyttävyyden riippuu tilanteesta ja on joidenkin ehtojen toteutuessa hyväksyttävää. Tässä raportoidut luvut on muodostettu korjattujen vastausten pohjalta.

¹⁰⁰ $\chi^2 = 11,228$; $df = 2$; $p = 0,004$.

Kuten arvata saattoi, palkattoman työn omakohtaisuus vaikutti myös sen hyväksyttävänä pitämiseen: niistä vastaajista, jotka eivät olleet tehneet palkatonta käännöstyötä eivätkä tekisi sitä tulevaisuudessaakaan, peräti 68,8 % ei pitänyt palkatonta käännöstyötä hyväksyttävänä. Samalla niiden vastaajien osuus, jotka pitivät palkatonta käännöstyötä yksiselitteisesti hyväksyttävänä, oli kuitenkin selkeästi pienempi kuin palkatonta työtä yksiselitteisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana pitäneiden osuus niin palkatonta työtä tehneiden kuin sitä tekemättömien ryhmissä. Toisin sanoen, kun kysymys vaihtui ammattietiikkaa koskevasta omaa mielipidettä tiedustelemaan, juuri niiden vastaajien osuus kasvoi, jotka näkivät asian tilannesidonnaisena. (Ks. taulukot 4 ja 5.) Yhteys palkattoman työn tekemisen tai siihen suostumisen ja palkattoman työn hyväksyttävänä pitämisen välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.¹⁰¹

Toisin kuin kysymys palkattoman työn ja käännösalan ammattietiikan ristiriidasta, palkattoman työn hyväksyttävyys ei tuonut esille jakolinjaa käännösalan ja muiden kuin käännösalan pääaineopiskelijoiden välillä. Käännösalan pääopiskelijoista 20,7 % ei hyväksynyt palkatonta käännöstyötä, 75,6 % hyväksyi sen tilanteesta riippuen ja 3,7 % hyväksyi tilanteesta riippumatta, kun taas muiden kuin käännösalan kieliaineiden pääaineopiskelijoista 26,3 % ei hyväksynyt, 71,1 % hyväksyi tilanteesta riippuen ja 2,6 % hyväksyi tilanteesta riippumatta. Tarkemmat opinto-ohjelmakohtaiset erot sen sijaan olivat myös hyväksyttävyyden kohdalla huomattavia: Palkattoman käännöstyön ehdoitta hyväksyviä oli eniten Jyväskylän yliopiston englannin kielen (9,8 %) ja Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen (9,5 %) opiskelijoissa, ja eniten palkattoman työn yksiselitteisesti tuomitsevia puolestaan Oulun yliopiston englannin filologian (37,5 %), Vaasan yliopiston englannin kielen (36,0 %) sekä – jälleen kerran – Helsingin yliopiston englannin kääntämisen (36,4 %) pääaineopiskelijoissa (ks. liitetaulukko 4).

Vaikka vastaajien henkilökohtaisessa suhtautumisessa palkattomaan käännöstyöhön ja heidän käsityksissään sen ammattietiikan vastaisuudesta oli havaittavissa selkeitä eroja, suurelta osin henkilökohtaiset näkemykset olivat kuitenkin linjassa ammattietiikkakäsitysten kanssa. Kaikista vastaajista 21,0 % oli *sekä* sitä mieltä, että palkaton käännöstyö on alan ammattietiikan vastaista, *että* sitä mieltä, että se ei ole hyväksyttävää, 44,5 % näki kummankin asian tilannesidonnaisena, ja 1,5 % hyväksyi palkattoman työn eikä pitänyt sitä myöskään ammattietiikan vastaisena. Samaan aikaan kuitenkin peräti 19,1 % niistä vastaajista, jotka hyväksyivät palkattoman käännöstyön tilanteesta riippuen, piti sitä tästä huolimatta poik-

---

¹⁰¹ Palkattoman työn tekemisen tai siihen suostumisen ja sen hyväksymisen välinen yhteys: $\chi^2 = 72,965$; $df = 2$; $p = 0,000$. Palkattoman työn tekemisen ja sen hyväksymisen välillä ei voitu todeta tilastollista yhteyttä (vaikka $\chi^2 = 26,714$; $df = 2$; $p = 0,000$), sillä tilastollisen testin ehdot eivät täytyneet.

keuksetta käännösalan ammattietiikan vastaisena, ja 5,5 % niistä vastaajista, jotka katsoivat, ettei palkaton käännöstyö koskaan ole ammattietiikan vastaisena, hyväksyi sen vain tilanteesta riippuen.

6.4.2 ”Palkaton työ on aina väärin”

Yhteensä 109 vastaajaa eli 40,1 % kaikista kyselyn vastaajista katsoi, että kyselyn määritelmän mukainen palkaton käännöstyö on poikkeuksetta ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa. Lisäksi 131 vastaajaa (48,2 % kaikista) katsoi palkattoman työn olevan ainakin joissain tilanteissa ristiriidassa ammattietiikan kanssa. Näistä yhteensä 240 vastaajasta 160 (66,7 %) esitti palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle perusteluita. Kun tiedusteltiin palkattoman työn hyväksyttävyyttä, 67 vastaajaa eli 24,6 % kaikista vastaajista ilmoitti tuomitsevansa kyselyn määritelmän mukaisen käännöstyön aina ja 197 (72,4 %) tilanteesta riippuen. Näistä palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitävistä 264:stä vastaajasta 90 (34,1 %) esitti tuomitsevalle näkemykselle perusteluita. Yleisesti ottaen näkökantojaan perustelivat hanakimmin ne, joiden mielipiteet olivat jyrkimpiä: Palkatonta työtä poikkeuksetta ammattietiikan vastaisena pitäneistä peräti 89,9 % esitti näkemykselleen perusteluita, siinä missä ammattieettisen ristiriidan tilannekohtaisena nähneistä ammattietiikan vastaisuutta perusteli 47,3 %. Palkattoman työn poikkeuksetta tuomitsevista 61,2 % ja sen hyväksyttävyyden tilannekohtaisena nähneistä 34,1 % perusteli palkattoman työn tuomittavuutta tavalla tai toisella.

Kaikista vastaajien esittämistä perusteluista palkattoman työn ja käännösalan ammattietiikan väliselle ristiriidalle ja palkattoman työn ei-hyväksyttävyydelle nousi esiin kahdeksan toistuvaa, selkeästi toisistaan eroteltavissa olevaa perustelutyyppiä. Perustelutyyppit on nimetty niiden sisällön mukaan seuraavasti: *hintataso (HiP-)*, *arvostus (ArP-)*, *laatu (LaP-)*, *työmarkkinavaikutus (TyP-)*, *muu negatiivinen vaikutus (NeP-)*, *vaativuus ja vastuullisuus (VaP-)*, *yleinen ammattietiikka (AmP-)* sekä *auktoriteetti (AuP-)*. Näistä kahdeksasta viittä ensin mainittua yhdistää se, että niissä palkattoman työn ammattietiikan vastaisuus tai ei-hyväksyttävyys perustellaan niillä oletetuilla haitallisilla vaikutuksilla, joita vastaaja katsoi palkattomasta työstä käännösosalalle koituvan. Yhteenlaskettuna nämä viisi palkattoman työn vaikutuksiin vetoavaa perustelua olivat kaikista yleisin tapa perustella palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta ja ei-hyväksyttävyyttä. Mikäli perustelutyyppijä tarkastellaan kutakin erikseen, ehdottomasti yleisimpiä olivat kuitenkin *yleiseen ammattietikkaan* vetoavat perustelut, joiden mukaan palkaton käännöstyö on alan ammattietiikan vastaista ja/tai ei-hyväksyttävää siksi, että ”kaikesta työstä tulee maksaa sen edellyttämää koulutusta ja vaativuutta vastaava palkkio alasta riippumatta”. Verrattain moni vastaaja mainitsi myös niin sanottuja ontologisia perusteluita, joissa palkattomuus tuomittiin käännöstoiminnan *vaativaan ja vastuulliseen* ominaisuuteeseen vetoamalla. *Auktoriteettiin* vetoavia perusteluita mainitsi vain harva, mutta ne on tästä huolimatta otettu mukaan analyysiin kiinnostavan sisältönsä vuoksi.

Alla käydään läpi kaikki kahdeksan tapaa perustella palkattoman käännöstyön ammattietiikanvastaisuutta ja ei-hyväksyttävyyttä, edeten yhteen laskien yleisimmin mainituista vaikutusperusteluiden joukosta yleiseen ammattietikkaan vetoavien kautta vähemmän yleisiin perustelutyyppeihin. Jokaisesta perustelutyypistä esitetään sen maininneiden vastaajien osuus niistä vastaajista, jotka pitivät palkatonta käännöstyötä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena ja/tai ei-hyväksyttävänä. Kutakin perustelutyyppeä havainnollistetaan lisäksi vastauksista poimituin esimerkein, ja esille nostetaan eri perustelutyypien keskinäisistä kytköksistä tärkeimmät. Eri perustelutyypiluokkiin kuuluvia asioita maininneiden vastaajien lukumäärät ja osuudet on esitetty liitetaulukossa 5 eettisten näkökantojen jyrkkyyden mukaan eriteltyinä.

6.4.2.1 Vaikutuksiin vetoavat perustelut

Monen palkatonta käännöstyötä ammattietiikan vastaisena tai ei-hyväksyttävänä pitäneen vastaajan huolena oli, että palkaton työ vaikuttaa tavalla tai toisella negatiivisesti käännösalaan. Kaikista niistä vastaajista, jotka pitivät palkatonta käännöstyötä vähintään joskus ammattietiikan vastaisena, 40,0 % (yhteensä 96 vastaajaa) perusteli näkemystään vetoamalla palkattoman työn oletettuihin haitallisiin vaikutuksiin. Palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitäneistä vastaajista puolestaan 22,0 % (58 vastaajaa) perusteli näkemystään niin ikään palkattoman työn haitallisilla vaikutuksilla. Yhteenlaskettuina vaikutusperustelut olivat kaikista yleisin tapa perustella niin palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta kuin sen tuomittavuuttakin.

Ehdottomasti yleisin huolenaihe oli, että palkaton kääntäminen *heikentää alan yleistä palkkio- ja palkkatasoa*. Hintatasovaikutuksen mainitsi ammattietiikan vastaisuuden perusteluna yhteensä 18,3 % (44 hlöä) palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitävistä vastaajista ja ei-hyväksyttävyyden perusteluna 9,8 % (26 hlöä) palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti tuomitsevista. Alan yleisen **hintatason** heikkenemiseen vetoavien perusteluiden taustalla voi katsoa vaikuttavan päättelyn, jonka mukaan käännöksiä ostavien tahojen halukkuus maksaa työstä laskee, mikäli palkattoman työn on tarjolla. Näkemykset siitä, kuinka suora tämä vaikutussuhde on ja kuinka vakava palkattoman työn käännösalan palkkio- ja palkkatasolle aiheuttama uhka, vaihtelivat kuitenkin merkittävästi. Moni näki riittäväksi todeta, että palkaton työ vaikuttaa hintatasoon, eikä kokenut tarvetta avata vaikutussuhdetta sen kummemmin:

[V60, K21] Kyllä. Palkatta tekeminen voi vaikuttaa alalla maksettaviin palkkoihin. (HiP-)

[V116, K22] Mielestäni kääntäjillä on eettinen velvollisuus olla polkematta kollegoidensa palkkoja. (HiP-)

Toiseksi yleisin palkattoman työn vaikutuksiin vetoava perustelu oli, että *palkaton työ heikentää alan arvostusta ja/tai vääristää työnantajien käsitystä työn oikeasta arvosta*. Sama asia saatettiin ilmaista myös toteamalla, *ettei ala ole vielä tarpeeksi arvostettu eikä sen asema tarpeeksi vakiintunut, jotta työtä kannattaisi tehdä palkatta*. Näiden **arvostusperusteluiden** taustalla vaikuttava näkemys voidaan yksin-

kertaistaa seuraavasti: palkka on työn arvon mittari, ja ammattitasoisen työn tekeminen palkkiotta vies-
tii, ettei kyseessä ole ”oikea työ” vaan harrastuksenomainen kutsumus, josta ei tarvitsekaan maksaa
palkkaa. Palkattoman työn alan arvostukselle aiheuttamaan vahinkoon vetosi 15,0 % (36 hlöä) niistä
vastaajista, jotka pitivät palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti alan ammattietiikan vastaisena ja
6,4 % (17 hlöä) palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti tuomitsevista.

Palkattoman työn alan hintatasoa heikentävä vaikutus ja alan yleisen arvostuksen lasku yhdistyivät toi-
siinsa verrattain usein: palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitävistä 16
mainitsi perusteluissaan sekä alan yleisen hintatason laskun että arvostuksen heikkenemisen, ja palkat-
toman työn tuominneista kumpaakin perustelua käytti viisi:

[V206, K21] Mielestäni se on ehdottomassa ristiriidassa ammattietiikan kanssa. Ala on jo tarpeeksi alipalkattu (HiP-) ja -
arvostettu. (ArP-)

Palkattoman työn hintatasoa ja alan arvostusta heikentävään vaikutukseen vetosivat eritoten ne, jotka
näkivät palkattoman työn olevan *poikkeuksesta* ristiriidassa käännoalan ammattietiikan kanssa: heistä
miltei kolmannes (28,4 %) perusteli ammattietiikan vastaisuutta hintatasovaikutuksilla ja lähes neljäsosa
(22,0 %) alan arvostuksen laskulla, siinä missä tilannekohtaisesti asiaa hahmottavat käyttivät näitä pe-
rusteluita huomattavasti harvemmin (ks. liitetaulukko 5).

Kolmanneksi yleisin palkattoman työn vaikutuksiin vetoava tapa perustella sen ammattietiikan vastai-
suutta ja ei-hyväksyttävyyttä oli todeta, että *palkaton työ vaikuttaa tavalla tai toisella negatiivisesti joko
koko alaan, yhteiskuntaan tai tekijään itseensä*. Tällaisella epämääräisellä ja yksilöimättömällä **muulla
negatiivisella vaikutuksella** palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta perusteli 12,5 % (30 hlöä)
palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena näkevästä vastaajista. Ei-
hyväksyttävyyden perusteluna sen mainitsi 4,5 % (12 hlöä) palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti
tuomitsevista. Palkattoman käännoistyön aiheuttaman nimeämättömän negatiivisen vaikutuksen uhka
ilmaistiin usein varsin kuvainnollisella kielellä, kuten vastauksissa alla:

[V64, K21] On, en halua ajaa alaa alas. (NeP-)

[V177, K21] Käännoistöiden tekeminen palkatta on oman haudan kaivuuta. (NeP-)

[V135, K21] Kyllä on, koska ei kukaan ammattilainen tarjoa palvelujaan ilmaiseksi. (AmP-) Siinä tekee vain itselleen
hallaa. (NeP-)

Neljänneksi yleisin palkattoman työn vaikutuksiin vetoava tapa perustella sen ammattietiikan vastai-
suutta ja/tai ei-hyväksyttävyyttä oli todeta, että *palkaton työ heikentää ammattilaisten työtilannetta ja
asemaa työmarkkinoilla*. Näiden **työmarkkinavaikutuksiin** vetoavien perusteluiden taustalla voidaan
nähdä oletus, että palkatonta työtä tekevät kilpailevat samoista töistä palkkaa tai palkkiota vastaan työ-
kentelevien kääntäjien kanssa. Palkattoman työn työmarkkinavaikutuksiin sen ammattietiikan vastai-
suuden perusteena vetosi 7,9 % (19 hlöä) palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vas-

taisenä näkevästä vastaajista. Ei-hyväksyttävyyden perusteluna sen mainitsi 8,3 % (22 hlöä) palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti tuomitsevista vastaajista.

Jotkut vastaajat katsoivat palkattoman työn oletettuihin työmarkkinavaikutuksiin viittaamisen yksinään riittävän perusteluksi palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle:

[V164, K21] Kyllä. Tarvitseeko sitä edes perustella. Jos teet työtä ilmaiseksi, rapautat alalla työllistymisen mahdollisuuksia kaikilta. (TyP-)

[V29, K22] Ammattilaisten asema työpanostaan vastaavan palkan neuvottelemisessa heikkenee. (TyP-)

Vetoaminen alan työmarkkinatilanteen yleiseen heikkenemiseen yhdistyi verrattain usein huoleen alan hintatason laskusta, eritoten ammattietiikan vastaisuuden perusteluissa:

[V45, K21] Sikäli ristiriita on olemassa, että ilmaisen työn tekeminen polkee koko alan hintoja (HiP-) ja työllistymismahdollisuuksia suohon. (TyP-) Sen tarjoama hyöty lienee usein lyhytaikaista ja "helppoon voittoon" pyrkivää (esim. opiskelija tekee määrän X ilmaisia käännöksiä siinä toivossa, että hänet palkataan ennen pitkää oikeaan työhön).

[V96, K21] On. Jos ammattilaiset tekevät työtään ilmaiseksi, se vähentää ammattitaidon arvostusta, (ArP-) heikentää ammattilaisten asemaa työmarkkinoilla (TyP-) ja alentaa palkkioita. (HiP-)

Sekä hintatason alenemisen että työmarkkinatilanteen heikkenemisen mainitsi ammattietiikan vastaisuuden perusteluissaan 12 vastaajaa ja ei-hyväksyttävyyden perusteluissaan yhdeksän vastaajaa.

Palkattoman työn vaikutuksiin vetoavista perusteluista vähiten mainintoja saivat käännösten laadun heikkenemiseen vetoavat perustelut. Näiden **laatuperusteluiden** taustalla voi katsoa pätevän oletuksen, että palkatonta työtä tekevät lähinnä osaamattomat henkilöt tai että se tehdään huolimattomasti resursien puutteen vuoksi. Jälkimmäinen logiikka käy ilmi muun muassa seuraavassa perustelussa palkattoman työn ja alan ammattietiikan väliselle ristiriidalle:

[V116, K21] Kyllä. Jos maksetaan huonosti, ei mielestäni kannata käyttää ylettömästi aikaa käännökseen. (LaP-) Kuitenkaan ei myöskään halua laittaa nimeään alle mihinkään puolivalmiiseen tekeleeseen. Siinä on mielestäni ristiriita.

Käännösten laadun heikkenemiseen vetoavia perusteluita mainitsi 5,8 % (14 hlöä) palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitävistä vastaajista; palkattoman työn tuomittavuuden perusteluna sen mainitsi viisi (1,9 %) palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitävää vastaajaa. Niistä 14:sta vastaajasta, jotka mainitsivat käännösten laadun heikkenemisen perusteluna palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle, seitsemän ilmaisi huolta myös muista nimeämättömistä negatiivisista vaikutuksista. Jotkut tarkensivat lisäksi laadun heikkenemisen olevan se syy, jonka vuoksi palkaton työ heikentää alan yleistä hintatasoa:

[V89, K22] Kun tehdään palkatta, käännösten taso laskee (LaP-) ja työnantajat saavat mahdollisuuden polkea palkkoja alas tai olla maksamatta palkkaa ollenkaan. (HiP-)

6.4.2.2 Yleiseen ammattietikkaan vetoavat perustelut

Jos laskee yhteen niiden vastaajien lukumäärän, jotka mainitsivat yhden tai useamman edellä kuvattuihin viiteen perustelutyyppiin kuuluvan asian perusteluna sille, miksi palkaton käännöstö on ristiriidassa

alan ammattietiikan kanssa ja/tai ei-hyväksyttävää, on näitä vaikutusperusteluita maininneiden vastaajien määrä suurempi kuin minkään muun perustelutyypin. Mikäli eri vaikutusperusteluita tarkastellaan kutakin erikseen, yksikään niistä ei kuitenkaan ollut yhtä yleisesti käytössä kuin **yleiseen ammattietikkaan** vetoavat perustelut. Yleiseen ammattietikkaan vetoavissa perusteluissa palkattoman työn katsottiin olevan ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja/tai ei-hyväksyttävää, koska *kaikesta työstä tulee maksaa työn vaatavuutta ja sen edellyttämää koulutusta vastaava palkkio alasta riippumatta*, ja *tästä periaatteesta poikkeaminen on alan kuin alan ammattietiikan vastaista*. Peräti 33,8 % (81 hlöä) palkatonta käännöstyötä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitävistä vastaajista vetosi yleiseen ammattietikkaan syynä palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuudelle, ja palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitävistä sillä perusteli näkemystään 15,2 % (40 hlöä).

Yleiseen ammattietikkaan vetoaminen oli varsin monelle yksinään riittävä peruste niin palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle kuin sen ei-hyväksyttävyydellekin: Palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitäneistä peräti 21,3 % (51 hlöä) ja palkatonta työtä poikkeuksetta ei-hyväksyttävänä pitäneistä 9,5 % (25 hlöä) ei antanut näkemykselleen mitään muuta perustelua. Vastaukset olivat tyypillisesti lyhyitä, ja niistä kävi selvästi ilmi työn ja palkan lähes erottamattomaksi mielletty kytkös:

- [V81, K21] Kyllä, ammattimaisesti tehdystä työstä kuuluu saada korvaus alasta riippumatta. (AmP-)
- [V40, K21] On, miksi mitään muutakaan kukaan tekisi palkatta? (AmP-)
- [V276, K21] Palkaton työ on aina väärin. (AmP-)
- [V191, K22] Tämä on niin ilmiselvää EI, että vaikea asiaa on vaikea perustella. Ei TYÖTÄ palkatta tule tehdä, (AmP-) yksinkertaisesti.

Vaikka yleinen ammattietikka – tai vastaajan käsitys siitä – riitti monelle yksinään palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden ja/tai ei-hyväksyttävyyden perusteluksi, se yhdistyi kuitenkin verrattain usein myös palkattoman käännöstyön vaikutuksia korostaviin perusteluihin. Yhteensä 25 vastaajaa perusteli palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta sekä yleisellä ammattietikalla että yhdellä tai useammalla vaikutusperustelulla. Palkattoman työn tuomitsevista vastaajista 13 vetosi niin ikään sekä yleiseen ammattietikkaan että palkattoman työn oletettuihin haitallisiin vaikutuksiin. Useimmiten kyseessä olivat tyypillisimmät, alan hintatason ja arvostuksen heikkenemiseen vetoavat perustelut:

- [V27, K21] On, sillä ammattietikkaan kuuluu se, ettei poljeta kollegojen hintoja. (AmP-) ja mikäli useat tekisivät töitä ilmaiseksi, muiden olisi vähitellen pakko alkaa laskea hintojaan. (HiP-)
- [V151, K21] On. Täysin naurettavaa, että ihmiset eivät arvosta omaa työtään (ArP-) sen vertaa että kehtaisivat pyytää palkkaa. Ei tarvitse ihmetellä miksei arvostusta löydy muiltakaan. (ArP-) Paperimiehetkin ovat osanneet vaatia saunalisät... (AmP-)
- [V75, K21] Kyllä. Ammattilainen ei myy osaamistaan ilmaiseksi. (AmP-) Jos edes alan ammattilainen ei arvosta omaa ammattitaitoaan, miksi kukaan ulkopuolinenkaan niin tekisi. (ArP-)

Hintataso- ja arvostusperusteluiden tavoin yleiseen ammattietikkaan vetoavia perusteluita käyttivät eniten juuri jyrkimmin palkattomaan työhön suhtautuvat vastaajat: Palkattoman käännöstyön poikkeuksetta ammattietiikan vastaisena näkevistä 47,7 % (52) katsoi, että palkaton käännöstyö on ristiriidassa käännös-

nösalan ammattietiikan kanssa, koska palkaton työ on yleisesti ottaen ammattietiikan vastaista. Palkattoman työn poikkeuksetta tuomitsevista 31,3 % perusteli kantaansa vastaavasti todeten, että työnteko ilman palkkaa on yleisesti ottaen väärin. Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden ja hyväksyttävyyden tilannekohtaisena näkevät esittivät palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle ja tuomittavuudelle yleisesti ottaen harvemmin mitään perusteluita, mutta yleinen ammattietiikka oli heillekin tyyppillisin yksittäinen perustelu (ks. liitetaulukko 5).

6.4.2.3 Ontologiset perustelut

Verrattain yleinen tapa perustella, miksi palkaton työ on ristiriidassa käänösalan ammattietiikan kanssa, oli vedota kaiken käänöstyön **vaativuuteen ja vastuullisuuteen**. Näissä niin sanotuissa ontologisissa perusteluissa palkattoman työn ammattietiikanvastaisuus ja/tai ei-hyväksyttävyyden johdettiin kääntämisen ominaisuudesta: siitä, mitä se edellyttää tekijältään ja mikä on sen merkitys yhteiskunnalle. Ontologisten perusteluiden joukkoon lukeutuivat vastaukset tyyppiä *käänösalan työ on vaativaa/raskasta/epäkiitollista ja siitä kuuluu saada vaativuutta ja työn edellyttämää koulutusta vastaava palkkio ja kääntäminen on yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämätöntä ja laaja-alaisesti vaikuttavaa toimintaa ja siksi erityisen vastuullista*. Näistä vastaustyypeistä jälkimmäisen, vastuullisuuteen vetoavan perustelun voi katsoa nivoutuvan yhteen laatuperustelun kanssa siinä, että huolena on, että palkaton työ heikentää käänösten laatua ja vaikuttaa siten haitallisesti koko yhteiskuntaan. Kääntämisen vaativuuteen ja vastuullisuuteen vetosi palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena pitävistä vastaajista 9,6 % (23 hlöä). Palkattoman työn ei-hyväksyttävyyden perusteluna ontologisia perusteluita mainitsi vain seitsemän palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitävää vastaajaa (2,7 %).

Kääntämisen vaativuuteen ja vastuullisuuteen palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden perusteena vedonneista 14 mainitsi vastauksessaan niin ikään yhden tai useamman vaikutusperustelun. Useimmiten kyseessä olivat tyyppillisimmät, alan arvostuksen ja hintatason heikkenemiseen vetoavat perustelut:

- [V194, K21] Kyllä, koska se "syö" alan jo nykyistäkin alhaista arvotusta edelleen (ArP-) ja luo mielikuvan ns. kutsumustyöstä tai puuhastelusta, jota tehdään muiden tärkeämpien töitten ohessa tai vain koska se on niin kivaa! (VaP-)
- [V261, K21] Kyllä on. Kääntäminen on haastavaa (VaP-) ja aliarvostettua (ArP-) työtä, josta tulisi saada nykyistä parempaa palkkaa. (HiP-)

Jotkut, kuten vastaaja alla, luettelivat palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden perusteluissaan työn vaativuuden ja vastuullisuuden korostamisen ohella koko litanian haitallisia vaikutuksia:

- [V167, K21] On. Kääntäminen on monia yhteiskunnan jäseniä erityisen paljon hyödyttävää toimintaa, joka vaatii pitkällisen koulutuksen ja korkean osaamistason. (VaP-) Huono kääntäjä näkyy ja tällä voi olla paljon haitallisia vaikutuksia yhteiskunnan toimintaan, vakavasti otettavuuteen ja kielitaitoon. Hyvä kääntäjä joutuu tekemään paljon laadukasta työtä, joka vie aikaa. Siitä pitäisi maksaa. (LaP-) Ilmaisena tehty työ vie kääntäjältä töitä. (TyP-) palkkaa (HiP-) ja elintaso (NeP-) ja köyhdyttää ammattikäntäjää kohtaan tunnettua arvostusta. (ArP-)

Käännöstyön vaativuuteen ja vastuullisuuteen palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuuden perusteena vedonneista kuusi vetosi niin ikään yleiseen ammattietikkaan. On merkillepantavaa, että niistä 23:stä vastaajasta, jotka perustelivat palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuutta kääntämisen vaatimaan ja vastuulliseen ominaisuuteeseen vedoten, peräti 21 oli sellaisia, joiden mielestä palkaton käännöstyö on *poikkeuksetta* käännösalan ammattietiikan vastaista. Palkattoman käännöstyön tuomittavuuden perusteluna vaativuuteen ja vastuullisuuteen vetosi yhteensä vain seitsemän vastaajaa. (Ks. liitetaulukko 5.)

6.4.2.4 Auktoriteetti-perustelut

Varsin harvinainen, mutta käsillä olevan tutkimuksen kannalta kiinnostava tapa perustella, miksi palkaton työ on käännösalan ammattietiikan vastaista, oli todeta, että *koulutuksessa on opetettu, että se on väärin*. Tämä **auktoriteettiin** vetoava perustelu ilmeni vastauksissa vain kahdesti, kummassakin tapauksessa nimenomaan ammattieettisen ristiriidan perusteluna ja sellaisen vastaajan vastauksessa, joka näki palkattoman työn poikkeuksetta käännösalan ammattietiikan vastaisena. Toisessa tapauksessa auktoriteettiin vetoaminen oli ainoa esitetty perustelu, toisessa se yhdistyi alan palkkiotason heikkenemistä korostavaan vaikutusperusteluun:

- [V229, K21] Tietenkin on. Monta kertaa opetuksessa on mainittu, että palkattomia toimeksiantoja ei saisi ottaa vastaan, (AuP-) koska ilmaistyön tai puoli ilmaisen työn tekeminen edistää palkkojen pysymistä alhaisina. (HiP-)
- [V269, K21] On siinä mielessä, että meille on teroitettu, ettei käännöstöitä saisi tehdä palkatta edes hyvälle ystäville. (AuP-)

6.4.2.5 Tunneilmaisut

Kuten joistain yllä annetuista esimerkkivastauksista sekä palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden ja ei-hyväksyttävyyden perustelemisen tavoista voi havaita, tutkimuksen aihepiiri kauttaaltaan ja eritoten palkattoman työn eettisyyttä koskevat kysymykset herättivät monessa vastaajassa varsin voimakkaitakin tunnereaktioita. Aiheen tunteitaherättävyys ilmeni muun muassa huutomerkkien, isojen kirjainten, voimakkaiden kielikuvien ja ylipäättään värikkään kielen käyttönä:

- [V72, K21] [--] Bisnes on bisnestä ja jos joku suostuu hommaan ilmaiseksi tai kahvikupin hinnalla, niin ainahan se firman puolesta on ilahduttavaa ja ennen kaikkea **KANNATTAVAA**.
- [V222, K21] [--] *Palkaton työ on aina orjatyötä* ja tuhoaa mahdollisuuden tehdä käännöstyötä kannattavasti.
- [V153, K22] Kuten jo edellä sanoin, oli ala mikä tahansa niin ilmaista työtä tekevä työntekijä lähettää *riistäjätyöntantajille* viestin että ilmaisen työn tekijöitä löytyy kyllä. Kuka *riistäjätyöntantaja* silloin haluaa palkata ketään kun konsensus on että ilmaisia työntekijöitä on saatavilla?
- [V59, K32] *Riistoa*, jolla lasketaan yleistä palkkatasoa kun perustöitä yritetään teettää puoli-ilmaiseksi tai ilmaiseksi. Edistää työntekijän kertakäyttöisyyttä, mikä estää työpaikkojen luontia kun suoritukset voidaan teettää kertaluontoisina ja *naarata sitten seuraava uhri*.
- [V109, K21] **ON!** [--] Kääntäjän työtä ei useinkaan arvosteta tarpeeksi, vaan oletetaan, että esimerkiksi kielen ja kulttuurin puolella vaikkapa aineenopettajaksi opiskeleva on pätevä kääntäjä tai tulkki. [--] *Kääntäminen vaatii niin molempien kielten kuin molempien kielten kulttuurien vahvaa tuntemusta pienine nyansseineenkin!*
- [V153, K21] [--] [Y]mmärrän kyllä että työnantajapuoli mielellään teettäisi kaiken työn tässä maailmassa ilmaiseksi *orjilla* jos vain voisi. [--] Ilmaisen työn tekeminen auttaa näitä *riistäjiä ja riistäjäfirmoja* pääsemään tavoitteeseensa [--].

Siihen, millä tavoin kyselyn aihepiirin tunteita herättävyys saattoi vaikuttaa vastaajien valikoitumiseen tai vastausten tulkintaan, palataan tarkemmin luvussa 7.1.

6.4.3 ”Kukin päättäköön itse”

Valtaosa kyselyn vastaajista näki niin palkattoman työn ammattieettisen ristiriitaisuuden kuin sen hyväksyttävyydenkin tilannesidonnaisena. Lisäksi hyvin pieni osa vastaajista oli sitä mieltä, että palkaton työ *ei koskaan ole* ristiriidassa käänösalan ammattietiikan kanssa ja/tai että se on *aina* hyväksyttävää. Perusteluita sille, miksi palkaton työ *ei ole* ristiriidassa ammattietiikan kanssa ja/tai miksi se *on* hyväksyttävää, saattoivat esittää kumpikin edellä mainituista ryhmistä. Palkatonta työtä poikkeuksetta ammattietiikan kannalta ristiriidattomana pitäneitä vastaajia oli 21, ja heistä 17 (81,0 %) esitti vastauksessaan ristiriidan poissaololle perusteluita. Ammattieettisen ristiriidan tilannekohtaisena nähneistä 131:stä vastaajasta 33 (25,2 %) esitti niin ikään ristiriidan poissaololle perusteluita. Palkattoman työn aina hyväksyviä vastaajia oli 8 ja he kaikki perustelivat hyväksyntäänsä tavalla tai toisella. Palkattoman työn tilanteesta riippuen hyväksyvistä 197:stä vastaajasta 48 (24,4 %) perusteli hyväksyntäänsä.

Ne perustelut, joita palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja hyväksyttävyyden puolesta esitettiin, tiivistyivät vastausten analysointivaiheessa seitsemään selkeästi toisistaan poikkeavaan perustelutyypin luokkaan: *valinnanvapaus* (VaP+), *henkilökohtaiset arvot* (ArP+), *yleinen ammattietiikka* (AmP+), *muu palkitsevuus* (PaP+), *haitattomuus* (HaP+), *työllistyminen* (TyP+) sekä *irrelevantti* (IrP+). Joitain näistä perustelutyypeistä esittivät ainoastaan ne vastaajat, jotka pitivät palkatonta työtä ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä vain tilannesidonnaisesti. Osa perusteluista puolestaan nousi esiin ainoastaan palkattoman käänöstyön ammattieettistä ristiriitaa koskevissa vastauksissa, ja osa vain palkattoman työn hyväksyttävyyden yhteydessä.

Alla käydään läpi kukin perustelutyypiluokka aloittaen yhteen laskien sekä ammattieettisen ristiriidattomuuden että hyväksyttävyyden perusteluna yleisimmin käytetyistä perustelutyypeistä ja edeten vähemmän yleisiin. Kustakin perustelutyypistä esitetään sen maininneiden vastaajien osuus niistä vastaajista, jotka pitivät palkatonta käänöstyötä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä. Kutakin perustelutyypistä havainnollistetaan vastauksista poimituin esimerkein, ja esille nostetaan tärkeimmät eri perustelutyypien välillä ilmenneistä yhteyksistä. Koska palkattoman käänöstyön ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja hyväksyttävyydelle esitetyt perustelut kytkeytyivät vastauksissa monelta osin ammattieettisen ristiriidan poissaololle ja palkattoman työn hyväksyttävyydelle esitettyjen *ehtojen* kanssa (ks. ehdoista tarkemmin luvussa 6.4.4), nostetaan alla esiin myös tärkeimmät näistä perusteluiden ja ehtojen välisistä yhteyksistä. Eri perustelutyypiluokkiin kuuluvia asioita maininneiden vastaajien lukumäärät ja osuudet on esitetty liitetaulukossa 6 eettisten näkökantojen jyrkkyyden mukaan eriteltyinä.

Kaikista yleisin tapa perustella sekä sitä, miksi palkaton työ ei ole ristiriidassa käännoalan ammattietii-
kan kanssa, että sitä, miksi se on hyväksyttävää, oli todeta, että *jokainen on vapaa tekemään itse omat
valintansa ja vastuussa vain itsestään*. Palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perustelu-
na **valinnanvapauteen** vetoavia perusteluita mainitsi 12,5 % (19 hlöä) kaikista palkattoman käänno-
työn aina tai tilannekohtaisesti ristiriidattomana nähneistä. Palkattoman työn hyväksyttävyyden peruste-
luna valinnanvapauteen vetosi 10,7 % (22 hlöä) kaikista aina tai tilannekohtaisesti palkattoman työn hy-
väksyvistä. Palkattoman käännoistyön poikkeuksetta hyväksyvistä kahdeksasta vastaajasta peräti seitse-
män perusteli palkattoman työn hyväksyttävyyttä valinnanvapaudella eikä kuusi nähnyt tarvetta lisätä
mitään muita perusteluita, ja valinnanvapaus yksin riitti joillekin myös ammattieettisen ristiriidan pois-
saolon perusteeksi:

- [V166, K21] Ei ole; jokainen päättää itse mitä vapaa-ajallaan tekee. (VaP+)
[V212, K21] Ei välttämättä. On ihan oma asiani jos haluan auttaa jotakuta kääntämällä ilmaiseksi. (VaP+)
[V231, K22] Kukin päättäköön itse. (VaP+)

Osa valinnanvapauteen vedonneista vastaajista näki kuitenkin tähdelliseksi korostaa, että kyseessä tulee
olla tietoinen ja vapaaehtoinen päätös olla tekemättä työtä palkatta:

- [V8, K22] Ei *niin kauan kuin se on kääntäjän oma päätös* olla ottamatta työstä palkkaa. Kukin on loppukädessä vas-
tuussa vain itsestään. (VaP+)
[V47, K21] Mikäli ilmaisen käännoistyön tekeminen ei hyödytä kääntäjää millään tavalla, pitkässä juoksussakaan, ei
sitä tulisi tehdä. Lopulta on kuitenkin kääntäjän oma päätös tekeekö hän töitä ilmaiseksi vai ei, (VaP+)
kunhan tilanne on kääntäjälle selvä, eli ei esim. ole kyseessä huijauksesta. [--]

Eräs kiinnostava piirre, joka toistui eritoten palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskeissa vastauksissa,
oli, että moni oli valmis hyväksymään palkattoman käännoistyön nimenomaan valinnanvapauden perus-
teella, vaikka yleisesti ottaen pitikin sitä ”tyhmänä” tai haitallisena:

- [V7, K22] Kai jokainen ihminen saa itse päättää, tekeekö mitä tahansa työtä palkatta tai palkalla. (VaP+) *Se, onko se
viisasta tai onko työnantajan palkanmaksamishaluttomuus "oikein" vai ei on asia erikseen*.
[V80, K22] Jos joku pyytää tekemään palkatta, ja joku on tarpeeksi tampo suostuakseen, niin ei se laitonta ole. (VaP+)
[V246, K21] On ja ei. Jos joku haluaa tehdä ilmaiseksi töitä (VaP+) (varsinkin hyvän asian eteen) on se mielestäni ok,
jopa ihailtavaa. *Mutta viehän se pohjan muilta jotka haluaisivat työllä ansaita*.

Toiseksi yleisin tapa perustella niin palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta kuin sen hyväk-
syttävyyttäkin oli korostaa palkattoman työn vaikuttimena nähtyjä **henkilökohtaisia arvoja**. Vastauk-
sessa katsottiin vedottavan henkilökohtaisiin arvoihin silloin, kun siinä korostettiin palkattoman työn
olevan ammattietiiikan kannalta ristiriidatonta ja/tai hyväksyttävää *koska* tai *silloin kun* työtä tehdään
palkatta *itselle tärkeiden tai yleiseen hyvään tähtäävien motiivien vuoksi* tai *perustellusta syystä*. Palkat-
toman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perusteluna henkilökohtaisiin arvoihin vetosi yhteensä
9,9 % (15 hlöä) kaikista palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ammattietiiikan kannalta ristiriidat-
tomana pitävistä. Niiden viiden henkilökohtaisilla arvoilla ammattieettisen ristiriidan poissaoloa perus-
telleen vastaajan vastauksissa, jotka näkivät palkattoman työn poikkeuksetta ristiriidattomana amat-
tietiiikan kannalta, korostui näkemys, jonka mukaan vapaaehtoiseen ja palkkiotta tehtyyn työhön liittyy

lähes aina sellaisia yksilön arvoista juontuvia motiiveja, jotka tekevät siitä lähtökohtaisesti eettistä ja siten myös ammattietiikan kannalta oikeutettua:

- [V250, K21] Alipalkalla tekevä ei välttämättä näe muuta vaihtoehtoa, mutta *työn tekemiseen palkatta on yleensä henkilökohtaisia syitä, jotka eivät liity rahaan.* (ArP+)
- [V44, K21] Ei mielestäni, sillä ongelmallisinta on käännöstyön tekeminen liian vähäistä korvausta vastaan. Tällöin palkkoja poljetaan ja laatu kärsii. Näkökulmani on, että palkkiotta työtä tehdään aidosti "kutsumuksesta" paljon vapaammin ja luovemmin. (ArP+)

Palkattoman työn tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana näkevien, henkilökohtaisiin arvoihin vedonneiden vastaajien vastauksissa korostui puolestaan juurikin ristiriidattomuuden ehdollisuus: koska henkilökohtaiset arvot pätevät yli ammattietiikan, on palkaton työ on ammattietiikan kannalta ristiriidatonta *silloin kun* sitä tehdään noihin henkilökohtaisiin arvoihin liittyvien motiivien vuoksi. Niistä kymmenestä palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena näkevää vastaajasta, jotka perustelivat ammattieettisen ristiriidan poissaoloa henkilökohtaisilla arvoilla, peräti yhdeksän liitti ammattieettisen ristiriidan poissaoloon tällaisen ideologisen ehdon (ks. ehdoista tarkemmin luvussa 6.4). Ideologisten ehtojen lisäksi henkilökohtaisiin arvoihin vetoaviin perusteluihin yhdistyi usein myös muita, muun muassa työn vähäisyyttä, toimeksiantajan luonnetta ja työn haittomuutta korostavia ehtoja:

- [V28, K21] Mielestäni työn tekeminen palkatta ei ole ristiriidassa minkään etiikan kanssa, mikäli työn tekeminen tapahtuu täysin vapaaehtoisesti. (VaP+) Jos ihminen on valmis tekemään työtä ilmaiseksi, hänellä ollee siihen yleensä hyvä syy (ArP+) (*ystävän auttaminen, vapaaehtoistyö jne.*). Lisäyksenä kuitenkin, että ajattelen palkattoman käännöstyön käsittävän *vain satunnaisia erityistapauksia*, enkä näe pitkäaikaisten tai isojen työprojektien tekemistä ilmaiseksi mielekkäänä.
- [V91, K21] Mielestäni palkaton käännöstyö ei sinänsä ole ristiriidassa kääntäjien ammattietiikan kanssa, vaan käännöstoimeksiannon luonne ratkaisee työn etiikan. (ArP+) Käännöstyö *vapaaehtoistyön, järjestötoiminnan tai muun inhimillisen avunannon osana* on ehdottoman hyväksyttävää. *Ongelmia syntyy vasta, kun palkattomalla käännöstyöllä verotetaan ns. toisen leipää*, eli kun samasta työstä oltaisiin voitu myös maksaa jollekulle toiselle.

Hyväksyttävyyden perusteluna henkilökohtaisiin arvoihin vetosi 4,9 % (10 hlöä) kaikista palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti hyväksyvistä, ja he kaikki näkivät palkattoman työn hyväksyttävyyden riippuvan tilanteesta. Myös heistä valtaosa (8) mainitsi vastauksessaan yhden tai useampia ehtoja, joista henkilökohtaisten arvojen perusteella hyväksyttävissä olevan palkattoman työn hyväksyttävyys riippuu.

Jos yleiseen ammattietikkaan vetoaminen riitti monelle perusteeksi sille, miksi palkaton työ *on* ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa tai miksi se *ei* ole hyväksyttävää, kelpasi se joillekin perusteeksi myös vastakkaiselle kannalle: kolmanneksi yleisin tapa perustella palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta ja/tai sen hyväksyttävyyttä oli todeta, että *muillakin aloilla tehdään palkatonta työtä ilman, että sitä pidettäisiin ammattietiikan vastaisena.* **Yleiseen ammattietikkaan** palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perusteluna vetosi yhteensä 7,9 % (12 hlöä) kaikista palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti ammattieettisesti ristiriidattomana näkevistä. Niille kolmelle yleiseen ammattietikkaan vedonneelle vastaajalle, joiden mielestä palkaton työ on aina ammattieettisesti

ristiriidatonta, yleinen ammattietiikka yksin riitti syyksi, jonka vuoksi palkaton työ ei ole ristiriidassa käänösälankaan ammattietiikan kanssa:

[V147, K21] Ei missään tapauksessa, kuten ei millään muullakaan alalla. (AmP+) Vapaaehtoistyö on vapaaehtoista ja arvokasta.

Niistä yhdeksästä vastaajasta, jotka pitivät palkattoman työn ristiriidattomuutta käänösälän ammattietiikan kanssa tilannekohtaisena ja jotka perustelivat kantaansa yleisellä ammattietiikalla, kuusi tarkensi ammattieettisen ristiriidattomuuden mahdollistaviksi poikkeuksiksi tilanteet, joissa työ on tehty lähelle, ja niin ikään kuusi mainitsi ristiriidattomuuden ehtona työn vähäisyyden. Jokusen maininnan saivat myös työn ideologisia motiiveja tai haitattomuutta korostavat ehdot:

[V42, K21] Periaatteessa, mutta riippuu millaista käänöstyötä tekee. *Ystäville ja sukulaisille tehdyt pienet palvelukset ovat mielestäni verrattavissa siihen, kuin sukulaislääkäri kirjottaisi närästyslääkeresepin.* (AmP+) Voisit mennä lääkäriin ja maksaa siitä että resepti kirjoitetaan, tai pyytää palvelusta ja luvata tarjota pullakahvit palkaksi. Isommista käänöshommista tottakai kuuluu pyytää korvausta, mutta pienet, *jos se ei vie hirveästi resursseja*, niin miksei.

[V55, K21] Ei ole. Samalla tavalla voisi kysyä vaikka vapaaehtoistyöhön (VaP+) kehitysmaahan menevältä lääkäriltä, että teetkö nyt epäeettisesti, kun teet ilmaiseksi. (AmP+) On tietenkin eri asia, jos sitä tekee jatkuvasti ja kaupallisiin tarpeisiin, mutta oman työajan lahjoittaminen on mielestäni yhtä eettistä kuin rahankin lahjoittaminen. (ArP+) [--] Kyseessä ovat ainakin omalla kohdallani olleet työt, *joita ei joka tapauksessa olisi ollut rahaa käänättää rahalla ja jotka olisivat siten jääneet vain tekemättä tai olisi tehty huonosti jonkun muun toimesta.*

Palkattoman työn hyväksyttävyyden perusteluna yleiseen ammattietiikkaan vetosi yhteensä 5,9 % (12 hlöä) kaikista aina tai tilannekohtaisesti palkattoman työn hyväksyvistä, ja heistä jokaisen hyväksyntä riippui tilanteesta. Myös heidän vastauksissaan yleiseen ammattietiikkaan vetoaminen yhdistyi melko usein sosiaalisiin ja työn vähäisyyttä ja haitattomuutta korostaviin sekä toisinaan ideologisiin ehtoihin:

[V20, K22] On ja ei ole. Jos auttaa jossain *pienessä asiassa hyväntekeväisyysmielessä*, on hyväksyttävää. Tiedän mm. pari lääkäriä, jotka tekevät vapaaehtoistyötä ja hoitavat paperittomia siirtolaisia, ja sekin on täysin hyväksyttävää. (AmP+) Kuitenkin jos iso osa alan työstä tehdään ehdoilla, jotka eivät riitä suomalaisen elintäsoon, silloin koko ammattikunta kärsii siitä, ja se on erittäin arveluttavaa ja samalla oman oksan sahaamista.

Neljänneksi yleisin tapa perustella palkattoman työn ammattieettisen ristiriidan poissaoloa ja/tai sen hyväksyttävyyttä oli todeta, että *muukin kuin raha* (esim. *vastapalvelus, nautinto, harrastuksen edistäminen, muu etu*, tms.) **voidaan nähdä palkkiona.** **Muuhun palkitsevuuteen** vetosi palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perusteluna vain 2,6 % (4 hlöä) kaikista palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana näkevistä, ja he kaikki näkivät ristiriidan riippuvan tilanteesta. Näistä neljästä kolme mainitsi niin ikään ristiriidan poissaolon ehdoksi, että tekijän on hyödyttävä työstä tavalla tai toisella, vaikkei rahaa saisikaan:

[V93, K21] Totta kai. *Paitsi jos tekee esim. ystävän palveluksen, ja voi odottaa vastapalvelusta.* Jos vaikka käänän lastenhoitajan cv:n ja hän hoitaa sitten lapsiani joskus, mielestäni sellainen vaihtokauppa myös ammatillisesti on ok. (PaP+) kun molemmat tekevät sitä vapaa-aikanaan ja vapaaehtoisesti.

Palkattoman työn hyväksyttävyyden perusteluna muuhun palkitsevuuteen vetosi 4,9 % (10 hlöä) kaikista palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti hyväksyvistä. Myös heistä kuusi tarkensi hyväksyttävyyden ehdoksi tekijälle koituvan muun hyödyn.

Yhteensä kymmenen vastaajaa perusteli palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta ja/tai hyväksyttävyyttä toteamalla, *ettei palkattomasta työstä ole mitään haittaa*. **Haitattomuuteen** vetosi palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perusteluna 2,6 % (4 hlöä) palkatonta työtä aina/tilannekohtaisesti ristiriidattomana pitävistä, ja hyväksyttävyyden perusteluna 2,9 % (6 hlöä) palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti hyväksyvistä. Yksinkertaisimmillaan haitattomuuteen vetoaminen ilmenee seuraavassa palkatonta työtä poikkeuksetta ammattieettisesti ristiriidattomana pitävän vastaajan vastauksessa:

[V127, K21] Ei, mitäpä haittaa siitä olisi jos osaavana ihmisenä auttaa toista. (HaP+)

Niistä kolmesta vastaajasta, jotka näkivät palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden riippuvan tilanteesta ja jotka perustelivat näkemystään palkattoman työn haitattomuudella, kaksi mainitsi ammattieettisen ristiriidan poissaolon ehdoksi sen, ettei kyseinen työ muutenkaan tulisi teetetyksi ammattilaisella ja yksi sen, että kyseessä on pieni homma:

[V36, K21] Ei ole. Palkatta tehden ei joudu kuitenkaan täyteen vastuuseen ja ainakin omista tapauksissani teettäjällä ei ole realistisia mahdollisuuksia teettää työtä oikeilla taksoilla. (HaP+)

[V35, K21] ei, jos homma on pieni. se on sen ilmaiseksi työtä tekevän kääntäjän ongelma (VaP+) enemmän kuin yleisen alan väen. (HaP+)

Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä, hyväksyntäänsä haitattomuudella perustelleista viidestä vastaajasta neljä näki haitattomuuden ja siten työn hyväksyttävyyden riippuvan työn määrästä, kolme toimeksiantajan läheisyydestä ja kaksi siitä, teetettäisiinkö työ muuten ammattilaisella:

[V31, K22] Mikäli kyse on *pienestä palveluksesta ystävälle, eikä hän olisi vienyt sitä nk. ammattilaiselle*, niin silloin en vie työtä pois ammattilaisilta. (HaP+)

[V24, K22] Usein työtä tarvitsevalla ei ole varaa maksaa ammattikäntäjän vaatimaa palkkaa. Minusta ihmisillä on kuitenkin oikeus saada tällaista apua, jos tehtävä ei vaadi ammattikäntäjän taitoja tai useiden päivien työpanosta. Ts. *ystävän reilu auttaminen ei ole ammattikäntäjiltä pois, sillä muutoin kys. ihmiset todennäköisesti jättäisivät käännöksen/muun työn teettämättä*. (HaP+) Lopulta kysymys ei eroa esim. ammattipuunhakkaajan työn teettämisestä sukulaisilla tai naapureilla yhteishengessä. (AmP+)

Palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta ja hyväksyttävyyttä perusteltiin joissain vastauksissa myös sillä, että se voi *edistää tekijän myöhempää työllistymistä* muun muassa *työkokemusta kartuttamalla* tai *hyödyllisiä suhteita tarjoamalla*. **Työllistymiseen** vetosi palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden perusteluna vain yksi vastaaja: hän näki niin palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden kuin sen hyväksyttävyydenkin tilannesidonnaisena ja perusteli kumpaakin työllistymisen lisäksi työn muulla palkitsevuudella:

[V142, K22] Kokemuksen saaminen on myös palkkio jos se auttaa työllistymään myöhemmin elämässä. (TyP+) Eli kaikkea palkkiota ei voi ajatella rahallisesti, muukin voi "palkita". (PaP+)

Palkattoman työn hyväksyttävyyden perusteluna työllistymiseen vetosi 3,9 % (8 hlöä) kaikista palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti hyväksyvistä, ja he kaikki näkivät hyväksyttävyyden riippuvan tilanteesta. Heidän vastauksissaan ilmeni näkemys, jonka mukaan palkaton työ on lähes välttämätöntä työllistymiseen tarvittavan kokemuksen saamiseksi tai uran edistämiseksi eikä sitä siksi voi tuomita, vaikka se olisikin alan kannalta yleisesti haitallista:

[V217, K22] Opiskelijoiden saattaa olla vaikeaa hankkia minkäänlaista työkokemusta ja totutella työelämään ennen valmistumista ilman palkattomia projekteja. (TyP+)

[V122, K22] [--] Mitä tulee käännösalan yleiseen markkinatilanteeseen, palkattoman työn tekeminen *saattaa toki vaikeuttaa muiden toimijoiden menestymistä samalla alalla ja laskea alan palkkoja yleisesti*, mutta se voi silti myös edistää omaa uraa ja omaa palkkakehitystä. (TyP+) *Vaikka tällainen toiminta ei mielestäni ole mikään moraalinen riemuvoitto, olisi moraalisesti vieläkin arveluttavampaa sanoa, että se ei ole "hyväksyttävää".* Käännösyrittäjillä, samoin kuin muillakin yrittäjillä, on tietenkin oikeus ajaa ensisijaisesti omaa etuaan.

Työllistymisen edistämiseen vetoaminen palkattoman työn hyväksyttävyyden perusteluna yhdistyi verrattain usein sellaisiin hyväksyttävyydelle nimettyihin ehtoihin, joissa korostettiin juurikin palkattoman työn työllistymistä edistävää vaikutusta, muita hyötyjä tai toimeksiantajan läheisyyttä.

Palkattoman työn ja käännösalan ammattietiikan välistä ristiriitaa koskevassa kysymyksessä nousi edellä kuvattujen perustelutyyppeihin ohella esiin vielä yksi perustelutyyppi, jota ei – ilmeisistä syistä – mainittu palkattoman työn hyväksyttävyyden perusteluna kertaakaan. Vastajaan katsottiin perustelevan ammattieettisen ristiriidan poissaoloa kysymyksen **irrelevanssiin** vetoamisella silloin, kun hänen vastauksestaan kävi ilmi näkemys, jonka mukaan *kysymys palkkiosta tai sen määrästä ei liity käännösalan ammattietikkaan*. Kaikista palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana näkevistä 3,9 % (6 hlöä) perusteli ammattieettisen ristiriidan poissaoloa kysymyksen irrelevanttisuuteen vetoamalla. Näistä kuudesta neljän vastaukset ilmensivät näkemystä, jonka mukaan käännösalan ammattietikka koskee muita asioita kuin palkkiokysymystä. Kaikista suorimmin asian ilmaisi seuraava vastaaja:

[V259, K21] En täysin käsität, mitä tässä tarkoitetaan "ammattietikalla", sillä käsität sen liittyvän lähinnä työn laatuun ja sisältöön. (IrP+) Ajattelen kuitenkin, että muutoin kuin selkeästi vapaaehtoistyönä suoritettu ilmainen työ on lähinnä "tyhmää", tekisi sitä sitten käännös- tai muu yrittäjä. Jos yrittäjä jakaa tuotettaan ilmaiseksi, on se perusteltua ainoastaan markkinointistrategiana (ns. sisäänheittotarjous). Kenenkään ei tule odottaa yrittäjän tarjoilevan myyntituotettaan ja elinkeinoaan ilmaiseksi tai pilkkahintaan.

Toinen tapa ilmaista palkkiokysymyksen irrelevanttisuutta ammattietiikan kannalta oli korostaa palkattoman työn taustalla vaikuttavien henkilökohtaisten arvojen pätevyyttä yli ammattietiikan:

[V185, K21] Ei ole. Se saattaa kyllä olla ristiriidassa työyhteisön ja ammattialan käytäntöjen kanssa - polkemalla palkkoja vie muilta töitä ja polkee koko ammattialan palkkausta. Ilmaiseksi tekeminen on aina eettisempää, teoriassa, kuin ottaa työstään maksu. (IrP+) Maksusta voisin kuvitella tekeväni käännöksiä aiheista, jotka sotivat eettisiä periaatteitani vastaan, mutta ilmaiseksi en tällaisia tekisi. (ArP+)

Kuten yllä olevista esimerkeistä käy ilmi, se, että vastaaja piti palkatonta työtä poikkeuksesta ristiriidattomana alan ammattietiikan kannalta, ei kuitenkaan tarkoittanut, että hän välttämättä olisi pitänyt sitä *haitattomana*. Kysymyksen irrelevanttisuuteen vedonneista, palkattoman työn poikkeuksesta ammattieettises-

ti ristiriidattomana näkevästä viidestä vastaajasta peräti neljä ilmaisi palkattoman työn olevan joko yksilön itsensä kannalta ”typerää” tai koko alan kannalta haitallista:

[E80, K21] *Ei se sikäli eettisesti väärin ole, (IrP+) mutta tyhmää. Ei kai kukaan ammattitaitoaan ilmaiseksi halua antaa, ja rahanarvoista työtä ei kannata tehdä palkatta.*

6.4.4 ”Maailma ei ole niin mustavalkoinen”

Kuten todettu, vastaajien näkemykset palkattoman käännoistyön ja käännoisalän ammattietiikan välisestä ristiriidasta tai palkattoman käännoistyön hyväksyttävyydestä eivät pääsääntöisesti olleet yksioikoisia. Vaikka asiaa ei kyselylomakkeessa suoraan tiedusteltu, suurin osa vastaajista eritteli niin ammattietikkaa kuin hyväksyttävyyttäkin koskevassa vastauksessaan esimerkinomaisesti tapauksia tai tilanteita, joissa palkaton käännoistyö ei ole alan ammattietiikan kanssa ristiriidassa tai joissa se on hyväksyttävää, vaikka olisikin yleisesti ottaen pitänyt sitä ammattietiikan vastaisena tai ei-hyväksyttävänä. Sama asia saatettiin ilmaista myös toisin päin, kuvailemalla tilanteita, joissa palkaton käännoistyö on ristiriidassa alan ammattietiikan kanssa tai ei ole hyväksyttävää, vaikka se yleisesti ottaen olisikin vastaajan mielestä ”ok”. Palkattoman työn ja ammattietiikan välisen suhteen tilannesidonnaisena näkevästä 131:stä vastaajasta peräti 93,9 % (123 hlöä) luetteli yhden tai useampia tällaisia poikkeustilanteen muodostavia ehtoja. Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä 197:stä vastaajasta ehtoja hyväksynnälleen luetteli 81,7 % (161 hlöä).

Ne vastauksissa toistuvasti mainitut ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännoistyö ei ole ristiriidassa käännoisalän ammattietiikan kanssa tai on hyväksyttävää, tiivistyivät yhdeksään luokkaan: *sosiaalinen ehto* (SoE), *ideologinen ehto* (IdE), *henkilökohtainen nautinto* (NaE), *henkilökohtainen hyöty* (HyE), *työllistyminen* (TyE), *vähäisyys* (VäE), *haitattomuus* (HaE), *oikeudenmukaisuus* (OiE) ja *velvollisuudentunto* (VeE). Alla esitellään kaikki yhdeksän ehtotyyppiluokkaa yleisyysjärjestyksessä, raportoiden kuhunkin luokkaan kuuluvia asioita maininneiden vastaajien osuudet palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta ja/tai hyväksyttävyyttä tilannekohtaisena pitävistä vastaajista sekä havainnollistamalla kutakin ehtotyyppiä esimerkein. Lisäksi raportoidaan tärkeimmät eri ehtotyyppien ja eettisten näkökantojen perusteluiden välillä ilmenneistä yhteyksistä. Kuhunkin ehtotyyppiluokkaan kuuluvia asioita maininneiden vastaajien lukumäärät ja suhteelliset osuudet on esitetty kootusti liitetaulukossa 7.

Kaikista yleisimpiä palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle mainittuja ehtoja olivat sellaiset, joissa korostettiin palkattoman työnteon taustalla vaikuttavia henkilökohtaisia arvoja tai ideologiaa. Näitä **ideologisia ehtoja** sisältäneissä vastauksissa palkaton työ nähtiin ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä, jos kyseessä on *vapaaehtoistyö* tai *hyväntekeväisyys*, jos työllä on jokin *yhteiskuntaa tai yleisesti ihmisiä palveleva tarkoitus* tai jos *työn tekijällä on palkattoman työn tekemiselle tarpeeksi hyvä, hänen omiin arvoihinsa tai aatteisiinsa liittyvä perustelu*. Ideologiset ehdot palkattoman työn ammattieettisen ristiriidan poissulkevinä tai sen hyväksyt-

tävyyden mahdollistavina tekijöinä ilmenevät seuraavissa, keskenään hieman eri näkökulmista asiaa tarkastelevissa vastauksissa:

- [V274, K21] Ei, tämä riippuu täysin tilanteesta. Mikäli kyseessä on hyväntekeväisyys perustellun kohteen puolesta. (IdE) en näe mitään syytä, ettei kääntäjä voisi tarjota käännöstä lahjoituksena.
- [V249, K21] on. ei työtä voi ilmaiseksi tehdä, ellei kyse ole vapaaehtoistyöstä, joka on täysin eri asia ja jolla on eri tavoitteet. (IdE)
- [V197, K21] On jos se ei tapahdu uskonnollisista tai ideologisista syistä. (IdE)
- [V96, K22] Teen hyvin harvoin omaa työtäni palkatta, mutta jos haluan tehdä vapaaehtoistyötä, teen sitä mielelläni myös niin, että osaan sen, mitä teen. (IdE)

Kun vastaajilta tiedusteltiin, onko palkaton käännöstyö ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa, 38,9 % (51 hlöä) ammattieettisen ristiriidan tilannesidonnaisena näkevästä vastaajista tarkensi, ettei ristiriitaa ole, jos edellä kuvatun tyyppinen ideologinen ehto toteutuu. Ideologiset ehdot olivat palkattoman työn ammattieettisen ristiriidan poissaolon ehtona yleisempiä kuin mikään muu ehtotyyppi. Palkattoman työn hyväksyttävyyden ehtona ideologiset ehdot olivat vasta toisella sijalla: 32,5 % (64 hlöä) palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä vastaajista tarkensi hyväksyvänsä palkattoman työn edellä kuvatun tyyppisen ideologisen ehdon toteutuessa.

Ideologisia, yksilön arvoihin liittyviä ehtoja sille, ettei palkaton työ ole ammattietiikan vastaista tai että se on hyväksyttävää, mainittiin verrattain usein samoissa vastauksissa, joissa palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta ja/tai hyväksyttävyyttä myös perusteltiin yksilön arvoilla: niistä kymmenestä vastaajasta, jotka näkivät palkattoman työn tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja perustelivat ristiriidan poissaoloa palkattoman työn vaikuttimena nähdyillä henkilökohtaisilla arvoilla, yhdeksän tarkensi palkattoman työn olevan ristiriidatonta nimenomaan *silloin kun* sitä motivoivat yksilön arvot. Tiivis yhteys arvoihin vetoavien perusteluiden ja ehtojen välillä näkyy muun muassa alla vastauksessa, jossa ammattieettisen ristiriidattomuuden ehtona edellytetään lisäksi, ettei työtä tehdä kaupalliselle taholle (ks. alempana *haitattomuusehdot*):

- [V70, K21] On ja ei: riippuu siitä, kelle sen palkattoman työn tekee. Vapaaehtoistyö avustusjärjestölle (kuten Plan tai Unicef jne.) ei mielestäni ole paheksuttavaa, silloinhan vain kääntäjä tekee muiden hyväksi sen mitä pystyy ja miten pystyy, se on avustustyötä siinä missä muukin. (IdE) Sen sijaan on mielestäni eri asia tehdä ilmaiseksi työtä firmalle, joka ei vain viitsi maksaa työstä sitä mitä siitä kuuluisi maksaa (HaE) ja joka ei arvosta kääntämistyötä ja luulee sen olevan vain pikkujuttu, jonka jokainen yläastelainenkin osaa tehdä. *Etiikka lähtee ehkä siis ennemminkin kääntäjän omista motiiveista tehdä työtä ilmaiseksi.*

Toiseksi yleisin palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja hyväksyttävyydelle esitetty ehto oli niin kutsuttu **sosiaalinen ehto**. Sosiaalisen ehdon katsottiin ilmenevän vastauksissa, joissa palkattoman työn tarkennettiin olevan ammattietiikan kannalta ristiriidatonta ja/tai hyväksyttävää mikäli *työ on tehty ystävälle, sukulaiselle tai muulle itselle läheiselle henkilölle*:

- [V84, K21] Kääntäjän (kuin ei kenenkään muunkaan ammattilaisen) tulisi joutua tekemään työtään ilmaiseksi. Kyse on ammattitaidosta, jota varten on hankittu pitkä ja kattava koulutus, ja tätä tulisi arvostaa. On alentavaa väheksyä kääntäjän taitoja ja polkea palkkoja alas. Kunnan työstä kunnan korvaus. Ystäville tms. tehdyt käännökset ja palvelukset ovat tietysti eri asia. (SoE)

Sosiaalinen ehto oli palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle esitetyistä ehdoista toiseksi yleisin: palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden tilannesidonnaisena näkevistä vastaajista 29,0 % (38 hlöä) ei pitänyt palkatonta työtä ammattietiikan vastaisena, mikäli se on tehty läheiselle henkilölle. Palkattoman työn hyväksyttävyyden ehtona sosiaalinen ehto oli yleisempi kuin mikään muu: 34,5 % (68 hlöä) palkattoman työn hyväksyttävyyden tilannesidonnaisena näkevistä vastaajista tarkensi hyväksyttävyyden ehdoksi toimeksiantajan läheisyyden.

Sosiaalinen ehto mainittiin melko usein samoissa vastauksissa, joissa palkattoman työn ammattieettistä ristiriidattomuutta ja/tai hyväksyttävyyttä perusteltiin yleiseen ammattietiikkaan vedoten. Niistä yhdeksästä vastaajasta, jotka näkivät palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden riippuvan tilanteesta ja perustelivat ristiriidattomuutta sillä, että palkatonta työtä tehdään muillakin aloilla, kuusi tarkensi palkattoman työn oikeuttavaksi poikkeukseksi alalla kuin alalla sen, että avun tarvitsija on itselle läheinen. Niistä 12 vastaajasta, jotka hyväksyivät palkattoman työn tilannekohtaisesti ja perustelivat hyväksyntäänsä sillä, että palkatonta työtä tehdään muillakin aloilla, kuusi mainitsi niin ikään toimeksiantajan läheisyyden hyväksyttävyyden ehdoksi. Samalla kuitenkin seitsemän sellaista vastaajaa, jotka hyväksyivät palkattoman työn toimeksiantajan ollessa läheinen, perusteli palkattoman työn *tuomittavuutta* niin ikään yleiseen ammattietiikkaan vedoten: sillä, että työstä kuin työstä kuuluu maksaa sen vaativuutta vastaava palkkio. Kolme palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvää vastaajaa vetosi yleiseen ammattietiikkaan sekä palkattoman työn hyväksyttävyyden että sen tuomittavuuden perusteena, korostaen kaiken ammattietiikan tilannesidonnaisuutta:

[V68, K22] *Jos olisin pätevä rakennusmies, rakentaisin serkkuni kanssa hänen koirankoppinsa ilmaiseksi (SoE) tai korjaisin harrastusjärjestöni rikkoutuneen ovenkarmin ilmaiseksi. (NaE) Kokonaista remonttia ei silti saa tehdä ilmaiseksi tai alihintaan. (VäE) koska se polkee palkkoja. Sama pätee kääntäjän ammatin harjoittamiseen.*

Kuten esimerkissä yllä, sosiaalinen ehto yhdistyi muista palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja/tai hyväksyttävyyden ehdoista useiten työn vähäisyyttä korostaviin ehtoihin.

Kolmanneksi yleisin palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle esitetty ehto oli **haitattomuus**. Haitattomuuden ehdon maininneet vastaajat tarkensivat palkattoman työn olevan ammattieettisesti ristiriidatonta ja/tai hyväksyttävää, mikäli *työtä ei muutenkaan olisi teetetty tai voitu teettää ammattilaisella eikä se vaikuta haitallisesti ammattilaisten työtilanteeseen*. Tähän luokkaan laskettiin niin ikään vastaukset, joissa työn tarkennettiin olevan ammattietiikan vastaista tai ei-hyväksyttävää, mikäli kyseessä oli *opiskelijoilla teetetty työ, joka oikeasti kuuluisi ammattilaisille*. Työn haitattomuuden arvioimisen merkitys sen ammattieettisen ristiriitaisuuden määrittäjänä korostuu muun muassa seuraavassa vastauksessa:

[V121, K21] *Kyllä, mutta ainoastaan niissä tapauksissa joissa palkaton työ heikentää jonkun muun kääntäjän toimeentulon mahdollisuuksia. Ei, mikäli tehdystä työstä ei maksettaisi muutenkaan kenellekään mitään tai se jäisi kokonaan tekemättä. (HaE)*

Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena näkevästä vastaajista 34,4 % (45 hlöä) tarkensi, ettei ristiriitaa ole, mikäli työtä ei muutenkaan olisi teetetty ammatillisella eikä se vaikuta haitallisesti alan työtilanteeseen. Palkattoman työn tilannesidonnaisesti hyväksyvistä vastaajista puolestaan 26,9 % (53 hlöä) mainitsi työn haitattomuuden sen hyväksyttävyyden ehtona.

Haitattomuutta korostavia ehtoja mainittiin verrattain usein yhdessä ideologisten ehtojen kanssa:

[V91, K21] Mielestäni palkaton käännöstyö ei sinänsä ole ristiriidassa kääntäjien ammattietiikan kanssa, vaan käännöstoimeksiannon luonne ratkaisee työn etiikan. Käännöstyö vapaaehtoistyön, järjestötoiminnan tai muun ihmillisen avunannon osana on ehdottoman hyväksyttävää. (IdE) Ongelmia syntyy vasta, kun palkattomalla käännöstyöllä verotetaan ns. toisen leipää, eli kun samasta työstä oltaisiin voitu myös maksaa jollekulle toiselle. (HaE)

Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä vastaajista 23 mainitsi hyväksyntänsä ehtoina sekä ideologisia että työn haitattomuutta korostavia ehtoja. Ammattieettisen ristiriidan tilannekohtaisena näkevästä vastaajista kumpaankin ryhmään kuuluvia ehtoja luetteli 13. Ammattieettisen ristiriidan poissaolon ehtona haitattomuus yhdistyi vastauksissa lisäksi usein ja varsin loogisesti myös niihin palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden perusteluihin, joissa vedottiin palkattoman työn haitallisiin vaikutuksiin: niistä 40 vastaajasta, jotka perustelivat palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta haitallisilla vaikutuksilla, 18 (45,0 %) tarkensi, että palkaton työ voi kuitenkin olla ammattieettisesti oikein *sillä ehdolla*, ettei se haittaa ammattilaisten toimintaa.

Neljänneksi yleisin ehto sille, ettei palkaton työ ole ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja/tai että se on hyväksyttävää, oli, että kyseessä on *satunnainen, kertaluontoinen, lyhytkestoinen tai muutoin pieni työ*. Näitä **vähäisysehtoja** saatettiin ilmaista myös toisin päin: työ on ammattietiikan vastaista ja/tai ei-hyväksyttävää, mikäli sitä tekee palkatta säännöllisesti tai jos kyseessä on määrältään ja/tai vaativuudeltaan ammattilaista edellyttävä työ. Työn vähäisyys sen ammattieettisen ristiriidattomuuden tai hyväksyttävyyden ehtona korostuu muun muassa seuraavissa vastauksissa:

[V184, K21] Jos tällaista työtä tekisi jatkuvasti (VäE) ilman palkkaa tai jopa pimeällä palkalla (sama ajatus taustalla), olisi se ammattikunnan edun vastaista ja sitä kautta epäeettistä.

[V193, K21] Ei, mikäli työ on satunnaista, pienimuotoista (VäE) ja verrattavissa normaaleihin ystävänpalveluksiin (SoE) tai yleishyödylliseen vapaaehtoistyöhön. (IdE)

[V243, K22] Hyvin pienessä mittakaavassa (VäE) en tuntisi asiasta syyllisyyttä, vaikka se saattaakin olla periaatteessa väärin.

[V27, K22] Omaan moraaliini sopii ajatus, että ammattitasoista käännöstyötä ei missään nimessä tehdä palkkiotta, paitsi jos kyse on läheiselle ystävälle tehtävästä (SoE) pienimuotoisesta (VäE) työstä tai aktivismikäänntämisestä. (IdE)

Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena nähneistä vastaajista 23,7 % (31 hlöä) tarkensi eettisen ristiriidan poissaolon ehdoksi työn vähäisyyden; hyväksyttävyyden ehtona sen mainitsi 28,4 % (56 hlöä) palkattoman työn tilannesidonnaisesti hyväksyvistä vastaajista.

Työn vähäisyyden korostaminen ehtona sen ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle yhdistyi varsin usein toimeksiantajan läheisyyttä korostaviin ehtoihin (ks. esimerkki V27 edel-

lä): kaikki 31 työn vähäisyyttä sen ammattieettisen ristiriidattomuuden ehtona korostanutta vastaajaa mainitsivat ammattieettiselle ristiriidattomuudelle myös sosiaalisia ehtoja, ja hyväksyttävyyden ehtona kumpiakkin luetteli 29 vastaajaa. Kuten edellä esimerkkivastauksista V193 ja V27 käy ilmi, vähäisyys yhdistyi toisinaan myös muun muassa ideologisten ehtojen mainitsemiseen.

Työn vähäisyys ehtona sen ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle esiintyi melko usein myös tiettyjen eettisille näkökannoille annettujen perusteluiden yhteydessä: kuten todettu, niistä yhdeksästä vastaajasta, jotka näkivät palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena ja perustelivat ristiriidan poissaoloa yleiseen ammattietiikkaan vedoten, kuusi tarkensi, ettei vähäinen palkaton työ kuitenkaan ole ristiriidassa ammattietiikan kanssa. Niistä kahdestatoista palkattoman työn tilannesidonnaisesti hyväksyvästä vastaajasta, jotka perustelivat hyväksyntäänsä yleisellä ammattietiikalla, viisi tarkensi hyväksyttävyyden ehdoksi työn vähäisyyden. Hyväksyttävyyttä koskevissa vastauksissa vähäisysehto yhdistyi myös haitattomuuteen vetoaviin perusteluihin: palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä, hyväksyntäänsä työn haitattomuudella perustelleesta viidestä vastaajasta neljä tarkensi, että työn on kuitenkin oltava vähäistä. Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle ja tuomittavuudelle annetuista perusteluista yleisimmin vähäisysehdon kanssa esiintyivät alan arvostuksen laskuun vetoavat perustelut: palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta tilannesidonnaisena pitävistä, ristiriidan olemassaoloa alan arvostuksen heikkenemisellä perustelleista 12 vastaajasta kuusi tarkensi, ettei vähäinen työ kuitenkaan ole ammattietiikan vastaista. Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä, arvostusperusteluun vedonneista seitsemästä vastaajasta viisi tarkensi niin ikään, ettei vähäinen työ ole tuomittavaa:

[V124, K22] *Käännösalan arvostus on muutenkin liian vähäistä, eikä muidenkaan alojen ammattilaisten odoteta tekevän täysiä ammatillisia urakoita ihan noin vain. Neuvon kysyminen tai yhden lauseen tarkastaminen ovat toki eri asioita. (VäE)*

Viidenneksi useiten mainittiin työstä koituvan hyödyn oikeudenmukaista jakautumista edellyttäviä ehtoja. Näitä **oikeudenmukaisuusehtoja** katsottiin ilmenevän vastauksissa, joissa palkaton työ nähtiin ammattieettisesti ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä, jos työ *ei mene kaupalliseen tarkoitukseen tai voittoa tavoittelevan tahon käyttöön, jos kukaan muukaan ei ansaitse työstä voittoa* tai mikäli *kääntäjä ei ole ainoa, joka jää palkkiotta*. Hyödyn oikeudenmukaista jakautumista painottivat muun muassa seuraavat vastaajat:

[V232, K21] *Mielestäni kaupallinen hyöty on avainasemassa; jos joku saa kaupallista hyötyä tekemästäni käännöksestä, en sitä ilmaiseksi missään nimessä tekisi. (OiE)*

[V12, K22] *Vain ja ainoastaan silloin, kun on kyse sellaisesta työstä, josta KUKAAN ei saa korvausta missään vaiheessa (rahallista tai muutenkaan).* (OiE) Esim. pelien/tv-sarjojen/sarjakuvien jne. fanikäännökset. Jos työllä kuitenkin voi jossain vaiheessa tehdä voittoa, esim. fanikäännös lisensoitaisiin, niin silloin tietysti kaikille tulisi maksaa korvaus.

Palkattoman työn ammattieettisen ristiriitaisuuden tilannekohtaisena näkeväistä vastaajista 20,6 % (27 hlöä) tarkensi työstä koituvan hyödyn oikeudenmukaisen jakautumisen ehdoksi sille, ettei työ ole am-

mattietiikan vastaista. Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä vastaajista oikeudenmukaisuusehtoja mainitsi 14,2 % (28 hlöä).

Hyödyn oikeudenmukaista jakautumista korostavat ehdot yhdistyivät palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskeissa vastauksissa verrattain usein ideologisiin ja haitattomuusehtoihin:

- [V74, K22] Hyväntekeväisyystarkoituksessa (IdE) tehty työ voi tuoda hyvää siinä määrin, että se on hyväksyttävää, voiton tuottamiseen tähtäävä palkaton työ taas ei ole hyväksyttävää. (OiE)
- [V257, K22] Jos kyseessä on yksittäinen toimeksianto, (VäE) jonka teettäjä ei kykene maksamaan rahallista korvausta (HaE) eikä ansaitse voittoa työllä. (OiE)

Sekä ideologisia että oikeudenmukaisuusehtoja nimesi hyväksyntänsä ehdoiksi yhteensä 13 vastaajaa, ja yhteensä 12 mainitsi hyväksyttävyyden ehtoina sekä työn haitattomuutta että siitä koituvan hyödyn oikeudenmukaista jakautumista korostavia ehtoja.

Kuudenneksi useiten mainittiin palkattomasta työstä koituvaa **henkilökohtaista hyötyä** korostavia ehtoja. Tämän ehtotyypin katsottiin ilmenevän vastauksissa, joissa vastaaja tarkensi palkattoman työn olevan ammattieettisesti ristiriidatonta ja/tai hyväksyttävää, mikäli *tekijä kokee hyötyvänsä työstä muulla tavoin itse tai saa palkkioksi jotain muuta kuin rahaa.* Työstä saatava muu hyöty mainittiin yleensä yhden tai useamman muun ehdon yhteydessä ja ilmaistiin usein varsin konkreettisin esimerkein:

- [V187, K21] Riippuu täysin lopputekstin käyttötarkoituksesta. Esim. maahantuonti-yritykselle (OiE) en missään nimessä tekisi mitään (ohjekirjoja, esitteitä tms.) ilmaiseksi, koska yritys todennäköisesti käyttää tekstejä liiketoiminnassaan, (OiE) ja yrityksellä on takuulla varaa myös maksaa työstä. (HaE) Aatteellisille järjestöille ilmaiseksi kääntämisen ymmärrän, jos kääntäjä itse kannattaa aatetta, (IdE) tai kääntäjällä on muutoin oma lehmä ojassa. (HyE) En usko, että tuntisin henkilökohtaisesti ketään yksityishenkilöä, (SoE) jolla olisi aidosti varaa maksaa vähänkään pidemmästä käännöksestä täyttä hintaa. (HaE)
- [V93, K21] Totta kai. Paitsi jos tekee esim. ystävän palveluksen, (SoE) ja voi odottaa vastapalvelusta. (HyE) Jos vaikka käännän lastenhoitajan cv:n ja hän hoitaa sitten lapsiani joskus, mielestäni sellainen vaihtokauppa myös ammatillisesti on ok, kun molemmat tekevät sitä vapaa-aikanaan ja vapaaehtoisesti.
- [V232, K22] Kyllä nyt kaverin (SoE) tiivistelmän tai vastaavan voi oluttuopposesta lukea. (HyE) Suuri apu kaverille kuitenkin suhteellisen vähällä vaivalla. Suuremmat projektit sitten erikseen, (VäE) niissä voi antaa korkeintaan 0,5 % toverialennuksen.

Palkattoman työn ammattieettistä ristiriitaa tilannesidonnaisena pitävistä 6,1 % (8 hlöä) tarkensi, ettei työ ole ammattietiikan vastaista, jos tekijä hyötyy siitä itse muulla tavoin kuin rahallisesti. Palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä 10,2 % (10 hlöä) tarkensi hyväksyttävyyden ehdoksi muun hyödyn. Työstä koituvaa muuta hyötyä edellyttävät ehdot yhdistyivät vastauksissa varsin usein ja loogisesti sellaisten palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja/tai hyväksyttävyyden perusteluiden kanssa, joissa vedottiin työn muuhun palkitsevuuteen: Ammattieettisen ristiriidan tilannesidonnaisena näkevästä, työn muulla palkitsevuudella ristiriidan poissaoloa perustelleista neljästä vastaajasta kolme tarkensi, että työ on ammattieettisesti ristiriidatonta nimenomaan *silloin, kun* siitä koituu tekijälleen muuta hyötyä. Palkattoman työn tilannesidonnaisesti hyväksyvistä, muulla palkitsevuudella työn hyväksyttävyyttä perustelleista yhdeksästä vastaajasta kuusi tarkensi hyväksyttävyyden ehdoksi, että tekijä hyötyy.

Työllistymiseen viittaavissa ehdoissa palkaton työ nähtiin ammattieettisesti ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä, mikäli se *edistää tekijän omaa työllistymistä* (esim. *työkokemuksena*) tai jos kyseessä on *palkaton työharjoittelu*. Muun muassa seuraavalle vastaajalle työharjoittelu ja vapaaehtoistyö olivat ai-
noat tilanteet, joissa palkaton työ ei ole ammattietiikan vastaista:

[V218, K21] Mielestäni korkeakoulututkinnon vaativaa työtä ei tulisi tehdä palkatta. Ylipäätään minkä tahansa työn tekeminen palkatta on minun mielestäni eettisistä syistä kyseenalaista. Työharjoittelu (TyE) ja vapaaehtois-työt (IdE) ovat ainoita, missä tilanteissa on ok, ettei työntekijälle makseta palkkaa. Muissa tapauksissa työntekijän tulee aina saada korvaus panostuksestaan.

Palkattoman työn ja ammattietiikan välisen ristiriidan tilannesidonnaisena nähneistä vastaajista vain kaksi (1,5 %) tarkensi työllistymisehdon palkattoman työn ammattieettiseen ristiriidattomuuden ehdok-
si, siinä missä hyväksyttävyyden ehtona sen mainitsi seitsemän (3,6 %).

Henkilökohtaiseen nautintoon viittaavien ehtojen luokkaan luettiin näkemykset, joiden mukaan työ ei ole ammattietiikanvastaista ja/tai se on hyväksyttävää, mikäli se on *kiinnostavaa* tai liittyy tekijän *harrastustoimintaan* tai muuhun *vapaa-ajanviettoon*. Henkilökohtaiseen nautintoon viittasi palkattoman työn ammattieettisen ristiriidan poissaolon ehtona vain yksi vastaaja (0,8 %), joka rinnasti harrastustoiminnan vapaaehtoistyöhön:

[V172, K21] Ei välttämättä, jos kyseessä esim. jokin omaan harrastustoimintaan (NaE) liittyvä käänös. Tällöin voidaan ajatella vapaaehtoistyönä. (IdE)

Palkattoman työn hyväksyttävyyden ehtona henkilökohtaisen nautinnon mainitsi 4,1 % palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä (8 hlöä).

Edellä käsiteltyjen ehtojen lisäksi kaksi vastaajaa mainitsi palkattoman työn hyväksyttävyyden ehtoina asioita, joiden voi katsoa viittaavan työn tekemisen taustalla vaikuttavaan **velvollisuudentuntoon**. Toinen oli valmis hyväksymään palkattoman työn ”kriisitilanteessa, mutta muuten ei”: hyväksyttävyyden ehdoksi voidaan tässä tapauksessa nähdä vastaajan arvoista kumpuava velvoite auttaa. Toinen velvollisuudentuntoon viitannut vastaaja hyväksyisi palkattoman työn, ”[j]os toinen vaihtoehto on, että kyseessä olevaa työtä ei tehdä ollenkaan tai joku tekee sen huonosti, [--] ainakin jos kyseessä on tärkeä teksti.” Tässä tapauksessa hyväksyttävyyteen vaikuttavana tekijänä voidaan nähdä paitsi ideologia, myös oman osaamisen velvoittavuus. Ammattieettistä ristiriitaa koskevissa vastauksissa velvollisuudentuntoon viit-
tasi vain yksi vastaaja.

Kuten edeltävä osoittaa, ne vastaajien pyytämättä luettelemat ehdot, joiden toteutuessa palkaton työ ei ole käänösalan ammattietiikan kanssa ristiriidassa ja/tai on hyväksyttävää, yhdistyivät pitkälti niiden asioiden kanssa, joiden palkatonta työtä tehneet tai siihen suostuvat kertoivat vaikuttaneen tai voivan vaikuttaa päätökseensä tehdä käänöstyötä palkatta. Merkillepantavaa on myös, että ne asiat, joita mainittiin kaikista yleisimmin palkattoman työn motiiveina – toimeksiantajan läheisyys ja se, että työ tapah-
tuu vapaaehtoistyön, hyväntekeväisyyden tai tekijälle tärkeän aatteen/tavoitteen edistämisen osana –

olivat samoja kuin yleisimmin palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja/tai hyväksyttävyyden ehdoiksi mainitut asiat. Tämä yhteneväisyys palkattomaan työhön suostumisen syiden ja toisaalta sen hyväksyttäväksi ja ammattieettisesti ristiriidattomaksi tekevien asiointilojen välillä tuli ilmi selkeästi ja odottamatta. Jälkikäteen ajatellen on varsin loogista, että ne asiat, joiden vuoksi työtä ollaan valmiita tekemään palkatta, ovat samoja, joiden vuoksi palkaton työ ollaan myös valmiita hyväksymään. Ainoa asia, joka mainittiin toistuvasti palkattomaan työhön suostumisen toteutuneena ja mahdollisena motiivina, mutta joka ei noussut kertaakaan esiin palkattoman työn ammattieettistä ristiriitaisuutta ja hyväksyttävyyttä koskevista vastauksista, oli palkattoman työn mahdollistama *henkilökohtainen kehitys* (ks. kehitysmotiivit luvussa 6.3.1.1). Palkattoman työn ammattieettisen ristiriidattomuuden ja/tai hyväksyttävyyden ehdoksi mainittiin toki kokemuksen kartuttaminen, mutta ensisijaisesti työllistymisen edistäjänä. Yksikään ehtoja esittänyt vastaaja ei maininnut kehitysmotiiveihin kuuluneita kielitaidon, sanaston tai erikoisalaosaamisen ylläpitoa tai kehittämistä tai muutakaan henkilökohtaiseen kehitykseen viittaavaa asiaa ehtona palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle.

6.4.5 Käännösalan ammatillisuus ja palkattomaan käännöstyöhön suhtautuminen

Yksi tutkimuksen lähtökohtaisista tutkimuskysymyksistä oli, vaikuttaako käännösalan ammatillisuuteen sosiaalistuminen ja sen osana tapahtuva ammattietikan sisäistäminen siihen, kuinka yksilö suhtautuu palkattomaan käännöstyöhön. Tähän kysymykseen vastaamiseksi aineistosta on poimittu esiin kaksi verrokkiryhmää: sellaiset vastaajat, jotka ovat selkeästi suuntautumassa käännösosalalle ja altistuneet käännösalan ammattietiikkaa koskevalle diskurssille, sekä sellaiset vastaajat, jotka ovat selkeästi suuntautumassa muulle kuin käännösosalalle ja joiden kosketuspinta käännösalan ammattietiikkaa koskevaan keskusteluun on vähäisempi. Koska kyselyyn ei ole voitu sisällyttää mitään yksittäistä muuttujaa, joka yksin olisi riittänyt yksiselitteisesti näiden kahden ryhmän erotteluun, on verrokkiryhmät nostettu esiin aineistosta usean muuttujan rajauksin. Käännösosalalle suuntautumista indikoiviksi muuttujiksi valittiin vastaajan pääaine, suoritettujen käännösalan opintojen määrä sekä samanmielisyys väittämän ”Haluan tulevaisuudessa työskennellä käännösosalalla päätoimisesti” kanssa. Näiden käännösosalalle suuntautumista mittaavien muuttujien lisäksi ryhmiä on rajattu sellaisilla muuttujilla, joiden voi katsoa indikoivan heidän altistumisestaan käännösalan ammattietikasta käydylle keskustelulle. Näitä muuttujia olivat vastaajan aktiivisuus käännösalan ajankohtaisen keskustelun seuraamisessa sekä se, minkä verran vastaajan opinnoissa on käsitelty käännösalan eettisiä kysymyksiä.

Ryhmiä välinen rajaus on suoritettu edellä mainittujen muuttujien avulla seuraavasti: Käännösosalalle sosiaalistuvien, ammattieettiselle keskustelulle altistuneiden ryhmään valikoituivat vastaajat, jotka

- opiskelevat pääaineenaan *käännösalan oppiainetta*;

- ovat suorittaneet alan opintoja *vähintään 40 opintopistettä*;
- ovat *jokseenkin* tai *täysin samaa mieltä* väittämän ”Haluan tulevaisuudessa työskennellä käännösosalalla päätoimisesti” kanssa;
- seuraavat alan ajankohtaista keskustelua *jatkuvasti, usein* tai vähintään *silloin tällöin*;
- ovat opinnoissaan käsitelleet käännösalan eettisiä kysymyksiä *paljon, jonkin verran* tai vähintään *vähän*.

Vastaavasti muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien ja vähemmän alan ammattieettiselle keskustelulle altistuneiden ryhmään valikoituivat vastaajat, jotka

- opiskelevat pääaineenaan *jotain muuta kuin käännösalan oppiainetta*;
- ovat suorittaneet käännösalan opintoja *enintään 15 opintopistettä*;
- ovat *jokseenkin* tai *täysin eri mieltä* väittämän ”Haluan tulevaisuudessa työskennellä käännösosalalla päätoimisesti” kanssa;
- seuraavat alan ajankohtaista keskustelua *silloin tällöin, harvoin* tai *eivät lainkaan*;
- *eivät ole* opinnoissaan käsitelleet käännösalan eettisiä kysymyksiä.

Näillä rajauksilla muodostettuun selkeästi käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmään valikoitui 55 henkilöä, joista 45 naisia ja 10 miehiä. Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmään sopivia vastaajia oli puolestaan 59 kappaletta, joista 47 naisia ja 12 miehiä. Kyselyn kaikista vastaajista 82,0 % oli naisia ja 18,0 % miehiä. Kaikkien vastaajien joukossa käännösalan pääainetta ja muuta kuin käännösalan pääainetta opiskelevien vastaajien sukupuolijakaumat olivat varsin lähellä tätä yleistä jakaumaa.¹⁰² Verrokkiryhmien sukupuolijakaumat poikkesivat kyselyn yleisestä sukupuolijakaumasta ja eri pääainevaihtoehtojen sukupuolijakaumista vain vähäisesti: Käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä naisten osuus oli 81,8 % ja miesten 18,2 %, ja muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä naisia oli 79,7 % ja miehiä 20,3 %. Verrokkiryhmiin valikoitui mukaan edustajia kaikista tutkimuksessa mukana olleista pääainevaihtoehdoista. (Ks. liitetaulukko 8.)

Verrokkiryhmät olivat myös ikäjakaumaltaan verrattain lähellä koko vastaajajoukon ikäjakaumaa, joskin käännösosalalle suuntautuvien joukko koostui keskimääräisesti hieman nuoremmista henkilöistä. Kaikki kyselyyn vastanneet mahtuivat iältään 22–57 vuoden haarukkaan, ikien keskiarvon ollessa 28 vuotta. Käännösosalalle suuntautuvien ryhmään valikoituneet vastaajat olivat iältään 22–40-vuotiaita, ja heidän ikinsä keskiarvo oli 27 vuotta. Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvat vastaajat olivat iältään 22–50-vuotiaita, ja heidän ikinsä keskiarvo oli 28 vuotta. Opintovuosia käännösosalalle suuntautuvilla oli takanaan keskimääräisesti hieman enemmän kuin muille aloille suuntautuvilla: Käännösosalalle suuntau-

---

¹⁰² Käännösalan pääainetta opiskelevista vastaajista 82,9 % oli naisia ja 17,1 % miehiä, ja muuta kuin käännösalan pääainetta opiskelevista vastaajista naisia oli 81,6 % ja miehiä 18,4 %.

tuvat suorittivat kyselyyn vastaamishetkellä 4–10:ttä opintovuottaan, suoritettujen opintuvuosien keskiarvon ollessa 5,5, kun taas muulle alalle suuntautuvat suorittivat 3–10:ttä opintovuottaan, keskiarvon ollessa 5,4. Kaikkien vastaajien käynnissä olevien opintuvuosien haarukka ulottui kolmesta yhdeksään-toista, ja keskiarvo oli 5,8.

Ryhmien välillä oli jossain määrin eroa siinä, minkä verran kyselyn määritelmän mukaista palkatonta työtä oli kyselyn tekoon mennessä tehty tai miten sen tekemiseen tulevaisuudessa suhtauduttiin. Käännösosalalle suuntautuvista 45,5 % (25 hlöä) oli tehnyt palkatonta käännöstyötä ja 29,1 % (16 hlöä) katsoi voivansa tehdä sitä tulevaisuudessa. Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvista 28,8 % (17 hlöä) oli tehnyt ja 39,0 % (23 hlöä) katsoi voivansa tehdä käännöstyötä palkatta. Palkattomasta työstä kieltäytyvien joukko oli muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien joukossa suurempi kuin käännösosalalle suuntautuvien joukossa: 25,4 % (15 hlöä) muulle kuin käännösosalalle suuntautuvista ei tekisi käännöstyötä palkatta, siinä missä käännösosalalle suuntautuvista 18,2 % (10 hlöä) kieltäytyisi palkattomasta työstä. Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvista kolme (5,1 %) ja käännösosalalle suuntautuvista kaksi (3,6 %) ei osannut sanoa tekisikö palkatonta työtä. Käännösosalalle suuntautuvista kaksi (3,6 %) ja muulle alalle suuntautuvista yksi (1,7 %) oli tehnyt sellaista palkatonta käännöstyötä, joka ei vastannut tutkimuksen määritelmää. Ryhmien väliset erot palkattoman työn tekemisessä ja siihen suostumisessa eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.¹⁰³

6.4.5.1 Suhtautuminen palkattomaan käännöstyöhön

Selkeästi muulle kuin käännösosalalle suuntautuvat vaikuttivat suhtautuvan palkattomaan työhön yleisesti ottaen tuomitsevammin kuin käännösosalalle suuntautuvat. Kun tiedusteltiin palkattoman työn hyväksyttävyyttä, 76,4 % (42 hlöä) käännösosalalle suuntautuvista ja 69,5 % (41 hlöä) muille aloille suuntautuvista katsoi hyväksyttävyyden riippuvan tilanteesta. Palkattoman työn tuomitsisi poikkeuksetta 20,0 % (11 hlöä) käännösosalalle suuntautuvista ja 28,8 % (17 hlöä) muulle alalle suuntautuvista, ja sen hyväksyisi poikkeuksetta kaksi (3,6 %) käännösosalalle suuntautuvaa ja yksi (1,7 %) muulle alalle suuntautuva vastaaja. Vaikka ryhmien välisten, palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskevien erojen tilastollista merkitsevyyttä ei voitu todeta (sillä tilastollisen testin ehdot eivät täyttyneet) on merkillepantavaa, että muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien joukko oli keskimäärin tuomitsevampaa kuin kaikki kyselyn vastaajat yhteensä ja käännösosalalle suuntautuvien joukko puolestaan sallivampaa: kaikista kyselyn vastaajista 72,4 % hyväksyisi palkattoman työn tilannekohtaisesti, 24,9 % ei hyväksyisi koskaan ja 2,9 % hyväksyisi aina (ks. taulukko 5 luvussa 6.4.1).

---

¹⁰³ Palkattoman työn tekemisen yhteys käännösosalalle suuntautumisen kanssa: $\chi^2 = 3,388$; $df = 1$; $p = 0,066$. Palkattoman työn tekemisen tai siihen suostumisen yhteys käännösosalalle suuntautumisen kanssa: $\chi^2 = 0,630$; $df = 1$; $p = 0,427$.

Palkattoman käännoistyön ja käännoosalan ammattietiikan välistä ristiriitaa koskevissa kannoissaan ryhmät erosivat toisistaan jo selkeämmin.¹⁰⁴ Siinä missä käännoosalalle suuntautuvista 30,9 % (17) oli sitä mieltä, että palkaton käännoistyö on poikkeuksetta ristiriidassa käännoosalan ammattietiikan kanssa, tätä mieltä oli muulle alalle suuntautuvista peräti 44,1 % (26). Ammattieettisen ristiriidan olemassaolon näki tilannekohtaisena 52,7 % (29) käännoosalalle suuntautuvista ja 37,3 % (22) muulle alalle suuntautuvista, ja palkatonta työtä piti poikkeuksetta ammattietiikan kannalta ristiriidattomana 14,5 % (8) käännoosalalle ja 8,5 % (5) muulle alalle suuntautuvista. Siinä missä käännoosalalle suuntautuvista yksi (1,8 %) ei osannut ottaa kantaa ammattieettisen ristiriidan olemassaoloon, muulle alalle suuntautuvista epävarmoja oli kuusi (10,2 %). Verrattuna kaikkien vastaajien keskiarvoon, muulle kuin käännoosalalle suuntautuvien ryhmä oli myös ammattieettistä ristiriitaa koskevissa kannoissaan keskimääräistä tuomitsevampi ja käännoosalalle suuntautuvien ryhmä suvaitsevampi: kaikista vastaajista 40,1 % katsoi palkattoman työn olevan poikkeuksetta ristiriidassa ammattietiikan kanssa, 48,2 % näki ristiriitaisuuden riippuvan tilanteesta, 7,7 % katsoi, ettei ristiriitaa ole koskaan, ja 4,0 % ei osannut sanoa (ks. taulukko 4 luvussa 6.4.1).

6.4.5.2 Eettisten kantojen perustelut ja ehdot

Paitsi yleisesti ottaen suhtautumisessaan palkattomaan käännoistyöhön, ryhmät erosivat toisistaan myös siinä, millä tavoin palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta ja ei-hyväksyttävyyttä tai toisaalta ammattieettisen ristiriidan poissaoloa ja palkattoman työn hyväksyttävyyttä perusteltiin. Jossain määrin oli havaittavissa eroja myös siinä, minkälaisia ehtoja eri ryhmiin kuuluvat vastaajat mainitsivat palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle. Alla nostetaan esiin tärkeimmät ryhmien välillä ilmenneet erot.

Perusteluita sille, miksi palkaton työ on ristiriidassa käännoosalan ammattietiikan kanssa ja/tai miksi se ei ole hyväksyttävää, saattoivat käytännössä esittää sekä ne vastaajat, jotka pitivät palkatonta työtä poikkeuksetta ammattietiikan vastaisena ja/tai ei-hyväksyttävänä, että ne vastaajat, joiden mukaan ammattietiikan vastaisuus ja/tai hyväksyttävyys riippuu tilanteesta. Käännoosalalle suuntautuvien ryhmässä yhteensä 46 vastaajaa näki palkattoman työn poikkeuksetta tai tilanteesta riippuen ammattietiikan vastaisena, ja heistä 32 (69,6 %) esitti tälle näkemykselle perusteluita. Muulle alalle suuntautuvista yhteensä 48 näki palkattoman käännoistyön aina tai tilannesidonnaisesti ammattietiikan vastaisena ja heistä 32 (66,7 %) esitti perusteluita. Palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitäviä vastaajia oli kummassakin ryhmässä enemmän kuin sitä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikanvastaisena pitäviä, mutta halu perustella henkilökohtaisia kantoja oli kummassakin ryhmässä vähäisempi: Palkatonta

---

¹⁰⁴ Ryhmien välinen ero palkattoman käännoistyön ja käännoosalan ammattietiikan välisen ristiriidan kokemisessa oli lähellä tilastollisesti melkein merkitsevää: $\chi^2 = 6,976$; $df = 3$; $p = 0,073$.

työtä aina/tilannekohtaisesti ei-hyväksyttävänä pitäviä vastaajia oli käänösälälle suuntautuvien ryhmässä yhteensä 53, ja heistä 16 (30,2 %) esitti näkemykselleen perusteluita. Muulle alalle suuntautuvien joukossa palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti tuomitsevia oli yhteensä 58, ja heistä 22 (37,9 %) esitti perusteluita. Näille näkemyksille esitettyjen perusteluiden yleisyys verrokkiryhmiin kuuluvien, palkattoman työn aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena ja/tai ei-hyväksyttävänä nähneiden vastaajien vastauksissa on esitetty kootusti liitetaulukossa 9.

Merkillepantavin ero ryhmien välillä oli, että muulle kuin käänösälälle suuntautuvat olivat selkeästi käänösälälle suuntautuvia taipuvaisempia perustelemaan sekä palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta että sen ei-hyväksyttävyyttä *yleiseen ammattietikkaan* vetoamalla (ks. luku 6.4.2.2). Yleiseen ammattietikkaan vetoavissa perusteluissa palkattoman työn ammattietiikan vastaisuus ja/tai ei-hyväksyttävyyden perusteltiin toteamalla, että kaikesta työstä tulee maksaa sen vaativuutta ja edellyttämää koulutusta vastaava palkkio alasta riippumatta, ja tästä periaatteesta poikkeaminen on alan kuin alan ammattietiikan vastaista. Palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta perusteli tällä tavoin muulle kuin käänösälälle suuntautuvista, palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena nähneistä vastaajista 21 (43,8 %), siinä missä käänösälälle suuntautuvista, ammattieettisen ristiriidan poikkeuksettomana tai tilannesidonnaisena nähneistä vastaajista tähän perusteluun vetosi 12 (26,1 %). Ero ryhmien välillä oli lähellä tilastollisesti melkein merkitsevää.¹⁰⁵ Palkattoman työn ei-hyväksyttävyyden perusteluna yleiseen ammattietikkaan vetosi muulle alalle suuntautuvista, palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti tuomitsevista vastaajista 14 (24,1 %) kun taas käänösälälle suuntautuvista, aina tai tilannekohtaisesti palkattoman työn tuomitsevista tätä perustelutyyppiä käytti vain kolme (5,7 %). Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä.¹⁰⁶

Käänösälälle suuntautuvat puolestaan olivat jossain määrin taipuvaisempia vetoamaan palkattoman työn alalle yleisesti aiheuttamiin haitallisiin vaikutuksiin. Vaikutusperusteluiden joukkoon kuuluivat perustelut, joissa palkaton työ katsottiin ammattietiikan vastaiseksi tai tuomittavaksi, koska se heikentää alan yleistä hintatasoa, arvostusta ja/tai käänösten laatua, huonontaa ammattilaisten työtilannetta ja asemaa työmarkkinoilla ja/tai aiheuttaa muita negatiivisia seurauksia (ks. luku 6.4.2.1). Palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena nähneistä, käänösälälle suuntautuvista vastaajista 24 (52,2 %) vetosi yhteen tai useampaan vaikutusperusteluun palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden perusteluna, siinä missä saman näkemyksen jakaneista muulle alalle suuntautuneista ristiriidan olemassaoloa perusteli haitallisilla vaikutuksilla 17 (35,4 %). Palkattoman työn tuomittavuuden perusteluna haitallisiin vaikutuksiin vetosi 14 (26,4 %) käänösälälle suuntautuvista, palkattoman työn

---

¹⁰⁵ $\chi^2 = 3,217$, $df = 1$, $p = 0,073$.

¹⁰⁶ $\chi^2 = 7,290$, $df = 1$, $p = 0,007$.

aina tai tilannekohtaisesti tuomitsevista vastaajista ja 8 (13,8 %) tätä mieltä olleista muulle alalle suuntautuvista. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä.¹⁰⁷

Yksittäisistä vaikutuksiin vetoavista perusteluista ”muut negatiiviset vaikutukset” mainittiin ammattietiikan yhteydessä ja alan arvostuksen lasku ei-hyväksyttävyyden perusteluna useammin käännösosalalle kuin muulle alalle suuntautuvien vastauksissa: Palkattoman työn aina tai tilannekohtaisesti ammattietiikan vastaisena nähneistä, käännösosalalle suuntautuvista 11 (23,9 %) perusteli palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta sen ”muilla negatiivisilla vaikutuksilla”, siinä missä tätä perustelua käytti muulle alalle suuntautuvista, saman näkemyksen jakaneista vastaajista vain neljä (8,3 %). Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä.¹⁰⁸ Alan arvostuksen laskuun vetosi palkattoman työn ei-hyväksyttävyyden perusteluna käännösosalalle suuntautuvista, palkattoman työn tilannekohtaisesti tai aina tuomitsevista vastaajista viisi (9,4 %), siinä missä muulle alalle suuntautuvista saman näkemyksen jakaneista tätä ei-hyväksyttävyyden perustelua ei maininnut yksikään. Eron tilastollista merkitsevyyttä ei kuitenkaan voitu todeta (sillä tilastollisen testin ehdot eivät täytyneet).

Perusteluita sille, miksi palkaton työ *ei* ole ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja/tai miksi se *on* hyväksyttävää, saattoivat esittää sekä ne vastaajat, jotka pitivät sitä poikkeuksesta ristiriidattomana ammattietiikan kanssa ja/tai hyväksyttävänä, että ne vastaajat, joiden mukaan ammattieettisen ristiriidan olemassaolo ja/tai hyväksyttävyys riippuu tilanteesta. Käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä yhteensä 37 vastaajaa näki palkattoman työn poikkeuksesta tai tilanteesta riippuen ammattietiikan kannalta ristiriidattomana, ja heistä 14 (37,8 %) esitti tälle näkemykselleen perusteluita. Muulle alalle suuntautuvien joukossa yhteensä 27 vastaajaa näki palkattoman käännöstyön aina tai tilannesidonnaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja heistä 10 (37,0 %) esitti näkemykselleen perusteluita. Jälleen kerran perustelujen antaminen oli yleisempää, kun kysymys koski ammattietiikkaa eikä henkilökohtaista hyväksyntää: Käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä yhteensä 44 vastaajaa näki palkattoman työn poikkeuksesta tai tilanteesta riippuen hyväksyttävänä, ja heistä 11 (25,0 %) esitti tälle näkemykselle perusteluita. Muulle alalle suuntautuvien joukossa yhteensä 42 vastaajaa näki palkattoman käännöstyön aina tai tilannesidonnaisesti hyväksyttävänä ja heistä 11 (26,2 %) esitti näkemykselle perusteluita. Palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle esitettyjen perustelutyyppeiden mainitsemisen yleisyys verrokkiryhmiin kuuluvien, palkatonta käännöstyötä aina/tilannekohtaisesti ammattietiikan kannalta ristiriidattomana ja/tai hyväksyttävänä pitävien vastaajien vastauksissa on esitetty kootusti liitetaulukossa 10.

---

¹⁰⁷ Yhteys käännösosalalle suuntautumisen ja vaikutusperusteluiden palkattoman työn ammattieettisen ristiriitaisuuden perusteluna mainitsemisen välillä: $\chi^2 = 2,682$, $df = 1$, $p = 0,101$. Yhteys käännösosalalle suuntautumisen ja vaikutusperusteluiden palkattoman työn ei-hyväksyttävyyden perusteluna mainitsemisen välillä: $\chi^2 = 2,776$, $df = 1$, $p = 0,096$.

¹⁰⁸ $\chi^2 = 4,251$, $df = 1$, $p = 0,039$.

Ryhmät eivät eronneet toisistaan merkittävästi minkään palkattoman työn hyväksyttävyydelle annetun perustelun käytössä. Niissä perusteluissa, joita ryhmät antoivat ammattieettisen ristiriidan poissaololle, oli sen sijaan havaittavissa hienoisia eroja. Niistä 37:stä käännösosalalle suuntautuvasta vastaajasta, jotka katsoivat palkattoman työn olevan aina tai tilannekohtaisesti ristiriidatonta ammattietiikan kannalta, kahdeksan (21,6 %) perusteli ristiriidan poissaoloa henkilökohtaisiin arvoihin vedoten. Henkilökohtaisiin arvoihin vetosivat perustelut, joissa palkattoman työn katsottiin olevan ammattietiikan kannalta ristiriidatonta koska tai silloin kun palkaton työskentely on itselle tärkeiden arvojen tai yleisen hyvän motivoimaa ja niiden kautta hyvin perusteltua (ks. luku 6.4.3). Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvista saman näkökannan jakaneista vastaajista vain yksi (3,7 %) vetosi perusteluissaan henkilökohtaisiin arvoihin. Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä.¹⁰⁹ Käännösosalalle suuntautuvista, palkatonta työtä aina tai tilannekohtaisesti ammattieettisesti ristiriidattomana pitäneistä vastaajista kolme (8,1 %) perusteli ristiriidan poissaoloa niin ikään kysymyksen irrelevanttiudella todeten, ettei kysymys palkkiosta liity alan ammattietikkaan. Muulle alalle suuntautuvien ryhmässä tätä perustelua ei käyttänyt yksikään,¹¹⁰ ja koko kyselyssäkin yhteensä ainoastaan kuusi henkilöä. On huomionarvoista, että puolet niistä vastaajista, jotka ylipäättään nostivat esiin palkkiokysymyksen irrelevanttiuden alan ammattietiikan kannalta, ovat juuri niitä vastaajia, joiden voidaan olettaa olevan koko kyselyjoukosta parhaiten perillä käännösalan etiikkaa koskevasta keskustelusta.

Niitä vastauksissa esimerkinomaisesti esille nostettuja *ehtoja*, joiden toteutuessa palkaton työ ei ole ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja/tai on hyväksyttävää, saattoivat käytännössä esittää vain ne vastaajat, jotka pitivät palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta ja/tai hyväksyttävyyttä tilannesidonnaisena. Käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä palkattoman työn ammattieettistä ristiriitaisuutta tilannesidonnaisena pitäviä oli yhteensä 29, ja heistä 26 (89,7 %) mainitsi ammattieettisen ristiriidan poissaololle ehtoja. Muulle alalle suuntautuvien joukossa yhteensä 22 vastaajaa piti palkattoman työn ammattieettistä ristiriitaisuutta tilannesidonnaisena ja heistä 20 (86,4 %) nimesi ristiriidattomuudelle ehtoja. Palkattoman työn hyväksyttävyyttä tilannesidonnaisena pitäviä vastaajia oli käännösosalalle suuntautuvien ryhmässä yhteensä 44, joista 34 (81,0 %) esitti hyväksyttävyydelle ehtoja, ja muulle alalle suuntautuvien joukossa yhteensä 41, joista 33 (80,5 %) mainitsi ehtoja. Palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle esitettyjen ehtojen mainitsemisen yleisyyttä verrokiryhmiin kuuluvien vastaajien vastauksissa eritellään kootusti liitetaulukossa 11.

Merkittävin ryhmien välinen ero palkattoman käännöstyön ammattieettiselle ristiriidattomuudelle ja/tai hyväksyttävyydelle esitetyissä ehdoissa koski työn haittomuutta. Niistä käännösosalalle suuntautuvista

---

¹⁰⁹ $\chi^2 = 4,147$, $df = 1$, $p = 0,042$.

¹¹⁰ Ryhmien välisen eron tilastollista merkitsevyyttä ei kuitenkaan voitu todeta, sillä testin ehdot eivät täyttyneet.

vastaajista, jotka pitivät palkattoman työn ammattieettistä ristiriitaisuutta tilannekohtaisena, 13 (44,8 %) mainitsi ristiriidattomuuden ehdoksi sen, ettei työtä olisi muutenkaan teetetty tai voitu teettää ammattilaisella eikä se vaikuta haitallisesti ammattilaisten työtilanteeseen. Näitä haitattomuusehtoja (ks. luku 6.4.4) mainitsi muulle alalle suuntautuvista, palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena nähneistä vain neljä (18,2 %). Ero ryhmien välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä.¹¹¹ Käännösosalalle suuntautuvat nimesivät haitattomuuden jossain määrin muulle alalle suuntautuvia useammin myös hyväksyttävyyden ehdoksi. Muiden ehtojen mainitsemisen yleisyydessä ryhmät eivät juuri eronneet toisistaan. Huomionarvoista on kuitenkin, mitkä toisen ryhmän esille nostamat ehtotyypit eivät esiintyneet toisen ryhmän vastauksissa lainkaan: Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvista, palkattoman työn ammattietiikan vastaisuuden tilannesidonnaisena nähneistä vastaajista kolme (13,6 %) tarkoitti ristiriidattomuuden ehdoksi henkilökohtaisen hyödyn, siinä missä käännösosalalle suuntautuvista tätä ehtoa ei maininnut yksikään. Käännösosalalle suuntautuvista, palkattoman työn tilannekohtaisesti hyväksyvistä puolestaan kaksi (4,8 %) tarkoitti hyväksyttävyyden ehdoksi velvollisuudentunnon, jota muulle alalle suuntautuvat eivät maininneet. Ne kaksi käännösosalalle suuntautuvaa vastaajaa, jotka viittasivat velvollisuudentuntoon palkattoman työn hyväksyttävyyden ehtona, olivat samalla koko kyselyn ainoat kaksi vastaajaa, jotka kyseisen ehtotyypin olivat maininneet (ks. edellä luku 6.4.4).

---

¹¹¹ $\chi^2 = 3,997$, $df = 1$, $p = 0,046$.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tällä tutkimuksella on pyritty identifioimaan niitä motiiveja, joiden vuoksi Suomen korkeakouluissa englannin kielen oppiaineita pääaineenaan opiskelevat, opintojensa loppuvaiheessa olevat henkilöt ovat tehneet tai suostuisivat tekemään käännösalan ammattilaisten työhön rinnastettavaa käännösalan työtä ilman rahallista korvausta, sekä tarkastelemaan ovatko jotkin motiivit yleisempiä tai painavampia syitä palkattomaan työhön suostumiselle kuin toiset. Lisäksi tutkimuksella on pyritty selvittämään opiskelijoiden näkemyksiä palkattoman käännöstyön eettisyydestä: millaiseksi he kokevat palkattoman työn ja käännösalan ammattietiikan välisen suhteen, suhtautuvatko he henkilökohtaisesti palkattomaan käännöstyöhön hyväksyvästi vai tuomitsevasti, ja minkälaisia perusteluita he antavat erilaisille eettisille näkemyksilleen. Kolmantena tutkimuskysymyksiin sisältyvänä tavoitteena oli mitata käännösalan ammatillisuuden sosiaalistumisen vaikutusta palkatonta käännöstyötä koskeviin eettisiin näkemyksiin, mitä tarkoitusta varten vastaajien joukosta poimittiin kaksi toisistaan ammatilliselta suuntautumiseltaan selkeästi eroavaa ryhmää, joiden eettisiä näkökantoja verrattiin keskenään. Näiden ensisijaisten tavoitteiden ohella tutkimuksella kartoitettiin vastaajien tekemien palkattomien toimeksiantojen sisältöjä, toimeksiantajia ja määrää, ja onnistuttiin nostamaan esiin kiinnostavia havaintoja palkattomaan käännöstyöhön suostumisen ja toisaalta sen ammattietiikan kannalta ristiriidattomaksi ja henkilökohtaisesti hyväksyttäväksi kokemisen ehdollisuudesta.

Seuraavissa luvuissa vedetään yhteen tärkeimpiä tuloksista nousevia havaintoja ja hahmotellaan niistä vedettävissä olevia johtopäätöksiä suhteessa tutkimuksen teoriapohjaan ja aiempien samaa aihepiiriä käsittelevien tutkimusten tuloksiin. Ensin käydään kuitenkin lyhyesti läpi niitä tutkimuksen toteutukseen liittyviä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa tutkimuksessa tuotetun aineiston koostumukseen ja siitä edelleen jalostettuihin tuloksiin, ja jotka on siksi huomioitava tulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä arvioitaessa ja niistä johtopäätöksiä muodostettaessa.

7.1 TULOSTEN TULKINNASSA HUOMIOITAVAA

Kuten kaikkeen kyselytutkimukseen, myös tämän tutkimuksen osana tehdyn kyselyn toteutukseen liittyy monia tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa siihen, millaisia tuloksia aikaansaadulla aineistolla on voitu tuottaa. Tällaisia tekijöitä ovat eritoten kyselyn aihepiirin ja kyselyn toteutukseen liittyvien ratkaisujen vaikutus vastaajajoukon koostumukseen, kyselyn rakenteen ja kysymysten muotoilun vaikutus vastaajien vastauksiin, sekä tutkijan omien, mitattujen ilmiöiden operatioinalisointiin ja kvalitatiivisen aineiston tulkintaan liittyvien ratkaisujen vaikutus aineistosta esille nouseviin havaintoihin.

Kuten luvussa 3.4.1 tehty katsaus käänösalan ammattilaisten palkkiokysymystä käsittelevään keskusteluun sekä luvussa 6.4.2.4 kuvatut, kyselyn vastauksissa esiintyneet tunneilmaisut osoittavat, tutkimuksen aihepiiri on yleisesti ottaen ajankohtainen ja tunteita herättävä. Tätä vaikutelmaa vahvisti myös vastaajien antama kyselypalautte: yhteensä 61 vastaajaa antoi tutkijalle (pääosin positiivista) palautetta, ja näistä palautetta jättäneistä 48 ilmaisi tavalla tai toisella kokevansa aiheen ajankohtaiseksi ja sen tutkimisen tarpeelliseksi. Kuten luvussa 5.2 todettiin, olennainen kyselytutkimuksen onnistumiseen vaikuttava tekijä on vastaajien motivoiminen. Mitä omakohtaisemmaksi ja tärkeämmäksi kyselyn aihe koetaan ja mitä suuremmaksi kyselyyn vastaamisen suoma mahdollisuus vaikuttaa, sitä suurempi on vastaajan motivaatio vastata kyselyyn. Se, että pääaineenaan käänöstieteen oppiaineita opiskelevien vastausprosentit olivat järjestään suurempia kuin muiden oppiaineiden (Vaasan yliopiston englannin kielen opiskelijoiden muodostamaa poikkeusta lukuun ottamatta) kertoo, että kysely on puhutellut käänösalan opiskelijoita voimakkaammin kuin muiden oppiaineiden opiskelijoita. On niin ikään todennäköistä, että sekä käänösalan kuin muidenkin kieliaineiden pääaineopiskelijoista kyselyyn ovat vastanneet hankammin ne, jotka ovat itse tehneet käänöstyötä palkatta, kuin ne, jotka eivät ole sitä tehneet.

Näiden lopullisen vastaajajoukon koostumukseen mahdollisesti vaikuttaneiden tekijöiden vuoksi kyselyn tuloksista ei voi tehdä sellaisia johtopäätöksiä, jotka olisivat yleistettävissä koko siihen kohderyhmään, jolle kyselykutsu on lähetetty, saati laajemmas. Toisin sanoen tuloksista ei voi päätellä, kuinka suuri osa koko kohderyhmästä tai englannin kieliaineiden pääaineopiskelijoista ylipäätään on tehnyt tai tekisi käänöstyötä palkatta tai millaisia ovat heidän näkemyksensä palkattoman käänöstyön eettisyydestä. Kuten jo alussa todettiin, tämä ei kuitenkaan edes ollut tutkimuksen tavoite. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa palkatonta kääntämistä ilmiönä sen näyteryhmän piirissä, joka tutkimuksella on ollut mahdollista tavoittaa, keskittyen eritoten palkattoman käänöstyön motiiveihin ja ryhmässä vallitseviin näkemyksiin palkattoman käänöstyön suhteesta käänösalan ammattietikkaan. Näiden asioiden kattavaa tarkastelua varten on ollut olennaista saada tutkittavien joukkoon nimenomaan niitä henkilöitä, jotka ovat palkatonta käänöstyötä tehneet tai voisivat tehdä, sekä sellaisia henkilöitä, joiden pohjalta ammattiin sosiaalistumisen vaikutus on tarkasteltavissa. Tässä tutkimus on onnistunut: Kyselyyn vastasi yhteensä 190 sellaista henkilöä, jotka ovat joko jo tehneet käänöstyötä palkatta tai voisivat tehdä sitä tulevaisuudessa. Näiden henkilöiden vastaukset palkattoman työn motiiveita käsitteleviin kysymyksiin auttavat hahmottamaan, millaisten motiivien vuoksi palkatonta käänöstyötä tehdään silloin kun sitä tehdään. Vastaajien joukkoon onnistuttiin niin ikään saamaan huomattavan suuri määrä sellaisia opiskelijoita, joiden käänösalan ammattilaisuuteen (tai siitä pois päin) suuntautumisen voimakkuus oli valittujen muuttujien avulla tarpeeksi selkeästi osoitettavissa, jotta kaksi alan ammattiin sosiaalistumisen asteeltaan selvästi toisistaan poikkeavaa verrokkiryhmää oli mahdollista muodostaa. Käsillä oleva tutkimus on tietävästi ensimmäinen, jossa ammattiin sosiaalistumista on tällä tavoin pyritty operationalisoi-

maan. Menetelmän kokeellisuuden vuoksi verrokkiryhmien vertailun mahdollistamia havaintoja siitä, millä tavoin käänösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuminen voi vaikuttaa palkattoman työn eettisyyttä koskeviin näkemyksiin, voidaankin pitää lähinnä suuntaa-antavana.

Kyselyn vastaajiksi ja verrokkiryhmien edustajiksi valikoituneiden yksilöiden erityispiirteiden ohella myös itse kysely – sen toteutustapa, rakenne ja kysymysten asettelu – on voinut vaikuttaa tuotetusta aineistosta esille nouseviin tuloksiin. Vaikka kyselyn laadinnassa pyrittiin neutraaliuteen, on kysymysten muoto ja asettelu silti voinut vaikuttaa vastauksiin: jo pelkkä kysymys siitä, onko palkaton käänöstyö ristiriidassa käänösalan ammattietiikan kanssa voi luoda palkattomuuden ja ammattietiikan välille yhteyden, jota vastaaja ei välttämättä ole aiemmin ajatellut. Vaikka palkattoman käänöstyön mahdollisia vaikutuksia, hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä työllistymisen kannalta koskevat valmiit väittämät (jotka on rajaussyistä jätetty tässä tutkielmassa tehdyn raportoinnin ulkopuolelle) oli kyselyssä sijoitettu vasta palkattoman käänöstyön eettisyyttä ja hyväksyttävyyttä koskevien avointen kysymysten perään, on mahdollista, että vastaajat ovat silmälleet niitä jo ennen avoimiin kysymyksiin vastaamista. Mikäli näin on tapahtunut, ei voida poissulkea mahdollisuutta, että valmiiden väittämien sisällöt ovat voineet vaikuttaa vastaajien avovastauksissa kuvaamiin perusteluihin. Kaikki tämä tekee eritoten kyselyn etiikkaa käsittelevien tulosten yleistettävyyden ja luotettavuuden jossain määrin kyseenalaiseksi.

Kuten luvussa 5.4 kuvattiin, kyselylomakkeella selvitettiin vastaajien suhtautumista paitsi palkattomaan, myös *alihinnoiteltuun* käänöstyöhön. Rajaussyistä ja alihinnoitellun työn määrittelyn haasteiden vuoksi alihinnoiteltua työtä koskevien kysymysten tuottama aineisto on jätetty tämän tutkielman raportoinnin ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan muuta sitä tosiseikkaa, että kyselyn vastaajat ovat vastatessaan joutuneet pohtimaan niin palkattoman kuin alihinnoitellunkin käänöstyön eettisiä ulottuvuuksia. Alihinnoitellun työn määritelmä ja sitä koskevat kysymykset oli sijoitettu kyselyssä vasta palkattoman työn määritelmän ja sitä koskevien kysymysten perään. Koska kysymykset olivat kuitenkin nähtävissä samaa sivua alas siirtyen, on mahdollista, että vastaajat ovat vastauksia pohtiessaan verranneet alihinnoiteltua työtä palkattomaan. Mikäli vertailua on tehty, on oletettavaa, että tämä näkyisi myös vastauksissa. Kysymystä palkattomaan ja alihinnoiteltuun työhön suhtautumisen eroista ei kuitenkaan ole voitu tässä tutkimuksessa käsitellä tarkemmin, vaan se vaatii oman jatkotutkimuksensa.

Tässä tutkielmassa on pyritty kuvailemaan tutkimuksen osana tuotetun aineiston analysointi- ja tulkin-
taprosessit mahdollisimman läpinäkyvästi, jotta lukija voi itse arvioida tulkinnallisten valintojen ja käytettyjen analysointimenetelmien onnistuneisuutta ja oikeutusta. Kuten luvussa 5.1 todettiin, raportointivalinnat ovat olennaisin väline, jolla kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä voidaan vahvistaa. Tutkimuksen tekijä on pyrkinyt tiedostamaan ja tuomaan raportoinnissa ilmi oman subjektiivisuutensa mahdollisen vaikutuksen aineiston luokitteluun ja siitä nouseviin havaintoihin. Tulkin-

ja luokittelussa kohdatut ongelmat on niin ikään pyritty tuomaan avoimesti julki. Aineistosta poimituilla lukuisilla esimerkeillä on osaltaan pyritty lisäämään tulkinnallisten ratkaisujen läpinäkyvyyttä.

7.2 PALKATTOMAN KÄÄNNÖSTYÖN MARKKINAT

Tutkimuksen tulokset osoittivat todeksi sen lähtöoletuksen, että Suomessa *tehdään* käännösalan ammattilaisten työhön rinnastettavissa olevaa käännöstyötä vailla taloudellista korvausta. Vaikka vastaajien tekemän palkattoman työn rinnastettavuus alan ammattilaisten tekemään työhön perustuu yksinomaan heidän omaan arvioonsa, voidaan heidän koulutustaustansa, raportoimansa tehdyn palkattoman käännöstyön määrän sekä esimerkkeinä kuvaamiensa tyypillisten palkattomien toimeksiantojen sisältöjen perusteella oikeutetusti arvioida, että iso osa tutkimuksella esille nostetusta palkattomasta työstä todellakin on vaatavuudeltaan ja työmäärältään hyvin lähellä alan ammattilaisten palkkiota vastaan tekemää työtä. Tulokset vahvistivat niin ikään sen jo tiedossa olleen tosiseikan, että muutkin kuin ”kääntäjät” kääntävät. Palkattoman käännöstyön tekeminen ja siihen suostuminen oli kutakuinkin yhtä yleistä niin käännösosalalle kuin muillekin aloille kouluttavien oppiaineiden opiskelijoiden keskuudessa, eikä käännösosalalle ja muulle alalle suuntautuvien verrokkiryhmienkään välillä havaittu tältä osin merkitseviä eroja. Vaikka nämä tulokset eivät juuri tue käännösalan ammattilaisten pyrkimyksiä monopolisoida käännötämisen laatu, ei niiden voi myöskään katsoa suoranaisesti kyseenalaistavan näkemyksiä kääntämisestä erityisosaamista edellyttävänä asiantuntijatoimintana: tutkimuksessahan ei esimerkiksi tarkasteltu lainkaan vastaajien tuottamien käännösten laatua.

Jos tutkimuksessa esille nostetun palkattoman käännöstyön voidaan katsoa sisällöltään ja määriltään ainakin pääosin vastaavan joitain käännösalan ammattilaistenkin tekemiä työtehtäviä, yksi merkittävimmistä asioista, joka erottaa sen ammattilaisten työstä näyttää olevan, *kenelle* työtä tehdään: Valtaosa kyselyssä esimerkinomaisesti raportoiduista palkattomista toimeksiannoista oli tehty vastaajille itselleen läheisille yksityishenkilöille, ja selkeästi kaikista tärkeimmäksi motiiviksi palkattoman työn tekemiselle nousivat niin avovastauksissa kuin valmiita väittämiä sisältävissä motiivikysymyksissä nimenomaan sosiaaliset, toimeksiantajan läheisyyteen viittaavat motiivit. Toiseksi tyypillisin esimerkkitoimeksiannoissa mainittu toimeksiantajatyyppe oli järjestö, yhdistys, seura tai muu ei-kaupallinen yhteisö ja toiseksi yleisimmin mainittu motiivityyppi ideologinen motiivi, joka yhtyi sisällöltään pitkälti juuri hyväntekeväisyys- ja kansalaisjärjestötyöhön. Huomattavasti harvempi vastaaja kertoi tehneensä käännöstyötä palkatta yritykselle tai osuuskunnalle, ja muutamat lisäksi yksittäisille tapahtumille, hankkeille tai projekteille, internet-yhteisöille, oppilaitoksille tai muille tahoille. Vaikka ei voida olettaa, etteikö (läheisillä) yksityishenkilöillä tai ei-kaupallisilla yhteisöillä voisi myös olla varaa ostaa tarvitsemiaan käännöspalveluita myös ammattilaisilta, näyttää selvältä, että tässä tutkimuksessa ilmi tulleen palkattoman käännöstyön pääasiallinen käyttäjäkunta on suurimmalti osin toista kuin ammattikäntäjien palveluiden

pääasialliset käyttäjät. Sosiaalisten ja ideologisten motiivien ohella palkatonta käännoistyötä tehneet vastaajat mainitsivat huomattavan usein avovastauksissaan motiiveikseen henkilökohtaiseen nautintoon, kehitykseen ja hyötyyn liittyviä motiiveita, joista viimeksi mainittu konkretisoitui usein sosiaaliseen motiiviin yhdistyvänä vastapalveluksen odotteena. Kaikki tämä antaa viitteitä siitä, että palkattomalle käännoistyölle olisi todellakin olemassa omat, varsinaisen käännoistyön markkinoista verrattain erilliset, ihmisten keskinäisistä verkostoista muodostuvat markkinansa, joilla palveluksia annetaan ja vastaanotetaan vastavuoroisesti, ja joilla työtä tehdään mitä moninaisimpia symbolisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja muita ei-taloudellisia palkkioita vastaan (ks. Pym 2012a, 4, 125).

Muuta kuin taloudellista korvausta vastaan tehdystä käännoistyöstä piirtyvä kuva olisi ollut huomattavan toisenlainen, mikäli tarkastelun kohteeksi olisi rajattu palkattoman työn sijaan vapaaehtoistyö, johon ei sisälly läheisille tehty palkaton tuottava toiminta: tulosten perusteella näyttää selvältä, että valtaosa nyt ilmi tulleesta palkattomasta käännoistyöstä olisi tuolloin jäänyt pimentoon. Kuten läheisille(kin) tehtyjen toimeksiantojen sisällöt ja määrät osoittavat, kyseessä on kuitenkin merkittävä yhteiskuntaan lisäarvoa tuottava työpanos, jolle oikeasti on kysyntää. Ne palkattomat toimeksiannot, joita vastaajat olivat esimerkkitoimeksiantojen raportoinnin perusteella kaikista yleisimmin tehneet (akateemisten asiatekstien käännookset tai oikoluvut yksityishenkilöille), ovat tyypillisesti sellaisia, joita *edellytetään*: jollei joku muu paremmin kieltä taitava tee käännoosta/oikolukua sitä tarvitsevan yksilön puolesta, hänen on pakko tehdä se itse. Sen, että kielialan opiskelijat suostuvat tekemään tämäntyyppisiä käännoostöitä läheisilleen palkatta (tai vastapalvelusta vastaan), voidaan katsoa säästävän resursseja toisaalla ja siten hyödyttävän koko yhteiskuntaa. Vastaajien tekemän palkattoman työn sisällöllinen painottuminen akateemisiin teksteihin voi liittyä heidän demografiseen taustaansa (opinnoissaan edenneillä korkeakouluopiskelijoilla on todennäköisesti lähipiirissään niin ikään korkeakouluopiskelijoita, jotka voivat tarvita akateemisten tekstiensä käännooksiä opinnoissaan). Koska palkaton käännoistyö määriteltiin kyselyssä vastaajille siten, että sen ”pääasiallinen käyttäjä/tarvitsija” on joku muu kuin vastaaja itse, voidaan katsoa, että valtaosa muustakin tutkimuksessa raportoidusta palkattomasta työstä on sellaista, jota joku on *tarvinnut* (vrt. yksinomaan omaksi huviksi tai harjoitukseksi tehty toiminta, joka ei lukeudu tässä tutkimuksessa käytetyn työn määritelmän piiriin).

Tutkimuksen tulokset osoittivat paitsi että palkatonta käännoistyötä tehdään, myös, ettei kyseessä ole yhteiskunnalliselta tai taloudelliseltakaan arvoltaan täysin marginaalinen ilmiö. Kyselyyn vastanneet palkatonta työtä tehneet vastaajat olivat kyselyyn vastaamiseen mennessä tehneet yhteensä 1361 tutkimuksen määritelmän mukaista palkatonta toimeksiantoa, ja heidän tarkemmin kuvailemiensa 224:n esimerkkitoimeksiannon yhteenlaskettu työtuntimäärä muodosti 336:n täyden työpäivän palkattoman työpanoksen. Esimerkkitoimeksiantojen keskimääräinen toimeksiantokohtainen kesto oli 12,3 tuntia, jota poikkeuksellisen työläitä toimeksiantoja tehneiden vastaajien vastaukset kuitenkin paisuttivat: tyy-

pillisin toimeksiantokohtainen kesto oli 2 tuntia. Asiatekstinkääntäjän keskimääräisellä tuntipalkalla jo pelkästään esimerkkeinä raportoitujen 224:n toimeksiannon yhteenlaskettu taloudellinen arvo olisi yhteensä lähes 127 000 €. Mikäli kaikkien vastaajien kyselyyn mennessä tekemien palkattomien toimeksiantojen kestoksi oletettaisiin tyypillisin toimeksiantokohtainen kesto (2 h) nousisi kaiken vastaajien tekemän palkattoman käännöstyön arvo 128 000 euroon. Mikäli toimeksiantokohtaiseksi kestoksi oletettaisiin rohkeammin esimerkkeinä raportoitujen toimeksiantojen keskimääräinen kesto (12,3 h), olisi kaiken tämän kyselyn vastaajien tekemän palkattoman käännöstyön arvo peräti 790 000 €. ¹¹² Vaikka nämä laskelmat on tarkoitettu lähinnä mielikuvaharjoituksiksi, ne riittänevät osoittamaan, että kyseessä on myös taloudellisesti merkityksellinen ilmiö, jota olisi paitsi kiinnostavaa myös tärkeää tutkia lisää.

7.3 PALKATTOMAN KÄÄNNÖSTYÖN MOTIIVIT

Tässä tutkimuksessa selkeästi yleisimmäksi ja painavimmaksi motiiviksi palkattoman käännöstyön tekemiselle osoittautui niin kutsuttu sosiaalinen motiivi: se, että itselle läheinen henkilö pyytää tai tarvitsee käännösapua, halu miellyttää itselle läheistä henkilöä tai ryhmää, tai halu kuulua joukkoon. Tämä tulos poikkeaa selvästi aiempien vapaaehtoisikäntämisen motivaatiotutkimusten tuloksista, joissa sosiaalisten, läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemiseen liittyvien motiivien vaikutus on myös todettu, mutta joissa niiden merkitys on havaittu huomattavasti monia muita motiiveita vähäisemmäksi. Kiinnostavasti juuri tähän painotuseroon kiteytyy myös tärkein määritelmällinen ero aiemmissa vapaaehtoisikäntämisen motivaatiotutkimuksissa ja tässä tutkimuksessa tarkastellun ilmiön välillä: siinä missä vapaaehtoistyö on vapaaehtoista, ilman palkkaa tai palkkiota suoritettavaa toimintaa, joka hyödyttää muita kuin tekijää itseään tai hänelle läheistä henkilöä, tässä tutkimuksessa tarkasteltu palkaton työ sisältää myös sellaista tuottavaa toimintaa, joka hyödyttää tekijän läheisiä. Tämä rajaus erottaa tässä tutkimuksessa havaitut sosiaaliset motiivit myös VFI-luokituksen sosiaalista funktiota palvelevista motiiveista. Niiden voi kuitenkin katsoa liittyvän itsemääräämisteoriassa kuvattuun läheisyyden tarpeeseen: palvelusten tekeminen läheisille voi vahvistaa vuorovaikutussuhdetta ja johtaa vastavuoroiseen avunantoon. Se, että valtaosa henkilökohtaisen hyödyn motiivikseen maininneista vastaajista tarkensi tuon hyödyn juuri ”vastapalvelukseksi”, puhuu niin ikään tämän oletuksen puolesta.

Se, että erittäin moni vastaaja tarkensi vastauksessaan läheisen ihmisen nimenomaan *pyytäneen* häneltä apua, on linjassa yleisesti vapaaehtoistyöhön osallistumisesta teytyjen havaintojen kanssa: Freeman on osoittanut tärkeimmäksi yksittäiseksi ihmisten vapaaehtoistyöhön osallistumisen syyksi sen, että *joku pyytää* (1997, 159–165). Se, miten yksilöt vastaavat pyyntöön, riippuu Freemanin arvion mukaan aina-

---

¹¹² Laskelmat perustuvat SKTL:n vuoden 2010 asiatekstinkääntäjien palkkiotiedustelussa ilmoitettujen, suorilta asiakailta suomi-englanti ja englanti-suomi käännoksistä perittyjen tuntihintojen mediaanien keskiarvoon (SKTL 2010).

kin kolmesta tekijästä: kuinka kyseisen hankkeen arvot sopivat yhteen yksilön omien arvojen kanssa, kuinka läheinen pyytjä on, ja kuinka paljon hyötyä työstä voi koitua vapaaehtoiselle itselleen tai hänen lähipiirilleen (mts. 159–165). Vaikka käsillä olevan tutkimuksen havainnot on tehty palkattoman työn eikä määritelmältään rajatun vapaaehtoistyön pohjalta, voi niiden katsoa tukevan Freemanin päätelmiä. Palkatonta työtä jo tehneiden ja siihen suostuvien välillä ilmenneet erot sosiaalisten motiivien mainitsemisessa ja painottamisessa korostavat pyytämisen merkitystä: siinä missä palkatonta työtä jo tehneistä yli 80 % tiesi sosiaalisen motiivin vaikuttaneen päätökseensä tehdä palkatonta käännöstyötä ja yli 60 % painotti toimeksiantajan läheisyyttä vieläpä erittäin paljon, niistä, jotka vasta pohtivat, millaisen syiden vuoksi kääntäisivät palkatta, vain vähän yli 40 % mainitsi sosiaalisia motiiveita ja noin 45 % arvioi toimeksiantajan läheisyyden erittäin vaikuttavaksi tekijäksi (ks. liitetaulukko 2 ja liite 3, kuvio 4). Voidaan olettaa, että yksi syy sekä sille, miksi palkattomaan työhön suostuvat eivät vielä olleet tehneet palkatonta työtä, että sille, miksi he eivät maininneet sosiaalisia motiiveita yhtä usein tai painottaneet niitä yhtä paljon kuin palkatonta työtä jo tehneet, oli nimenomaan, etteivät heidän läheisensä vielä olleet pyytäneet heitä kääntämään palkatta.

Ottaen huomioon, että tämän tutkimuksen vastaajat saivat kuvailla motiivejaan avoimesti eikä vastauksia luokiteltu minkään valmiin teoreettisen jaottelun, vaan vastauksista itsestään esille nousseiden teemojen mukaan, esille nousseiden pääasiallisten motiivityyppien yhteneväisyys aiemmissa vapaaehtoisikäntäjien motivaatiota tarkastelleissa tutkimuksissa käytettyjen luokitusten kanssa on silmiinpistävä: Sosiaalisten motiivien jälkeen toiseksi yleisimmin mainitut ideologiset motiivit voidaan samaistaa vapaaehtoisikäntämisen motivaatiota tarkastelleissa tutkimuksissa yleisimmiksi ja painoltaan merkittävimmiksi todettujen altruististen, yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen ja yleishyödyllisten tavoitteiden edistämiseen liittyvien motiivien kanssa. Seuraavina tulleet henkilökohtaiseen nautintoon ja kehitykseen viittaavat motiivit puolestaan yhdistyvät niiden moninaisten immateriaalisten hyötyjen kanssa, joita toimija itse kokee työstä saavansa, ja jotka on niin ikään todettu tärkeiksi motivoiviksi tekijöiksi vapaaehtoisikäntöshankkeisiin osallistuvien motiiveita koskevissa tutkimuksissa. Myös työllistymisen edistämiseen liittyvät motiivit nousivat omana marginaalisena luokkana esille, aivan kuten aiemmissakin tutkimuksissa. Tässä tutkimuksessa esille nousseille, lähinnä materiaaliin hyötyihin viittaaville henkilökohtainen hyöty -motiiveille ja harvemmin mainituille velvollisuudentuntomotiiveille ei aiemmista vapaaehtoisikäntäjien motivaatiotutkimuksista löydy vastineita, mutta käytännössä ne yhdistyivät suurelta osin jo edellä mainittuihin sosiaalisiin motiiveihin. Näiden yhtenevien havaintojen voi katsoa antavan tukea tietyille, yleisesti palkattoman ja vapaaehtoisesti tehdyn, ensisijaisesti muita kuin itseä hyödyttävän inhimillisen toiminnan motivaatiota koskeville näkemyksille: Ideologisten ja altruististen motiivien todettu tärkeys viittaa siihen, että palkaton ja vapaaehtoinen työ tarjoaa monille väylän tyydyttää tiettyjä ihmiselle tyypillisiä altruistisia, toisten auttamiseen ja sitä kautta itsen merkitykselliseksi ko-

kemiseen liittyviä tarpeita. Toisaalta toiminta on harvemmin yksinomaan altruistista: ne korvaukset ja hyödyt, joita yksilö itse kokee palkattomasta ja vapaaehtoisesta, ainakin lähtökohtaisesti ennen kaikkea toisten hyödyksi tehtävästä toiminnasta saavansa, vain pitävät sisällään mitä moninaisimpia, niin immateriaalisia kuin materiaalisiakin muita kuin rahallisia palkintoja.

Aiempien, vapaaehtoiskääntäjien motivaatiota tarkastelleiden tutkimusten tavoin käsillä olevan tutkimuksen tulokset vahvistavat paitsi käsitystä motivaation moniulotteisuudesta, myös sen tutkimisen haasteellisuudesta. Motivaation tutkimisen haasteet ja eritoten kyselymenetelmän ongelmallisuus sen tutkimusvälineenä käyvät erityisen hyvin ilmi niistä eroista, joita havaittiin palkatonta työtä jo tehneiden ja siihen suostuvien motiivivastausten välillä. Palkatonta työtä tehneet mainitsivat avovastauksissa motiiveikseen huomattavasti useammin paitsi sosiaalisia motiiveita, myös henkilökohtaiseen hyötyyn, nautintoon ja kehitykseen sekä velvollisuudentuntoon liittyviä motiiveita, siinä missä palkattomaan työhön suostuvat luettelivat useammin ideologisia ja työllistymisen edistämiseen liittyviä motiiveita. Valmiiden motiiviväittämien painotuksissa ilmenneet erot olivat suurimmalti osin linjassa näiden avovastauksissa ilmenneiden erojen kanssa.¹¹³ Olennaisimpina ryhmien välisinä eroina palkattoman työn motivaatioissa voidaankin pitää juuri sosiaalisten motiivien voimakkaampaa merkityksellisyyttä ja toisaalta ideologisten motiivien huomattavasti vähäisempää merkitystä palkatonta käännöstyötä jo tehneille verrattuna niihin, jotka eivät vielä olleet tehneet käännöstyötä palkatta, mutta suostuisivat siihen tulevaisuudessa.

Nämä erot korostavat motivaation kyselymenetelmällä tutkimista kohtaan esitetyn sosiologisen kritiikin aiheellisuutta: kyselytilanteen sosiaalinen konteksti vaikuttaa aina siihen, minkälaisen asioiden mainitseminen oman toiminnan motiiveiksi koetaan oikeutetuksi ja relevantiksi (Musick & Wilson 2007, 69–79). Palkattomaan työhön suostuvien motiiveinaan painottamat ideologiset, yksilön arvoihin, hänelle tärkeiden tavoitteiden edistämiseen ja yleisen hyvän tuottamiseen liittyvät asiat olivat pitkälti samoja kuin ne, joita kaikki vastaajat yleisimmin mainitsivat *ehdoiksi* sille, että palkaton käännöstyö *ei ole* ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa ja/tai että se *on* hyväksyttävää. Tällaiset syyt ovat myös yksi alan ammattilaisten näkemyksissä useimmiten esiintyvistä palkattoman työn oikeuttavista tekijöistä. Ottaen huomioon vastaajajoukon profiilin, kyselyn kontekstin ja tarkastellun aiheen ajankohtaisuuden ei ole lainkaan yllättävää, että oman toiminnan motiiveina korostetaan sellaisia tekijöitä, joilla sen mahdollinen (ammatti)eettinen kyseenalaisuus voidaan samalla torjua. Siinä missä ne vastaajat, jotka olivat jo tehneet palkatonta työtä, saattoivat muistella realistisesti, mitkä tekijät käytännössä vaikuttivat heidän

---

¹¹³ Vain henkilökohtaista hyötyä koskevien motiivien kohdalla avovastauksissa ryhmien välillä ilmennyt ero motiivin mainitsemisen yleisyydessä ei ollut linjassa sitä vastaavien motiiviväittämien painotuksessa ilmenneen eron kanssa.

kulloisiinkin päätöksiinsä,¹¹⁴ ne vastaajat, jotka eivät vielä olleet tehneet palkatonta työtä, mutta voisivat suostua siihen, olivat mielikuvituksensa varassa pohtiessaan, mitkä olisivat niitä tekijöitä, jotka saisivat heidät tekemään käännöstyötä palkatta. Jos voidaan olettaa, että valtaosa palkattomasta käännöstyöstä tapahtuu yksinkertaisesti sen vuoksi, että itselle läheinen ihminen on sattunut sitä pyytämään, ja että tärkein palkatonta työtä jo tehneitä ja siihen suostuvia erottava tekijä on se, ettei jälkimmäisiä ole vielä pyydetty, ei ole lainkaan yllättävää, etteivät palkattomaan työhön suostumista vasta harkitsevat henkilöt tule mahdollisia motiiveitaan pohtiessaan ajatelleeksi näin ilmiselvän ulkoisen tekijän merkitystä. Se, kuinka vähän palkatonta työtä jo tehneet antoivat painoa ideologiaa motiiveita koskeville valmiille motiiviväittämille voidaan puolestaan tulkita joko siten, ettei ideologisilla tekijöillä ollut heidän päätöksiinsä juurikaan vaikutusta, tai etteivät heidän tekemänsä palkattomat käännöstyöt ole liittyneet ideologiaa tavoitteita edistäviin hankkeisiin. Toteutuneiden toimeksiantojen sisältöjä ja toimeksiantajia koskevat tulokset näyttäisivät tukevan jälkimmäistä tulkintaa.

Mitä tulee palkattoman käännöstyön estäviin tekijöihin, sen, että niin suuri osa niin palkatonta työtä tehneistä kuin siihen suostuvistakin vastaajista nosti motiiveja koskevissa vastauksissaan esiin työn vaivattomuuden kertoo, ettei kustannuslaskenta ole merkityksetöntä palkattomassakaan työssä. Suurin osa vastaajista ei suostuisi ihan mihin tahansa, vaikka pyytäjä olisikin läheinen, vaan työmäärän tulee olla kohtuullinen. Moni näyttääkin soveltavan jo nyt käytännössä Pymin muotoilemaa neljättä eettisen kääntämisen periaatetta, jonka mukaan sen ”vaihtotapahtuman kokonaiskustannusten, johon kääntäminen liittyy, ei tule ylittää kääntämisen aikaansaamasta yhteistyöstä seuraavan kokonaisyhdydyn määrää” (2012a, 165–167). Jos itselle läheinen ihminen pyytää apua, sosiaalisen suhteen ja siihen liittyvän vastavuoroisen avunannon voi nähdä käännöstyön ”kustannuksia” vastaavana ”hyötynä”. Se, että toiminnalleen keksii vielä muita, henkilökohtaiseen nautintoon, kehitykseen, työllistymiseen tai arvoihin liittyviä motiiveita voi kasvattaa motivaatiota tarttua tehtävään, mutta jos avun pyytäjä on läheinen eikä työn tekemiselle ole varsinaisia esteitä, ei muita syitä avunannolle välttämättä tarvita. Sosiaaliseen velvollisuudentuntoon liittyviä motiiveita maininneiden palkatonta työtä tehneiden vastaajien määrä antaisi viitteitä siitä, että läheisen pyytäessä apua syitä tarvittaisiin työhön tarttumisen sijaan pikemminkin sille, miksi työtä *ei* tekisi.

Siinä missä työn määrän ja vaativuuden sen tekemiseen suostumisen ehtona voi rinnastaa Dombekin Facebook-kääntäjien motivaatiotutkimuksessa tarkasteltuihin tekniisiin rajoitteisiin, joidenkin vastaajien esille nostamat työn haitattomuutta ja siitä koituvan yhdydyn oikeudenmukaista jakautumista edellyttävät

---

¹¹⁴ On tosin huomattava, että myös palkatonta työtä tehneiden lausunnot ovat voineet värittyä paitsi menneiden motiivien muistamiseen liittyvien haasteiden, myös heidän tutkijan ja tutkimuksen lukijoiden odotuksista mahdollisesti muodostamiensa mielikuvien vuoksi.

ehdot liittyvät McDonough Dolmayan Wikipedia-kääntäjiä tarkastelleessa tutkimuksessa ilmenneeseen kaupallisia joukkoistushankkeita kohtaan osoitettuun kriittiseen asenteeseen ja huoleen niiden vaikutuksista. Niissä vastauksissa, joissa korostettiin, ettei käännöstyötä tehtäisi, mikäli kääntäjä on ainoa, jolle ei koidu työstä taloudellista hyötyä, tai mikäli työstä muulle taholle koitua hyöty on kohtuuton suhteessa kääntäjän siihen sijoittamaan vaivaan, ilmaistiin käytännössä tietoisuutta palkattomaan työntekoon aina liittyvästä hyväksikäyttämisen riskistä. Niissä vastauksissa, joissa korostettiin, ettei palkaton työ saa viedä työtä alan ammattilaisilta ja ettei työtä tehtäisi taholle, jolla olisi varaa siitä myös maksaa, puolestaan ilmeni käsitys kaksista erillisistä markkinoista, joille työnteko voi sijoittua, sekä näkemys, että palkattoman työn haitallisuus ammattikunnan kannalta riippuu siitä, kummille markkinoille työ missäkin tapauksessa on sijoitettavissa. Se, missä määrin edellä kuvatut työn haitattomuutta ja hyödyn jakautumisen oikeudenmukaisuutta korostavat ehdot ovat tosiasiasa vaikuttaneet niitä maininneiden vastaajien päätöksiin tehdä työtä palkatta, on kuitenkin kyseenalaista: on mahdollista, että näitä ehtoja maininneet vastaajat ovat yhdistäneet nämä tekijät päätöksiinsä vasta jälkikäteen, ilman, että niillä olisi päätöksen hetkellä ollut vaikutusta heidän toimintaansa. Toisaalta, koska kyselyssä ei varta vasten tiedusteltu palkattomaan työhön suostumisen mahdollisia esteitä tai ehtoja, on niin ikään mahdollista, että edellä kuvatut seikat ovat voineet vaikuttaa tai vaikuttaisivat huomattavasti useammankin palkatonta käännöstyötä tekevän valintoihin.

7.4 PALKATTOMAN KÄÄNNÖSTYÖN EETTISYYS

Palkattoman käännöstyön motiivien ohella kyselytutkimuksella kartoitettiin kaikkien yhteensä 272 vastaajan näkemyksiä palkattoman käännöstyön suhteesta käännösalan ammattietiikkaan sekä heidän omaa suhtautumistaan palkattoman käännöstyön hyväksyttävyyteen. Kyselyllä saatiin selville, että peräti 40,1 % vastaajista oli yksiselitteisesti sitä mieltä, että palkaton käännöstyö on ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa, ja 24,6 % ei hyväksyisi sitä. Kuitenkin lähes puolet vastaajista näki palkattoman työn ja ammattietiikan välisen ristiriidan ja jopa 72,4 % palkattoman työn hyväksyttävyyden riippuvan tilanteesta. Vain pieni osa vastaajista piti palkatonta kääntämistä poikkeuksesta hyväksyttävänä tai ammattietiikan kannalta ristiriidattomana. Merkittävät erot palkattoman työn ja ammattietiikan suhdetta ja toisaalta palkattoman työn hyväksyttävyyttä koskevien kantojen välillä vahvistavat, ettei kysymys mahdollisista palkattomaan työhön liittyvistä konflikteista yksilön henkilökohtaisen etiikan ja toisaalta ammattirooliin liittyvän ammattietiikan välillä ole aiheeton.

Ne tavat, joilla palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta perusteltiin, kuvastavat toisaalta sitä, kuinka tiiviisti *lojaalisuus* omaa ammattikuntaa kohtaan yhdistetään ammattietiikkaan ja toisaalta sitä, että palkaton käännöstyö todellakin mielletään jonkinasteiseksi uhaksi kääntäjien ammattikunnalle. Niistä 160 vastaajasta, jotka esittivät palkattoman työn ja ammattietiikan väliselle ristiriidalle perusteluita, 96

(60,0 %) perusteli ristiriidan olemassaoloa niillä haitallisilla vaikutuksilla, joita palkattomasta työstä koi-
tuu ennen kaikkea käännösalan ammattilaisille. Näistä vastaajista 56 ei erotellut vastauksessaan mitään
poikkeustilanteita, jossa palkaton työ *ei* olisi ristiriidassa ammattietiikan kanssa: toisin sanoen, he eivät
kyselyyn vastatessaan osanneet kuvitella sellaisia tilanteita, joissa palkaton työ ei tavalla tai toisella vai-
kuttaisi haitallisesti. Pahimpina uhkina näyttäytyivät ennen kaikkea alan ammattilaistenkin diskurssissa
toistuvat huolet alan yleisen hintatason laskusta sekä kääntäjien arvostuksen heikkenemisestä. Palkatto-
man työn haitalliset vaikutukset olivat yleisimpiä perusteluita myös sitä henkilökohtaisesti tuomittavana
pitäville kannoille, vaikka niitä mainittiinkin hyväksyttävyyttä koskevissa vastauksissa huomattavasti
harvemmin kuin ammattieettistä ristiriitaa koskevissa: vastaajat olivat yleisesti ottaen auliimpia anta-
maan perusteluita ammattietiikkaa koskeville kannoilleen kuin henkilökohtaiselle hyväksynnälleen,
minkä voi nähdä kuvastavan ammattietiikan reflektiivistä luonnetta verrattuna yksilön omissa arjen va-
linnoissa ilmeneviin moraalikäsitteisiin, joita ei välttämättä aina osata tai koeta tarpeelliseksi perustella
(Juujärvi & al. 2007, 13).¹¹⁵

Sen, kuinka yleisesti palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuutta perusteltiin sillä, että alalla
kuin alalla ”työstä kuuluu saada palkkaa” voidaan toisaalta nähdä kertovan, ettei osa vastaajista kenties
ollut perillä käännösalaan koskettavista ajankohtaisista debateista, ja toisaalta kuvastavan, kuinka erotta-
mattomaksi koetaan ”palkan” ja ”työn” keskinäinen kytkös. Alan keskustelun seuraamisen vaikutusta
korosti muun muassa verrokkiryhmien välinen vertailu: Käännösosalalle suuntaavien ryhmään kuuluvat
seurasivat käännösalan ajankohtaista keskustelua ”jatkuvasti”, ”usein” tai ”silloin tällöin” ja perustelivat
palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta eniten juuri alan ajankohtaiskeskustelussa toistuvasti
esiintyvillä huolenaiheilla. Muille aloille suuntautuvat seurasivat alan keskustelua ”siltoin tällöin”, ”har-
voin” tai ”eivät lainkaan” ja vetosivat ammattieettisen ristiriidan perusteluissaan useimmiten yleisesti
ammattietiikkaan. Sama preferenssiero ilmeni ryhmien välillä myös palkattoman työn henkilökohtaisen
tuomitsemisen perusteluissa. Työn ja palkan käsitteiden erottamaton kytkös puolestaan korostui paitsi
siinä, kuinka yleistä yleiseen ammattietiikkaan vetoaminen kaikkien kaikkiaan oli, myös siinä, kuinka
monelle se yksin riitti perusteluksi niin palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuudelle kuin sen
tuomittavuudellekin: yhteensä 51 vastaajaa perusteli palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastai-
suutta ja 25 sen tuomittavuutta yksinomaan sillä, että ”Ei TYÖTÄ palkatta tule tehdä” (ks. luku 6.4.2.2).

Palkattoman työn vaikutuksiin ja toisaalta yleiseen ammattietiikkaan vetoavien perusteluiden ohella eri-
toten palkattoman työn *poikkeuksesta* ammattietiikan vastaisena näkeville varsin tyypillinen tapa perus-
tella ammattieettisen ristiriidan olemassaoloa oli korostaa kääntämisen vaativuutta ja vastuullisuutta.

---

¹¹⁵ Ammattieettistä ristiriitaa ja hyväksyttävyyttä koskevien kysymysten toisistaan jossain määrin poikkeavan muotoilun
mahdollista vaikutusta ei kuitenkaan voida poissulkea (ks. kysymysten kuvaus luvussa 5.4).

Yhdessä tälle ryhmälle niin ikään tyypillisten, kääntäjien arvostuksen ja alan hintatason heikkenemiseen vetoavien perusteluiden kanssa nämä perustelut kuvastavat vastaajien käsitystä kääntämisestä vaativana asiantuntijatoimintana, joka edellyttää pitkän koulutuksen tai kokemuksen tuomaa osaamista onnistuakseen, ja joka ansaitsee tulla vastaavan tasoisesti arvostetuksi. Kuten luvussa 3 todettiin, käännösalan ammattijärjestöjen ja muiden alan professionalisoitumista ajavien tahojen diskurssissa korostetaan kääntämisen ja tulkkauksen olevan vaativaa asiantuntijatyötä, ja kannustetaan alan ammattilaisia ja opiskelijoita myös itse näkemään itsensä näin ja vahvistamaan tätä käsitystä yhteiskunnassa. Tämä eksklusiivisen asiantuntijuuden korostaminen ja laadun monopolisointiin pyrkiminen ovat alalla kuin alalla tärkeitä ammattikunnan professionalisoimisen keinoja. Jos jokin toiminta asettaa väitteet eksklusiivisesta asiantuntijaosaamisesta kyseenalaisiksi, voidaan se katsoa ammattikunnan kannalta haitalliseksi ja siten tuomita alan ammattietiikan vastaiseksi (ks. esim. McDonough Dolmaya 2011a). Jos ja kun työstä saatujen palkkioiden taso nähdään osoituksena työn haasteellisuudesta, vaativuudesta ja yhteiskunnallisesta arvostuksesta, ja jos palkaton työskentely mielletään nimenomaan kouluttamattomien amatöörien harrastukseksi, kääntäminen ja tulkkaukset ilman palkkaa voidaan toden totta nähdä uhkana kääntäjien asiantuntijuutta korostavan kääntäjäkäsityksen vahvistamiselle yhteiskunnassa ja siten tuomita ammattikunnan kannalta ”epäeettiseksi” – riippumatta siitä, onko toiminta muista näkökulmista katsottuna eettistä vai ei tai onko asiantuntijuusväitteillä ylipäätään pitävää pohjaa.

Siinä missä merkittävä osa vastaajista näki palkattoman työn olevan poikkeuksesta ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa, asiaa tilannekohtaisesti arvioivien 131 vastaajan luettelemat ehdot ristiriidan poissaololle kuvastivat monisyisempää käsitystä ammattietiikasta: kieltojen, käskyjen ja suositusten ohella ammattietiikkaan sisältyy *lupanormeja*, jotka määrittävät ne poikkeustilanteet, joissa muutoin kielletty toiminta on sallittua (Sulkunen 2003, 82–87). Ne vastaajien yleisimmät nimeämät ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännöstyö ei heidän mielestään ole ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa, olivat pitkälti samoja asioita, joilla palkaton tai alennettuun hintaan tehty työ alan ammattilaistenkin keskuudessa oikeutetaan: omat arvot ja yleishyödylliset tavoitteet (ideologinen ehto); se, että työ jäisi muutoin varojen puutteen vuoksi tekemättä, eikä korvaa ammattityötä (haitattomuusehto); ja ettei kyseessä ole selkeä hyväksikäyttö (oikeudenmukaisuusehto). Edellä mainittujen lisäksi vastaajien näkemyksissä nousi kuitenkin huomattavan selvästi esiin myös kaksi sellaista ehtotyyppiä, joihin törmää ammattikunnan puheenvuoroissa huomattavasti harvemmin ja alan ammattieettisissä koodeissa tuskin koskaan: 38 vastaajaa tarkensi palkattoman työn olevan ammattietiikan kannalta ristiriidatonta, mikäli työ tehdään itselle läheiselle henkilölle, ja 31 mikäli tehty työ on vähäistä tai satunnaista. Kaikki 31 työn vähäisyyteen vedonnutta vastaajaa mainitsivat ammattieettisen ristiriidan poissaolon ehdoksi myös toimeksiantajan läheisyyden, ja heistä kuusi tarkensi lisäksi, ettei vähäinen palkaton työnteko läheisten hyväksi ole millään muullakaan alalla ammattietiikan vastaista. Näiden toimeksiantajan läheisyyttä ja työn

vähäisyyttä korostavien ehtojen esille nouseminen on ymmärrettävää: olivathan juuri sosiaaliset motiivit ja työn vaivattomuutta korostavat ehdot niiden tärkeimpien syiden joukossa, joiden vuoksi vastaajat olivat tehneet tai suostuisivat tekemään käännoistyötä palkatta. Ne ehdot, joita vastaajat esittivät palkattoman työn hyväksyttävyydelle omissa silmissään, olivat niin sisällöltään kuin yleisyydeltään pitkälti linjassa ammattieettisen ristiriidan poissaololle esitettyjen ehtojen kanssa.

Kyselyn kohderyhmän koostumus (69,9 % sellaisia, jotka olivat tehneet tai suostuisivat tekemään käännoistyötä palkatta) on siis voinut vaikuttaa siihen, minkälaisia ehtoja palkattoman työn ammattieettiselle ristiriidattomuudelle tai hyväksyttävyydelle on esitetty ja kuinka moni minkäkin ehdon on maininnut. Tulokset osoittivat lisäksi, että palkattoman työn tekeminen ja siihen suostuminen ovat selkeästi yhteydessä siihen, kuinka jyrkästi palkattomaan työhön ylipäättään suhtaudutaan: Vaikka palkatonta työtä tehneiden tai siihen suostuvien joukossa ei ollut merkittävästi muita vastaajia enempää sellaisia, jotka olisivat pitäneet palkatonta työtä *aina* hyväksyttävänä tai ammattietiikan kannalta ristiriidattomana, heidän joukossaan oli huomattavasti enemmän sellaisia, jotka katsoivat kummankin seikan *riippuvan tilanteesta*. Vastaavasti ne vastaajat, jotka eivät olleet tehneet palkatonta työtä eivätkä tekisi tai eivät tienneet tekisivätkö, pitivät sitä selkeästi useammin *yksiselitteisesti* ammattietiikan vastaisena tai tuomittavana. Palkattoman työn omakohtaisuus näytti siis olevan yhteydessä ennen kaikkea siihen, kuinka monisyisesti asian eettisiä ulottuvuuksia hahmotettiin. Vaikutussuhteen suuntaa ei kuitenkaan tämän tutkimuksen tulosten perusteella voida arvioida: muuttaako palkattoman työn tekeminen yksilön suhtautumista sen eettisyyteen, vai mahdollistaako myönteisempi suhtautuminen palkattoman työn tekemiseen?

Voimakas yhteys palkattoman työn omakohtaisuuden ja sen monisyisemmän hahmottamisen välillä näyttäisi joka tapauksessa sopivan yhteen sen havainnon kanssa, ettei palkattomasta käännoistyöstä Suomessa juuri puhuta: jos palkatonta työtä ei ole itse sattunut tekemään, sitä ei aihetta koskevan keskustelun puutteen vuoksi tunneta niin hyvin, että osattaisiin jäsentää niitä poikkeustilanteita, joissa palkaton työ ei tavalla tai toisella muodosta ammattikunnalle uhkaa ja ole siten tuomittavaa tai ammattietiikan vastaista. Aiempien, vapaaehtoiskääntämistä ja aktivistikääntämistä koskevien tutkimusten tavoin käsillä oleva tutkimus antoi kuitenkin viitteitä siitä, ettei palkaton käännoistyö useinkaan kilpaile samoilla markkinoilla ammattikäntämisen kanssa. Mikäli hypoteesille erillisistä markkinoista saadaan vahvistusta, iso osa tällä hetkellä palkattomaan käännoistyöhön yhdistetyistä huolista voi osoittautua aiheettomiksi. Vaikka rajapinnat käännoisalana varsinaisten ja rahatalouden ulkopuolisten markkinoiden välillä ovat häilyvät ja osa hankkeista todellakin liittyy ammattikäntäjien toiminnan kanssa, kaiken palkattoman käännoistyön tuomitseminen sen joidenkin toteutumismuotojen perusteella ei mitään ilmeisimmin ole oikeutettua.

Tutkimuksen keskeinen lähtöhypoteesi oli, että käännoisalana ammattilaisuuteen soisaalistuminen vaikuttaa tavalla tai toisella siihen, kuinka palkattomaan käännoistyöhön suhtaudutaan. Tutkimuksen tulosten

voidaan katsoa tukevan tätä hypoteesia: paitsi verrokkiryhmien, myös käännösalan oppiainetta ja muuta kuin käännösalan oppiainetta pääaineenaan opiskelevien vastaajien välillä oli havaittavissa eroja paitsi siinä, kuinka jyrkästi palkattoman käännöstyön eettisyyteen ylipäättään suhtauduttiin, myös – ja ennen kaikkea – siinä, kuinka eettisiä näkökantoja perusteltiin. Käännösalan pääaineiden opiskelijat olivat (Helsingin yliopiston englannin kääntämisen opiskelijoiden muodostamasta poikkeuksesta huolimatta) tilastollisesti merkitsevällä tavalla muiden pääaineiden opiskelijoita useammin sitä mieltä, että palkattoman käännöstyön ammattietiikan vastaisuus riippuu tilanteesta. Käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmässä oli niin ikään jossain määrin muille aloille suuntautuvien verrokkiryhmää enemmän niitä, jotka näkivät palkattoman työn ja ammattietiikan suhteen riippuvan tilanteesta ja vähemmän sellaisia, jotka näkivät sen poikkeuksetta ammattietiikan vastaisena. Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmään kuuluvat perustelivat niin palkattoman työn ammattietiikan vastaisuutta kuin sen tuomittavuuttakin useimmiten yleiseen ammattietikkaan vetoamalla ja mainitsivat tämän perustelutyypin kummankin kysymyksen kohdalla useammin kuin käännösosalalle suuntautuvat. Käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmälle palkattoman työn haitalliset vaikutukset olivat tyypillisin perustelu niin ammattieettisen ristiriidan olemassaololle kuin palkattoman työn tuomittavuudelle, ja he käyttivät näitä perusteluita kummassakin tapauksessa muulle alalle suuntautuvia useammin. Käännösosalalle suuntautuvien joukossa oli myös tilastollisesti merkitsevällä tavalla enemmän sellaisia vastaajia, jotka korostivat palkattoman työn olevan ammattietiikan kannalta ristiriidatonta nimenomaan silloin, jos siitä ei koidu alalle haitallisia vaikutuksia, ja he liittivät tämän ehdon useammin myös työn hyväksyttävyyteen.

Kuten aiemmin todettiin, toiminnan ennen kaikkea ammattikuntaan itseensä kohdistuvien haitallisten vaikutusten korostaminen sen ammattieettisen ristiriitaisuuden perusteluna ilmentää ammattikuntaa kohtaan osoitettavan lojaalisuuden merkitystä ammattietiikan kivijalkana. Tutkimuksen tulosten voi katsoa osoittavan, että käännösalan ammattilaisuuteen sosiaalistuvien opiskelijoiden käsitykset alansa ammattietikasta perustuvat suurelta osin juuri tähän lojaalisuuden periaatteeseen. Se, etteivät muille aloille suuntautuvat ole vastauksissaan yhtä usein eritelleet palkattoman työn haitallisia vaikutuksia ei kuitenkaan vielä kerro, etteikö lojaalisuuden periaate voisi olla myös heidän ammattietikkakäsityksensä ytimessä: kuten jo edellä todettiin, verrokkiryhmien välillä ilmenneet erot palkattoman työn ammattietiikan vastaisuudelle ja tuomittavuudelle annetuissa perusteluissa voivat osittain johtua ryhmien rajauksesta käännösalan ajankohtaiskeskustelun seuraamisen mukaan. Sen, että käännösosalalle suuntautuvien verrokkiryhmä ja käännösalan opiskelijat yleisemminkin hahmottivat palkattoman käännöstyön eettisyyden nimenomaan monisyisemmin, tilanteesta riippuvaisena, ja perustelivat näkemyksiään yleisesti ottaen hienojakoisemmin, voidaan katsoa kertovan hyvää heidän ammattieettisestä osaamisestaan: Restin mallissa ammattieettisen osaamiseen neljään osatekijään sisältyvät paitsi kyky havaita ja reflektoida tilan-

teeseen liittyviä erilaisia eettisiä ulottuvuuksia, myös taito perustella omia valintoja (Juujärvi & al. 2007, 20–32).

Näiden yleisten käänösälälle suuntautumiseen liittyvien tendenssien lisäksi vastauksista nousi esiin marginaalisempia, mutta sitäkin kiinnostavampia koulutuksen vaikutusta korostavia erityispiirteitä. Kaksi käänösälälle kouluttavaa pääainetta opiskelevaa vastaajaa perusteli palkattoman työn ammattiettiikan vastaisuutta sillä, että koulutuksessa on opetettu, että se on väärin. Vaikka tämän tyyppinen auktoriteettiin vetoaminen oli kaiken kaikkiaan erittäin harvinaista, jo nämä kaksi vastaajaa paljastavat koulutuslaitosten ja opettajien vaikutusvallan opiskelijoiden ammattiettiikkäkäsitysten muovaamisessa. Toinen yksinomaan käänösalan opiskelijoiden vastauksissa esiintynyt, mutta päinvastaiseen palkattoman työn ja ammattiettiikan suhdetta koskevaan kantaan liitetty perustelu oli kysymyksen irrelevanttisuuden korostaminen: yhteensä kuusi vastaajaa, joista kolme valikoitui myös käänösälälle suuntautuvien verrokkiryhmään, antoi ymmärtää, ettei palkaton käänöstyö ole ristiriidassa käänösalan ammattiettiikan kanssa, koska kysymys palkkioista ei liity ammattiettiikkaan. Näiden harvojen vastaajien näkemykset näyttäisivät olevan jossain määrin ristiriidassa sen yleisen trendin kanssa, että palkkiokysymykset nähdään alalla yhä enemmän olennaisena ammattieettisenä kysymyksenä.

Eri oppilaitosten käänösalan opiskelijoiden välillä ilmenneet erot niin palkattoman työn tekemisessä ja siihen suostumisessa kuin palkatonta työtä koskevissa eettisissä kannoissa antavat viitteitä siitä, että oppilaitosten välillä voi olla huomattavia eroja siinä, minkälaisia ammattiettiikkäkäsityksiä ja palkatonta käänöstyötä koskevia asenteita ja ajattelutapoja kääntäjänkoulutuksessa välitetään. Eritoten Helsingin yliopistossa englannin kääntämistä opiskelevat vastaajat vaikuttivat suhtautuvan palkattomaan kääntämiseen monen eri mittarin mukaan huomattavasti kielteisemmin kuin muiden yliopistojen käänösala opiskelevat vastaajat, ja he olivat muidenkin oppiaineiden opiskelijoihin verrattuna kielteisimmän suhtautuvien joukossa. Yksi selittävä tekijä tälle poikkeavuudelle voi olla kyseistä oppiainetta opiskelevien vastaajien vähäinen lukumäärä (11). Kyseisen oppiaineen opiskelijoiden vastausprosentti (20,0 %) ei kuitenkaan juuri poikennut muiden yliopistojen käänösalan opiskelijoiden vastausprosentteista, vaan oli niiden tavoin selkeästi koko kyselyn yhteenlaskettua vastausprosenttia (15,4 %) korkeampi. (Ks. taulukko 1.) Nämä havainnot herättävät kysymyksen, mitä Helsingissä tehdään toisin kuin muissa kääntäjänkoulutusta tarjoavissa yliopistoissa?

8 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen yleisenä tavoitteena on ollut kartoittaa palkattoman käännöstyön tutkimatonta kenttää ja siten näyttää tietä tulevalle aiheita käsittelevälle tutkimukselle. Aiemman samaa ilmiökokonaisuutta käsittelevän käännöstieteellisen tutkimuksen niukkuuden vuoksi tutkimuksessa on päädytty soveltamaan laajaa, monitieteistä teoriapohjaa ja yhdistelemään eri tutkimusperinteisiin liittyviä menetelmiä. Tarkasteltujen ilmiöiden operationalisoinnissa on tehty luovia, kokeellisiakin ratkaisuja. Uutta luovasta kokeellisuudesta huolimatta – tai sen ansiosta – tutkimuksen voi katsoa onnistuneen kartoitavassa tarkoituksessaan. Kvalitatiivisilla aineistontuotannon menetelmillä onnistuttiin tuottamaan tarkastellusta ilmiöstä verrattain kattava kokonaiskuva, jota valmiiksi muotoiltujen kategorioiden ja luokitteluiden käyttö olisi voinut rajoittaa. Tuotetun laadullisen aineiston saattaminen kvantitatiivisesti analysoitavaan muotoon puolestaan mahdollisti ilmiön eri osatekijöiden keskinäisten suhteiden ja painoarvojen jäsenellymmän havainnoinnin kuin mihin pelkät kvalitatiiviset menetelmät olisivat riittäneet. Aiemmasta, samaa aihepiiriä käsittelevästä tutkimuksesta poikkeavalla fokuksella onnistuttiin nostamaan esiin merkittävä määrä sellaista tuottavaa toimintaa, joka muutoin olisi jäänyt huomiotta: läheisille tehty palkaton työ. Tutkimusprosessin aikana havaitut tiiviit ja odottamattomatkin yhteydet ilmiön eri ulottuvuuksien (mm. palkattoman työn motiivien ja sen ammattieettisen ristiriidattomuuden/hyväksyttävyyden ehtojen) välillä osoittivat, että ilmiön tiiviimpi rajaaminen tai etukäteen tehty luokittelu olisi voinut jättää olennaisia kytköksiä pimentoon.

Jatkotutkimus on tarpeen, jotta käytettyjen menetelmien ja mittareiden soveltuvuus tarkasteltujen ilmiöiden tutkimiseen voidaan varmentaa. Ihmisen toiminnan motiivit ja sitä ohjaavat arvot ja normit ovat äärimmäisen haastavia tutkimuskohteita. Kokonaisvaltaisemman ja luotettavamman käsityksen saamiseksi, siitä, mikä opiskelijoita todella motivoi palkattomaan työhön ja millaisista normeista heidän sisäistämänsä ammattietiikkakäsitykset koostuvat, tulisi kyselymenetelmää täydentää vähintäänkin vastaajien toimintaa havainnoivalla etnografisella tutkimuksella ja syvemmillä heidän ajatteluunsa puretuvilla haastatteluilla. Ammattiin sosiaalistumisen operationalisointia olisi niin ikään syytä kehittää, mikäli sen avulla halutaan tuottaa luotettavia ja laajemmin yleistettäviä tuloksia tietyn alan ammattinormien sisäistämisen vaikutuksista. Näiden menetelmävalintoihin liittyvien kysymysten lisäksi tutkimus nosti esiin monia sellaisia itse tutkittuun ilmiöön liittyviä kysymyksiä, joita olisi kiinnostavaa ja hyödyllistä tutkia tarkemmin: Minkälaisen syiden vuoksi palkattomasta käännöstyöstä *kieltäydytään*? Millä tavoin palkattoman kääntämisen eri muotoihin tai ylipäättään kääntäjien palkkioihin liittyviä kysymyksiä käsitellään kääntäjänkoulutuksessa, ja onko eri yliopistojen kääntäjälinjosten välillä näiden asioiden käsittelyssä sellaisia eroja, jotka voisivat selittää tutkimuksessa ilmi tulleet erot eri yliopistojen kääntäjäopiskelijoiden välillä? Kysymyksiä, joiden tarkasteluun tutkimuksen osana tuotettu aineisto oli-

si antanut mahdollisuuden, mutta joita ei tämän tutkielman rajoissa ole voitu käsitellä, olivat muun muassa: Eroaako poikkeuksellisen paljon palkatonta työtä tehneiden raportoima palkaton käännoistyö luonteeltaan jollain tavoin muiden palkatonta käännoistyötä tehneiden tekemästä palkattomasta käännoistyöstä ja näkyykö tämä jollain tavoin heidän palkattoman käännoistyön motiiveissaan? Eroavatko palkattomaan käännoistyöhön suostumisen motiivit riippuen siitä, onko yksilö sosiaalistunut tai sosiaalistumassa käännoisalalan ammattilaisuuteen vai eikö? Millä tavoin vastaajien suhtautuminen palkattomaan käännoistyöhön poikkeaa heidän suhtautumisestaan alihinnoiteltuun käännoistyöhön? Tutkimusraportissa on niin ikään jätetty hyödyntämättä palkattoman ja alihinnoitellun työn vaikutuksia ja eettisyyttä koskevat valmiit väittämät sekä vastaajien avoimet kuvaukset heidän henkilökohtaisesti kohtaamistaan, käännoistyöhön liittyvistä eettisistä ristiriitatilanteista (ks. liite 1).

Tutkimuksen tulokset osoittivat käännoisalalan opiskelijoiden olevan verrattain hyvin perillä alansa ajankohtaisista uhkakuvista. Osa näistä huolista voi olla ammattikunnan kannalta hyvinkin oikeutettuja – niiden yhdistäminen poikkeuksesta kaikkeen palkattomaan tai alennettuun hintaan tehtyyn työhön ei kuitenkaan näytä oikeutetulta. Mikäli koulutuksessa pyritään vahvistamaan ennen kaikkea opiskelijoiden ammattiin identifioitumista ja jätetään kääntämisen, kääntäjien ja käännoistieteen laajemmat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mahdollisuudet opiskelijoiden oman kiinnostuneisuuden varaan, riskinä on, että samalla kasvatetaan suurelta osin aiheetonta vastakkainasettelua ammatikseen kääntävien ja monissa muissa eri tarkoituksissa kääntämistä harjoittavien yksilöiden ja ryhmien välillä. Tämä voi paitsi aiheuttaa tarpeetonta eettistä stressiä sellaisille yksilöille, jotka samaistuvat molempiin ryhmiin, myös heikentää mahdollisuuksia kumpaakin osapuolta hyödyttävän yhteistyön kehittymiselle.

Käännoisalalan ammattilaisten toimenkuvat ja rooli yhteiskunnassa tulevat väistämättä jatkamaan muuttumistaan, mutta tarvetta niin heille kuin ei-ammattimaisesti, ilman rahallista korvausta toimiville kääntäjille tulee olemaan vastakin. Sen sijaan, että sulkevat silmänsä teknologian kehitykseltä ja kaiken kommunikaation demokratisoitumiselta tai pyrkivät vastustamaan niitä, käännoisalalan ammattilaisten olisikin tajuttava, etteivät he tosiasiansa myy mitään sellaista tuotetta tai palvelua, joka ei pian olisi myös muiden kuin heidän tuotettavissaan, vaan pikemminkin ammattirooliinsa yhdistyvää *luottamusta*, oletusarvoista lupausta *taatusta laadusta ja vastuullisuudesta* (Pym 2012a, 70–72, 84–86, 146–147). Tämän ammattirooliin liittyvän luottamuksen säilyttäminen on paitsi kääntäjien, myös koko yhteiskunnan eduksi. On siis jatkettava toimia kääntämisen laadun operationalisoimiseksi ja koulutuksen standardisoimiseksi siten, että luottamus koulutettujen kääntäjien kykyyn tuottaa taattua laatua säilyy. Samaan aikaan on kuitenkin hyväksyttävä, että kääntäminen *toimintana* on yhä laajemmin muidenkin kuin asialle vihkiytyneiden ja siihen koulutettujen ammattilaisten ulottuvilla. Kääntämistä tutkivan tieteenalan on rehellisyyden nimissä tarkasteltava muutakin kuin ammattitoimintaa, ja kääntämisen etiikan tavoitteena on oltava ammattikunnan etujen suojaamisen sijaan pyrkimys auttaa ihmisiä kääntämään paremmin ja

eettisemmin, missä, milloin, millä statuksella ja minkäläistä korvausta vastaan he sitä tekevätään (Pym 2012a, 70–72, 84–86, 146–147).

Oman alansa kehityksen ohella niin käänösalan ammattilaisten kuin alan tutkijoiden, teoreetikoiden ja opiskelijoidenkin olisi syytä seurata myös laajemmin yhteiskunnan kehitystä: käänösalan ammattikunta ei ole ainoa, jonka olemassaoloa kaiken työnteon automatisaatio ja tuottavuuden kasvu uhkaa (ks. ETLA 2014). Tämä kehitys on lähes maailmanlaajuista ja siihen sisältyvä paradoksi on, että samalla, kun automatisaatio luo lisää kasvua ja vaurautta, se vähentää työtä. Niin kauan kuin palkkatyö nähdään ensisijaisena keinona, jolla yksilöt voivat turvata toimeentulonsa ja osallistua yhteiskuntaan, ja kapitalistinen yksityisomistukseen perustuva talousjärjestelmä ainoana mahdollisena mallina, jolla yhteiskunnassa tuotettujen resurssien jako voidaan hoitaa, ei teknologisen kehityksen aikaansaama uhka tule hälvenemään. Kysymys työn uudelleenmäärittelyn tarpeesta nivoutuukin olennaisella tavalla yhteen laajempien, vallitsevien yhteiskunta- ja talousjärjestelmien kestävyyttä ja niiden taustalla vaikuttavien ideologioiden oikeutusta koskevien kysymysten kanssa.

Tällä tutkimuksella on pyritty tietoisesti ottamaan kantaa paitsi käänösosalalla, myös yleisemmin yhteiskunnassa käytäviin ajankohtaiskeskusteluihin kaiken kommunikaation demokratisoitumisesta, työn luonteen muuttumisesta ja yliopistotasoisesta koulutuksen tavoitteista. Tutkimuksella on siten haluttu vastata siihen yleisesti esitettyyn kritiikkiin, että iso osa käänöstieteellisestä tutkimuksesta on vailla yhteiskunnallista vaikuttavuutta (Chesterman 2007, 171). Vaikka tutkimuskohteen valinnasta ei yksioikoisesti voida päätellä tutkijan omaa asennoitumista tutkittuihin kysymyksiin, voidaan huomion kiinnittäminen muutoin vaiettuun ilmiöön nähdä myös kantaaottavana tekona. Tältä osin tutkimus jatkaa käänöstieteen kulttuurisen käänteeseen perintöä, jossa myös tieteen tekijä nähdään yhteiskunnallisena vaikuttajana. Tieteen tekijä, kuten kääntäjäkään, ei koskaan ole ”neutraali”, vaan toimii aina tietyssä kulttuurisessa, ideologisessa ja institutionaalisessa kontekstissa, omasta subjektiivisesta todellisuudestaan käsin. Kääntäjän tavoin tieteen tekijä osallistuu väistämättä yhteiskunnassa vallalla olevien ideologioiden ja valtarakenteiden vastustamiseen tai ylläpitämiseen – se ettei toiminnan kontekstin ja toimijan subjektiivisuuden vaikutusta tiedosteta tai tunnusteta, on huomattavasti vaarallisempi ja yleisempi vaikuttamisen muoto kuin subjektiivisuuden ja vaikutussuhteiden julkituominen (Baker 2009, 222–224).

9 LÄHTEET

- Aaltola, Juhani 2010. ”Filosofia, tiede, ymmärtäminen”. Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 12–27.
- Aaltola, Juhani & Raine Valli 2010. ”Tutkimuksen viitekehyksiä ja analyysin polkuja.” Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 8–9.
- Abdallah, Kristiina & Kaisa Koskinen 2007. ”Managing Trust: Translating and the Network Economy”. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators’ Journal*, 52(4). 673–687. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://id.erudit.org/iderudit/017692ar>>. Viitattu 15.9.2014.
- Abdallah, Kristiina 2008. ”Why Do We Experience Quality-related problems in Production Networks? Reconstructing an Actor-network in the Subtitling Industry”. Translation Association of China (toim.). *XVIII FIT World Congress Proceedings/Actes 4.–7.8.2008: Translation and Cultural Diversity*. Foreign Languages Press, Shanghai.
- Abdallah, Kristiina 2010. ”Laadun haasteet käännösalan tuotantoverkostoissa”. *Kajawa*, 03/2010. 5–6.
- Abdallah, Kristiina 2011a. ”Towards Empowerment. Students’ Ethical Reflections on Translating in Production Networks.” *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 129–154.
- Abdallah, Kristiina 2011b. ”Kääntäjä kahden eettisen järjestelmän ristipaineessa”. *Kajawa*, 03/2011. 6.
- Airaksinen, Timo 1991. *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Airaksinen, Timo & Mervi Friman 2008. *Asiantuntija-ammattien etiikka*. HAMK, Hämeenlinna.
- Akavan Erityisalat 2014a. *Reilun työn pelisäännöt – Opas Akavan Erityisalojen opiskelijoille ja vasta-
valmistuneille*. Lönnberg Print & Promo, Helsinki. 3. painos. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <https://www.akavanerityisalat.fi/files/2038/AE_Reilun_tyon_pelisaannot.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Akavan Erityisalat 2014b. *Itsenäisen ammatinharjoittajan ja yrittäjän opas*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://www.akavanerityisalat.fi/files/343/Ammatinharj-opas-www.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Akavan Erityisalat 2014c. *Yhteiskunnallinen ja koulutuspoliittinen edunvalvonta sekä edustukset*. URL: <http://www.akavanerityisalat.fi/edunvalvonta/nain_valvomme_etujasi/yhteiskunnallinen_ja_koulutuspoliittinen_edunvalvonta_seka_edustukset>. Viitattu 15.9.2014.
- Akrich, Madeline, Michel Callon & Bruno Latour 2006. *Sociologie de la traduction: textes fondateurs*. Presses de l’Ecole des Mines, Pariisi.
- Alasuutari, Pentti 2005. ”Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta”. Teoksessa Räsänen, Pekka, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.). *Tutkimus menetelmien pyörteissä: Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. PS-Kustannus, Juva. 15–28.
- Albir, Amparo Hurtado 2010. ”Competence”. Teoksessa Gambier, Yves, & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Philadelphia.

- Allison, L. D., M. A. Okun & K. S. Dutridge 2002. "Assessing volunteer motives: A comparison of an open-ended probe and Likert-rating scales." *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 12. 243–255.
- Anderman, Gunilla & Margaret Rogers 2000. "Translator Training between Academia and Profession: A European Perspective". Teoksessa Schäffner, Christina ja Beverly Adab (toim.). *Developing Translation Competence*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. 63–73.
- ASETRAD – Asociación Española de Traductores, Correctores e Intérpretes 2014. *Código deontológico*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.asetrad.org/PDFs/codigodeontologico2014.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Av-kääntäjät 2014a. *www.av-kaantajat.fi – Reilun pelin käännöksiä*. URL: <www.av-kaantajat.fi>. Viitattu 15.9.2014.
- Av-kääntäjät 2014b. "Hinta ja laatu tappeli, kumpi voitti?" *Täällä on ihminen välissä! Kurkistuksia av-kääntäjien arkeen*. Blogikirjoitus. Julkaistu 23.9.2011. Saatavilla osoitteessa: <<http://av-kaantajat.blogspot.fi/2011/09/hinta-ja-laatu-tappeli-kumpi-voitti.html>>. Viitattu 15.9.2014.
- Baer, Naomi 2010. "Crowdsourcing: Outrage or Opportunity?" *Translorial: Journal of the Northern California Translators Association*. Julkaistu 1.2.2010. Saatavilla osoitteessa: <<http://translorial.com/2010/02/01/crowdsourcing-outrage-or-opportunity/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Baker, Mona 2006. *Translation and Conflict: A Narrative Account*. Routledge, New York.
- Baker, Mona 2007. *Activist Communities of Translators and Interpreters*. Translation, Interpreting and Social Activism 1st International Forum 28.–30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Baker, Mona 2009. "Resisting state terror: Theorizing communities of activist translators and interpreters." Teoksessa Bielsa, Esperanza & Christopher W. Hughes (toim.). *Globalization, Political Violence and Translation*. Palgrave Macmillan, Basingstoke/New York. 222–242.
- Baker, Mona & Carol Maier 2011. "Ethics in Interpreter & Translator Training. Critical Perspectives." *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 1–14.
- Balk-Vuohelainen, Anna-Maria 2010. "Kohti tuntematonta". *Yhteenveto*, 2/2010. 26–27.
- Beninatto, Renato 2006. "A Review of the Global Translation Market Place." Conference of the Association of Translation Companies, London, 21.9.2006. PowerPoint-esitys saatavilla osoitteessa: <<http://www.atc.org.uk/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Bermann, Sandra & Michael Wood (toim.) 2005. *Nation, Language and the Ethics of Translation*. Princeton University Press, Princeton.
- Blomster, Katri 2011. "Kuka täällä tietää työelämästä?" *Kajawa*, 03/2011. 12–13.
- Boéri, Julie 2007. *Babels and the Politics of Organising Volunteer Interpretation for the Social Forum*. Translation, Interpreting and Social Activism 1st International Forum 28.–30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Boéri, Julie 2008. "A Narrative Account of the Babels vs. Naumann Controversy: Competing Perspectives on Activism in Conference Interpreting". *The Translator*, 14(1). 21–50.
- Boéri, Julie & Carol Maier (toim.) 2010a. *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada.

- Boéri, Julie & Carol Maier 2010b. "Introduction." Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 1–6.
- Boéri, Julie & Jesús de Manuel Jerez 2011. "From Training Skilled Conference Interpreters to Educating Reflective Citizens: A Case Study of the Marius Action Research Project". *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 41–64.
- Boéri, Julie 2012. "Translation/Interpreting Politics and Praxis: Engagement and Professionalism". *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 269–290.
- Boshuizen, Henry P.A. 2004a. "Introduction." Teoksessa Boshuizen, H. P. A., R. Bromme & H. Gruber (toim.). *Professional Learning: Gaps and Transitions on the Way from Novice to Expert*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht. 3–8.
- Boshuizen, Henry P.A. 2004b. "Does Practice Make Perfect? A slow and discontinuous process." Teoksessa Boshuizen, H. P. A., R. Bromme & H. Gruber (toim.). *Professional Learning: Gaps and Transitions on the Way from Novice to Expert*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht. 73–95.
- Brownlie, Siobhan 2010. "Committed approaches and activism". Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 45–48.
- Buzelin, Hélène 2005. "Unexpected Allies: How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies". *The Translator, Special Issue, Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting*, 11(2). 193–218.
- Calzada Pérez, María 2007. "Translators and Translation Studies: Scholars as Inoculators of Resistance." *The Translator, Special issue, Translation and Ideology: Encounters and Clashes*, 13(2). 243–269.
- Carretero, Ignacio 2010. "Free Software and Translation: OmegaT, a free software alternative for professional translation." Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 146–151.
- Chesterman, Andrew 1997a. *Memes of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Chesterman, Andrew 1997b. "Ethics of Translation." Teoksessa Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarová & Klaus Kaindl (toim.). *Translation as Intercultural Communication*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 147–157.
- Chesterman, Andrew 2000. "Teaching Strategies for Emancipatory Translation." Teoksessa Schäffner, C. & B. Adab (toim.). *Developing Translation Competence*. Amsterdam, John Benjamins. 77–89.
- Chesterman, Andrew 2001. "Proposal for a Hieronymic Oath". *The Translator, Special Issue, The Return to Ethics*, 7(2). 139–154.
- Chesterman, Andrew 2006. "Questions in the sociology of translation". Teoksessa Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 9–27.
- Chesterman, Andrew 2007. "Bridge concepts in translation sociology". Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 171–183.

- Cheung, Martha P. Y. 2002. "Power and Ideology in Translation Research in Twentieth-Century China: An Analysis of Three Seminal Works". Teoksessa Hermans, Theo (toim.). *Crosscultural Transgressions. Research Models in Translation Studies II. Historical and Ideological Issues*. St. Jerome Publishing, Manchester. 144–164.
- Cheung, Martha P. Y. 2010. "From Partial Modernisation to Total Transformation: Translation and activism in Late-Qing China". Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 93–105.
- Clary E. Gil, Mark Snyder, Robert D. Ridge, John Copeland, Arthur A. Stukas, Julie Haugen & Peter Miene 1998. "Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach". *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6). 1516–1530.
- Common Sense Advisory Board 2012. *New Research Report Reveals Global Translation Market Size Estimates and Rankings of the Largest Language Service Providers in Eight Major Regions of the World*. Lehdistötiedote. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.ereleases.com/pr/research-report-reveals-global-translation-market-size-estimates-rankings-largest-language-service-providers-major-regions-world-36328>>. Viitattu 15.9.2014.
- Cronin, Michael 2003. *Translation and Globalization*. Routledge, London/New York.
- Cronin, Michael 2010a. "Globalization and translation". Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 134–140.
- Cronin, Michael 2010b. "The Translation Crowd". *Revista tradumàtica*, 8. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.fti.uab.cat/tradumatica/revista/num8/articles/04/04.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Cunico, Sonia & Jeremy Munday (toim.) 2007a. *The Translator, Special issue. Translation and Ideology: Encounters and Clashes*, 13(2).
- Cunico, Sonia & Jeremy Munday 2007b. "Encounters and Clashes, Introduction to Translation and Ideology". *The Translator, Special issue. Translation and Ideology: Encounters and Clashes*, 13(2). 141–150.
- Deci, Edward L. 1992. "On the nature and functions of motivation theories". *Psychological Science: A journal of the American Psychological Society* 3(3), May 1992. 167–171.
- Deci, Edward L. & Richard M. Ryan 2002. *Handbook of Self-Determination Research*. University of Rochester Press, Rochester.
- Deci, Edward L. & Ryan, Richard M. 2008. "Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health". *Canadian Psychology*, 49(3). 182–185.
- Désilets, Alain & Jaap van der Meer 2011. "Co-creating a repository of best-practices for collaborative translation". *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 27–45. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/276>>. Viitattu 15.9.2014.
- Desjardins, Renée 2011. "Facebook me!: Initial insights in favour of using social networking as a tool for translator training". *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 175–193. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/283>>. Viitattu 15.9.2014.
- DGT 2010. *European Master's in Translation (EMT) Strategy*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_strategy_en.pdf>. Viitattu 15.9.2014.

- DGT 2011. *Conclusions. Translator Profile: What skills for a changing market?* Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/documents/translator_profile_conclusions_en.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Díaz Cintas, Jorge & Pablo Muñoz Sánchez 2006. "Fansubs: Audiovisual Translation in an Amateur Environment". *Jostrans: The Journal of Specialized Translation*, 6. 37–52. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.jostrans.org/issue06/art_diaz_munoz.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Dodd, Sean Michael 2011. "Crowdsourcing: Social[ism] Media 2.0". *Translorial: Journal of the Northern California Translators Association*. Julkaistu 1.1.2011. Saatavilla osoitteessa: <<http://translorial.com/2011/01/01/crowdsourcing-socialism-media-2-0/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Dombek, Magdalena 2011. "Translation Crowdsourcing: The Facebook Way – in Search of Crowd Motivation". *Show and Tell: Proceedings of the SALIS 2011 Postgraduate Showcase*, 9.11.2011. Dublin City University, Dublin. Saatavilla osoitteessa: <<http://issuu.com/dublincityuniversity/docs/magdalenedombek>>. Viitattu 15.9.2014.
- Dombek, Magdalena 2014. *A Study into the Motivations of Internet Users Contributing to Translation Crowdsourcing: The Case of Polish Facebook User-Translators*. PhD Thesis. Dublin City University. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://doras.dcu.ie/19774/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Donovan, Clare 2011. "Ethics in the Teaching of Conference Interpreting." *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 109–128.
- Drugan, Joanna 2011. "Translation ethics wikified: How far do professional codes of ethics and practice apply to non-professionally produced translation?" *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 111–127. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/280>>. Viitattu 15.9.2014.
- Drugan, Joanna & Chris Megone 2011. "Bringing Ethics into Translator Training: An integrated, Interdisciplinary Approach". *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 183–211.
- Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya 2006. "Introduction". Teoksessa Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 1–5.
- Dwyer, Tessa 2012. "Fansub Dreaming on ViKi: 'Don't just Watch but Help When You Are Free'". *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 217–243.
- Englund Dimitrova, Birgitta 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/New York.
- Eskola, Antti & Leena Kurki (toim.) 2001a. *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Vastapaino, Jyväskylä.
- Eskola, Antti & Leena Kurki 2001b. "Johdannoksi". Teoksessa Eskola, Antti & Leena Kurki (toim.). *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Vastapaino, Jyväskylä. 7–12.
- Eskola, Elina 2011. *AV-kääntäjien opiskelijakyselyn tuloksia*. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.av-kaantajat.fi/opiskelijalle/opiskelijakyselyn-tulokset/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Eskola, Jari 2010. "Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 179–203.

- Eskola, Jari & Juha Suoranta 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- ETLA – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos 2014. *Computerization Threatens One Third of Finnish Employment*. Muistio 22, 13.1.2014. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-22.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Euroopan parlamentti 2008. *Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi (2007/2149(INI))*. A6-0070/2008. Istuntoasiakirja.
- European Commission 2014. *European Master's in Translation (EMT)*. URL: <http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.htm>. Päivitetty 7.7.2014. Viitattu 15.9.2014.
- FIT, Fédération Internationale des Traducteurs – International Federation of Translators 1994. *Translator's Charter*. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.fit-ift.org/?p=251>>. Viitattu 15.9.2014.
- Floros, Georgios 2011. “‘Ethics-less’ Theories and ‘Ethical’ Practices. On Ethical Relativity in Translation.” *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 65–92.
- Folaron, Deborah 2010a. “Networking and volunteer translators”. Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 231–234.
- Folaron, Deborah 2010b. “Web and translation”. Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 446–450.
- Folaron, Deborah. 2010c. “Translation Tools.” Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 429–436.
- Freeman, Richard B. 1997. “Working for Nothing: The Supply of Volunteer Labor”. *Journal of Labor Economics*, 15(1). Volume 2. 140–166.
- Gambier, Yves 2006. “Pour une socio-traduction”. Teoksessa Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 29–42.
- Gambier, Yves 2007. “Y a-t-il place pour une socio-traductologie?” Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 205–217.
- Gambier, Yves 2009. *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. EMT expert group, Brysseli. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Gee, James Paul & Elisabeth R. Hayes 2011. *Language and Learning in the Digital Age*. Routledge, Lontoo.
- Gentzler, Edwin & Maria Tymoczko (toim.) 2002a. *Translation and Power*. University of Massachusetts Press, Amherst/Boston.
- Gentzler, Edwin ja Maria Tymoczko 2002b. “Introduction”. Teoksessa Gentzler, Edwin & Maria Tymoczko (toim.). *Translation and Power*. University of Massachusetts Press, Amherst/Boston. xi–xxviii.
- Gill, Rosalind M. & María Constanza Guzmán 2011. “Teaching Translation for Social Awareness in Toronto”. *The Interpreter and Translator Trainer, Special Issue, Ethics and the Curriculum: Critical Perspectives*, 5(1). 93–108.

- Glucksmann, M. 1995. "Why Work? Gender and the Total Social Organisation of Labour". *Gender, Work and Organisation*, 2(2). 63–75.
- Gonyea, Mike 2014. *What is an Ethical Dilemma*. Verkkojulkaisu. URL: <http://www.ehow.com/about_5481837_ethical-dilemma_.html>. Viitattu 15.9.2014.
- Gorschelnik, Hanna 2012. "Hitaasta hivutuksesta". *Kajawa*, 03/2012. 3.
- Gorschkow-Salonranta, Elena 2011. "Opi perusasiat". *Kajawa*, 03/2011. 3.
- Ghosh, Rishab Aiyer 2005. "Understanding Free Software Developers: Findings from the FLOSS Study". Teoksessa Joseph Feller, Brian Fitzgerald, Scott A. Hissam & Karim R. Lakhani (toim.). *Perspectives on Free and Open Source Software*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts. 23–46.
- Gouadec, Daniel 2007. *Translation as a Profession*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Gouadec, Daniel 2010. "Quality in translation". Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 270-275
- Gouanvic, Jean-Marc 2001. "Ethos, Ethics and Translation. Toward a Community of Destinies". *The Translator, Special Issue, The Return to Ethics*, 7(2). 203–212.
- Gouanvic, Jean-Marc 2007. "Objectivation, réflexivité et traduction. Pour une re-lecture bourdieusienne de la traduction". Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 79–92.
- Gough, Joanna 2011. "An empirical study of professional translators' attitudes, use and awareness of Web 2.0 technologies, and implications for the adoption of emerging technologies and trends". *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 195–217. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/284>>. Viitattu 15.9.2014.
- Grace, Damian & Stephen Cohen 2005. *Business Ethics*. 3. painos. Oxford University Press, Oxford/New York.
- Grönroos, Stina 2008. *Vaativukset ja vahvuudet – kääntäjäkoulutus ammatillisen kasvun tukena nyt ja tulevaisuudessa*. Käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Guyon, André 2010. "The ups and downs of online collaborative translation". *Language Update* 7(1), 2010. Saatavilla osoitteessa: <http://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2guides/guides/favart/index-fra.html?lang=fra&letr=indx_titls&page=9Q0FtHBZRpRk.html>. Viitattu 15.9.2014.
- Göpferich, Susanne 2009. "Towards a model of translation competence and its acquisition: the longitudinal study 'TransComp'". Teoksessa S. Göpferich, A. L. Jakobsen, I. M. Mees (toim.). *Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research*. Copenhagen Studies in Language 37. Samfundslitteratur Press, Kööpenhamina. 11–37. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://gams.uni-graz.at/fedora/get/o:tc-095-187/bdef:PDF/get>>. Viitattu 15.9.2014.
- Göpferich, Susanne 2010. "The translation of instructive texts from a cognitive perspective: novices and professionals compared". Teoksessa S. Göpferich, Fabio Alves & Inger M. Mees (toim.). *New Approaches in Translation Process Research*. Copenhagen Studies in Language 39. Samfundslitteratur Press, Kööpenhamina. 5–52. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://gams.uni-graz.at/fedora/get/o:tcp-101-10/bdef:PDF/get>>. Viitattu 15.9.2014.

- Göpferich, Susanne 2011. "From multidisciplinary to transdisciplinary: the investigation of competence development as a case in point". MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen symposiumin verkkojulkaisu 5 (2011). Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.sktl.fi/@Bin/85366/G%F6pferich_MikaEL2001.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Hakala, Johanna, Erkki Kaukonen, Mika Nieminen & Oili-Helena Ylijoki 2003. *Yliopisto – Tieteen kehdosta projektimyllyksi?* Gaudeamus, Helsinki.
- Hakkarainen, Pirkko 2010. *Pohjoismainen vapaaehtoistoiminnan motiivitutkimus*. KansalaisAreena ry. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=tovapaaehttoim#motiivit>>. Viitattu 15.9.2014.
- Harper, Douglas 2014. *Online Etymology Dictionary*. URL: <<http://www.etymonline.com/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Heikkilä, Matti 1999. "Sosiaaliturvasta työhön EU-maissa". Teoksessa Myhrman, Rolf (toim.). *Euroopan unionin syventyminen ja sosiaaliturva*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 1999:2. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. 107–116.
- Heilbron, Johan & Gisèle Sapiro 2007. "Outline for a sociology of translation. Current issues and future prospects." Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 93–108.
- Heiskala, Risto 2005. "Miten yhteiskunta pakottaa yhteiskunnan tutkijaa?". Teoksessa Räsänen, Pekka, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.). *Tutkimus menetelmien pyörteissä: Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. PS-Kustannus, Juva. 29–38.
- Helander, Voitto 1998. *Kolmas sektori. Käsitteistöä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista*. Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Helander, Voitto 1999. "Kolmas sektori EU-maissa". Teoksessa Myhrman, Rolf (toim.). *Euroopan unionin syventyminen ja sosiaaliturva*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 1999:2. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. 131–142.
- Helander, Voitto & Harri Laaksonen 1999. *Suomalainen kolmas sektori: rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki.
- Hermans, Theo 1996. "Norms and the Determination of Translation: A Theoretical Framework". Teoksessa Álvarez, Román & M. Carmen-África Vidal (toim.). *Translation, Power, Subversion*. Multilingual Matters Ltd., Clevedon/Philadelphia/Adelaide. 25–51.
- Hertog, Erik 2010. "Community interpreting". Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 49–54.
- Hietanen, Kaarina 2005. *Virallinen kääntäjä paljon vartijana: Ammattitoiminnan ja auktorisointimenetelyn yhteensovittamisen haaste*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Hintikka, Kari A. 2008. *Johdanto ja peruskäsitteistöä: Web 2.0 ja sosiaalinen media*. Sosiaalinen media ja Web 2.0 oppimis- ja tutkimuskäytössä -seminaari. Jyväskylän yliopisto 29.5.2008. PowerPoint-esitys saatavilla osoitteessa: <<http://kans.jyu.fi/ajankohtaista/uutiset/jy-n-sosiaalisenmedian-29-5-aineistot>>. Viitattu 15.9.2014.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara 2009. *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Hische, Jessica 2011. *Should I Work for Free?* URL: <<http://shouldiworkforfree.com/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Hokkanen, Sari 2010. *Simultaanitulkkaus palvelemisena – etnografinen tutkimus*. Käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja käännöstieteiden laitos.

- Hokkanen, Sari 2012. "Simultaneous Church Interpreting as Service." *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 291–309.
- Holz-Mänttari, Justa 1984. *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Annales Academiae Scientiarum Fennicae B 226. Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki.
- Houle, Barbara J., Brad J. Sagarin & Martin F. Kaplan 2005. "A Functional Approach to Volunteerism: Do Volunteer Motives Predict Task Preference?" *Basic and Applied Social Psychology*, 27(4). 337–344. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.niu.edu/user/tj0bjs1/papers/hsk05.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Howe, Jeffrey 2006. "The Rise of Crowdsourcing". *Wired*, 14(6).
- Hurtig, Johanna, Merja Laitinen & Katriina Uljas-Rautio (toim.) 2010. *Ajattele itse!: tutkimuksellisen lukutaidon perusteet*. PS-Kustannus, Jyväskylä.
- Hänninen, Hannakaisa 2007. *Kääntäjän ammatillinen kasvuprosessi ja työelämävalmiuksien kehittyminen – Tapauskohteena Tampereen yliopiston käänntieteen englannin oppiaine*. Käänntieteen (englanti) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja käänntieteen laitos.
- Häyry, Heta & Matti Häyry 1997. *Hyvä, kaunis, tosi – arvojen filosofiaa*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Ihander, Anna-Maija & Jukka Sorsa 2010. "Hikipajojen varjosta yhteiseen rintamaan". *Kääntäjä*, 2/2010. 6–7.
- Inghilleri, Moira (toim.) 2005a. *The Translator, Special Issue, Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting*, 11(2).
- Inghilleri, Moira 2005b. "The sociology of Bourdieu and the construction of the 'object' in translation and interpreting studies". *The Translator, Special Issue, Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting*, 11(2). 125–46.
- Inghilleri, Moira 2010. "Afterword by Moira Inghilleri: Exploring the task of the activist translator". Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 152–155.
- Jakonen, Mikko, Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen 2006. *Uuden työn sanakirja*. Juvenes Print, Tampere.
- Jakonen, Mikko & Jouni Tilli 2011. "Johdanto: Kohti yhteistä yliopistoa". Teoksessa Jakonen, Mikko & Jouni Tilli (toim.). *Yhteinen yliopisto*. Tutkijaliitto, Helsinki. 9–34.
- Jeskanen, Jenny 2010. "Laadukas kääntäjä – mikä se on?". *Kajawa*, 03/2010. 8–9.
- Jeskanen, Jenny 2011. "Keskustelu kääntäjien palkkioista". *Kajawa*, 01/2011. 6–7.
- Jiménez-Crespo, Miguel A. 2011. "From many one: Novel approaches to translation quality in a social network era". *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 131–152. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/281>>. Viitattu 15.9.2014.
- de Jong, Engelien 1999. "The impact of motivation on the career commitment of Dutch literary translators". *Poetics*, 26(5-6), 1999. 423–437.
- Joutsenniemi, Anna 2011a. "AV-kääntäjille urauurtava työehtosopimus – tärkeä, turvallinen TES". *Yhteenveto*, 4/2011. 23.
- Joutsenniemi, Anna 2011b. "Kilpailuetua reilusta pelistä". *Yhteenveto*, 4/2011. 24–25.

- Joutsenniemi, Anna 2011c. ”Vaativa työ, epävakaat olot”. *Yhteenveto*, 4/2011. 21–22.
- Joutsenniemi, Anna 2012. ”Kääntäjien rohkea protesti.” *Yhteenveto* 4/2012. 3.
- Julkunen, Raija 2008. *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Vastapaino, Tampere.
- Juujärvi, Soile, Liisa Myyry & Kaija Pessa 2007. *Eettinen herkkyyys ammatillisessa toiminnassa*. Tammi, Helsinki.
- Jääskeläinen Riitta 2010. “Are all professionals experts? Definitions of expertise and reinterpretation of research evidence in process studies”. Teoksessa Shreve, Gregory M. & Erik Angelone (toim.). *Translation and Cognition*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. 213–225
- Kageura, Kyo, Takeshi Abekawa, Masao Utiyama, Miori Sagara & Eiichiro Sumita 2011. “Has translation gone online and collaborative?: An experience from Minna no Hon'yaku”. *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 47–72. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/277>>. Viitattu 15.9.2014.
- KAJ 2011. ”Ammattina kääntäjä.” *Käännösalan ammatissa, Akavan Erityisalojen ammattijulkaisu*, 5/2011.
- KAJ & Akavan Erityisalat 2014. *Kääntäjät – Vähimmäispalkkasuositus 1.6.2014–31.5.2015*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.kaj.fi/files/617/Vahimmaisipalkkasuositus_kaantajat_2014-2015.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Kajaste, Kimmo 1998. *Arvomme yhteiskunnassa*. Edita, Helsinki.
- Kajawa 2004. ”Epätyypillisten työsuhteiden tyypilliset piirteet”. *Kajawa, Kääntäjien ammattijärjestö – Translatorernas fackorganisation ry:n jäsenlehti*, 1/2004. 6–8. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.kaj.fi/files/68/Kajawa_nro_1_2004.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Kalinowski, Isabelle 2002. ”La vocation au travail de traduction”. *Actes de la recherche en science sociales*, 144. 47–54.
- Kamke, Taru <taru.kamke@helsinki.fi> 2014. *Re: Kiireinen tiedustelu yliopiston kääntäjäopintojen kurssisisällöistä*. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 30.10.2014.
- Kankaala, Kari, Erkki Kaukonen, Pirjo Kutinlahti, Tarmo Lemola, Mika Nieminen & Jussi Välimaa 2004. *Yliopistojen kolmas tehtävä?* Edita, Helsinki.
- KansalaisAreena ry. 2011. *Kansalaisareena ja vapaaehtoistoiminta*. PowerPoint-esitys. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.kansalaisareena.fi/Kansalaisareena_ja_vapaaehtoistoiminta.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- KansalaisAreena ry. 2014. *Tutkimus- ja tietoresursseja*. URL: <<http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=tutkimus>>. Viitattu 15.9.2014.
- Kansalaisfoorumi 2014. *Järjestötoiminnan tietopalvelu*. Kansalaisyhteiskunta.fi-verkkosivusto. URL: <<http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu>>. Viitattu 15.9.2014.
- Kantasalmi, Kari 1990. *Yliopiston ajatusta etsimässä*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kasvio, Antti 1994. *Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kearns, John 2007. *Translation Education and Social Engagement: Explorations in a Deweyan Paradigm*. Translation, Interpreting and Social Activism 1st International Forum 28.–30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.

- Kelly, Nataly, Rebecca Ray & Donald A. DePalma 2011. "From crawling to sprinting: Community translation goes mainstream". *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 75–94. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/278>>. Viitattu 15.9.2014.
- Kinnunen, Tuija & Kaisa Koskinen 2010. "Introduction". Teoksessa Kinnunen, Tuija & Kaisa Koskinen (toim.). *Translator's Agency*. Tampere University Press, Tampere. 4–10.
- Kiraly, D. 2000. *A Social Constructivist Approach to Translator Education. Empowerment from Theory to Practice*. Manchester; St. Jerome Publishing.
- Kiviniemi, Kari 2010. "Laadullinen tutkimus prosessina". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-Kustannus, Juva. 70–85.
- Klemola, Pauliina 2010. "Unelmien hinta." *Kääntäjä*, 2/2010. 7.
- Kolehmainen, Leena 2012. *Maallikkokääntäminen ja vaikuttavuus*. Blogikirjoitus. URL: <<https://wiki.uef.fi/pages/viewpage.action?pageId=19204135>>. Viitattu 15.9.2014.
- Kollock, Peter 1999. "The economies of online cooperation: Gifts and public goods in cyberspace". Teoksessa Kollock, Peter & Smith, M. (toim.). *Communities in cyberspace*. Routledge, Lontoo. 220–239.
- Konttinen, Esa 1997. "Professionaalinen asiantuntijuus ja sen haasteet myöhäismodernissa". Teoksessa Kirjonen, Juhani, Pirkko Remes & Anneli Eteläpelto (toim.). *Muuttuva asiantuntijuus*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 48–61.
- Konttinen, Esa 2014. "Kolmas sektori". *Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali*. URL: <<http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>>. Viitattu 15.9.2014.
- Koskinen, Kaisa 2000. *Beyond Ambivalence. Postmodernity and the Ethics of Translation*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Koskinen, Kaisa 2009. "Going Localized - Getting recognized. The Interplay of the Institutional and the Experienced Status of Translators in the European Commission". *Hermes – Journal of Language and Communication Studies*, 42, 2009. 93–110.
- Koti Reddy, Saripati 2007. "Myths and Realities of Web 2.0". *ASPAlliance – Active Software Professionals*. Verkkojulkaisu. Julkaistu 30.1.2007. Saatavilla osoitteessa: <http://aspalliance.com/1135_Myths_and_Realities_of_Web_20.all>. Viitattu 15.9.2014.
- Kouva, Johanna 2008. *Kirjallisuuden kääntäjät uuden työn sosiologian valossa*. Käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Kumpulainen, Minna 2011. *Mitä käännösprosessi ja -produkti kertovat opiskelijan kompetenssista?* MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen symposiumin verkkojulkaisu 5 (2011). Saatavilla osoitteessa: <http://www.sktl.fi/@Bin/85381/Kumpulainen_MikaEL2011.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto 2009. *Tutkimusasetelma*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampere. URL: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/tutkimus/asetelma.html>>. Verkkoartikkeli päivitetty 21.12.2009. Viitattu 15.9.2014.
- KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto 2013. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampere. URL: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Sivusto päivitetty 14.5.2013. Viitattu 15.9.2014.
- Lakhani, Karim R. & Robert G. Wolf 2005. "Why Hackers Do What They Do: Understanding Motivation and Effort in Free/Open Source Software Projects". Teoksessa Joseph Feller, Brian

Fitzgerald, Scott A. Hissam & Karim R. Lakhani (toim.). *Perspectives on Free and Open Source Software*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts. 3–22.

Lahjoitus.org 2014. Verkkosivusto. URL: <www.lahjoitus.org>. Viitattu 15.9.2014.

Lampropoulou, Anastasia 2010. “Babels’ Interpreting Policy in the Athens European Social Forum: A socio-political approach to interpreting”. Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 28–37.

Lane-Mercier, Gillian 1997. “Translating the Untranslatable: The Translator’s Aesthetic, Ideological and Political Responsibility”. *Target* 9(1). 43–68.

Lappalainen, Pertti 2014. ”Kansalaisaktivismi”. *Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali*. URL: <<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisaktivismi>>. Viitattu 15.9.2014.

Laurila, Taija 2012. *Työelämän vaatimusten huomioiminen kääntäjänkoulutuksessa – Ammattikäytäntöjen näkemyksiä käännöskurssien sisällöstä*. Käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.

Laygues, Arnaud 2001. “Death of a Ghost: A Case Study of Ethics in Cross-Generation Relations between Translators”. *The Translator, Special Issue, The Return to Ethics*, 7(2). 169–183.

Leaman, Rebecca 2009. “Motivating Your Volunteers: Needs, Barriers, and Psychology 101”. *Wild Apricot*. Blogikirjoitus. Julkaistu 22.1.2009. URL: <<http://www.wildapricot.com/blogs/newsblog/2009/01/22/motivating-your-volunteers-needs-barriers-and-psychology-101#>>. Viitattu 15.9.2014.

Lehtinen, Sini-Tuulia 1997. *Vapaaehtoistyö – Kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön*. Omaehtoisen kehityksen julkaisuja. Sarja B. Vapaaehtoistoiminta 1/97. Kansalaisareena, Helsinki.

Lehtinen, Sini-Tuulia 2011. “Mihin kääntäjä- ja tulkkiopetus on menossa?” *Kajawa*, 3/2011. 14–15.

Lähdesmäki, T., P. Hurme, R. Koskimaa, L. Mikkola & T. Himberg 2014 (2009). *Menetelmäpolku ja humanisteille*. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. URL: <<http://www.jyu.fi/mehu>>. Viitattu 15.9.2014.

Lähtenmäki, Tiina & Esko Meriluoto 2010. *Asiatekstinkääntäjien palkkiotiedustelu 2010: Suorat asiakkaat ja käännöstoimistot ovat kaksi eri maailmaa*. Suomen kääntäjien ja tulkkiyhdistys. Saata-villa pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/toimeksiannon-tai-tyosuhteen-ehd/palkkiotilastot>. Viitattu 15.9.2014.

MacIntyre, Alasdair 2004. *Hyveiden jäljillä: Moraaliteoreettinen tutkimus*. Suom. Niko Koponen. Gaudeamus, Helsinki.

MacIntyre, Alasdair 2006 (1981). *After Virtue. A Study in Moral Theory*. 2. painos. Duckworth, Lontoo.

Mackenzie, Rosemary 1998. “Positive Thinking About Quality in Translator Training in Finland.”. Teoksessa Beeby, Allison, Doris Ensinger & Marisa Presas (toim.). *Investigating Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 213–221.

de Manuel Jerez, Jesús 2010. ”From Ethics to Politics: Towards a new generation of citizen interpreters”. Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 134–145.

Martín Ruano, María Rosario 2006. “Conciliation of disciplines and paradigms: A challenge and a barrier for future directions in translation studies”. Teoksessa Duarte, Joao Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 43–53.

- Marx, Karl 1974. *Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua. 1. osa*. Valmistanut painoon Friedrich Engels. Kustannusliike Edistys, Moskova.
- McConnell, Terrance 2014. "Moral Dilemmas". *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <<http://plato.stanford.edu/entries/moral-dilemmas/>>. Viitattu 15.9.2014.
- McDonough Dolmaya, Julie 2011a. "The ethics of crowdsourcing." *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 97–110. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/279>>. Viitattu 15.9.2014.
- McDonough Dolmaya, Julie 2011b. "Moral ambiguity: Some shortcomings of professional codes of ethics for translators". *The Journal of Specialised Translation*, 15. 28–49.
- McDonough Dolmaya, Julie 2012. "Analyzing the Crowdsourcing Model and Its Impact on Public Perceptions of Translation." *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 167–191.
- Metsämuuronen, Jari 2010. "Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 251–273.
- Miettinen, Tarmo, Matti Muukkonen, Matti Myrsky & Teuvo Pohjolainen 2009. *Uusi Yliopistolainsäädäntö*. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä.
- Miller, Seumas 2011. "Social Institutions". *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <<http://plato.stanford.edu/entries/social-institutions/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Mischel, Walter 1999. *Introduction to Personality*. 6. painos. Hartcourt Brace College Publishers, Fort Worth.
- Munday, Jeremy 2008 (2001). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 2. painos. Routledge, London/New York.
- Munday, Jeremy 2010. "Translation studies". Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 419–428.
- Muñoz Sánchez, Pablo 2009. "Video Game Localisation for Fans by Fans: The Case of Romhacking." *The Journal of Internationalisation and Localisation* 1. 168–185.
- Musick, Marc A. & John Wilson 2007. *Volunteers: A Social Profile*. Indiana University Press, Bloomington.
- Mykkänen-Hänninen, Riitta 2007. *Vapaaehtoistyön rajapinnoilla*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 6. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Helsinki.
- Mäkelä, Lauri 2011. "Reilua peliäkö?" *Kajawa*, 01/2011. 13–14.
- Neubert, Albrecht 2000. "Theory and Practice of Translation Studies Revisited: 25 years of Translator Training in Europe". Teoksessa Beeby, Allison, Doris Ensinger & Marisa Presas (toim.). *Investigating Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 13–26.
- Nieminen, Mika 2004. "Lähtökohtia yliopistojen kolmannen tehtävän tarkastelulle". Teoksessa Kankaa-la, Kari, Erkki Kaukonen, Pirjo Kutinlahti, Tarmo Lemola, Mika Nieminen & Jussi Välimaa. *Yliopistojen kolmas tehtävä?* Edita, Helsinki. 15–42.
- Niitamo, Petteri 2002. "Tunneperäinen ja tietoperäinen motivaatio". Teoksessa Nurmi, Jan-Erik & Katarina Salmela-Aro (toim.). *Mikä meitä liikuttaa: modernin motivaatiopsykologian perusteet*. PS Kustannus, Jyväskylä. 40–52.

- Nurmi, Jan-Erik & Katariina Salmela-Aro 2002. ”Modernin motivaatiopsykologian perusta ja käsitteet”. Teoksessa Nurmi, Jan-Erik & Katariina Salmela-Aro (toim.). *Mikä meitä liikuttaa: modernin motivaatiopsykologian perusteet*. PS Kustannus, Jyväskylä. 10–27.
- Nylund, Marianne & Anne Birgitta Yeung (toim.) 2005a. *Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Nylund, Marianne & Anne Birgitta Yeung 2005b. ”Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa”. Teoksessa Nylund, Marianne & Anne Birgitta Yeung (toim.). *Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere. 13–38.
- Nylund, Marianne 2008. *Vapaaehtoistyön tutkimuksesta esiin nousevat haasteet vapaaehtoistoimintaa järjestäville organisaatioille*. PowerPoint-esitelmä Aseman Lapset ry:n seminaarissa 22.5.2008, Helsinki. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=tutkimus>>. Viitattu 15.9.2014.
- O’Brien, Sharon & Reinhard Schäler 2010. “Next Generation Translation and Localization: Users Are Taking Charge”. *Translating and the Computer* 32. 18–19. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://doras.dcu.ie/16695/>>. Viitattu 15.9.2014.
- O’Brien, Sharon 2012. “Translation as human-computer interaction”. *Translation Spaces*, 1(1). 101–122. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://doras.dcu.ie/17541/>>. Viitattu 15.9.2014.
- O’Hagan, Minako 2008. “Fan Translation Networks: An Accidental Translator Training Environment?” Teoksessa Kearns, John (toim.). *Translator and Interpreter Training: Issues, Methods and Debates*. Continuum, London/New York. 158–183.
- O’Hagan, Minako 2009. ”Evolution of User-generated Translation: Fansubs, Translation Hacking and Crowdsourcing”. *Journal of Internationalisation and Localisation*, 1/2009. 94–121. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://raptor1.bizlab.mtsu.edu/S-Drive/DMORRELL/Mgmt%204990/Crowdsourcing/JIAL_2009_1_2009_APA.pdf#page=102>. Viitattu 15.9.2014.
- O’Hagan, Minako 2011. “Community Translation: Translation as a social activity and its possible consequences in the advent of Web 2.0 and beyond”. *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 11–23. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/275>>. Viitattu 15.9.2014.
- O’Hear, Steve 2006. “Web’s second phase puts users in control.” *The Guardian*, 20.6.2006. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.theguardian.com/education/2006/jun/20/elearning.technology8>>. Viitattu 15.9.2014.
- Okun, M. A., A. Barr & A. R. Herzog 1998. “Motivation to volunteer by older adults: A test of competing measurement models”. *Psychology and Aging*, 13(4). 608–621.
- Olohan, Maeve 2012. “Volunteer Translation and Altruism in the Context of a Nineteenth-Century Scientific Journal”. *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 193–216.
- Olohan, Maeve 2014. “Why do you translate? Motivation to volunteer and TED translation”. *Translation Studies*, 7(1). 17–33.
- Omoto, A. M. & M. Snyder 1995. “Sustained helping without obligation: Motivation, longevity of service and perceived attitude change among AIDS volunteers”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68. 671–686.
- PACTE 2000. “Acquiring translation competence: hypotheses and methodological problems in a research project”. Teoksessa Beeby, Allison, Doris Ensinger & Marisa Presas (toim.). *Investigating Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 99–106.

- PACTE 2003. "Building a translation competence model". Teoksessa Alves, Fabio (toim.). *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 43–66.
- PACTE 2008. "First results of a Translation Competence Experiment: 'Knowledge of Translation' and 'Efficacy of the Translation Process'". Teoksessa: John Kearns (toim.). *Translator and Interpreter Training: Issues, Methods and Debates*. Continuum, London/New York. 104–126.
- PACTE 2009. "Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model: Acceptability and Decision Making". *Across Languages and Cultures*, 10 (2), 2009. 207–230. Saatavilla osoitteessa:
<http://www.academia.edu/3253911/Results_of_the_validation_of_the_PACTE_translation_competence_model_Acceptability_and_decision_making>. Viitattu 15.9.2014.
- Peltola, Henna & Jussi Vyyryläinen 2013. *Hyväntekeväisyys ilmiönä yrityksen toiminnassa*. Opinnäyte-työ. Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, Laurea-ammattikorkeakoulu, Leppävaara. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa:
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/61829/ONT_Peltola_Vyyrylainen_FINAL.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.9.2014.
- Penttilä, Esa <esa.penttila@uef.fi> 2014. *Re: Kiireinen tiedustelu yliopiston kääntäjäopintojen kursorisällöistä*. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 24.10.2014.
- Peral Santamaria, Arturo 2007. *Traducciones por el progreso*. Translation, Interpreting and Social Activism 1st International Forum 28.–30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Pérez-González, Luis 2006. "Fansubbing Anime: Insights into the 'Butterfly Effect' of Globalisation on Audiovisual Translation". *Perspectives: Studies in Translatology*, 14(4). 260–277.
- Perkiö, Johanna & Kaisu Suopanki (toim.) 2012. *Perustulon aika*. Into, Helsinki.
- Perrino, Saverio 2009. "User-generated Translation: The Future of Translation in a Web 2.0 Environment". *Journal of Specialised Translation*, 12. 55–78.
- Pessi, Anne-Birgitta & Tomi Oravasaari 2010. *Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveystieteiden vapaaehtoistoiminnasta*. Raha-automaattiyhdistys. Avustustoiminnan raportteja 23. Yliopistopaino, Helsinki. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa:
<<http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- Pietikäinen, Anu 2002. *Sosiaalipsykologian peruskurssi*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus (TYT). Avoimen yliopiston verkko-opinnot. URL:
<<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/index.html>>. Viitattu 15.9.2014.
- Presas, Marisa 2000. "Bilingual Competence and Translation Competence". Teoksessa Schäffner, Christina ja Beverly Adab (toim.). *Developing Translation Competence*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. 19–31.
- Prunč, Erich 2007. "Priests, princes and pariahs. Constructing the professional field of translation". Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 39–56.
- Pym, Anthony 1992. *Translation and Text Transfer: an essay on the principles of intercultural communication*. Lang, Frankfurt am Main.
- Pym, Anthony 2001. "Introduction". *The Translator, Special Issue, The Return to Ethics*, 7(2). 129–138.
- Pym, Anthony 2003. "Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach". *Meta* 4, 12/2003. 481–497. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa:
<<http://www.erudit.org/revue/meta/2003/v48/n4/008533ar.html>>. Viitattu 15.9.2014.

- Pym, Anthony 2011. *Democratizing translation technologies – the role of humanistic research. Version 2.1*. Esitelmä. Luspio Translation Automation Conference 5.4.2011, Rooma. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://usuaris.tinet.cat/apym/online/research_methods/2011_rome.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Pym, Anthony 2012a. *On translator ethics: Principles for mediation between cultures*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Pym, Anthony 2012b. *Book review: “Translation as a Social Activity: Community Translation 2.0”* Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://usuaris.tinet.cat/apym/online/reviews/2012_review_community.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Rajala, Raimo 2010. ”Tilastollinen yhdysvaikutusanalyysi”. Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 274–289.
- Rantala, Irma 2010. ”Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella”. Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 106-126.
- Rehn, Alf 2013. *Työ, projekti, brändi ja sitten mitä*. Ylen Ykkösaamun kolumni 27.8.2013. URL: <http://yle.fi/radio1/asia/ykkosaamun_kolumni/alf_rehn_tyo_projekti_brandi_ja_sitten_mita_42141.html>. Viitattu 15.9.2014.
- Risku, Juhani 2012. *Työn idea ja määrittely*. Blogikirjoitus 6.9.2011. Päivitetty 16.3.2012. URL: <<http://kritiikkiblogi.wordpress.com/2011/09/06/tyon-idea-ja-maarittely/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Robert, Anne-Marie 2013. *Examples of code of ethics*. OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe) -project. Second training of trainers session 21.–22.2.2013, Plovdiv University. Koulutusmateriaali. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.translator-training.eu/training/training-of-trainers/training-sessions>>. Viitattu 15.9.2014.
- Roberts, Russell 2008. ”Charity”. *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty. URL: <<http://www.econlib.org/library/Enc/Charity.html>>. Viitattu 15.9.2014.
- Robinson, Douglas 2003 (1997). *Becoming a Translator. An Introduction to the Theory and Practice of Translation*. 2. painos. Routledge, Lontoo/New York.
- Rokach, A. & S. Wanklyn 2009. ”Motivation to volunteer: Helping empower sick children”. *Psychology and Education: An Interdisciplinary Journal*, 46(1). 54–67.
- Ronkainen, Suvi & Anne Karjalainen (toim.) 2008. *Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa*. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.
- Ronkainen, Suvi, Anne Karjalainen & Sirpa Mertala 2008a. ”Graafisen kyselylomakkeen suunnittelu”. Teoksessa Ronkainen, Suvi & Anne Karjalainen (toim.). *Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa*. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi. 31–41.
- Ronkainen, Suvi, Anne Karjalainen & Sirpa Mertala 2008b. ”Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus”. Teoksessa Ronkainen, Suvi & Anne Karjalainen (toim.). *Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa*. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi. 17–30.
- Ropo, E. 2004. ”Teaching Expertise. Empirical findings on expert teachers and teacher development”. Teoksessa Boshuizen, H. P. A., R. Bromme & H. Gruber (toim.). *Professional Learning: Gaps and Transitions on the Way from Novice to Expert*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht. 159–179.

- Räsänen, Pekka 2005. ”Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia”. Teoksessa Räsänen, Pekka, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.). *Tutkimus menetelmien pyörteissä: Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. PS Kustannus, Juva. 85–102.
- Räsänen, Pekka, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin 2005. ”Tutkimus menetelmien pyörteissä”. Teoksessa Räsänen, Pekka, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.). *Tutkimus menetelmien pyörteissä: Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. PS Kustannus, Juva. 9–14.
- Räty, Olli 1987. *Työ ja koulutus*. WSOY, Juva.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere. URL: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Sánchez Balsalobre, Leticia 2007. *Ecos, traductores e intérpretes por la solidaridad. La cara social de la compesión entre las lenguas*. Translation, Interpreting and Social Activism, 1st International Forum 28.-30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Sánchez Balsalobre, Leticia, Jesús de Manuel Jerez, Eloisa Monteoliva García & Esther Romero Gutiérrez 2010. ”ECOS: 12 years breaking down the barriers of silence and languages”. Kääntänyt englanniksi Anne Martin. Teoksessa Boéri, Julie & Carol Maier (toim.). *Compromiso Social y Traducción/Interpretación – Translation/Interpreting and Social Activism*. ECOS, traductores e intérpretes por la solidaridad, Granada. 7–18.
- Santamaría, Arturo Peral 2007. *Traducciones por el progreso*. Translation, Interpreting and Social Activism, 1st International Forum 28.-30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Scardovi Mounier, Benedetta 2007. *Translators for Peace*. Translation, Interpreting and Social Activism 1st International Forum 28.–30.4.2007, Conference Abstracts. Universidad de Granada, Espanja.
- Schäffner, Christina & Adab, Beverly 2000a (toim.). *Developing Translation Competence*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Schäffner, Christina & Adab, Beverly 2000b. ”Introduction.” Teoksessa Schäffner, Christina ja Beverly Adab (toim.). *Developing Translation Competence*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. vii–xvi.
- SDT – Self-Determination Theory*. Verkkosivusto. URL: <<http://www.selfdeterminationtheory.org/>>. Viitattu 15.9.2014.
- Secară, Alina 2011. ”R U ready 4 new subtitles? Investigating the potential of social translation practices and creative spellings” *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 10/2011. 153–171. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/282>>. Viitattu 15.9.2014.
- Sennett, Richard 2002. *Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta*. Suom. Eine Kivinen & David Kivinen. Vastapaino, Tampere.
- Sennett, Richard 2006. *The Culture of the New Capitalism*. Yale University Press, New Haven/London.
- Sennett, Richard 2007. *Uuden kapitalismin kulttuuri*. Suom. Kaisa Koskinen. Vastapaino, Tampere.
- SFT – Société française des traducteurs 2011. *Code de déontologie*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.sft.fr/clients/sft/telechargements/file_front/30109_2012_SFT_CODE_DEO_fr.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Shirky, Clay 2010. *Cognitive Surplus: Creativity and Generosity in a Connected Age*. Allen Lane, London.

- Simeoni, Daniel 1998. "The Pivotal Status of the Translator's Habitus". *Target*, 10 (1). 1–39.
- Simon, Sherry 1996. *Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission*. Routledge, London/New York.
- Sivill, Kaijamari 2009. "Kättä pitempää kirjallisuuden kääntäjille". *Kääntäjä*, 4/2009. 2.
- SKTL 1994. *Tulkin ammattisäännöstö*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.sktl.fi/@Bin/33666/tulkin+ammattis%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- SKTL 2010. *Asiatekstinkääntäjien palkkiotiedustelu 2010: Suorat asiakkaat ja käännöstoimistot ovat kaksi eri maailmaa*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://www.sktl.fi/@Bin/34436/asiatekstink%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4jien+palkkiotiedustelu+2010.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- SKTL 2013. *Asioimistulkin ammattisäännöstö*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/316510/Asioimistulkin_ammattissa%CC%88a%CC%88no%CC%88sto%CC%88_ilman_kuuloliittoa.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- SKTL 2014a. *Hyvä kääntämistapa*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/312200/Hyva%CC%88%20ka%CC%88a%CC%88nta%CC%88mistapa.pdf>>. Viitattu 15.9.2014.
- SKTL 2014b. *Toimeksiannon tai työsuhteen ehdot, hintataso*. URL: <http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkkaus/toimeksiannon-tai-tyosuhteen-ehd/>. Viitattu 15.9.2014.
- Snell-Hornby, Mary 2006. *Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?* John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Snell-Hornby, Mary 2010. "The turns of translation studies." Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 366–370.
- Steiner, George 1975. *After Babel*. Oxford University Press, Oxford.
- Sturgeon, T. J. 2001. "How Do We Define Value Chains and Production Networks?" *IDS Bulletin* 32(3), 7/2001. 9–18. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1759-5436.2001.mp32003002.x/abstract>>. Viitattu 15.9.2014.
- Sulkunen, Pekka 1994. *Sosiologian avaimet. Näkökulmia yhteiskuntaan*. WSOY, Porvoo.
- Sulkunen, Pekka 2003 (1998). *Johdatus sosiologiaan: käsitteitä ja näkökulmia*. WSOY, Porvoo/Helsinki/Juva.
- Sunnari, Marianna <marisun@utu.fi> 2014. *Tiedustelusi kääntämisen opintojen kurssisisällöistä*. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 22.10.2014.
- Suomen kielen perussanakirja* 2004. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Edita, Helsinki.
- Suomi, Reima 2013. "Ei työtä vaan arvoa." *Talouselämä – Tebatti-blogi*. Blogikirjoitus. Julkaistu 7.1.2013. URL: <<http://www.talouselama.fi/Tebatti/puheenvuoro/tyota+ei+tarvita+vaan+arvoa/a2162570>>. Viitattu 15.9.2014.
- Surowiecki, James 2007. *Joukkojen viisaus: miksi monet ovat viisaampia kuin harvat*. Suom. Arto Häilä. Terra Cognita, Helsinki.
- Susam-Saraeva, Şebnem & Luis Pérez-González (toim.) 2012a. *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2).

- Susam-Saraeva, Şebnem & Luis Pérez-González 2012b. "Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives." *The Translator, Special Issue, Non-Professionals Translating and Interpreting: Participatory and Engaged Perspectives*, 18(2). 149–165.
- Taylor, Rebecca 2004. "Extending Conceptual Boundaries: Work, Voluntary Work and Employment." *Work, Employment and Society*, 18. 29–49.
- Tilastokeskus 2011. *Ajankäyttötutkimus*. URL: <<http://www.stat.fi/meta/til/akay.html>>. Viitattu 15.9.2014.
- Tilly, Chris & Charles Tilly 1998. *Work Under Capitalism*. Westview Press, Boulder.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2005. "The Monitor Model Revisited: Evidence from Process Research". *Meta, Special issue on Processes and Pathways in Translation and Interpretation*, 50. 405–413.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2007. "Kääntämisen tutkimisen nykysuuntauksia". Teoksessa Riikonen, H. K., Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.). *Suomennoskirjallisuuden historia 2. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1112*, 346–356.
- Translators Against Crowdsourcing for Commercial Businesses 2014. LinkedIn-ryhmä. URL: <<http://www.linkedin.com/groups/Translators-against-Crowdsourcing-Commercial-Businesses-2032092>>. Viitattu 15.9.2014.
- Translators Without Borders 2014. *Translators Without Borders – Translating for Humanity*. Verkkosivut. URL: <<http://translatorswithoutborders.org/>>. Viimeksi katsottu 15.9.2014.
- Tuohino, Anita 2012. "Meitä on moneksi..." *Kajawa*, 04/2012. 3.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.
- Turunen, Kari E. 1997. *Halut, arvot ja valta*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Tymoczko, Maria 2000. "Translation and Political Engagement: Activism, Social Change and the Role of Translation in Geopolitical Shifts". *The Translator*, 6(1). 23–47.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. *Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen muutostrendejä selvittävän ja kehittävän työryhmän väliraportti*. TEM raportteja 16/2012.
- UNESCO 1976. *Nairobi Recommendation*. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.fit-ift.org/?p=252>>. Viitattu 15.9.2014.
- Utti, Emmi-Juulia 2008. *Vapaaehtoistyöntekijän sitoutuminen lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma*. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Valli, Raine 2010a. "Mitä numerot kertovat?". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 222–235.
- Valli, Raine 2010b. "Vastaaja asettaa tulkinnalle haasteita". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-Kustannus, Juva. 236–250.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2008. "Onko käänöstutkimuksessa särmää?" Teoksessa Helin, Irmeli & Hilikka Yli-Jokipii (toim.). *Kohteena käänös: Uusia näkökulmia kääntämisen ja tulkkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen*. Käänöstieteen laitoksen julkaisuja IV. Helsingin yliopisto, käänöstieteen laitos, Helsinki. 13–42.
- Venuti, Lawrence (toim.) 1992. *Rethinking Translation. Discourse, Subjectivity, Ideology*. Routledge, London/New York.
- Venuti, Lawrence 1998. *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. Routledge, London/New York.

- Venuti, Lawrence 2008 (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 2. painos. Routledge, London/New York.
- Venuti, Lawrence 2013. *Translation changes everything: Theory and practice*. Routledge, London/New York.
- Volanen, Matti Vesa 2011. ”Yliopistokamppailun pitkä linja”. Teoksessa Jakonen, Mikko & Jouni Tilli (toim.). *Yhteinen yliopisto*. Tutkijaliitto, Helsinki. 110–114.
- Volanen, Matti Vesa 2012. *Toiseksi paras? Tieteentekijät ja uusi yliopisto*. Tieteentekijöiden liitto, Sastamala.
- Vrønning Dam, Helle & Karen Korning Zethsen 2009. “Translators and (lack of) power - a study of Danish company translators' occupational status”. *Language at Work – Bridging Theory and Practice*. 4(6). Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <<http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/law/article/view/6189/5377>> Viitattu 15.9.2014.
- Vähämäki, Jussi 2004. *Kuhnurien kerho. Vanhan työn paheista uuden työn hyveiksi*. Kirjakas Ky., Helsinki.
- Vähämäki, Jussi 2006a. ”Aivotyö”. Teoksessa Jakonen, Mikko, Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen (toim.). *Uuden työn sanakirja*. Juvenes Print, Tampere.
- Vähämäki, Jussi 2006b. *Uusi työ ja prekariaatti*. Blogikirjoitus. Julkaistu 14.5.2006. URL: <<http://megafoni.kulma.net/index.php?art=343&am=1>>. Viitattu 15.9.2014.
- Vähämäki, Jussi 2009. *Itsen alistus*. Like, Helsinki.
- Westman, Katariina 2010. *Motivaatio vapaaehtoistyöhön tamperelaisessa englanninkielisessä jumalanpalvelusyhteisössä*. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Länsi, Pori. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24793/Westman_Katariina.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.9.2014.
- Widjaja, Emmeline 2010. *Motivation Behind Volunteerism*. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=cmc_theses>. Viitattu 15.9.2014.
- Williams, Jenny & Andrew Chesterman 2002. *The Map. A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. St. Jerome Publishing, Manchester/Northampton.
- Wing-Kwong Leung, Matthew 2006. “The ideological turn in Translation Studies”. Teoksessa Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 129–144.
- Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.) 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Wolf, Michaela 2007a. “Introduction”. Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 1–36.
- Wolf, Michaela 2007b. “The Location of the ‘Translation Field’. Negotiating Borderlines Between Pierre Bourdieu and Homi Bhabha”. Teoksessa Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (toim.). *Constructing a Sociology of Translation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 109–119.
- Wolf, Michaela 2010. “Sociology of Translation”. Teoksessa Gambier, Yves & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia. 337–343.

- van Wyke, Ben 2010. "Ethics and translation". Teoksessa Gambier, Yves & van Doorslaer, Luc (toim). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. John Benjamins Publishing Company, Philadelphia. 111–115.
- Yeung, Anne Birgitta 1999. *Valmius vapaaehtoistyöhön – Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoisista*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino, Helsinki.
- Yeung, Anne Birgitta 2005a. "Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin". Teoksessa Nylund, Marianne & Anne Birgitta Yeung (toim.) 2005. *Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere. 83–103.
- Yeung, Anne Birgitta 2005b. "Vapaaehtoistoiminnan timantti: Miten mallintaa motivaatiota?" Teoksessa Nylund, Marianne & Anne Birgitta Yeung (toim.). *Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere. 104–125.
- YLE 2013. *Kultakuume*. Juont. Anu Heikkinen. Esitetty 23.5.2013. Kuunneltavissa osoitteessa: <<http://areena.yle.fi/radio/1877042>>. Viitattu 15.9.2014.
- YNT – Ylemmät toimihenkilöt ry. 2007. *Paranna palkkaasi – tukea palkkaneuvotteluihin*. Uudistettu painos. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <https://www.akavanerityisalat.fi/files/363/paranna_palkkaasi_verkkoversio.pdf>. Viitattu 15.9.2014.
- Yrjönsuuri, Mikko 1998. *Hyvän olemus: Johdatus etiikkaan*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Zetzsche, J. 2009. "About missed opportunities". *ATA Chronicle*. 11/12, 2009. Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa: <http://www.internationalwriters.com/toolkit/09_Nov_Dec_MissedOpps.pdf>. Viitattu 15.9.2014.

10 LIITTEET

Liitetaulukko 1. Tehtyjen palkattomien toimeksiantojen tilastolliset tunnusluvut.

Tilastollinen tunnusluku	Viimeisen vuoden aikana tehdyt palkattomat toimeksiannot (n/m)	Kyselyyn vastaamiseen mennessä yhteensä tehdyt palkattomat toimeksiannot (n/m)	Tehtyjen palkattomien toimeksiantojen työtuntimäärät, h (n/m)
Keskiarvo	2,10 (1,99/2,71)	12,49 (11,41/18,29)	11,99 (12,28/10,59)
Mediaani	1,00 (1,00/1,00)	3,00 (2,50/6,00)	4,00 (4,00/4,00)
Moodi	0 (0/0)	2 (2/3)	2 (2/1)
Keskihajonta	3,856 (3,675/4,806)	34,175 (31,410/47,219)	23,753 (25,219/15,131)
Varianssi	14,869 (13,505/23,096)	1167,900 (986,597/2229,596)	564,184 (635,986/228,933)
Pienin lukuarvo	0 (0/0)	1(1/1)	1 (1/1)
Suurin lukuarvo	25 (25/20)	200 (200/200)	180 (180/150)
Summa	229 (183/46)	1361 (1050/311)	2685 (2272/442)

Liitetaulukko 2. Tehdyn ja mahdollisen palkattoman käännöstyön motiivit ja ehdot.

Motiivi-/ehtotyyppi		Motiivi-/ehtotyyppin maininneiden vastaajien osuus palkatonta käännöstyötä tehneistä (yht. 109), % (lkm)	Motiivi-/ehtotyyppin maininneiden vastajien osuus palkattomaan käännöstyöhön suostuvista (yht. 81), % (lkm)
Motiivit	Sosiaalinen motiivi	82,6 (90)	43,2 (35)
	Ideologinen motiivi	34,9 (38)	37,0 (30)
	Henkilökohtainen nautinto	34,9 (38)	21,0 (17)
	Henkilökohtainen kehitys	33,9 (37)	18,5 (15)
	Henkilökohtainen hyöty	30,3 (33)	6,2 (5)
	Työllistyminen	14,7 (16)	21,0 (17)
	Velvollisuudentunto	20,2 (22)	6,2 (5)
Ehdot	Vaivattomuus	24,8 (27)	22,2 (18)
	Haitattomuus	5,5 (6)	9,9 (8)
	Oikeudenmukaisuus	5,5 (6)	9,9 (8)

Liitetaulukko 3. Palkattoman käännöstyön ja käännösalan ammattietiikan välisen ristiriidan kokeminen pääaineittain.

Oppilaitos ja pääaine	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa?				
	<i>Kyllä</i> % (lkm)	<i>Riippuu tilanteesta</i> % (lkm)	<i>Ei</i> % (lkm)	<i>En osaa sanoa</i> % (lkm)	Yht.
Helsingin yliopisto, engl. filologia	45,8 (11)	45,8 (11)	8,3 (2)	0,0 (0)	100,0 (24)
Helsingin yliopisto, engl. kääntäminen	54,5 (6)	36,4 (4)	9,1 (1)	0,0 (0)	100,0 (11)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kulttuuri	47,1 (8)	35,3 (6)	11,8 (2)	5,9 (1)	100,0 (17)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kääntäminen	34,8 (8)	56,5 (13)	8,7 (2)	0,0 (0)	100,0 (23)
Jyväskylän yliopisto, englannin kieli	39,0 (16)	41,5 (17)	7,3 (3)	12,2 (5)	100,0 (41)
Oulun yliopisto, engl. filologia	45,8 (11)	45,8 (11)	4,2 (1)	4,2 (1)	100,0 (24)
Tampereen yliopisto, engl. filologia	54,5 (18)	39,4 (13)	3,0 (1)	3,0 (1)	100,0 (33)
Tampereen yliopisto, monikielinen viestintä ja käännöstiede, engl.	14,3 (3)	61,9 (13)	14,3 (3)	9,5 (2)	100,0 (21)
Turun yliopisto, engl. filologia	34,6 (9)	53,8 (14)	7,7 (2)	3,8 (1)	100,0 (26)
Turun yliopisto, engl. kääntäminen ja tulkkaus	18,5 (5)	70,4 (19)	11,1 (3)	0,0 (0)	100,0 (27)
Vaasan yliopisto, englannin kieli	56,0 (14)	40,0 (10)	4,0 (1)	0,0 (0)	100,0 (25)
Yht.	40,1 (109)	48,2 (131)	7,7 (21)	4,0 (11)	100,0 (272)

Liitetaulukko 4. Palkattoman käännöstyön hyväksyminen pääaineittain.

Oppilaitos ja pääaine	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi hyväksyttävää?				Yht.
	<i>Kyllä</i> % (lkm)	<i>Riippuu tilanteesta</i> % (lkm)	<i>Ei</i> % (lkm)	<i>En osaa sanoa</i> % (lkm)	
Helsingin yliopisto, engl. filologia	0,0 (0)	66,7 (16)	33,3 (8)	0,0 (0)	100,0 (24)
Helsingin yliopisto, engl. kääntäminen	0,0 (0)	63,6 (7)	36,4 (4)	0,0 (0)	100,0 (11)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kulttuuri	0,0 (0)	88,2 (15)	11,8 (2)	0,0 (0)	100,0 (17)
Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kääntäminen	0,0 (0)	78,3 (18)	21,7 (5)	0,0 (0)	100,0 (23)
Jyväskylän yliopisto, englannin kieli	9,8 (4)	70,7 (29)	19,5 (8)	0,0 (0)	100,0 (41)
Oulun yliopisto, engl. filologia	0,0 (0)	62,5 (15)	37,5 (9)	0,0 (0)	100,0 (24)
Tampereen yliopisto, engl. filologia	0,0 (0)	78,8 (26)	21,2 (7)	0,0 (0)	100,0 (33)
Tampereen yliopisto, monikielinen viestintä ja käännöstiede, engl.	9,5 (2)	76,2 (16)	14,3 (3)	0,0 (0)	100,0 (21)
Turun yliopisto, engl. filologia	3,8 (1)	69,2 (18)	26,9 (7)	0,0 (0)	100,0 (26)
Turun yliopisto, engl. kääntäminen ja tulkkaus	3,7 (1)	77,8 (21)	18,5 (5)	0,0 (0)	100,0 (27)
Vaasan yliopisto, englannin kieli	0,0 (0)	64,0 (16)	36,0 (9)	0,0 (0)	100,0 (25)
Yht.	2,9 (8)	72,4 (197)	24,6 (67)	0,0 (0)	100,0 (272)

Liitetaulukko 5. Perustelut sille, miksi palkaton käännöstyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa / ei-hyväksyttävää.

Perustelutyyppi	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa?			Onko palkaton käännöstyö mielestäsi hyväksyttävää?		
	<i>Kyllä</i> (yht. 109) lkm (%) *	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 131) lkm (%) *	<i>Kyllä / Riippuu tilanteesta</i> (yht. 240) lkm (%) *	<i>Ei</i> (yht. 67) lkm (%) *	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 197) lkm (%) *	<i>Ei / Riippuu tilanteesta</i> (yht. 264) lkm (%) *
Vaikutusperustelut	56 (51,4)	40 (30,5)	96 (40,0)	24 (35,8)	34 (17,3)	58 (22,0)
- Hintataso	31 (28,4)	13 (9,9)	44 (18,3)	12 (17,9)	14 (7,1)	26 (9,8)
- Arvostus	24 (22,0)	12 (9,2)	36 (15,0)	10 (14,9)	7 (3,6)	17 (6,4)
- Työmarkkinavaikutus	10 (9,2)	9 (6,9)	19 (7,9)	8 (11,9)	14 (7,1)	22 (8,3)
- Muu neg. vaikutus	13 (11,9)	17 (13,0)	30 (12,5)	4 (6,0)	8 (4,1)	12 (4,5)
- Laatu	9 (8,3)	5 (3,8)	14 (5,8)	1 (1,5)	4 (2,0)	5 (1,9)
Yleinen ammattietiikka	52 (47,7)	29 (22,1)	81 (33,8)	21 (31,3)	19 (9,6)	40 (15,2)
Ontologiset perustelut (vaativuus ja vastuullisuus)	21 (19,3)	2 (1,5)	23 (9,6)	3 (4,5)	4 (2,0)	7 (2,7)
Auktoriteetti	2 (1,8)	0 (0,0)	2 (0,8)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Mainitsee jonkun perustelun	98 (89,9)	62 (47,3)	160 (66,7)	41 (61,2)	49 (24,9)	90 (34,1)

* HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeessa ilmoitetulla tavalla vastanneista vastaajista.

Liitetaulukko 6. Perustelut sille, miksi palkaton käännöstyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidatonta suhteessa käännösalan ammattietikkaan / hyväksyttävää.

Perustelutyyppi	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietikan kanssa?			Onko palkaton käännöstyö mielestäsi hyväksyttävää?		
	<i>Ei</i> (yht. 21) lkm (%) *	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 131) lkm (%) *	<i>Ei / Riippuu tilanteesta</i> (yht. 152) lkm (%) *	<i>Kyllä</i> (yht. 8) lkm (%) *	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 197) lkm (%) *	<i>Kyllä / Riippuu tilanteesta</i> (yht. 205) lkm (%) *
Valinnanvapaus	5 (23,8)	14 (10,7)	19 (12,5)	7 (87,5)	15 (7,6)	22 (10,7)
Henkilökohtaiset arvot	5 (23,8)	10 (7,6)	15 (9,9)	0 (0,0)	10 (5,1)	10 (4,9)
Yleinen ammattietikka	3 (14,3)	9 (6,9)	12 (7,9)	0 (0,0)	12 (6,1)	12 (5,9)
Muu palkitsevuus	0 (0,0)	4 (3,1)	4 (2,6)	1 (12,5)	9 (4,6)	10 (4,9)
Haitattomuus	1 (4,8)	3 (2,3)	4 (2,6)	1 (12,5)	5 (2,5)	6 (2,9)
Työllistyminen	0 (0,0)	1 (0,8)	1 (0,7)	0 (0,0)	8 (4,1)	8 (3,9)
Irrelevanssi	5 (23,8)	1 (0,8)	6 (3,9)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Mainitsee jonkun perustelun	17 (81,0)	33 (25,2)	50 (32,9)	8 (100,0)	48 (24,4)	56 (27,3)

* HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeessa ilmoitetulla tavalla vastanneista vastaajista.

Liitetaulukko 7. Ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännöstyö ei ole ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa / on hyväksyttävää.

Ehtotyyppi	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa?	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi hyväksyttävää?
	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 131) lkm (%) *	<i>Riippuu tilanteesta</i> (yht. 197) lkm (%) *
Ideologinen ehto	51 (38,9)	64 (32,5)
Sosiaalinen ehto	38 (29,0)	68 (34,5)
Haitattomuus	45 (34,4)	53 (26,9)
Vähäisyys	31 (23,7)	56 (28,4)
Oikeudenmukaisuus	27 (20,6)	28 (14,2)
Henkilökohtainen hyöty	8 (6,1)	10 (10,2)
Työllistyminen	2 (1,5)	7 (3,6)
Henkilökohtainen nautinto	1 (0,8)	8 (4,1)
Velvollisuudentuntoehto	1 (0,8)	2 (1,0)
Maininnut jonkun ehdon	123 (93,9)	161 (81,7)

* HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeessa ilmoitetulla tavalla vastanneista vastaajista.

Liitetaulukko 8. Verrokkiryhmien koostumus pääaineittain

Oppilaitos ja pääaine	lkm (n/m)	% (n/m)
<i>Käännösosalalle suuntautuvat</i>	55 (45/10)	100,0 (81,8/18,2)
- Helsingin yliopisto, engl. kääntäminen	7 (5/2)	12,7 (9,1/3,6)
- Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kääntäminen	17 (13/4)	30,9 (23,6/7,3)
- Tampereen yliopisto, monikielinen viestintä ja käännöstiede, engl.	11 (10/1)	20,0 (18,2/1,8)
- Turun yliopisto, engl. kääntäminen ja tulkkaus	20 (17/3)	36,4 (30,9/5,5)
<i>Muulle kuin käännösosalalle suuntautuvat</i>	59 (47/12)	100,0 (79,7/20,3)
- Helsingin yliopisto, engl. filologia	4 (3/1)	6,8 (5,1/1,7)
- Itä-Suomen yliopisto, engl. kieli ja kulttuuri	11 (8/3)	18,6 (13,6/5,1)
- Jyväskylän yliopisto, engl. kieli	15 (13/2)	25,4 (22,0/3,4)
- Oulun yliopisto, engl. filologia	3 (3/0)	5,1 (5,1/0,0)
- Tampereen yliopisto, engl. filologia	10 (10/0)	16,9 (16,9/0,0)
- Turun yliopisto, engl. filologia	14 (8/6)	23,7 (13,6/10,2)
- Vaasan yliopisto, engl. kieli	2 (2/0)	3,4 (3,4/0,0)

Liitetaulukko 9. Verrokkiryhmien perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidassa käännoalan ammattietikan kanssa / ei-hyväksyttävää.

Perustelutyyppi	Onko palkaton käännoistyö mielestäsi ristiriidassa käännoalan ammattietikan kanssa? – <i>Kyllä / Riippuu tilanteesta</i>		Onko palkaton käännoistyö mielestäsi hyväksyttävää? – <i>Ei / Riippuu tilanteesta</i>	
	Käännoalalle suuntautuvat (yht. 46) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 48) lkm (%) ²	Käännoalalle suuntautuvat (yht. 53) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 58) lkm (%) ²
Vaikutusperustelut	24 (52,2)	17 (35,4)	14 (26,4)	9 (13,8)
- Hintataso	11 (23,9)	7 (14,6)	6 (11,3)	4 (6,9)
- Arvostus	10 (21,7)	5 (10,4)	5 (9,4)	0 (0,0)
- Työmarkkinavaikutus	2 (4,3)	5 (10,4)	6 (11,3)	3 (5,2)
- Muu neg. vaikutus	11 (23,9)	4 (8,3)	5 (9,4)	4 (6,9)
- Laatu	3 (6,5)	1 (2,1)	2 (3,8)	0 (0,0)
Yleinen ammattietikka	12 (26,1)	21 (43,8)	3 (5,7)	14 (24,1)
Ontologiset perustelut (vaativuus ja vastuullisuus)	2 (4,3)	2 (4,2)	1 (1,9)	1 (1,7)
Auktoriteetti	2 (4,3)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Maininnut jonkun perustelun	32 (69,6)	32 (66,7)	16 (30,2)	22 (37,9)

¹ HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, käännoalalle suuntautuvista vastaajista.

² HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, muulle kuin käännoalalle suuntautuvista vastaajista.

Liitetaulukko 10. Verrokkiryhmien perustelut sille, miksi palkaton käännoistyö on aina tai ainakin joissain tilanteissa ristiriidatonta suhteessa käännoosalan ammattietikkaan / hyväksyttävää.

Perustelutyyppe	Onko palkaton käännoistyö mielestäsi ristiriidassa käännoosalan ammattietikkaan kanssa? – <i>Ei / Riippuu tilanteesta</i>		Onko palkaton käännoistyö mielestäsi hyväksyttävää? – <i>Kyllä / Riippuu tilanteesta</i>	
	Käännoosalalle suuntautuvat (yht. 37) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 27) lkm (%) ²	Käännoosalalle suuntautuvat (yht. 44) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 42) lkm (%) ²
Valinnanvapaus	3 (8,1)	6 (22,2)	4 (9,1)	4 (9,5)
Henkilökohtainen etikka	8 (21,6)	1 (3,7)	2 (4,5)	2 (4,8)
Yleinen ammattietikka	4 (10,8)	2 (7,4)	2 (4,5)	1 (2,4)
Muu palkitsevuus	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (2,3)	3 (7,1)
Haitattomuus	1 (2,7)	1 (3,7)	1 (2,3)	3 (7,1)
Työllistyminen	0 (0,0)	0 (0,0)	3 (6,8)	1 (2,4)
Irrelevanssi	3 (8,1)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Maininnut jonkun perustelun	14 (37,8)	10 (37,0)	11 (25,0)	11 (26,2)

¹ HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyin perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, käännoosalalle suuntautuvista vastaajista.

² HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyin perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, muulle kuin käännoosalalle suuntautuvista vastaajista.

Liitetaulukko 11. Verrokkiryhmien mainitsemat ehdot, joiden toteutuessa palkaton käännöstyö ei ole ristiriidassa käänösalan ammattietiikan kanssa / on hyväksyttävää.

Ehtotyyppi	Onko palkaton käännöstyö mielestäsi ristiriidassa käänösalan ammattietiikan kanssa? – <i>Riippuu tilanteesta</i>		Onko palkaton käännöstyö mielestäsi hyväksyttävää? – <i>Riippuu tilanteesta</i>	
	Käänösalalle suuntautuvat (yht. 29) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 22) lkm (%) ²	Käänösalalle suuntautuvat (yht. 44) lkm (%) ¹	Muulle alalle suuntautuvat (yht. 41) lkm (%) ²
Ideologinen ehto	13 (44,8)	8 (36,4)	11 (26,2)	12 (29,3)
Sosiaalinen ehto	5 (17,2)	8 (36,4)	13 (31,0)	12 (29,3)
Haitattomuus	13 (44,8)	4 (18,2)	11 (26,2)	7 (17,1)
Vähäisyys	8 (27,6)	6 (27,3)	11 (26,2)	10 (24,4)
Oikeudenmukaisuus	4 (13,8)	3 (13,6)	6 (14,3)	5 (12,2)
Henkilökohtainen hyöty	0 (0,0)	3 (13,6)	6 (14,3)	5 (12,2)
Työllistyminen	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (4,8)	1 (2,4)
Henkilökohtainen nautinto	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (2,4)	3 (7,3)
Henkilökohtainen kehitys	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Velvollisuudentuntoehto	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (4,8)	0 (0,0)
Maininnut jonkun ehdon	26 (89,7)	20 (86,4)	34 (81,0)	33 (80,5)

¹ HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, käänösalalle suuntautuvista vastaajista.

² HUOM: Prosenttiluvut kuvaavat rivin vasemmassa reunassa nimetyn perustelun maininneiden vastaajien osuutta sarakkeen yläreunassa ilmoitetulla tavalla vastanneista, muulle kuin käänösalalle suuntautuvista vastaajista.

Liite 1. Kyselylomake

Kysely käänösalan palkattomasta työstä

Tällä kyselyllä selvitetään ilman rahallista korvausta tehtävän kääntämisen, tulkkauksen, tekstittämisen ja tekstintarkastamisen määrää ja siihen vaikuttavia motiiveja sekä palkattomaan ja alihinnoiteltuun käännöstyöhön liittyviä eettisiä näkökantoja. Vastaamalla tähän kyselyyn autat kartoittamaan taloudellisen tilastoinnin ulkopuolelle jäävän työn kenttää ja päivittämään keskustelua käänösalan ammattietikasta.

Kysely on tarkoitettu Suomen korkeakouluissa englannin kieliaineita pääaineenaan opiskeleville, opintojensa loppuvaiheessa oleville henkilöille (ts. alemman korkeakoulututkinnon jo suorittaneille tai sen suorittamassa oleville). Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta erittäin arvokas, eikä vastaaminen edellytä, että olisit koskaan kääntänyt, tulkannut, tekstittänyt tai tehnyt tekstintarkastustoimeksiantoja vailla rahallista korvausta.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä paljasteta kenellekään missään tutkimuksen vaiheessa.

Kysely koostuu 5 osasta. Vastaaminen kestää vastauksistasi riippuen 5-20 minuuttia.

Antoisaa vastaamista!

I. Taustatiedot

1. Sukupuoli

- Nainen
- Mies

2. Syntymävuosi (vvvv)

_____

3. Oppilaitos ja pääaine

- Helsingin yliopisto, Englannin kääntäminen
- Helsingin yliopisto, Englantilainen filologia
- Itä-Suomen yliopisto, Englannin kieli ja kulttuuri
- Itä-Suomen yliopisto, Englannin kieli ja kääntäminen
- Jyväskylän yliopisto, Englannin kieli
- Oulun yliopisto, Englannin aineenopettajakoulutus
- Oulun yliopisto, Englantilainen filologia
- Oulun yliopisto, Kansainvälisen yritysviestinnän mo, englantilainen filologia
- Tampereen yliopisto, Englantilainen filologia
- Tampereen yliopisto, Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma, B työkielenä englanti

- Tampereen yliopisto, käännöstiede (englanti)
- Turun yliopisto, Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus
- Turun yliopisto, Englantilainen filologia
- Vaasan yliopisto, Englannin kieli
- Ei mikään näistä.

4. Monettako vuotta opiskelet tällä hetkellä (pois lukien välivuodet, työharjoittelu tai muu pidempi yhtäjaksoinen keskeytys opinnoissa)? (vv)

_____

5. Minä vuonna arvioit valmistuvasi? (vvvv)

_____

6. Sähköpostiosoite (Ei pakollinen.)

_____

II. Palkattoman käännöstyön määrä

Palkattomalla käännöstyöllä tarkoitetaan tässä kyselyssä englannista suomeksi tai suomesta englanniksi tehtävää kääntämistä, tulkkausta tai tekstitystä tai kyseisellä kieliparilla käännetyn tekstin kielentarkastusta, joka **ei kuulu osaksi opintojasi**, josta **ei makseta rahallista korvausta** ja jossa syntyvän tuotoksen tai palvelun **pääasiallinen käyttäjä/tarvitsija on joku muu kuin sinä itse**. Lisäksi tehdyn työn tulee olla sellaista, että se **voisi oman arviosi mukaan vastata vaativuudeltaan ja/tai työmäärältään ammattimaisen kääntäjän tai tulkin tekemää työtä**.

Joukkoon ei siis lasketa esim. pikkuveljen englannin aineen oikolukua (työ ei vastaa vaativuudeltaan/määrältään ammattilaisen työtä) tai ystävälle lahjaksi käännettyä runoa (pääasiallinen käyttäjä olet sinä itse, koska käännös on lahjasi sisältö). Sellaiset toimeksiannot, joiden syntymiselle olet itse tehnyt aloitteen (esim. ehdottanut tekeväsi käännöksen, jolle näet olevan tarvetta) lasketaan mukaan, mikäli ne täyttävät muut yllä kuvatut ehdot ja tulevat toisen tahon käyttöön heidän tietoisella suostumuksellaan. Myös työryhmän osana tehty työ lasketaan mukaan.

7. Oletko joskus tehnyt yllä kuvatut ehdot täyttävää palkatonta käännöstyötä kieliparilla suomi-englanti tai englanti-suomi?

- Kyllä
- En

Jos vastasit "Kyllä", jatka seuraavaan kysymykseen. Jos vastasit "En", ohita kysymykset 8. ja 9. ja siirry seuraavaan osioon.

8. Arvioi, kuinka monta erillistä yllä kuvatut ehdot täyttävää palkatonta käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksiantoa kieliparilla englanti-suomi/suomi-englanti olet tehnyt viimeisen vuoden aikana. (Kirjoita vain yksi tasaluku, älä lukuvälejä.)

_____

9. Arvioi, kuinka monta erillistä yllä kuvatut ehdot täyttävää palkatonta käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksiantoa kieliparilla englanti-suomi/suomi-englanti olet tehnyt tähän mennessä yhteensä. (Kirjoita vain yksi tasaluku, älä lukuvälejä.)

III.a. Palkattoman käännöstyön motiivit

10. Kerro lyhyesti, mikä saa sinut tekemään käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksiannon, josta ei makseta rahallista korvausta?

---

11. Kuinka paljon seuraavat tekijät ovat vaikuttaneet tähänastisiin päätöksiisi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksianto?

- 1 = Ei lainkaan
- 2 = Melko vähän
- 3 = Jossain määrin
- 4 = Melko paljon
- 5 = Erittäin paljon
- 0 = En osaa sanoa

Toimeksiannon tekeminen antoi minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Sain toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen auttoi luomaan työllistymisen kannalta arvokkaita suhteita. 1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjä on ystäväni/tuttavani/läheiseni.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Olin toimeksiannon teettäjälle palveluksen velkaa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen oli osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia. 1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen tapahtui vapaaehtoistyön osana.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekemällä tuin/toteutin/edistin kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa...1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekemällä autoin apua tarvitsevia.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjällä ei ollut varaa maksaa työstä palkkiota.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjä ei ansainnut/ansaitse työlläni voittoa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksianto oli sisällöltään kiinnostava.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Nautin kääntämisestä/tulkkauksesta/tekstityksestä/tekstintarkastuksesta.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

12. Minkälaisia palkattomia käännös-, tulkkaus- tai tekstintarkastustoimeksiantoja olet tehnyt?

Täytä alle pyydetty tiedot kolmen tekemäsi toimeksiannon osalta. Mikäli olet tehnyt vähemmän kuin kolme palkatonta toimeksiantoa, jätä tarpeettomat kohdat tyhjiksi. Mikäli olet tehnyt useita samantyyppisiä toimeksiantoja, kuvaile tyypillisimmät ensimmäiseksi.

Toimeksianto 1.

a.) Toimeksiantaja ? (Esim. yksityishenkilö, yritys, kansalaisjärjestö, seurakunta, tms.)

_____

b.) Toimeksiannon tyyppi ? (Esim. seminaarin kuiskaustulkkaus, artikkelikäännös julkaisuun, tutkielman oikoluku, tms.)

_____

c.) Arvioitu työmäärä yhteensä työtunteina ? (Kirjoita vain yksi tasaluku, älä lukuvälejä.)

_____

d.) Työstä mahdollisesti saatu muu korvaus ? (Esim. festivaalipassi, lounaskuponkeja, tms.)

_____

e.) Ensisijaiset motiivisi ottaa juuri kyseinen toimeksianto vastaan?

_____

Toimeksianto 2.

a.) Toimeksiantaja ? (Esim. yksityishenkilö, yritys, kansalaisjärjestö, seurakunta, tms.)

_____

b.) Toimeksiannon tyyppi ? (Esim. seminaarin kuiskaustulkkaus, artikkelikäännös julkaisuun, tutkielman oikoluku, tms.)

_____

c.) Arvioitu työmäärä yhteensä työtunteina ? (Kirjoita vain yksi tasaluku, älä lukuvälejä.)

_____

d.) Työstä mahdollisesti saatu muu korvaus ? (Esim. festivaalipassi, lounaskuponkeja, tms.)

_____

e.) Ensisijaiset motiivisi ottaa juuri kyseinen toimeksianto vastaan?

_____

Toimeksianto 3.

a.) Toimeksiantaja ? (Esim. yksityishenkilö, yritys, kansalaisjärjestö, seurakunta, tms.)

_____

b.) Toimeksiannon tyyppi ? (Esim. seminaarin kuiskaustulkkaus, artikkelikäännös julkaisuun, tutkielman oikoluku, tms.)

_____

c.) Arvioitu työmäärä yhteensä työtunteina ? (Kirjoita vain yksi tasaluku, älä lukuvälejä.)

_____

d.) Työstä mahdollisesti saatu muu korvaus ? (Esim. festivaalipassi, lounaskuponkeja, tms.)

_____

e.) Ensisijaiset motiivisi ottaa juuri kyseinen toimeksianto vastaan?

_____

III.b. Palkattoman käännoistyön motiivit

13. Jos et ole tehnyt edellä kuvatut ehdot täyttävää palkatonta käännoistyötä kieliparilla englanti-suomi tai suomi-englanti, voisitko kuvitella joskus sellaista tekeväsi?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Jos vastasit "Kyllä", jatka seuraavaan kysymykseen. Jos vastasit "En", ohita kysymykset 14. ja 15. ja siirry seuraavaan osioon. Mikäli vastasit "En osaa sanoa", voit halutessasi vastata seuraaviin kysymyksiin tai edetä suoraan seuraavaan osioon.

14. Kerro lyhyesti, minkäläisten syiden vuoksi voisit tehdä käännois-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksiannon ilman rahallista palkkiota?

_____

15. Kuinka paljon seuraavilla tekijöillä olisi vaikutusta päätökseesi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksianto?

- 1 = Ei lainkaan
- 2 = Melko vähän
- 3 = Jossain määrin
- 4 = Melko paljon
- 5 = Erittäin paljon
- 0 = En osaa sanoa

Toimeksiannon tekeminen antaa minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta...1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Sain toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen auttaa luomaan työllistymisen kannalta arvokkaita suhteita.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjä on ystäväni/tuttavani/läheiseni.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Olen toimeksiannon teettäjälle palveluksen velkaa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologia...1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon tekemällä autan apua tarvitsevia.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjällä ei ole varaa maksaa työstä palkkiota.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksiannon teettäjä ei ansaitse työlläni voittoa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Toimeksianto on sisällöltään kiinnostava.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Nautin kääntämisestä/tulkkauksesta/tekstityksestä/tekstintarkastuksesta.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

IV. Käännösalan tuntemus ja työllistymisaikheet

16. Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?

- Yli 60 opintopistettä
- 41-60 opintopistettä
- 26-40 opintopistettä
- 16-25 opintopistettä
- 6-15 opintopistettä
- 1-5 opintopistettä
- En lainkaan

17. Seuraatko kääntämiseen ja käännösalaan liittyvää ajankohtaista keskustelua opintojesi ulkopuolella (esim. internetistä, mediasta tai alan julkaisuista)?

- Jatkuvasti
- Usein
- Silloin tällöin
- Harvoin
- En lainkaan

18. Kuulutko johonkin käännösalan liittoon tai järjestöön?

- Kyllä, useaan.
- Kyllä, yhteen.
- En vielä, mutta aion liittyä.
- En vielä, enkä tiedä liitynkö.
- En, enkä aio liittyä.

19. Kuinka hyvin seuraavat väittämät vastaavat omaa ajatteluasi?

1 = Täysin eri mieltä

2 = Jokseenkin eri mieltä

3 = Jokseenkin samaa mieltä

4 = Täysin samaa mieltä

0 = En osaa sanoa

Haluan tulevaisuudessa työskennellä käännösosalalla päätoimisesti.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Käännösosalalla on helppoa työllistyä päätoimisesti.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

On todennäköistä, että tulen työllistymään käännösosalalla päätoimisesti.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

V. Palkattoman ja alihinnoitellun käänntöstyön eettisyys

20. Onko opinnoissasi käsitelty kääntämiseen ja käännösosalalla toimimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä?

- On, paljon.
- On, jonkin verran.
- On, vähän.
- Ei ole.

21. Onko vaatimustasoltaan ammattimaisen kääntäjän/tulkin työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa? Perustele vastauksesi lyhyesti.

_____

22. Onko ammattilaisen työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta mielestäsi hyväksyttävää?

- Kyllä
- Ei
- Riippuu tilanteesta
- En osaa sanoa

Perustele vastauksesi lyhyesti:

_____

23. Mitä mieltä olet seuraavista palkatonta käännöstyötä koskevista väittämistä?

1 = Täysin eri mieltä

2 = Jokseenkin eri mieltä

3 = Jokseenkin samaa mieltä

4 = Täysin samaa mieltä

0 = En osaa sanoa

Vaatimustasoltaan ammattilaisen työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen palkatta...

heikentää käännösalan yleistä palkkiotasoa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on epäsolidaarista muita alalla toimivia kohtaan.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on lähes välttämätöntä, jos haluaa työllistyä alalle.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on tekijän oma asia, eikä vaikuta muihin 1 2 3

4 5

Kommentteja: _____

on hyväksyttävää, jos toimeksiantaja ei ole voittoa tuottava yritys.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on hyväksyttävää, vaikka toimeksiantaja olisi voittoa tuottava yritys.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

Palkattoman työn lisäksi käänvälalalla tehdään toisinaan työtä myös niin sanotusti *alihintaan*. Alihinnoiteltu työ on työtä, josta maksettu korvaus on selkeästi alan yleistä palkkiotasoa alhaisempi tai riittämätön kohtuullisen toimeentulon takaamiseen pidemmällä aikavälillä.

24. Onko vaatimustasoltaan ammattimaisen kääntäjän/tulkin työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen *alihintaan* mielestäsi ristiriidassa käännösalan ammattietiikan kanssa? Perustele vastauksesi lyhyesti.

_____

25. Onko ammattilaisen työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen *alihintaan* mielestäsi hyväksyttävää?

- Kyllä
- Ei
- Riippuu tilanteesta
- En osaa sanoa

Perustele vastauksesi lyhyesti:

_____

26. Mitä mieltä olet seuraavista *alihinnoiteltua* käännöstyötä koskevista väittämistä?

1 = Täysin eri mieltä

2 = Jokseenkin eri mieltä

3 = Jokseenkin samaa mieltä

4 = Täysin samaa mieltä

0 = En osaa sanoa

Vaatimustasoltaan ammattilaisen työtä vastaavan käännös-, tulkkaus-, tekstitys- tai tekstintarkastustyön tekeminen alihintaan...

heikentää käännösalan yleistä palkkiotasoa.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on epäsolidaarista muita alalla toimivia kohtaan.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on lähes välttämätöntä, jos haluaa työllistyä alalle.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on tekijän oma asia, eikä vaikuta muihin.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on hyväksyttävää, jos toimeksiantaja ei ole voittoa tuottava yritys.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

on hyväksyttävää, vaikka toimeksiantaja olisi voittoa tuottava yritys.....1 2 3 4 5

Kommentteja: _____

**27. Oletko itse joskus joutunut pohtimaan, onko oma toimintasi ristiriidassa käännösalan ammat-
tietiikan kanssa? Kerro tilanteesta lyhyesti.**

_____

Liite 2. Kyselyn saateviestit

[TÄRKEÄ] Kysely englannin aineiden opiskelijoille palkattomasta käännöstyöstä

Hyvä englannin kielen asiantuntijaksi valmistuva opiskelija,

Teen kyselytutkimusta palkattomasta työstä käännösosalalla. Kysely on tarkoitettu kaikille Suomen korkeakouluissa englannin kieliaineita (kääntäminen, filologia, aineenopettajakoulutus ym.) pääaineenaan opiskeleville, opintojensa loppuvaiheessa oleville henkilöille. Vaikket olisi koskaan tehnyt palkatonta (tai palkallista) käännöstyötä, apusi tutkimuksen suorittamisessa on korvaamaton.

Vastaathan siis oheiseen kyselyyn 10.12. mennessä osoitteessa:

<https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/8319/lomake.html>

Kyselyllä selvitetään ilman rahallista korvausta tehtävän kääntämisen, tulkkauksen, tekstittämisen ja tekstintarkastamisen määrää ja siihen vaikuttavia motiiveja sekä palkattomaan ja alihinnoiteltuun käännöstyöhön liittyviä eettisiä näkökantoja. Vastaamalla kyselyyn autat kartoittamaan taloudellisen tilastoinnin ulkopuolelle jäävän työn kenttää ja päivittämään keskustelua käännösalan ammattietiikasta.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä paljasteta kenellekään missään tutkimuksen vaiheessa.

Vastaaminen kestää vastauksistasi riippuen 5-20 minuuttia.

Kiitos jo etukäteen avustasi!

Parhain terveisin,

Eeva Talvikallio

Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös-, ja kirjallisuustieteiden yksikkö

eeva.talvikallio@uta.fi

[MUISTUTUS] Kysely englantia opiskeleville palkattomasta käännöstyöstä

Hyvä englannin kielen asiantuntijaksi valmistuva opiskelija,

Sait pari viikkoa sitten kutsun osallistua palkatonta käännöstyötä tarkastelemaan tutkimukseeni. Jos olet jo vastannut kyselyyn, kiitän sinua lämpimästi avustasi! Mikäli et vielä ole vastannut, toivottavasti voit tehdä sen nyt. Kysely on auki maanantaihin 10.12. asti ja se löytyy osoitteesta:

<https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/8319/lomake.html>

Kysely on tarkoitettu kaikille Suomen korkeakouluissa englannin kieliaineita (kääntäminen, filologia, aineenopettajakoulutus ym.) pääaineenaan opiskeleville, opintojensa loppuvaiheessa oleville henkilöille. Vaikka et olisit koskaan tehnyt palkatonta (tai palkallista) käännöstyötä, apusi tutkimuksen suorittamisessa on korvaamaton.

Kyselyllä selvitetään ilman rahallista korvausta tehtävän kääntämisen, tulkkauksen, tekstittämisen ja tekstintarkastamisen määrää ja siihen vaikuttavia motiiveja sekä palkattomaan ja alihinnoiteltuun käännöstyöhön liittyviä eettisiä näkökantoja. Vastaamalla kyselyyn autat kartoittamaan taloudellisen tilastoinnin ulkopuolelle jäävän työn kenttää ja päivittämään keskustelua käännösalan ammattietiikasta.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä paljasteta kenellekään missään tutkimuksen vaiheessa.

Vastaaminen kestää vastauksistasi riippuen 5-20 minuuttia.

Kiitos jo etukäteen avustasi!

Parhain terveisin,

Eeva Talvikallio

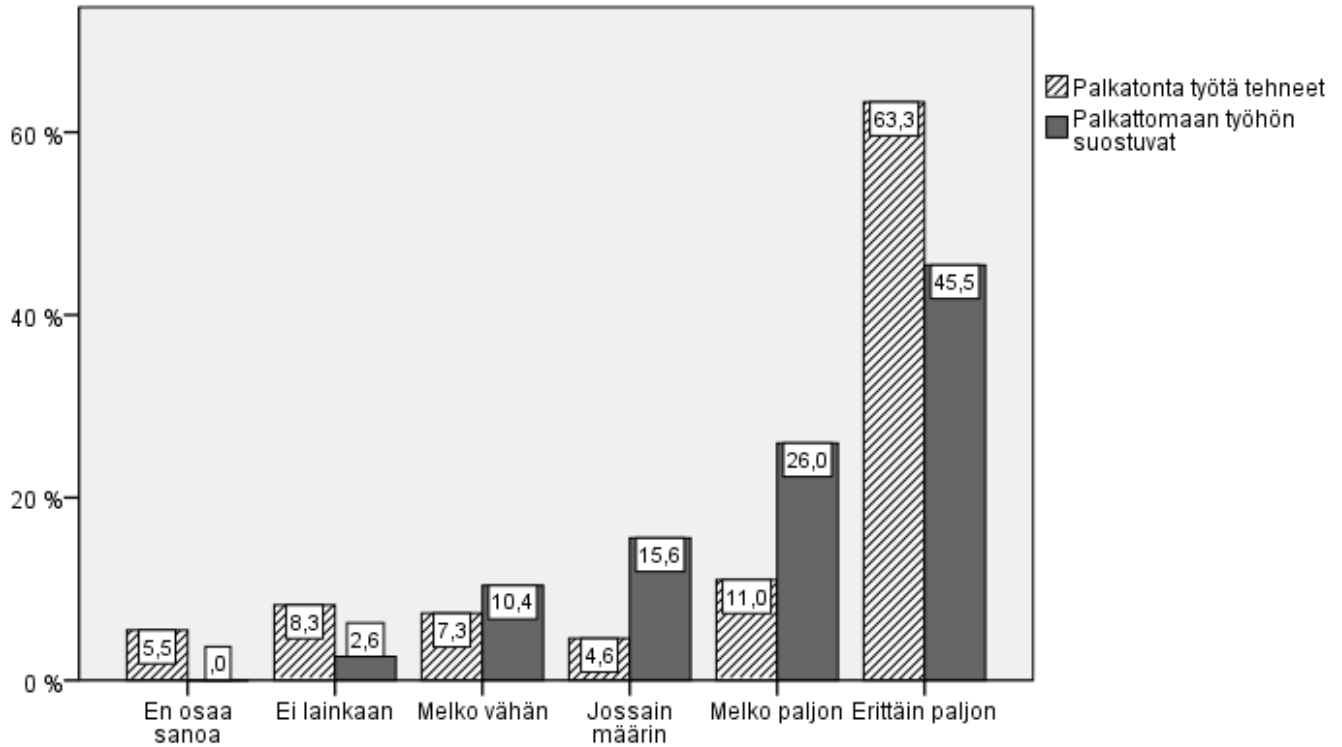
Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös-, ja kirjallisuustieteiden yksikkö

eeva.talvikallio@uta.fi

Liite 3. Kuviot valmiiden motiiviväittämien painotuksista.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

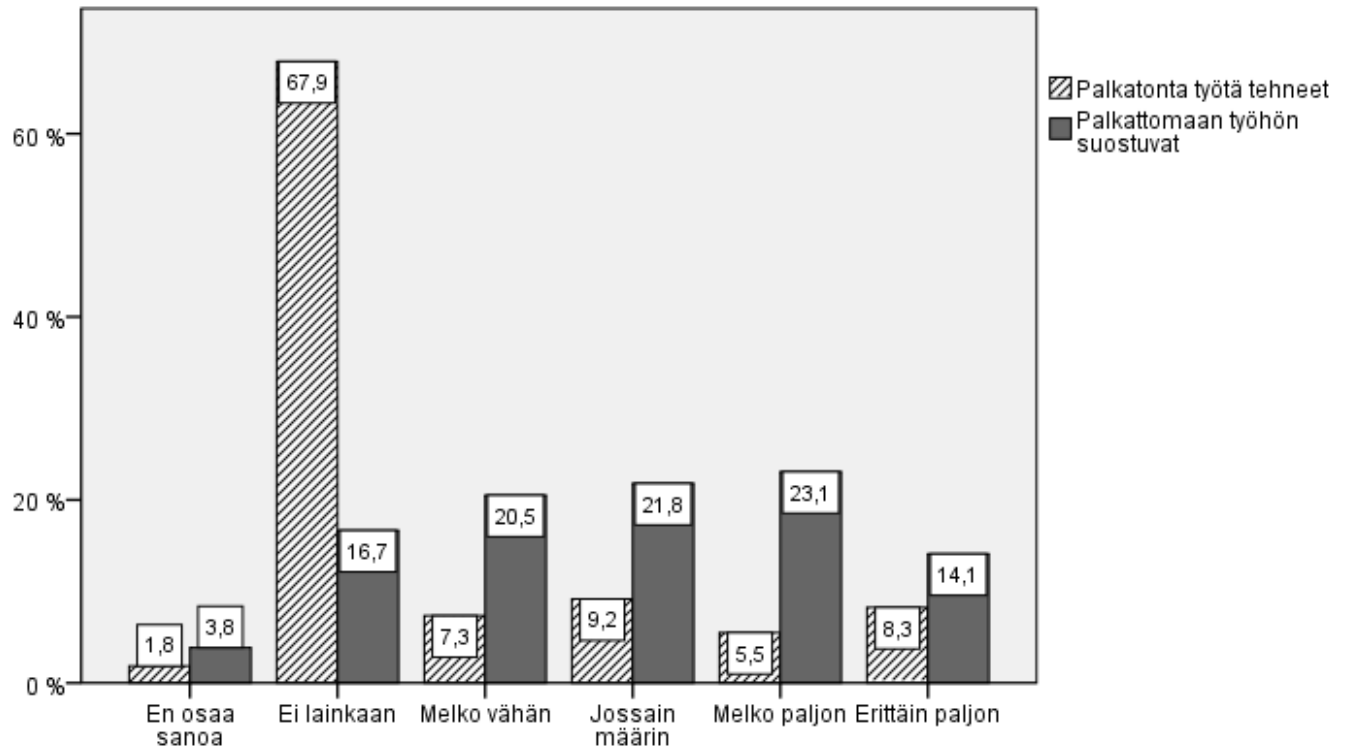
Toimeksiannon teettävä on ystäväni/tuttavani/läheiseni.

Kuvio 4. Väittämän ”Toimeksiannon teettävä on ystäväni/tuttavani/läheiseni” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

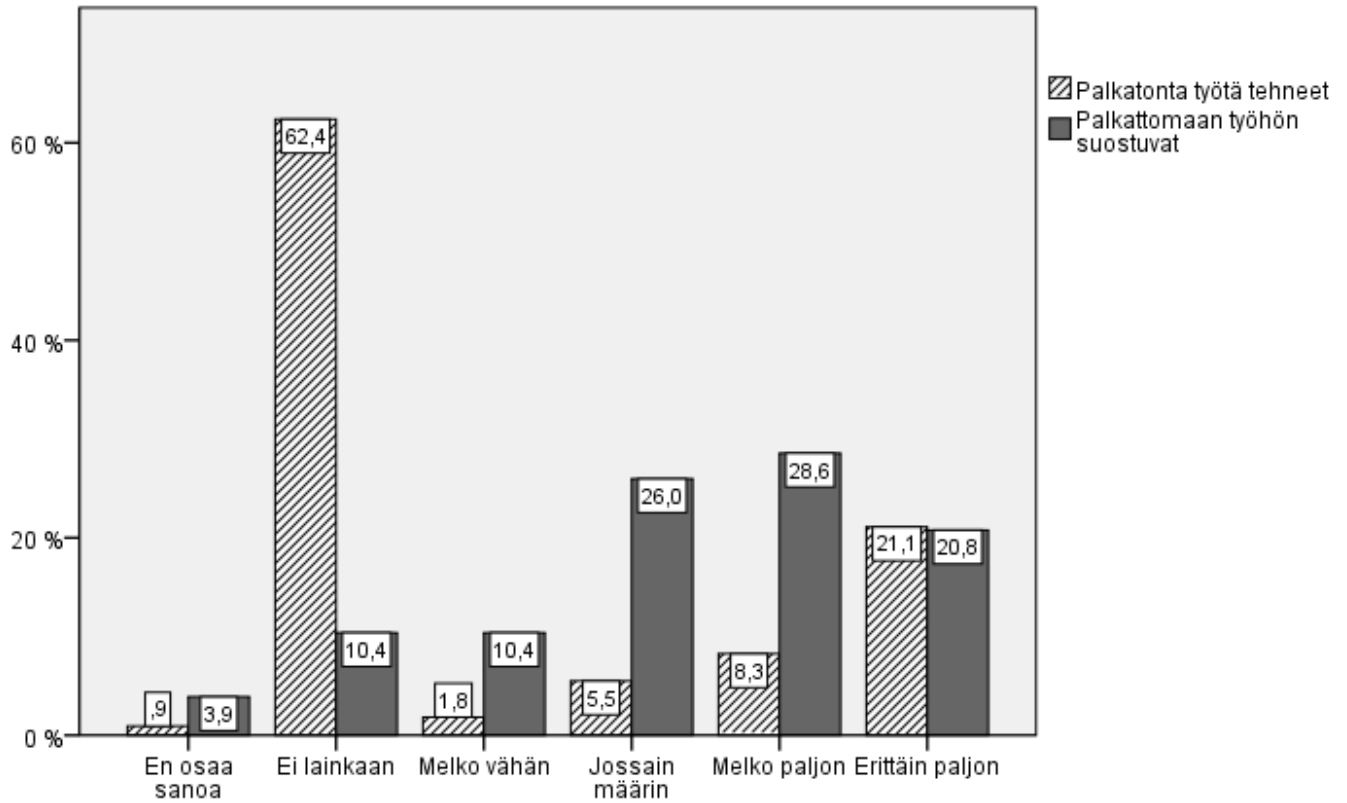
Toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää aktivismia.

Kuvio 5. Väittämän ”Toimeksiannon tekeminen on osa yhteiskunnan muuttamisen pyrkivää aktivismia” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

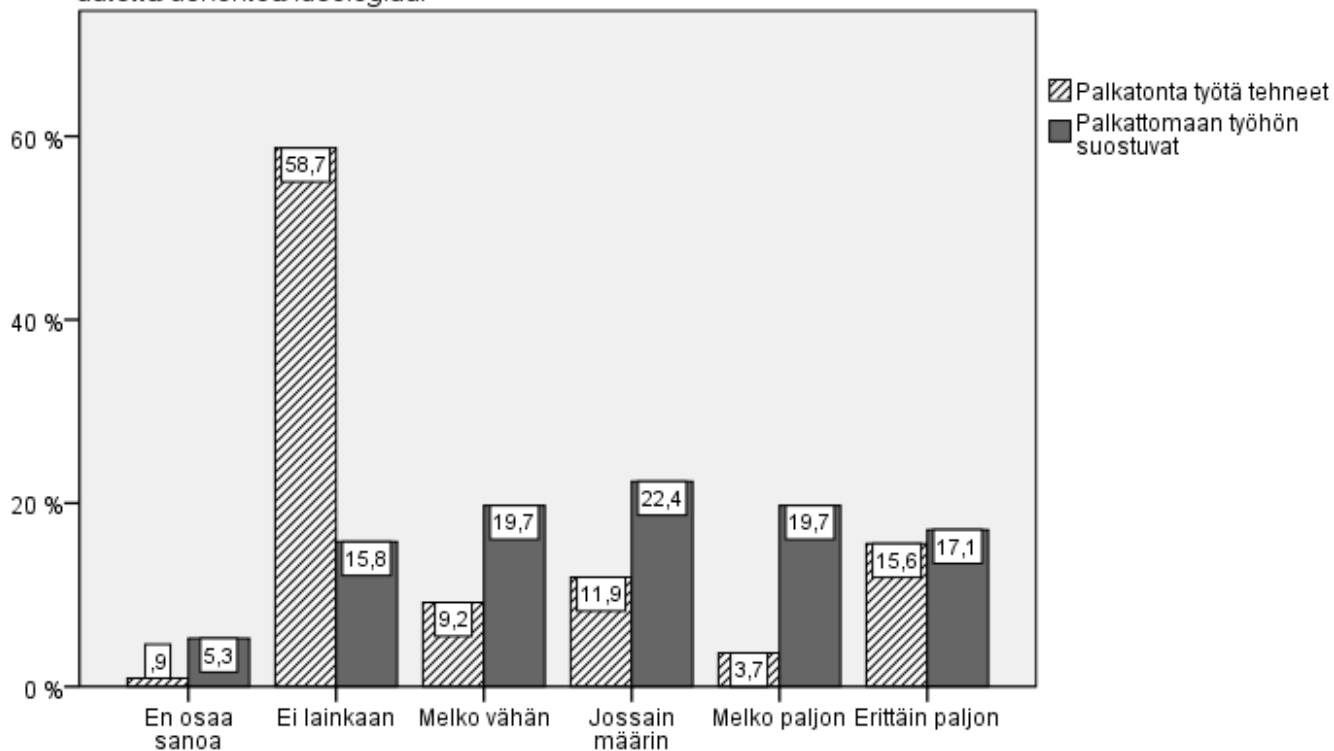
Toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana.

Kuvio 6. Väittämän ”Toimeksiannon tekeminen tapahtuu vapaaehtoistyön osana” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

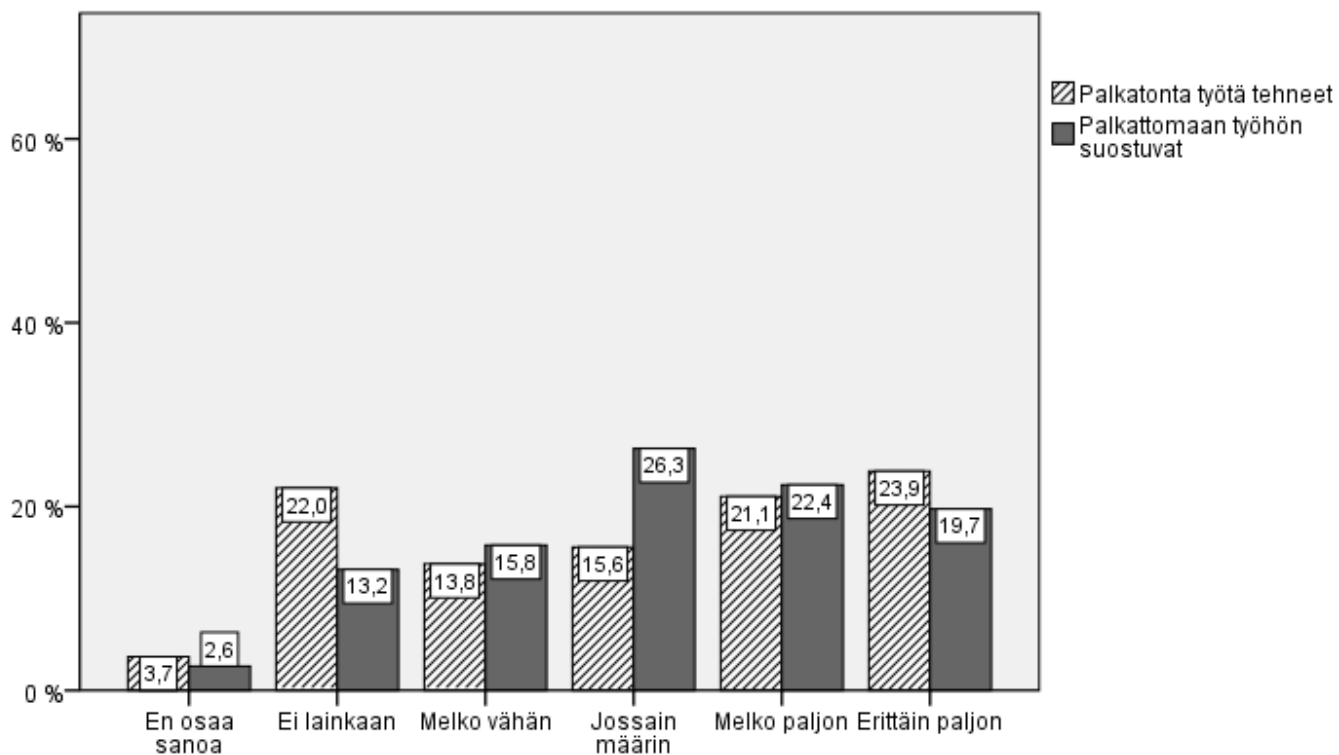
Toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa.

Kuvio 7. Väittämän ”Toimeksiannon tekemällä tuen/toteutan/edistän kannattamaani aatetta/uskontoa/ideologiaa” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

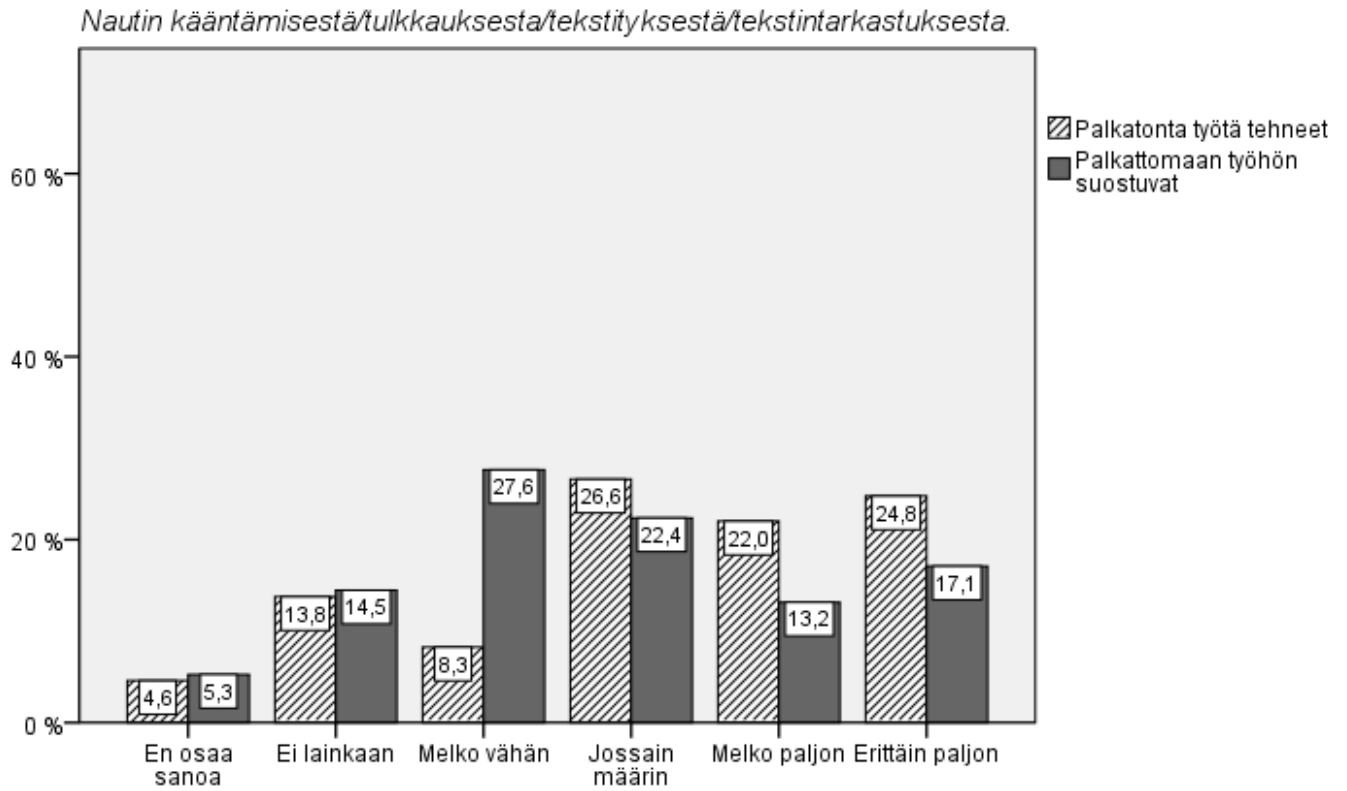
Toimeksianto on sisällöltään kiinnostava.

Kuvio 8. Väittämän ”Toimeksianto on sisällöltään kiinnostava” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

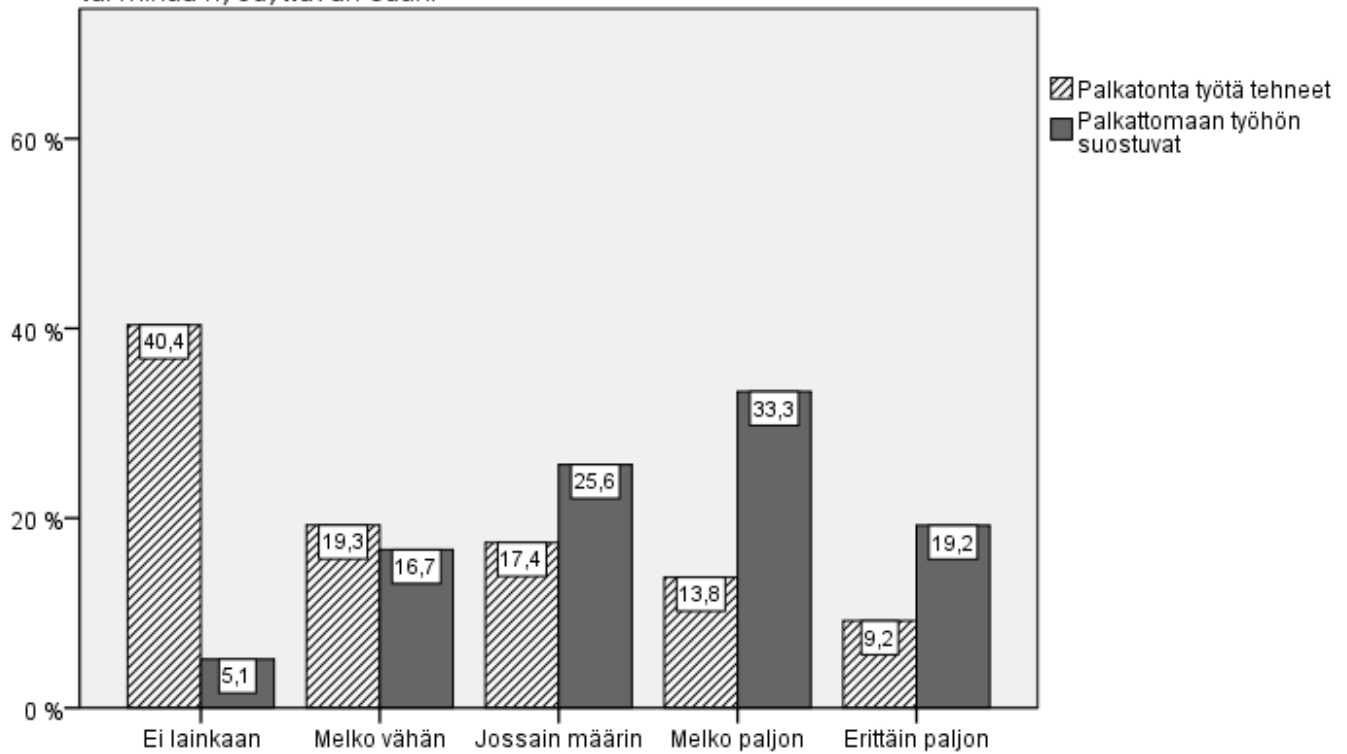
Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkauk-, tekstitys- tai tekstintarkastustoimeksianto:

Kuvio 9. Väittämän ”Nautin kääntämisestä/tulkkauksesta/tekstityksestä/tekstintarkastuksesta” vaikutavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

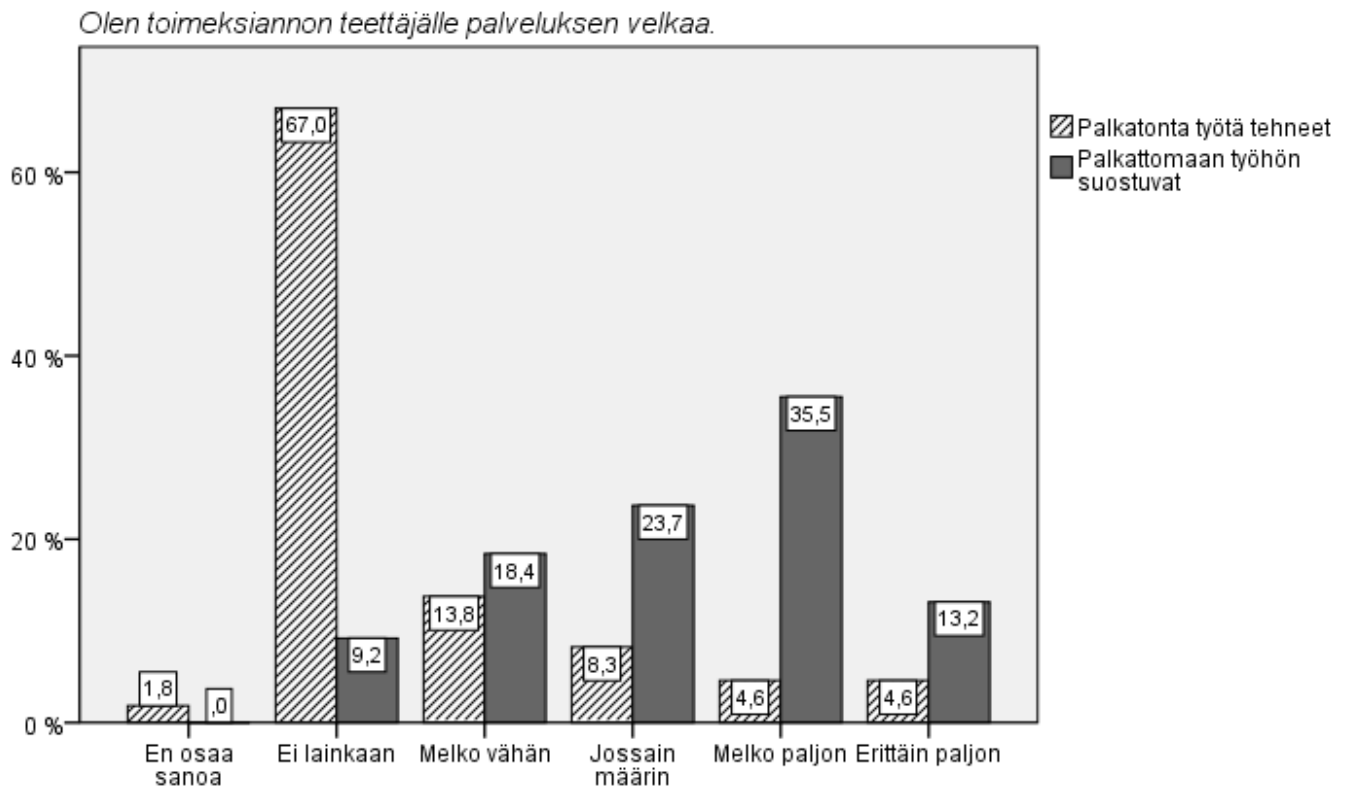
Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

Saan toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun.

Kuvio 10. Väittämän ”Saan toimeksiannon tekemisestä vastineeksi muun aineellisen korvauksen tai minua hyödyttävän edun” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

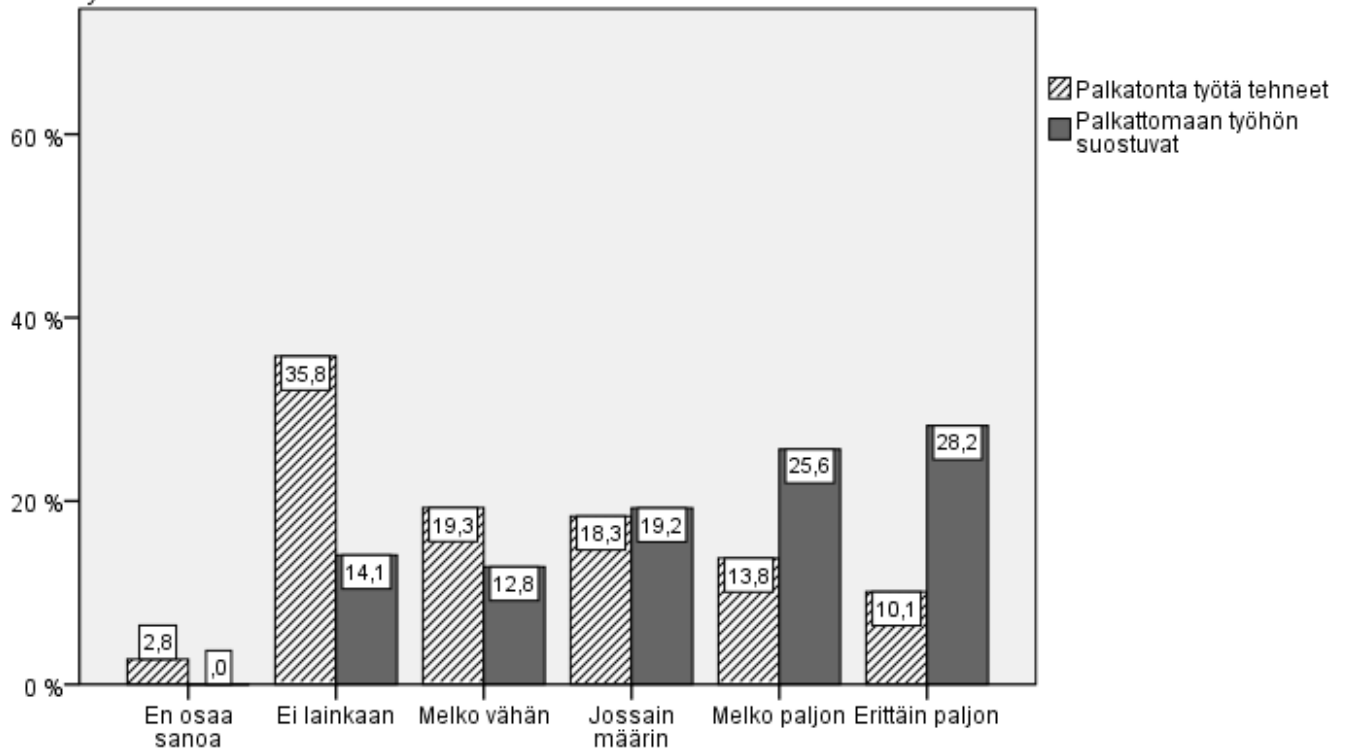
Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käännös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

Kuvio 11. Väittämän ”Olen toimeksiannon teettäjälle palveluksen velkaa” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

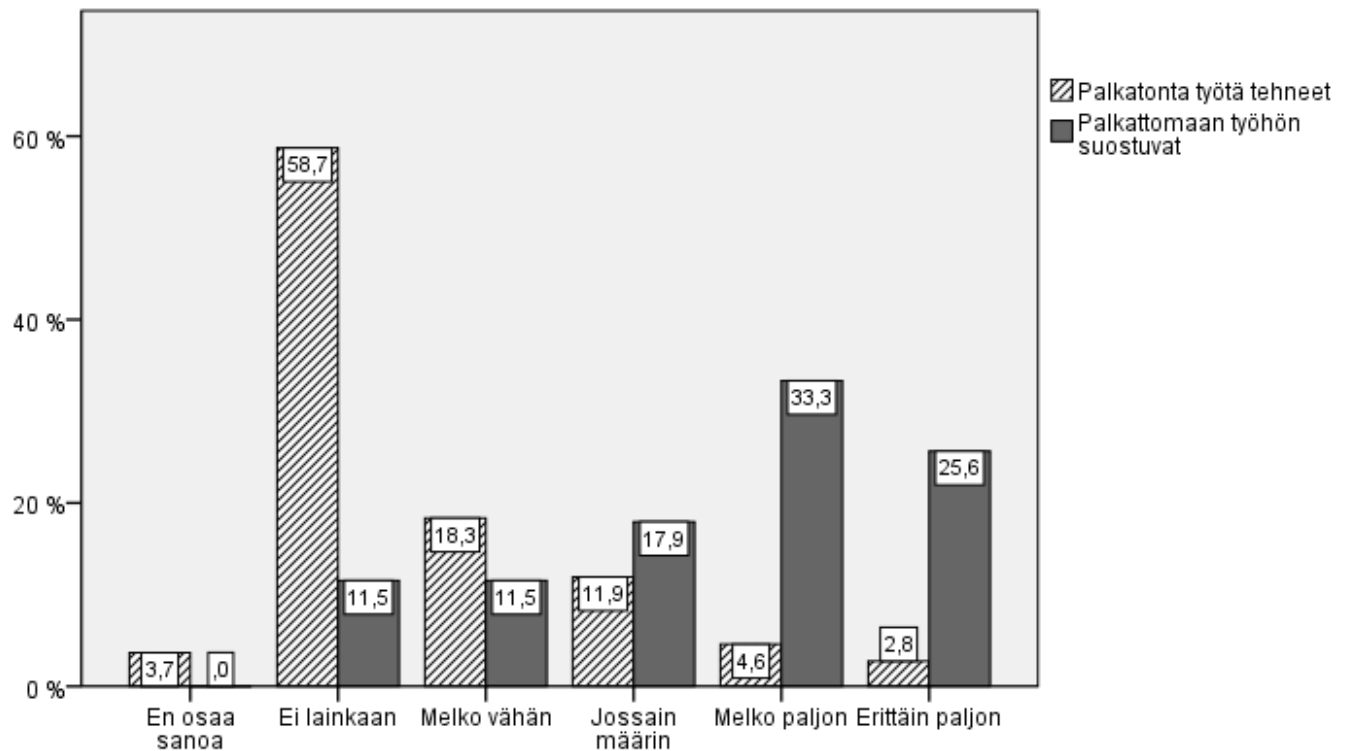
Toimeksiannon tekeminen antaa minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta.

Kuvio 12. Väittämän ”Toimeksiannon tekeminen antaa minulle työllistymisen kannalta arvokasta työkokemusta” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

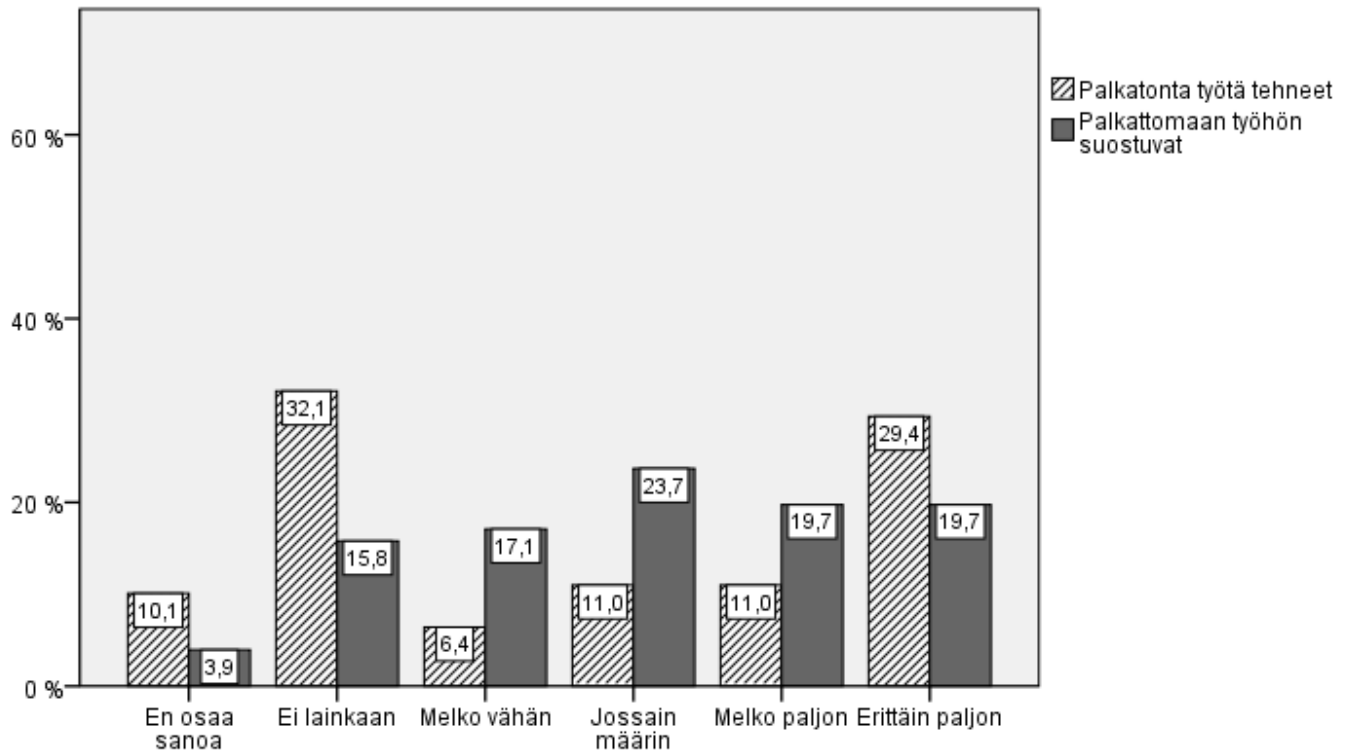
Toimeksiannon tekeminen auttaa luomaan työllistymisen kannalta arvokkaita suhteita.

Kuvio 13. Väittämän ”Toimeksiannon tekeminen auttaa luomaan työllistymisen kannalta arvokkaita suhteita” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

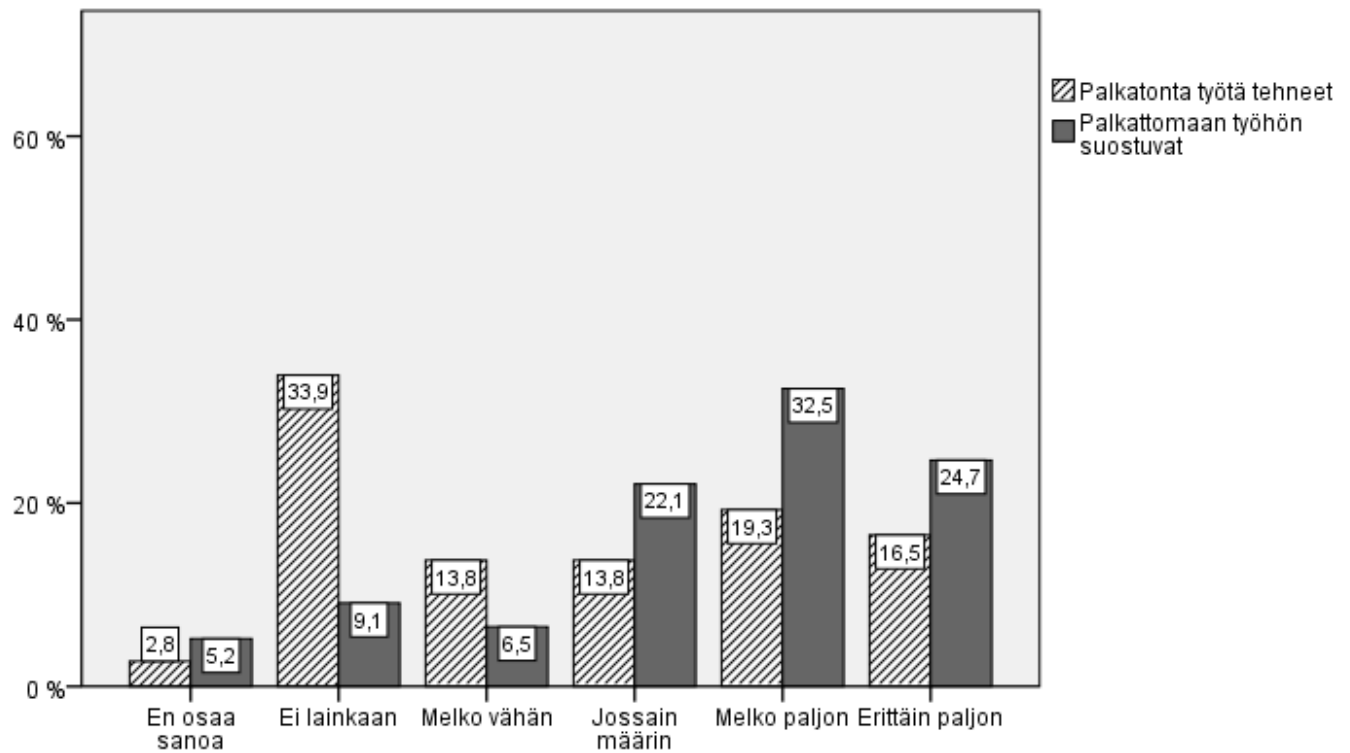
Toimeksiannon teettävä ei ansaitse työlläni voittoa.

Kuvio 14. Väittämän ”Toimeksiannon teettävä ei ansaitse työlläni voittoa” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

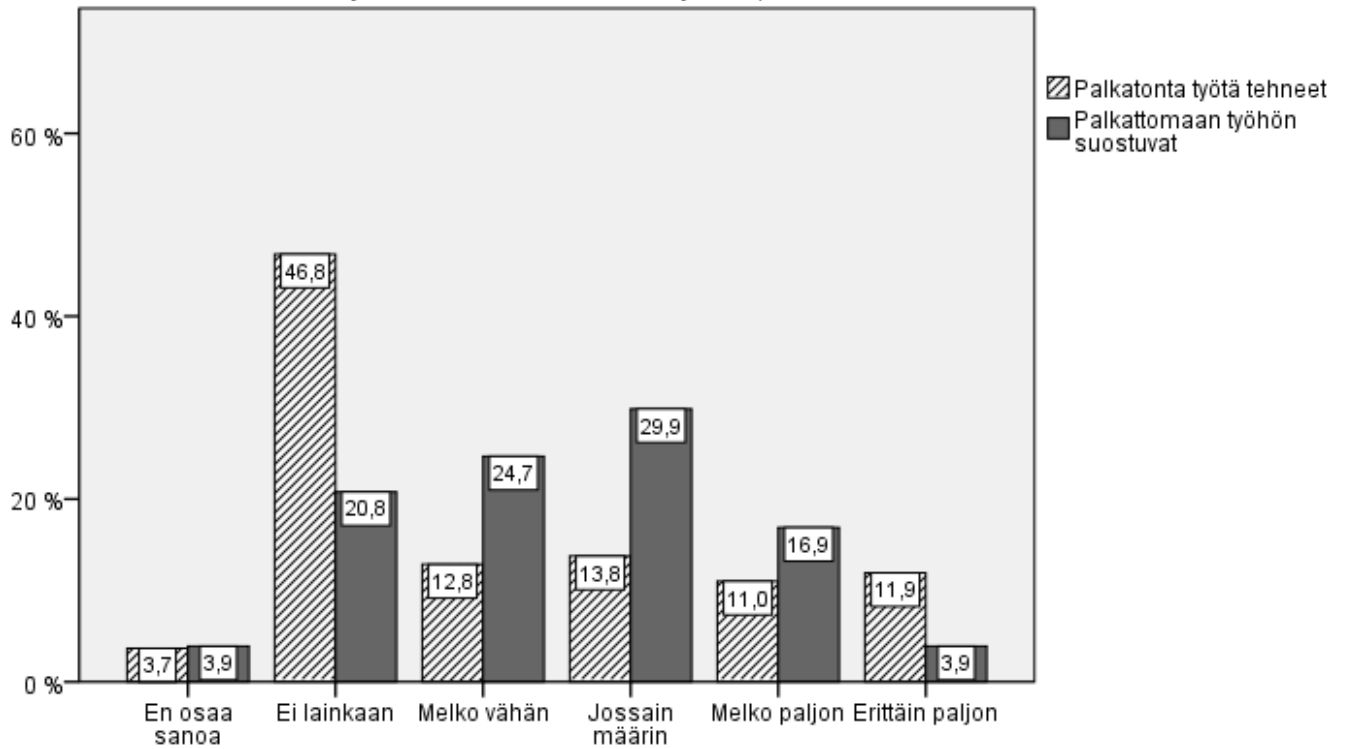
Toimeksiannon tekemällä autan apua tarvitsevia.

Kuvio 15. Väittämän ”Toimeksiannon tekemällä autan apua tarvitsevia” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Kuinka paljon seuraava tekijä on vaikuttanut / voisi vaikuttaa päätökseesi ottaa vastaan palkaton käänös-, tulkkaus-, tekstitys tai tekstintarkastustoimeksianto:

Toimeksiannon teettäjällä ei ole varaa maksaa työstä palkkiota.

Kuvio 16. Väittämän ”Toimeksiannon teettäjällä ei ole varaa maksaa työstä palkkiota” vaikuttavuus palkatonta työtä tehneiden ja siihen suostuvien päätökseen ottaa vastaan palkaton toimeksianto.

Liite 4. Ristiintaulukot

Ristiintaulukko 1. Pääaine * Onko tehnyt määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä

			Crosstab		
			Onko tehnyt määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä		Total
			Kyllä	Ei	
Pääaine	Käännösalan oppiaine	Count	36	46	82
		% within Pääaine	43,9%	56,1%	100,0%
	Muu kuin käännösalan oppiaine	Count	73	117	190
		% within Pääaine	38,4%	61,6%	100,0%
Total		Count	109	163	272
		% within Pääaine	40,1%	59,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,717 ^a	1	,397		
Likelihood Ratio	,713	1	,398		
Linear-by-Linear Association	,714	1	,398		
N of Valid Cases	272				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 32,86.

b. Computed only for a 2x2 table

Ristiintaulukko 2. Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja? * Onko tehnyt määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä

			Crosstab		
			Onko tehnyt määritelmän mukaista palkatonta käännöstyötä		Total
			Kyllä	En	
	En lainkaan	Count	19	34	53
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	35,8%	64,2%	100,0%
	1-5 opintopistettä	Count	14	27	41
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	34,1%	65,9%	100,0%
	6-15 opintopistettä	Count	15	28	43
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	34,9%	65,1%	100,0%
Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	16-25 opintopistettä	Count	8	12	20
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	40,0%	60,0%	100,0%
	26-60 opintopistettä	Count	17	15	32
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	53,1%	46,9%	100,0%
	Yli 60 opintopistettä	Count	36	47	83
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	43,4%	56,6%	100,0%
Total		Count	109	163	272
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännösalan opintoja?	40,1%	59,9%	100,0%

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	
Pearson Chi-Square	4,122 ^a	5	,532	
Likelihood Ratio	4,091	5	,536	
Linear-by-Linear Association	2,237	1	,135	
N of Valid Cases	272			

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,01.

Ristiintaulukko 3. Pääaine * Onko tehnyt tai voisiko tehdä määritelmän mukaista palkatonta käännoistyötä

Crosstab

			Onko tehnyt vai voisiko tehdä määritelmän mukaista palkatonta käännoistyötä		Total
			On tehnyt tai voisi tehdä	Ei ole tehnyt, eikä tekisi tai ei osaa sanoa tekisikö.	
Pääaine	Käännoisalan oppiaine	Count	58	24	82
		% within Pääaine	70,7%	29,3%	100,0%
	Muu kuin käännoisalan oppiaine	Count	132	58	190
		% within Pääaine	69,5%	30,5%	100,0%
Total		Count	190	82	272
		% within Pääaine	69,9%	30,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,043 ^a	1	,836		
Likelihood Ratio	,043	1	,835		
Linear-by-Linear Association	,043	1	,836		
N of Valid Cases	272				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,72.

b. Computed only for a 2x2 table

Ristiintaulukko 4. Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja? * Onko tehnyt tai voisiko tehdä määritelmän mukaista palkatonta käännoistyötä

Crosstab

			Onko tehnyt tai voisiko tehdä määritelmän mukaista palkatonta käännoistyötä		Total
			On tehnyt tai voisi tehdä	Ei ole tehnyt, eikä tekisi tai ei osaa sanoa tekisikö.	
Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	En lainkaan	Count	35	18	53
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	66,0%	34,0%	100,0%
	1-5 opintopistettä	Count	26	15	41
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	63,4%	36,6%	100,0%
	6-15 opintopistettä	Count	29	14	43
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	67,4%	32,6%	100,0%
	16-25 opintopistettä	Count	16	4	20
	% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	80,0%	20,0%	100,0%	
	26-60 opintopistettä	Count	26	6	32
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	81,3%	18,8%	100,0%
Total	Yli 60 opintopistettä	Count	58	25	83
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	69,9%	30,1%	100,0%
		Count	190	82	272
		% within Kuinka paljon olet suorittanut käännoisalan opintoja?	69,9%	30,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,244 ^a	5	,515
Likelihood Ratio	4,472	5	,484
Linear-by-Linear Association	1,197	1	,274
N of Valid Cases	272		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,03.

ENGLISH SUMMARY

Value with No Price? A Study on the Motives and Ethics of Unpaid Translation

This study examines unpaid work in the field of translation. It examines the unpaid translation, interpreting, subtitling and editing assignments conducted by advanced students of Finnish Universities' English majors (including translation, language and culture, philology, and teacher training); the motives for which students perform translation and related assignments with no monetary reward, and students' perceptions of the relation between unpaid translation and translators' professional ethics. While translation done by volunteers and/or those other than trained professionals is a subject of increasing interest in Translation Studies (TS) (see e.g. Susam-Saraeva & Pérez-González 2012a; Boéri & Maier 2010a; Folaron 2010a), little research exists where the motivations or ethical dimensions of providing translation services for free would be at the centre of attention (see e.g. Dombek 2014; Olohan 2012; McDonough Dolmaya 2011a, 2011b, 2012; O'Brian & Schäler 2010; Drugan 2011). Also, the studies done thus far invariably focus on such unremunerated translation that can be defined as "volunteer work" (Musick & Wilson 2007, 26). To our knowledge, no previous research exists in TS based on a wider understanding of "work". Thus, the main aims of this study are to provide some initial light to this uncharted territory, to clarify the conceptual boundaries between the various forms of unpaid translation, and to test the applicability of open-ended survey questions as a method for studying motivation and ethical stances.

Focusing on *translators*, their observable *behaviour* and the *ideas* (motives and ethics) that direct their actions, rather than on the texts they translate or the cultural contexts in which translation takes place, this study can be located in the wider framework of the *sociology of translation* (Munday 2008, 157), considered by some as the most promising candidate for the next important "turn" in TS (Snell-Hornby 2010, 368–369). As with previous major turns, this sociological turn can be seen as a result of the interdisciplinary nature of TS, owing to the natural multitude of the discipline's objects of study (Wolf 2007a, 2–3). While various sociological theories, concepts, models and methods have already been put to use in sociologically oriented TS, the interdisciplinary equipment provided thus far is all but sufficient for covering the whole range of questions posed by the sociological perspective (see e.g. Wolf 2007a; Chesterman 2006). Legitimated by and advancing further the interdisciplinary nature of TS, this study uses theoretical concepts derived from other, bordering disciplines (the general theory of professions and the sociology of work) while also drawing on previous research on volunteer translation.

Socializing into the Profession – Ethics as a Tool for Professionalization

At the core of sociologically oriented TS is the notion of translation as *social practice* (Chesterman 2006, 18; Munday 2008, 158; Wolf 2007a, 31 & 2010, 337). While the question of whether translation

can be seen as a profession proper or not continues to provoke debate (see e.g. Chesterman 2001, 145; Pym 2000, 171; Robinson 2003, 22–35), viewing translation as a social practice allows for the application of theoretical concepts derived from the general theory of professions in analysing the process by which students become translation professionals. Entering a social practice, like entering any established profession, involves a process of *socialization*. During this process, the novice enters in contact with the history, tradition and current practitioners of the practice in question. She forms a subjective understanding of the values, norms and standards proper to that practice: of what it means to be a good practitioner. Anyone willing to become an accepted practitioner, authorized as such by the practitioners' community and recognized as such by society, will interiorize the image thus formed of the practitioner's role and strive to live up to the expectations it entails. (Wolf 2007a, 8–9; Chesterman 2006, 18–21; MacIntyre 187–195; Sulkunen 2003, 81, 106–108.)

Socializing into a profession includes the interiorization of professional ethical norms (Räty 1987, 117–133). One of the core functions of professional ethics is to legitimize the existence of the profession and professionals' efforts at protecting and enhancing their social status. All professionalism endows the individual a certain power based on professionals' supposed expertise in advancing the values of that particular profession, which are generally regarded as desirable by the society. The clearer these values and the stronger the scientific proof for professionals' exclusive capacity to advance them, the stronger the profession, and the higher the level of egoism it allows for its individual members. Professional ethics are there to maintain the trust that professionals do not abuse this power. (Airaksinen 1991, 19–52; Airaksinen & Friman 2008, 49–52.) The efforts made to strengthen the relative status of a profession, and thus also that of individual professionals, are called *professionalization*. Professionalization is usually promoted by developing quality standards, regulating access to the profession, and by underlining in various ways the superior expertise of professionals as opposed to everyone else. Scientific research plays an important role in legitimizing this “discourse of exclusion”. (Kontinen 1997, 54; Sulkunen 2003, 114–117; Airaksinen 29–35; Pym 2012, 70–72.)

The Democratization of Translation and the Crisis of Experts

The rapid development of information and communication technology (ICT) and the evolution of the so-called “web 2.0” have transformed the ways in which information is produced, governed and distributed (Koti Reddy 2007). Communication in general is being democratized, and along with it, translation (Pym 2012a, 81–86; O'Hagan 2011, 11–13). This has provided fertile ground for novel forms of volunteer and amateur translation to evolve and flourish: user-generated translation, crowdsourcing, community translation, fansubbing, CT³... The terminology used to describe the phenomenon is as varied as are its manifestations (see e.g. O'Hagan 2009, 97–101 & 2011; Pym 2011 & 2012b; Dombek 2014, 24–30). While some of these new forms of internet-based, voluntary and often collaborative translation are

considered more acceptable by professionals than others (McDonough Dolmaya 2011a), the mere fact that untrained amateurs are more and more freely engaging in the practice of translation can be seen as a threat to the profession's attempts at monopolizing "the goods internal to that form of activity" (MacIntyre 2006, 187; Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 151). The criticism and fears expressed by professionals against the involvement of amateurs (see e.g. McDonough Dolmaya 2011a; Dodd 2011; Guyon 2010) can thus be seen as understandable and legitimate from the profession's viewpoint.

Research on the various forms of volunteer translation has shown, however, that the phenomenon in all its forms is all but a simple issue. Its impacts both on the translation profession as well as on society at large are highly varied and dependent on the form and context in which the unpaid work is done. Although volunteer translation is often associated with amateurism, many trained professionals also provide their expertise and services for free to promote causes or take part in projects in which they believe (O'Hagan 2011, 13–14; Brownlie 2010, 46–47; Folaron 2010a, 233). While such work is often done for humanitarian or activist purposes, with motives that surpass the worries of the profession, in most situations all effort is made to avoid conflict and unfair competition with professionals. The mere fact that most activist/humanitarian volunteer translation takes place in situations where the lack of resources would otherwise leave the work undone goes against the claims of unfair competition. (O'Hagan 2011, 13–14; Brownlie 2010, 46–47; Folaron 2010a, 233. See also Baker 2009; Boéri 2007, 2008 & 2012). As for translation performed by amateurs, while in some cases (e.g. crowdsourcing for profit-making companies) the worry about good-willed individuals being manipulated and abused for profit-making purposes can be seen as legitimate, in others (e.g. most fansubbing and open-source translation projects) no financial profit whatsoever is involved and participants are "compensated" for their efforts with a variety of other than monetary rewards and benefits (McDonough Dolmaya 2011a; Pym 2012a, 124–125).

Besides the direct market impacts, worries are often expressed about the effects that voluntary and non-professional translation may have on translation quality and on public perceptions of translation. Research on translation crowdsourcing initiatives has suggested that the impact of a volunteer project on public perceptions of translation depends to a great extent on how translation is presented in the initiative: as a highly skilled performance requiring expert knowledge and specialized training, or as a fun, hobby-like vocation anyone can engage in (McDonough Dolmaya 2011a). However, whether or not a volunteer project helps to maintain the discourse of exclusion required by the profession to enhance its status does not allow judgment on the overall ethical nature of the initiative: if the innovative use of modern ICT permits high quality translation produced in a fun way by almost anyone (see e.g. Dombek 2014), one can hardly judge it "unethical" to present translation as fun and easy in that particular project – unless, of course, ethics is judged solely on the basis of the impacts the initiative has on the profession.

As for questions of quality, while the results of translation produced by amateurs do indeed vary (Díaz Cintas & Muñoz Sánchez 2006), research has also suggested that volunteers' cultural, technological and genre-expertise and the innovative use of modern ICT in harnessing the "wisdom of the crowds" can lead to results that surpass by far in quality what a trained professional could have produced (O'Hagan 2008; Jiménez-Crespo 2011; Dombek 2014). Research on professional translators has also shown that even experienced professionals do not always produce consistent quality and superior results as opposed to "novices" (Göpferich 2010, 2011; Tirkkonen-Condit 2005 & 2007; Englund-Dimitrova 2005; Jäskeläinen 2010). Compared to many volunteers who eagerly explore the possibilities of modern ICT, professionals are also proven not always to be quite as up to date with modern technology (Gough 2011). Thus, although the development of the discipline has always been closely linked to that of the profession, leading to research disproportionately focused on professionals (Susam-Saraeva & Pérez-González 2012b, 149–158; Pym 2012, 81–86), TS research has not yet been able to provide a sound basis for professionals' monopoly over translation quality. The current "rise of the amateur" can thus equally well be seen as "a crisis of the experts" (Gee & Hayes 2011, 43–45; O'Hagan 2011, 21).

Ethics of Translation in Translator Training

Over recent years, demands have increased for translator training to be updated to better prepare students for the challenges of real working life (see e.g. Anderman & Rogers 2000; Eskola 2011; Blomster 2011; Mackenzie 1998; Laurila 2012). The radical changes in the translation market have also increased the complexity of professionals' moral working environment. There is a wide-spread agreement among professionals, academics, and students of translation that official ethical codes no longer suffice, and that training should develop students' overall ethical competence (see e.g. Pym 2001, 133 & 2012, 84; Robinson 2003, 25–28; Drugan 2011, 112; de Manuel Jerez 2010; Inghilleri 2010): it should "empower" them to acknowledge and make use of their "agency" (Abdallah 2011a; Chesterman 2000; Koskinen 2000, 113–115; Drugan & Megone 2011). However, whether students should be taught to see themselves as agents for advancing the status of their profession or a wider social change remains a question of debate (Baker & Maier 2011, 7; Kearns 2007; Boéri & de Manuel Jerez 2011; Gill & Guzmán 2011). Depending on which role students identify with, the related ethical norms will also vary.

The prevailing norms in any community are usually those defined by its most dominant groups. While various, even contradictory norms can coexist, defining the prevailing norms can also become a tool of power struggle between various groups in the community. The dominant norms are reproduced and conveyed to novices through norm-conveying institutions, such as training. (Sulkunen 2003, 82–87; Hermans 1996, 26–38.) Even though many of the translation theories taught to students in training do not explicitly refer to ethics, each of them will entail some idea of what an ethical translator is or does (Koskinen 2000, 16). The ethical models contained in these theories constitute a problematic array: they

promote different values, are based on different types of ethics, and operate on different levels; none of them give advice on what to do when different values are in conflict (Chesterman 2001, 139–144). Most traditional translation theory is also claimed to be too abstract to serve in practice: many of the ethical issues professionals have to deal with in daily practice, such as questions of remuneration, are not addressed in traditional theory (Pym 2001, 133–134; 2012a, 3–5). More recently, attempts have been made to surpass the social gap between academics and professionals and to provide a consistent theoretical basis for such an ethics of translation that can also be applied in practice by both professionals as well as others engaging in translation (see Pym 2012a). However, judging by the efforts made to develop training in a more professionally oriented direction (see e.g. Gambier 2009; Anderman & Rogers 2000; Mackenzie 1998), there's reason to suspect that the ethical norms prevailing in today's translator training are those defined by the professional community rather than those formulated by theorists.

Translators' Professional Ethics and the Question of Remuneration

Like all norm systems, professional ethical norms contain both explicit, official norms, such as those inscribed in professional codes of ethics, and implicit, unofficial norms (Sulkunen 2003, 82–85). In translators' official codes of ethics, questions of remuneration are not always explicitly referred to. When reference to remuneration is made, it is often in the form of forbidding unfair competition. The prohibition of unfair competition is contained in the wider principle of *loyalty to the profession*, which can be found in practically all professional codes of ethics. (McDonough Dolmaya 2011b; Drugan 2011; Gouanvic 2001, 205; Pym 2012, 68–69. See also SKTL 1994, 2013 & 2014a; Robert 2013.) The implicit, unofficial ethical norms of any community are usually formed through practice and take time to become established. They exist in the community members' social consciousness; adherence to them is supervised by the members themselves in social interaction. (Chesterman 1997, 51–59; Sulkunen 2003, 82–87.) One of the main fora where the unofficial ethical norms of a given professional community can be observed is the public discourse of its “profession-oriented networks” (McDonough Dolmaya 2011b, 29), such as professional organizations. An overview of how questions of remuneration are treated in the publications and websites of the three main professional organizations for translators in Finland (KAJ, SKTL, Akavan Erityisalat) and on one unofficial professionals' community website shows that issues concerning remuneration are clearly among today's professionals' major ethical concerns. Similarly to the professional codes of ethics, in these networks' public discourse remuneration is tied to the principle of loyalty to the profession as well as to worries over quality: underpricing, whether deliberate or unintentional, is deemed unethical, because it hampers the efforts at raising translators' general wage level, which is already considered too low for professionals to be able to produce quality work and earn a livable income.

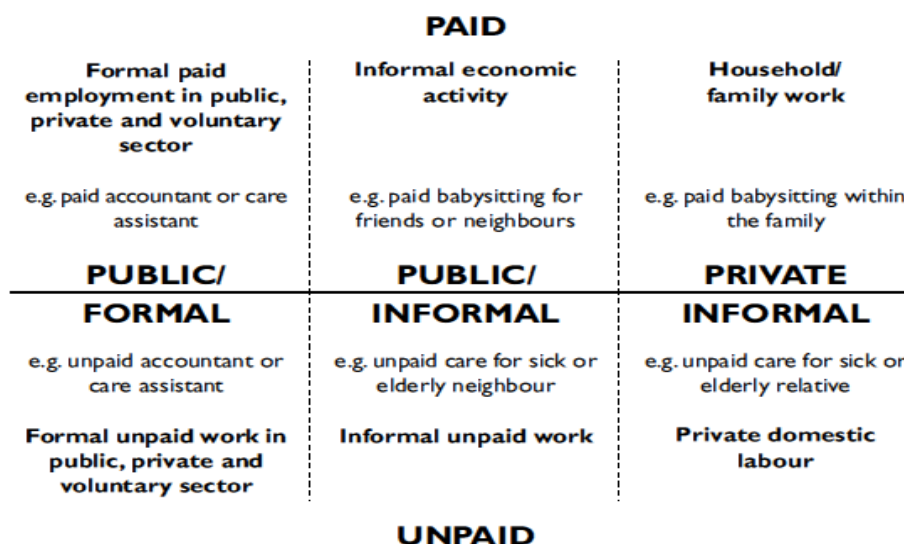
While questions of remuneration are clearly among the topics of the day, the subject of voluntary translation, performed for no monetary reward whatsoever, is brought up much more seldom. In Finland, there seems to be a general lack of awareness on the issue (YLE 2013). In the English-speaking translators' community, however, discussions on the ethics of unpaid translation have already sparked (see e.g. McDonough Dolmaya 2011a & 2011b; Dodd 2011; Baer 2010; Guyon 2010; Hische 2011). When the subject is addressed, certain preconditions are often expressed determining the ethical nature of the task: unpaid translation is accepted when (a) it is the result of a conscious decision and not of manipulation, (b) it is done to promote values or causes that are important to the individual in question, and (c) one can be sure not to compete with paid professionals. Unpaid translation for profit-making initiatives/companies is judged unethical, because it is seen as competing with professional work. Some also consider certain volunteer initiatives unethical because they undermine the public image of translation as an expert practice (McDonough Dolmaya 2011a). The core of these "preconditions" is thus constituted by the *motives* for which unpaid translation is done as well as its *expected impact* on the profession.

Redefining Work

In capitalist societies, the concept of work is typically associated with *commodified* productive labour: work performed in the labor market against remuneration (Sulkunen 2003, 122–124; Musick & Wilson 2007, 5; Tilly & Tilly 1998, 4). In the sociological study of work, this type of work has traditionally been contrasted with and studied separately from the unpaid work done within households. Volunteer work, done outside the household for no monetary reward, has, on the other hand, for historical reasons not actually been understood as "work" by sociology, leading to a completely separate theorization and conceptualization (Taylor 2004, 29–34; Musick & Wilson 2007 5–6). In the context of the imminent need for a wider reconceptualization of work in capitalist societies, attempts are being made to integrate all studies of work into the same conceptual framework (see e.g. Tilly & Tilly 1998; Taylor 2004).

Tilly & Tilly (1997, 22–23) propose a redefinition of work as "any human effort adding use value to goods and services [--] that are available, at least in principle, to others [in addition to the one doing the work]". A similar definition is used by Taylor (2004) in her proposal for a conceptual framework for the "total social organization of labor" (TSOL), developed on a notion initially proposed by Glucksmann (1995). The framework (see Figure 1) is divided by a vertical axis separating paid work from unpaid work. Horizontally the framework is divided by a continuum of zones on which all work can be situated depending on whether it is performed within public institutions and organizations (public/formal), within informal social networks (public/informal), or privately within the household (private/informal).

Figure 1. Taylor’s (2004) proposal for a framework showing the total social organization of labor.

As opposed to volunteer work, which, in most sociological definitions, is delimited to “unpaid effort provided to parties *to whom the worker owes no contractual, familial, or friendship obligation*” (Tilly & Tilly 1998, 32. See also Musick & Wilson 2007, 25–26), the notion of unpaid work as used in this study will thus cover all work situated in the lower, “unpaid” section of work in Taylor’s framework.

Research on Volunteer Translators’ Motivation

The concept of unpaid work as defined by Tilly & Tilly and Taylor is relatively new, and has thus far been scantily used in research. Among the various forms of work that the concept covers, one of the most researched is volunteerism (see e.g. Musick & Wilson 2007). One of the most intriguing questions about volunteerism is that of motives: why do people consent to work for free. Most research on human motivation has been done in psychology (Yeung 2005a, 84-85). Among the most known psychological theories used in the study of volunteer motivation are Deci & Ryan’s (2002; 2008) Self-Determination Theory (SDT) and the functional theory of motives (Niitamo 2002, 41; Musick & Wilson 2007, 56–66; Widjaja 2010, 9). In SDT, humans are seen as active organisms intrinsically motivated toward growth, development and new experiences. Extrinsic forces can either support or constrain this intrinsic motivation, which is further enhanced when individuals’ basic needs of autonomy, competence and relatedness are met. (Deci & Ryan 2002 & 2008; *SDT*.) In functionalist theorizing, the mental states and actions of individuals are seen to serve psychological functions common to all; which mental state or action serves which function will vary according to the individual. This functionalist approach is also at the core of the Volunteer Functions Inventory (VFI) developed by Clary & al. (1998) as a tool for measuring the functions served by volunteerism.

At the time of writing, only four studies are known to exist with an explicit focus on the motivation of volunteer translators. O’Brian & Schäler (2010) studied the motivations of 139 volunteer translators of

The Rosetta Foundation (TRF). McDonough Dolmaya's (2012) study focused on the motivations and public perceptions of translation of 75 Wikipedia-translators. Dombek's (2014) extensive, mixed-method study focused on Facebook's Polish volunteer translators' motives as well as the impact of technology on their motivation. In all three studies, the motivation of volunteer translators was studied with predefined motivational statements. The formulation of the statements and the analysis of results were based on various, partly overlapping theories and models – including the SDT and the VFI. The only study where volunteer translators' motivation has been approached without defining in advance the possible motivating factors is that conducted by Olohan (2014). Analysing the motivational statements of eleven volunteer translators of the TED-project, published on the project's website as part of the volunteers' public interviews, Olohan extracted six distinct types of motives encouraging volunteer participation. These six types of motives were then compared by Olohan to the various categorizations of motives used in previous studies on volunteer translators' motivation.

While the theoretical models and related categories of motives used in these four studies overlap only partly, a close reading of the different categorizations and the studies' results permits some general observations on both the similarities as well as the differences between the various projects' volunteers' motivations. In all four studies the motivational factors found to be most important were in some way related to the production and sharing of public good, bringing benefits to a wide community or to the society as a whole. Depending on initiative, this was expressed as the will to promote the initiative's good cause (TRF, Wikipedia), to make useful information or applications available to a wider public (Wikipedia, TED, Facebook), or to bring about social change (TED). Another observation made in all four studies highlights the importance of the various immaterial benefits and rewards that individuals gain from voluntary work: intellectual stimulation (TRF, Wikipedia), learning new things and developing one's linguistic, translation and/or other skills (noted in all four studies) or the pleasure (Facebook) or "warm glow" (TED) gained from participation. The extent to which the studies found volunteers motivated by career-advancing motives is related to volunteers' demographic profile: in initiatives with more participants who were professional translators, career-advancing motives were more prominent. The complexity of volunteers' motivation was also noted in all four studies: volunteers are usually motivated by several, interrelated factors at the same time.

Research Questions and Methodology

As a part of this study, an extensive online survey was conducted in order to provide answers to two broad sets of questions: (1) What are the main motives for which individuals agree to perform translation work with no monetary reward? Can these motives be classified in terms of importance? (2) Is unpaid translation seen as being in conflict with translators' professional ethics? To what extent are individuals' stances regarding unpaid translation and translators' professional ethics in line with their per-

sonal ethical stances? How are these ethical stances validated? Are there differences between the ethical stances and the ways in which they are validated depending on whether one is being socialized into the translator's profession as opposed to socializing into other professions?

The survey, conducted in the autumn 2012, was addressed to 1757 advanced level students of 14 English translation, language and philology majors in Finnish Universities. The choice of the target group was based on the following premises: First, in order to study the motives for performing unpaid translation, the survey must address individuals who can be assumed to possess the necessary competences for performing translation work corresponding to the study definition (see below) either with or without pay. Second, in order to measure the impact of professional socialization on the ethical stances regarding unpaid translation, the survey must address both individuals who are socialized into becoming professional translators well as individuals who are not. While *not* having done courses specifically designed for training translators *does not* preclude the possibility to be able to successfully perform translation work, having completed at least three years of academic studies in one or another English major in one of the Finnish Universities was seen as sufficient guarantee for a basic ability to perform such work. At the same time, addressing advanced students of translation as well as those of other English majors made it possible to reach individuals who are well on the way to being socialized into professionals of translation as well as those socializing into other English language professions.

In the survey, "unpaid translation work" was defined broadly, covering all translation, interpreting, subtitling and editing of texts translated between English and Finnish that (a) is not done as a part of one's studies; (b) for which no monetary compensation is received; (c) the primary beneficiary of which is someone other than the translator in question; and (c) that, according to the respondent's own estimation, would correspond in difficulty and/or quantity to the work done by translation professionals. The concept of work contained in this definition corresponds to that used by Tilly & Tilly, and can be situated anywhere along the lower, "unpaid" section of Taylor's TSOL framework. The first and final criteria were added in order to exclude tasks that can either be seen as more or less obligatory or so modest that it would not make sense to compare them to the work done by professionals.

The survey reached 1748 students and provided 272 valid responses, the response rate being 15.3%. The survey consisted of 27 questions divided into five sections. While some of the questions were numeric, multiple-choice or rating scale, and thus easy to analyse quantitatively, a majority of the essential questions regarding motivation and ethics were open-ended. The data provided by these open-ended questions was analysed, coded and categorized according to categories that rose out from the answers themselves. In other words, no predefined categories were used either in the formulation of the questions nor in the categorization of the answers. The categories thus extracted are described in detail below.

Results

Who, what, for whom & how much?

Out of the 272 respondents, 109 (40.1%) had performed unpaid translation corresponding to the study's definition. Of those who had not yet done unpaid translation, 81 (29.8% of all respondents) would agree to it. Whether the respondent's major was Translation or another English language subject or how much translation courses (if any) they had completed by the time of the survey did not have a noticeable bearing on whether they had performed unpaid translation or if they would assent to it. Among all respondents, a noteworthy exception was comprised by the respondents studying English Translation in the University of Helsinki, none of whom had done unpaid translation. The number and percentages of respondents having done, conceding to, or refusing to do unpaid translation are presented in Table 1.

Table 1. Performing or assenting to unpaid translation.

	Number of respondents (f/m)	Percentage of all respondents (f/m)	Percentage / Number of respondents with English translation as major	Percentage / Number of respondents with an English major other than translation
Has done unpaid translation	109 (92/17)	40.1% (41.3%/34.7%)	43.9% / 36	38.4% / 73
Has done unpaid translation*	4 (3/1)	1.5% (1.3%/2.0%)	2.4% / 2	1.1% / 2
Has not done unpaid translation, but would assent to it	81 (66/15)	29.8% (29.6%/30.6%)	26.8% / 22	31.1% / 59
Has not done unpaid translation, and would not assent to it	64 (50/14)	23.5% (22.4%/28.6%)	22.0% / 18	24.2% / 46
Has not done unpaid translation, and cannot say whether would assent to it	14 (12/2)	5.1% (5.4%/4.1%)	4.9% / 4	5.3% / 10
Total	272 (223/49)	100.0% (82.0%/18.0%)	100.0% / 82	100.0% / 190

* The unpaid translation done by the respondent does not respond to the study's definition.

One of the survey questions consisted of a set of questions on the actual unpaid translation assignments that the respondents had completed in real life. The respondents were provided with three sets of questions of this kind, the first one obligatory and the last two optional. All 109 respondents who had performed unpaid translation provided detailed descriptions of at least one example of a typical unpaid translation assignment, while 72 provided two examples and 43 three. Altogether 224 typical unpaid assignments were thus charted. The vast majority of all the described assignments were done for private individuals: Altogether 80 respondents had performed at least one unpaid translation assignment for a private person, and private individuals were named as beneficiary in 140 of all the reported examples. While many did not give further clarification as to their relationship with the beneficiary, altogether 44 respondents specified that the individual in question was a relative, close friend or acquaintance. Altogether 30 respondents had provided translation or related services for free to non-profit organizations, societies, clubs or other non-commercial entities, and 15 to for-profit operators such as businesses or commercial cooperatives. Some respondents also reported having done translation for free for individual events or projects, to internet-societies such as Wikipedia, or to schools.

The most common type of assignment consisted of the translation or editing of other than literary written texts. Altogether 91 respondents had translated or edited this type of texts, and they were mentioned as text type in 164 of the described examples. The most frequently cited examples were academic texts that had been dealt with by 46 respondents. Other examples included articles, reports and columns (mentioned by 23 respondents), marketing-related texts (14 respondents), private documents such as letters or emails (9 respondents), applications (9 respondents), as well as notices, manuals, contracts, and forms. Literary written texts had been dealt with by only 5 respondents, while 20 respondents had done localization, 11 had interpreted, seven had dealt with subtitles and two had given consultation.

The number of unpaid translation assignments completed during the last year by those respondents who had done unpaid translation extended from 0 to 25. The number of unpaid translation assignments they had completed altogether by the time of the study extended from 1 to 200. Most typical was that a respondent had done no unpaid translation assignments during the past year and had done two altogether. The duration of a single assignment extended from 1 to 180 hours. Most typical was that the assignment would take two hours to complete. However, the most laboursome assignments described by respondents raised the average duration of the assignments up to 12.3 hours. More than a half of all reported assignments took no more than 4 hours to complete.

Motives for Unpaid Translation

In the survey, questions on motives were addressed to those respondents who had already done unpaid translation as well as to those, who had not yet done it, but would agree to it. While the questions to both groups were almost identical in form, the results were analysed separately in order to observe possible differences between the two groups. Respondents' answers to the open-ended questions on motives permitted the identification of seven distinct types of motives for unpaid translation, which are described below and listed in order of frequency in Table 2. In addition to the open-ended questions, the respondents' motives for unpaid translation were charted with Likert-rating scale questions. These consisted of 13 predefined motivational statements that the respondents were to rate according to the importance of the impact of the stated factor on their decision to agree to unpaid translation. For reasons of space, only the most important observations are reported in this summary.

Among all the motives for unpaid translation identified in the study, by far the most important ones were *social*. The motives mentioned in respondents' answers to the open-ended questions and classified as social contained expressions of a friend, relative or acquaintance asking for or needing help, the desire to please someone and the desire to belong to a group. Of those respondents who had performed unpaid translation, as much as 82.6% mentioned a social motive. Of those respondents who had not yet done unpaid translation, but would agree to it, 43.2% mentioned a social motive. Out of all the 13 prede-

defined motivational statements the one estimated as most important by both those who had done unpaid translation as well as those who would assent to it, was the one stating that “the beneficiary of the work is a close friend / acquaintance / relative of mine”.

The second type of motives most commonly cited in the open-ended questions were *ideological*. These were at play when unpaid work had been or would be done as part volunteer work for a non-profit organization, as a means of donating to such an organization, or in order to promote values, causes or ideologies one subscribes to. While these were frequently mentioned in the open-ended questions by both those who had done unpaid translation as well as those who would agree to it, the predefined motivational statements that corresponded to these ideological motives were rated much more important by those who would agree to unpaid translation compared to those who had already done it.

The third, fourth, fifth and sixth most frequently mentioned types of motives identified in the open-ended questions were categorized as personal enjoyment, personal development, personal gain and employment. The motives named *personal enjoyment* contained references to the pleasure or enjoyment derived from the actual performance of the assignment, to the interest or curiosity experienced in relation to the content of the assignment, and to the work being related to one’s hobby. *Personal development* included expressions of the will to gain experience in translation/interpreting, the desire to develop or maintain one’s English or the fact that the work was related to one’s sphere of specialization (i.e. maintaining expertise). *Personal gain* consisted of references to other than monetary rewards, to the expectation of favours in return, or to the fact that the beneficiary was a community or organization that one’s own interest was somehow attached to. References to networking, getting connected with people who might be of use for getting paid work, gaining reputation, or otherwise increasing one’s chances of getting employed were classified as *employment* motives. A final distinct type of motive was *sense of obligation*. This feeling of obligation or necessity to perform the proposed work for free was often of the social type, expressed as the inability to say no when one is asked for a favour. Another type of obligation was the belief that if one did not do the work, no-one would or someone would do it badly.

Even though not explicitly asked to do so, the respondents also often specified certain preconditions for assenting to unpaid translation. The most commonly mentioned preconditions referred to *effortlessness*: that the work should not be frequent or too demanding in terms of difficulty or time. Two other preconditions were also mentioned, but not nearly as often: References to the prerequisite that the work done for free should not compete with or replace that done by professionals were categorized as *harmlessness*. A third type of precondition for conceding to unpaid translation was *justice of distribution*: that the translator must not be the only one working for free or that the profit produced to another party should not be disproportionate compared to the effort invested by the translator.

Table 2. Motives and preconditions for performing unpaid translation.

Type of motive / precondition		Percentage and number of respondents mentioning the motive among those who had done unpaid translation (109)	Percentage and number of respondents mentioning the motive among those who would agree to do unpaid translation (81)
Motives	Social	82.6% (90)	43.2% (35)
	Ideological	34.9% (38)	37.0% (30)
	Personal enjoyment	34.9% (38)	21.0% (17)
	Personal development	33.9% (37)	18.5% (15)
	Personal gain	30.3% (33)	6.2% (5)
	Employment	14.7% (16)	21.0% (17)
	Sense of obligation	20.2% (22)	6.2% (5)
Preconditions	Effortlessness	24.8% (27)	22.2% (18)
	Harmlessness	5.5% (6)	9.9% (8)
	Justice of distribution	5.5% (6)	9.9% (8)

Ethics of Unpaid Translation

The respondents' ethical views regarding unpaid translation were charted with two questions. The first one asked whether they considered unpaid translation as defined in the study to be in conflict with translators' professional ethics. The second asked whether they considered such unpaid translation personally acceptable. In both questions the respondents were also asked to provide a justification for their opinion. In order to measure the impact of professional socialization on the ethical stances and related justifications, two groups were extracted from among all respondents: those clearly oriented towards becoming professionals of translation (group A) and those clearly aiming at other professional paths (group B). In order to form these groups, the degree of socializing into the translator's profession was operationalized by using the following variables contained in the survey: the student's major subject (translation vs. other), the number of completed translation-specific courses, the degree of agreement with the statement "my wish is to one day work full time in translation", the student's exposure to public discussion concerning translation, and the degree to which questions related to the ethics of translation had been dealt with in their studies. The results provided by the questions on ethics are discussed below and summarized in Tables 3 and 4.

When asked about the relationship of unpaid translation and translators' professional ethics, 40.1% of all respondents felt that performing unpaid translation as defined in the study is *invariably* in conflict with translators' professional ethics. Almost half of the respondents considered, however, that the existence of an ethical conflict depends on the situation. Only 7.7% of all respondents thought that no contradiction exists regardless of the situation. When inquired about their personal ethical stances in relation to unpaid translation, the respondents' views were less strict: only one quarter disapproved of unpaid

translation with no exception, while nearly three of four respondents saw the acceptability of unpaid translation as context-dependent. Only 2.9% were ready to accept unpaid translation at all times.

Respondents in group B were noted to be more condemning in their ethical stances than those in the translation-oriented group A: While 44.1% of respondents in group B were of the opinion that unpaid translation is invariably in conflict with translators' professional ethics, less than one third of respondents in group A were equally strict in judgment. Over half of respondents in group A considered the existence of an ethical conflict as context dependent. A similar difference could be noted in the two groups' personal ethical views, with respondents in group A more inclined to evaluate the acceptability of unpaid translation case by case, and respondents in group B more ready to condemn it with no exceptions. The strictness of ethical stances also correlated with the respondents' own experience of having done or accepting to do unpaid translation: Those who had done or would agree to do unpaid translation were clearly more inclined to seeing both the existence of a professional ethical conflict as well as the acceptability of unpaid translation as context dependent than those who had not and would not do it.

Table 3. Stances on the relation of unpaid translation and translators' professional ethics.

	<i>Do you consider unpaid translation to be in conflict with translators' professional ethics?</i>						
	All respondents	Group A (translation-oriented)	Group B (other than translation-oriented)	Those who have done unpaid translation	Those who have not done unpaid translation but would agree to it	Those who have not done unpaid translation and would not agree to it	Those who have not done unpaid translation and can't say whether they would agree to it
Yes	40.1% (109)	30.9% (17)	44.1% (26)	23.9% (26)	33.3% (27)	75.0% (48)	57.1% (8)
Depends on the situation	48.2% (131)	52.7% (29)	37.3% (22)	64.2% (70)	51.9% (42)	17.2% (11)	28.6% (4)
No	7.7%(21)	14.5% (8)	8.5% (5)	9.2% (10)	9.9% (8)	3.1% (2)	7.1% (1)
I cannot say	4.0% (11)	1.8% (1)	10.2% (6)	2.8% (3)	4.9% (4)	4.7% (3)	7.1% (1)
Total	100.0% (272)	100.0% (55)	100.0% (59)	100.0% (109)	100.0% (81)	100.0% (64)	100.0% (14)

Table 4. Stances on the acceptability of unpaid translation.

	<i>Do you personally consider unpaid translation acceptable?</i>						
	All respondents	Group A (translation-oriented)	Group B (other than translation-oriented)	Those who have done unpaid translation	Those who have not done unpaid translation but would agree to it	Those who have not done unpaid translation and would not agree to it	Those who have not done unpaid translation and can't say whether they would agree to it
No	24.6% (67)	20.0% (11)	28.8 (17)	8.3% (9)	12.3% (10)	68.8% (44)	28.6% (4)
Depends on the situation	72.4% (197)	76.4% (42)	69.5% (41)	89.0% (97)	84.0% (68)	28.1% (18)	71.4% (10)
Yes	2.9% (8)	3.6% (2)	1.7% (1)	2.8% (3)	3.7% (3)	3.1% (2)	0.0% (0)
Total	100.0% (272)	100.0% (55)	100.0% (59)	100.0% (109)	100.0% (81)	100.0% (64)	100.0% (14)

Altogether 160 respondents provided justifications for the opinion that unpaid translation is either always or at least in some situations in conflict with translators' professional ethics, and 67 justified their personal disapproval in one way or another. Eight distinct types of justifications for condemning stances

could be extracted from the respondents' answers to the open-ended questions on ethics. Five of these eight could be grouped together as appealing to the *undesirable impacts* that unpaid translation was thought to have. These included the *depreciation of the market value* for professional translation, *undermining translators' social standing*, *reducing translation quality*, and *weakening translators' position in the labor market*. A fifth impact-related justification was simply to note that unpaid translation has "*negative side-effects*", without further specification. Grouped together, these five impact-related reasons were the most common way of justifying why unpaid translation is in conflict with translators' professional ethics and/or unacceptable. A sixth distinct way of justifying condemning ethical views was to resort to one's understanding of *general professional ethics*, noting that "all work should be remunerated (according to how challenging it is and to the level of required training)" and that deviating from this principle would be *ipso facto* against the ethics of all professions. Out of all eight types of justifications for condemning stances, these were the type most often used for both professionally as well as personally condemning views. A seventh way of justifying why unpaid translation is in conflict with translators' professional ethics and/or unacceptable was to refer to the *demanding nature* of all translation and the *responsibility* it entails: the high degree of effort involved should be compensated. Justifications of this type were often related to the expected negative impacts of unpaid translation. A final way of justifying condemning ethical stances was to say that one had been taught that "it's wrong". Although this type of *appeal to authority* was used only by two respondents, and only in relation to professional ethics, it reveals the impact that norm-setting and transmitting authorities have on students.

As for the opposite stances, altogether 50 respondents gave justifications for why unpaid translation is *not* in conflict with translators' professional ethics, and 56 to why they personally *do not condemn* unpaid translation. The most common way of justifying both opinions was to refer to individuals' freedom of choice. Other ways of justifying approving stances included referring to the superiority of personal values over professional ethics; noting that unpaid work is done in other professions as well without it being in conflict with professional ethics; mentioning the possibility of getting other than monetary rewards to compensate one's efforts; appealing to the fact that "there's no harm done in doing translation for free"; and highlighting the possible career-advancing benefits one can gain from it. All these justifications were used in relation to both professional as well as personal ethical stances. An additional way of justifying why unpaid translation is *not* in conflict with translators' professional ethics (a justification not used in the answers concerning personal ethics), was to note that the question of remuneration is "irrelevant" from the point of view of translators' ethics.

A comparison between the two groups' ways of justifying their various ethical stances permitted the identification of some noteworthy differences. The most prominent difference was the significantly higher number of respondents resorting to general professional ethics as a justification for condemning

ethical stances in group B compared to group A, both in relation to professional as well as personal ethics. By contrast, the number of respondents appealing to the negative impacts of unpaid translation as a way to justify condemning views was remarkably higher in the translation-oriented group A. As for justifications given to approving ethical stances, no significant differences could be observed between the two groups, other than the fact that none of the respondents in group B referred to the irrelevance of questions of remuneration in relation to translators' ethics, as opposed to three in group A.

Even though not explicitly asked to do so, a vast majority of the respondents also enumerated various preconditions on which the ethical nature of unpaid translation was seen to depend. Altogether 123 respondents named such preconditions for the professional ethical acceptability of unpaid translation, and 161 to its acceptability in their own eyes. Nine distinct types of preconditions could thus be extracted. The most commonly mentioned preconditions by which unpaid translation was seen to accord with translators' professional ethics were *ideological*: that the work is done as part of organized volunteer work, for humanitarian causes, for the benefit of a wider community, or for justified reasons related to one's values. The second most commonly mentioned precondition for the professional ethical acceptability of unpaid translation was *social*: that the work is done for a close friend or relative. The social and ideological preconditions were also the two most often mentioned preconditions by which the respondents were personally willing to accept unpaid translation, but in the opposite order of importance. A third precondition for both professional as well as personal ethical acceptability of unpaid translation was named *harmlessness*: that one must be sure not to compete with professionals or otherwise cause unwanted negative impacts by accepting the assignment. A fourth precondition consisted in underlining that the work done for free should be *modest in quantity* and/or *infrequent*: occasional and minor tasks were seen acceptable both professionally as well as personally. A fifth precondition mentioned by many, both in relation to professional as well as personal ethics, was named *justice of distribution*. Respondents referring to justice of distribution saw unpaid translation to be in accord with translators' professional ethics and/or acceptable when the translator is not the only one not receiving financial benefit and/or when the beneficiary is not a profit-making company. These five preconditions on which the ethical nature of unpaid translation was seen to depend were the most frequently cited. Other, less frequently mentioned preconditions were related to the various, other-than-monetary rewards and benefits that the translator can gain from doing unpaid work, to career-advancing benefits, or to personal enjoyment. A few respondents also invoked a sense of obligation in situations where the work is desperately needed (e.g. someone's life depends on it) and would otherwise be left undone.

Discussion

This study has identified various motives for which advanced students of (various) English majors in Finnish Universities perform translation work with no monetary reward and presented an initial evalua-

tion of the relative importance of different types of motives. It has also charted students' ethical stances in relation to unpaid translation as well as the ways in which these stances are justified. A comparison between students clearly oriented towards becoming professionals of translation and those aimed at other professional paths gave support to the hypothesis that socializing into the translator's profession will have an impact on how unpaid translation is regarded in relation to translators' professional ethics. The study also permitted some additional observations on the various preconditions for students' willingness to assent to unpaid translation as well as to its professional and/or personal ethical acceptability. The conclusions permitted by the study's results are discussed below.

The noted importance of social motives, referring mainly to the closeness of the beneficiary, is the one most significant difference between the results of the present study compared to those of previous studies on volunteer translator motivation. This difference is also where the conceptual boundary between this study's object of study as opposed to that of the previous studies is most prominently revealed: while "unpaid work" includes work done to the benefit of relatives and close individuals, volunteer work, by definition, does not. Had work been defined more narrowly, excluding that done to the benefit of relatives and friends, a vast majority of the unpaid translation uncovered in this study would have remained unobserved. The differences in the importance of social motives for those who had already done unpaid translation as opposed to those who would agree to it, as well as the fact that most of the respondents having already done unpaid translation for social motives specified that a close person had *asked* for their help, are in line with Freeman's observation, that the most important social factor explaining why people do volunteer work is *having been asked* (1997, 159–165). Although Freeman's focus was on volunteer work, the results of this study highlight the importance of having being asked for engaging in any type of unpaid work.

The ideological motives identified in this study, mentioned second most often in the respondents answers to the open-ended questions on motives, can be likened to the motives found as most important in all four previous studies on volunteer translators' motivation. Three other frequently-mentioned motives – personal enjoyment, personal development, employment – can be seen to represent the various immaterial benefits that one gains from doing work for free, also observed as important motivating factors in the aforementioned studies. Reference was also made to other than monetary material benefits (personal gain) and to a sense of obligation – motivational factors not observed in studies on volunteer translators' motivation – which, however, were more often than not attached to social motives. Bearing in mind that, in the present study, respondents' accounts of motives or their ensuing classification were not limited by any predetermined categorizations, the similarities noted between the results of present study and those of previous studies on volunteer translator motivation gives support to the views that (a) while engaging in voluntary, unpaid work does indeed often serve certain altruistic needs, giving one the chance

to be of service to others, (b) at the same time work is never really done “for free” – even when no money is involved, effort is “exchanged for a value of some kind” (Pym 2012b, 145).

Regarding the results on ethics, the fact that such a great portion of all respondents – regardless of professional orientation – were ready to condemn unpaid translation as being *invariably* in conflict with translators’ professional ethics and/or unacceptable in their own eyes, as well as the ways in which the condemning stances were justified (mainly appealing to its supposed harmful impacts) gives support to the view that there’s in general a lack of awareness in the Finnish translators’ community about the realities and forms of unpaid, voluntary translation. While many of the concerns enumerated by respondents are, in general, quite topical, associating these concerns with unpaid translation regardless of its form or context is to radically simplify the issue. The results of this study suggest that unpaid and voluntary translation mostly takes place in markets separate of those where professionals operate: on non-monetary markets consisting of individuals’ various social networks, where work is done for a variety of reasons and in exchange of diverse symbolic, social, cultural and other non-monetary rewards (Pym 2012, 4, 125). Should this hypothesis of relatively separate, non-monetary markets be reinforced with further studies, much of the worries on the impacts of unpaid work will prove groundless.

The fact that professionally condemning ethical stances were so frequently justified with the supposed impacts unpaid translation was thought to have on the profession shows how widely the principle of loyalty to the profession is seen as the basis of professional ethics. While students oriented towards becoming professionals of translation were noted to have more detailed justifications for their ethical stances, enumerating a variety of negative impacts, as opposed to those aiming at other professions who were more inclined to refer to general professional ethics, one cannot infer from this that the principle of loyalty to the profession might not be at the core of the latter’s understanding of professional ethics as well. Since one of the variables by which the two groups were selected was the one measuring the respondent’s activity in following public discussion concerning translation, it is quite understandable that the group more exposed to such discussion will be able to give more detailed descriptions of the possible harm unpaid work is thought to cause to the profession, reflecting the topical worries expressed by professionals. On the other hand, noting how common it was among all respondents to justify condemning views by saying that “all work should be remunerated” implies how strong the connection is between the concepts of “work” and “pay”.

An interesting, unexpected result provided by the study was the variety of issues listed by the respondents as preconditions for assenting to do unpaid translation and for unpaid translation to be considered ethically acceptable. While many of the preconditions by which respondents were willing to see unpaid translation as professionally and personally acceptable correspond to those also expressed by professionals (harmlessness to the profession, justice of distribution of benefits, ideological reasons) others

(closeness of beneficiary, infrequency, modesty of effort, personal gain) are much more seldom cited in professionals' discourse, and appeared to be closely linked to the various motives for which a major part of the respondents had done or would accept to do unpaid translation. This overlap is by no means surprising: it is quite logical to use the reasons by which one can *explain* one's actions also as a means for *justifying* them when their acceptability is felt as being questioned. At the same time, this highlights the complexity of studying the motives and values that cause and direct human behavior.

Conclusion

This study can be seen as having succeeded in its aim of providing initial light onto the uncharted territory of unpaid translation. The survey method with open-ended questions proved to be an applicable method for charting in all their variety the motivational as well as ethical factors related to unpaid translation. The framing of the target group permitted the attainment of individuals on the basis of whom observations could be made not only on the motives and ethical dimensions of unpaid translation, but also on the influence of professional socialization on the ethical views regarding unpaid translation. The wide definition of work used in the study contributed to expanding existing knowledge of the forms and contexts of unpaid translation.

In order to have more scientifically sound and generalizable results on all of the issues examined, however, extensive further research is needed. Although by far the most common and obvious way of studying reasons for people's actions is *to ask them*, according to sociologists, explicit declarations of motives are never sufficient proof for explaining social behavior. Rather, they express the ways in which individuals interpret and explain their actions in retrospect: depending on the social context and the complex network of values, ideologies and beliefs in which the explaining takes place, different explanations will be seen as relevant or valid. (Musick & Wilson 2007, 69–80.) The same can be seen to apply to perceptions of professional ethical norms. In order to truly get to the bottom of the motives and ethical dimensions of unpaid translation, the survey method should thus be supplemented with other methods, such as interviews and observational study. Further study is also needed in order to validate the novel classifications of the various motivational and ethical factors, as well as the experimental operationalization of the degree of socialization into the translator's profession.

While the results of this study seem to support the view that translator training in Finland is to a great extent aimed at training skilled and ethically competent professionals, as opposed to individuals who conceive their role as facilitators of intercultural cooperation in a wider sense, more research is needed to truly grasp what images of the translator are conveyed to students in training. There is also reason to encourage more research based on a wider understanding of work: even though no generalizations can be made on the basis of this study's results on the total amount of unpaid translation performed by the

target group (and even less of a wider range of individuals capable of such work), the quantity of unpaid translation reported by the respondents suggests nevertheless that the phenomenon is not marginal.

By explicitly taking part in the contemporary discussions about the scope and contents of translation ethics, the conflicts between promoting an exclusionary professionalism and the democratization of all communication, the purposes and aims of university level translator training, and the more general debate over the definition of “work”, this study has attempted to respond to the oft-mentioned criticism that much of translation research appears to lack social relevance (Chesterman 2007, 171). The researcher hopes to have contributed to a more nuanced understanding of the forms that the practice of translation can take today, and thus to help in dispelling some of the fears and worries attached to some of these forms – perhaps, it would seem, with no great cause.